

మీ జుట్టు ఈ విధంగా
అదుమలేకుండా ఉంటుంది

స్వస్తిక్ పరిమళ ఆముదం వల్ల
దాన్ని అదుమ చేయండి

మీ జుట్టు ఉంగరాలు తిరిగి ఒత్తుడు పడక ఎదురు తిరిగేదయితే, ఏదో ఒక రకం నూనె ఏదైనా నరే అనుకుంటే కాదు. ఇట్లాంటి జుట్టులో ఉండే కోత మంతనూ స్వస్తిక్ వారి పరిమళ ఆముదం వెలికి తెస్తుంది. ఈ జుట్టును మీరు వరిగా ముస్తాటు చెయ్య గలిగేట్టు చేస్తుంది. మనోహర మగంద పరిమళ మిళితమైన స్వస్తిక్ పరిమళ ఆముదం అలియరు తెరిగిన ప్రేమమలకు ప్రయమైనదిగ గణుతి తెప్పింది.

స్వస్తిక్ వారి నాణ్యమైన ఇతర వస్తువులలో కొన్ని కొంత నమ్మి.
స్వస్తిక్ షేవింగ్ ఫ్లక్. బట్టల నమ్మి.
గోవారిక ప్రాంతు వనస్పతి మొదలైనవి.

స్వస్తిక్ పరిమళ ఆముదం

అంతర్జాతీయ ఉంది.

స్వస్తిక్ ఆయిల్ మిల్సు లిమిటెడ్

బొంబాయి

SHILPI

Gen. H. Telugu

సేల్స్ డిపో, మద్రాసు: నెం. 14, ట్రింగర్ వీధి, లోకాస్పెక్టర్, మద్రాసు
సేల్స్ డిపో, బెంగళూరు: అక్కాట్ శ్రీనివాసాచారివీధి, బెంగళూరు
సేల్స్ డిపో, కొచ్చిన్ కలెక్టరేట్ రోడ్డు, కొచ్చిన్.

భారతి ఇరువదియైదవ సంపుటము, భా. ౨

(౨౬)

అకారాది విషయ సూచిక

	సం	పుట.
అంగుళ్యన్యాయము — కోట సుందరరామకర్మగారు	౧౦	౩౩౭-౩౩౮
అగ్నిధానము : అగ్నిహోత్రము — శ్రీ నిర్వికల్పనందస్వామిగారు	౮	౨౦౫-౨౦౬
అజ్ఞాత చిత్రకారుడు — పిలకా లక్ష్మీనరసింహాచార్యుగారు	౯	౨౬౩-౨౬౪
అద్వైతసిద్ధి — మధునాపంతుల సత్యనారాయణశాస్త్రిగారు (ప)	౯	౨౬౨
అనునయము — సన్నిధానము శ్రీనిధికర్మగారు (ప)	౯	౨౦౭-౨౦౮
అన్నదమ్ములు — బలివాడ కాంతారావుగారు (క)	౧౧	౪౯౩-౪౯౪
అంధ్రదేశపు బావపదగీతములు — కవిశింధుల వెంకటాచార్యుగారు	౧౧	౪౮౨-౪౮౩
అంధ్రదేశము కేలివ ప్రాచీనాంధ్రరాజవంశములచరిత్ర — పంగోలు వెంకటరంగయ్యగారు	౭	౮౭-౯౩
అంధ్రవాక్యము : రోమామృత సరిపెల్ల విశ్వనాథశాస్త్రిగారు ✓	౭	౯-౧౦
అంగ్రులు ఆంగ్రులు కారా కి — పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు	౧౨	౫౦౦-౫౦౧
అంగ్రులు : సంగీతనాట్యము — వావిలాల సోమయాజులుగారు	౧౧	౪౩౭-౪౪౪
అగడ్త పదిహేను — సహజానందగారు (క)	౮	౧౨౯-౧౩౦
అచార్యస్వామి — వావిలాల రామశాస్త్రిగారు (ప)	౧౨	౫౪౩-౫౪౪
అద్యంతములు — విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు (క)	౧౨	౫౪౫-౫౪౬
అమృతమాల్యద : విష్ణుసంవిధానము — దివాకర్ల వేంకటాచార్యుగారు	౧౨	౬౧౮-౬౨౦
అర్చకులు — చిట్టా రామకృష్ణరావుగారు (కల)	౭	౧౦౫-౧౦౬
అశ్వసాంకేతపద్యాలు : మువచిరిత్ర — కోట సుందరరామకర్మగారు ✓	౯	౨౦౯-౨౧౦
ఇందియాభివర్యాంగవిధానము : మననాయకులబాధ్యత — చాచలి వెంకట హనుమంత రావుగారు	౮	౧౬౧-౧౬౨
ఇష్టియాగము : దర్శపూర్ణ మాసము — శ్రీ నిర్వికల్పనందస్వామిగారు	౧౧	౪౯౯-౫౦౦
ఉద్ధిగ్యం జీవో — తెన్నేటి నూరిగారు ✓	౧౦	౩౩౩-౩౩౪
ఎంక — చింతా దీక్షితులు (క)	౧౦	౩౫౭-౩౫౮
ఏకాంతము — నందూరి వెంకటసుబ్బారావుగారు (క)	౮	౧౯౩
ఏకపాంగింది — ఖండవల్లి లక్ష్మీరంజనంగారు (క) ✓	౧౨	౫౦౬-౫౦౭
కథాసాహిత్యము : పంతులుగారు — ఇంద్రగంటి హనుమచ్ఛాస్త్రిగారు	౭	౩౮
కాంక్ష — వావిలాల రామశాస్త్రిగారు (ప)	౯	౨౭౯
కాలము : మృత్యువు — చల్లా పిచ్చయ్యశాస్త్రిగారు (ప)	౧౦	౩౭౮
కీ. శే. కో. పున్నయ్యగారు (కల)	౮	౨౧౨-౨౧౩
కీ. శే. శ్రీ దుగ్గిరాల వెంకటమూర్త్యప్రకాశరావుగారు — పెండ్యాల వెంకటసుబ్రహ్మణ్య శాస్త్రిగారు ✓	౯	౨౮౯-౨౯౦
కీ. శే. యల్లాప్రగడ సుబ్బారావుగారు — వైద్యశాస్త్రి	౧౦	౪౨౯-౪౩౦
కృత్యాది : కుకవివింద — మధునాపంతుల సత్యనారాయణశాస్త్రిగారు	౮	౧౧౧-౧౧౨
కృష్ణరాయభారము — పున్న వ లక్ష్మీనారాయణగారు	౧౧	౪౭౭-౪౭౮
కోన్ని ప్రాచీనవిషయములు — పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు (కల)	౧౧	౫౪౦-౫౪౧

గద్యరచనాశక్తికథ—చె. శ్రీ. వెంకటరామయ్యగారు (కల)	...	౯	౩౨౮-౩౨౯
గర్భకవి : అక్కరలు—చేరపల్లి వెంకటకృష్ణారెడ్డిగారు	...	౧౧	౪౯౧-౪౯౨
గోపరనగుభాషితములు—పల్లె పూర్ణప్రజ్ఞాచార్యులుగారు (ప)	...	౮	౧౯౪
✓ జక్కవకవికాలము—మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారు	...	౯	౨౮౧-౨౮౨
జయపతాక—కొమరవోలు వెంకటసుబ్బారావుగారు (ప)	...	౮	౧౬౩-౧౬౪
జిజ్ఞాస—కలచవీడు శ్రీనివాసాచార్యులుగారు	...	౧౨	౫౪౯
జీవనసంస్కర—ఆమరేంద్ర (క)	...	౧౨	౫౭౫-౫౮౨
జీవితము : వాద్యము—సరిపెల్లి విశ్వనాథకాశ్రిగారు	...	౮	౧౧౫-౧౧౬
తీయని తిలపులు—పిలకా విజయలక్ష్మిగారు (త్ర. చి.)	...	౧౨	
తీర్థని బాధ—గోళ్లమాడి లక్ష్మీనారాయణగారు (క)	...	౧౧	౪౬౩-౪౬౪
తేటతెనుగు—బులుసు వెంకటేశ్వర్లుగారు	...	౭	౩౩-౩౪
తైత్తిరీకము—డి. యస్. పరమేశ్వరరావుగారు (సా)	...	౯	౩౨౧-౩౨౬
ద్రవ్యోల్బుధసమస్త్య : దాని పరిష్కారము—చావలి వెంకటహనుమంతరావుగారు	...	౧౦	౪౧౩-౪౧౬
ద్రావిడభాషలు ఆర్యభాషలకు విలక్షణములా?—పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యకాశ్రిగారు	...	౯	౨౩౩-౨౪౦
ధన్వంతరీయము—చెల్లూరి శ్రీనివాసమూర్తిగారు (ప)	...	౧౦	౩౪౬
ధర్మకోశం—రా. పి. ఆంజనేయకాశ్రిగారు (క)	...	౯	౨౪౧-౨౪౫
వన్నయితెనుగు—కోరాడ రామకృష్ణయ్యగారు	...	౮	౧౧౯-౧౨౮
పాదీ తిప్ప—ఆమరేంద్ర (క)	...	౮	౧౯౫-౧౯౮
‘నిఘంటువుల కెక్కని కొన్ని పదాలు’—చిలుకూరి నారాయణరావుగారు	...	౭	౩౧-౩౨
‘నిఘంటువుల కెక్కని పదములు’—బులుసు వెంకటరమణయ్యగారు	...	౮	౨౬౯-౧౭౦
నీరాజనం—క్రొవ్విడి లక్ష్మన్నగారు (కల)	...	౧౧	౫౩౯-౫౪౦
‘నేటి లలితకళలు’—పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యకాశ్రిగారు	...	౧౧	౪౮౩-౪౮౬
నేల నెరిగిన చెక్కపట్ల వెంకటకాశ్రిగారు—నందూరు బంగారయ్యగారు	...	౯	౨౪౯-౨౫౬
పట్టాభి—వేలూరి శివరామకాశ్రిగారు (ప)	...	౧౧	౫౩౮
పట్టుచొక్కా—క్రొవ్విడి లక్ష్మన్నగారు (క)	...	౭	౭౪-౭౪
పరిణామరీతి—కొమూరి శ్రీహరిరావుగారు	...	౭	౭౯-౮౬
పొలమరికి సోమబాగుడు—చిలుకూరి నారాయణరావుగారు	...	౧౧	౪౫౩-౪౬౨
పురుషనూత్తము—శ్రీ నిగ్దికల్పనందస్వామిగారు (ప)	...	౧౨	౬౪౦-౬౪౧
పాతరాజుతో కవిరాజు—మడిగొండ కోటయ్యకాశ్రిగారు (ప)	...	౧౦	౩౩౧-౩౩౨
ప్రతీకారము—చా.లి మూగ్ధనారాయణమూర్తిగారు (సా)	...	౮	౧౩౬-౧౪౩
ప్రాకృతపాణిని—శివశంకరకాశ్రిగారు	...	౯	౨౨౫-౨౩౨
ప్రాచీన భుగోళము—మూర్తిగారు—వేలూరి శివరామకాశ్రిగారు	...	౭	౪౯-౫౪
ప్రహేళికలు—౭ గ్రహములు “ “ “ “	...	౮	౧౪౪-౧౫౦
“ “ “ “ “ “ “ “ “ “	...	౯	౨౯౭-౩౦౪
“ “ “ “ “ “ “ “ “ “	...	౧౦	౩౭౧-౩౭౭
“ “ “ “ “ “ “ “ “ “	...	౧౧	౪౬౯-౪౭౬
“ “ “ “ “ “ “ “ “ “	...	౧౨	౫౯౯-౬౦౪
ప్రాచ్యుల్బుము : దాని ఆదర్శము—వేలూరి రాధాకృష్ణగారు	...	౧౦	౪౦౯-౪౧౨
ప్రేమ—నాళము కృష్ణరావుగారు (ప)	...	౭	౯౪

ప్రాశస్త్యము హాసీ (౧౮౭౭-౧౯౪౭) — గొట్టూరు వెంకట రఘునాథకృష్ణారావుగారు
 భగ్నపీఠ — వేటూరి రాధాకృష్ణగారు (తి. చి.)
 భట్టాజులు — కందుకూరి లింగరాజుగారు (క)
 భారతస్వాతంత్ర్యపర్వదినము — బులుసు వెంకటేశ్వర్లుగారు (ప)
 భారతీయసంస్కృతిపై రమ్యత్పరచి — పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యకృష్ణగారు (కల)
 భాష : దాని ఉత్పత్తి స్వభావములు — నురుభాగవతుల భర్తారావుగారు ✓
 భూప్రదక్షిణము — మామిడిపాడి వెంకటరంగయ్యగారు

సం.	పుట
౧౨	౫౬౭-౫౭౪
౮	
౭	౩౫-౩౭
౮	౧౦౯-౧౧౦
౧౦	౪౩౩-౪౩౩
౧౦	౩౩౯-౩౪౫
౭	౯౫-౧౦౩
౮	౨౦౧-౨౦౪
౯	౩౧౨-౩౨౦
౧౦	౪౧౭-౪౨౪
౧౧	౫౨౯-౫౩౭
౧౨	౬౨౯-౬౩౬

భౌతికశృంఖలలు — నిఘట పోమయ్యజులుగారు (క)
 మధురపండితరాజు — పింగళి లక్ష్మీకాంతముగారు (ప)
 మధురస్మృతి — వేదాల తిరు కేంగరాచార్యులుగారు (ప) ✓
 మమకారం — గోపీచంద్ గారు (క)
 మలయానిలుడు — వావిలాల పోమయ్యజులుగారు
 మల్లె ఎప్పటిలాగే — పంతుల శ్రీరామకృష్ణగారు (క)
 మహాకావ్యలక్షణము — పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యకృష్ణగారు
 మాట-మానం — జి. సి. వి. రమణారావుగారు (కల)
 మిసాలు — చె. శ్రీ. వెంకటరామయ్యగారు (కల)
 రక్తస్పర్శ — బలివాడ కాంతారావుగారు (క)
 రంగురంగుల దీపాలు - సూర్యకాంతి గొట్టూరు — “రాము” (వి. వి.)
 రమ్యకథకుడు అంటకచెకోవ్ — “మమకేసరి”
 రాత్రిచీసందేశము — మల్లాది సూర్యనారాయణకృష్ణగారు (నా)
 రామరాజభూషణుడు — కొణిదేవ పాలకృష్ణయ్యగారు ✓
 రాసలీల — మొక్కపాటి కృష్ణగూర్తిగారు (తి. చి.)
 రిక్తావాలా — “కరుణకుమార్” (క)
 రచన — పో. కా. (నా)
 రోహిణీచంద్రులు — రాగి వెంకటేశ్వరరావుగారు (తి. చి.)
 రేములవాడ చాగుకర్మలు — నేలటూరి వెంకటరమణయ్యగారు

౧౧	౫౭౩-౫౭౪
౧౦	౩౮౭-౩౯౯
౧౧	౫౧౩-౫౨౦
౧౨	౫౯౧-౫౯౭
౭	౨౫-౩౦
౧౦	౩౭౯-౩౮౬
౧౦	౪౦౦
౮	౧౯౯-౨౦౦
౧౦	౩౬౪-౩౭౦
౧౧	౫౦౬
౭	౧౩-౧౬

వార్ధక్యంలో... — గోళ్లమాడి లక్ష్మీనారాయణగారు (క)
 విజయదశమి — బులుసు వెంకటేశ్వర్లుగారు (నా)
 విధురభూషిక — సుధీర రి కొంపమాచార్యులుగారు ✓
 విరాగి — నాగేశ్వర కృష్ణారావుగారు (క)
 వెయ్యివి శతము — రా. సి. అంజనేయకృష్ణగారు (క)
 వెలుగు : చీకటి — “సంపత్”
 వేదకాలమునందును వ్రాత గలదు — రెన్నేటి విశ్వనాథంగారు

కృష్ణప్రసాదము—శ్రీ విక్రమదేవవర్మగారు	...	౮	౧౬౬
కరణ్యోత్పన్నము—బులుసు వెంకటేశ్వర్లుగారు (ప)	...	౧౧	౪౩౮
శివకవుల పలుకుబడి—నిడదవోలు వెంకటరావుగారు	...	౯	౨౫౭-౨౬౧
శివాజీలము—నాశము కృష్ణరావుగారు (ప)	...	౯	౨౮౦
శైవపరీక్షము—భావరాజు వెంకటకృష్ణారావుగారు ✓	...	౧౧	౫౦౭-౫౦౮
సరాగాలు—నందూరి వెంకటసుబ్బారావుగారు (గ)	...	౧౨	౫౬౬
సానుభూతి—తెల్లూరి శ్రీనివాసమూర్తిగారు (ప)	...	౧౧	౪౩౭
సారస్వతము : సాహిత్యము—కొండూరు వీరరాఘవాచార్యులుగారు	...	౭	౩౯-౪౦
సాహిత్యంలో స్వాతంత్ర్యం—యం. యస్. రంగారావుగారు (కల)	...	౯	౩౨౭-౩౨౮
సింహం—జి. సి. వి. రమణారావుగారు (కల)	...	౮	౨౧౩-౨౧౪
స్పష్టిలోని కుంభకర్ణులు—కాసుభేల నరసింహారావుగారు (వి. వి.)	...	౭	౫౫-౫౬
పోదరుల జోహాన్లు (లేహాశీ త్రినర్తచిత్రము)—హెచ్. వి. రామగోపాల్ గారు	...	౭	
స్తోత్రపారాయణము—హెచ్. వి. రామగోపాల్ గారు (త్రి. చి.)	...	౯	
స్వతంత్రభారతమున మతబోధన—సి. కున్ద కోరాజుగారు (కల)	...	౭	౧౦౪-౧౦౫
స్వతంత్రభారతములో చరిత్రరచన—నోరి నరసింహశాస్త్రిగారు	...	౯	౩౦౫-౩౧౦
స్వతంత్రభారతి—మదివ రి కొండమాచార్యులుగారు (ప)	...	౯	౨౪౬
స్వస్థితి—ఆనందకుమార్ (క)	...	౮	౧౫౧-౧౬౦
హేమంతరథము—తల్లావల్లభ కృత్తివాసరీగారు (నా)	...	౧౦	౩౫౯-౩౬౩

శ్రీ విరోధినామ సంవత్సర పంచాంగం

కుభానికి గాని అశుభానికి గాని పంచాంగము చూడని హిందువు ఉండదు.

ప్రతి హిందుగృహానికి తప్పనిసరి వస్తువు పంచాంగము.

రై వ జ్ఞ భూ వ ఇ

బ్రహ్మశ్రీ విదపత్రి కృష్ణమూర్తి శాస్త్రిలు

గా రి చే ను డిం ప బ డి వ డి.

ఆంధ్ర పత్రికా పంచాంగం

పెల 1000 కి రు. 175/- 100 కి రు. 20/- 1-కి.రు. 0-4-0

రైలుచార్జి ప్రత్యేకము. మీ దగ్గరి రైల్వేస్టేషన్ తెలుపుడు.

ఆర్డరుతోపాటు, సగం డైకం ఆధ్వర్యముగా పంపవలెను.

(1000 ప్రతులకు ఆర్డరిచ్చువారి చిరునామా ముఖపత్రముమీద ముద్రించబడును.)

వివరములకు : మేనేజరు.

ఆంధ్రపత్రికా కార్యాలయం, మద్రాసు.

పల్లె పట్టు

చిత్రకారిణి: శ్రీమతి సుశీలా యావల్కార్

(ఇవేదల ఢల్లి 'తాజ్' పబ్లికేషన్స్‌లో జరిగిన చిత్రప్రదర్శనములో ప్రదర్శితమైన నీటి రంగులచిత్రమునకు ఇది చాయాచిత్రము)

భారతి, జూలై '48

సోదరుల జోహార్లు

లేపాక్షి దేవాలయ నిర్మాణోద్ధారకులైన విరువల్ల, వీరల్ల అను ఈ అన్నదమ్ములు తమ ఇష్టదైవమైన
వీరభద్రేశ్వరస్వామికి సమస్కరించుచున్న దృశ్యము.

లేపాక్షి ఆలయము లోకస్వరోవి చిత్రమునకు శ్రీ హెచ్. వి. రామగోపాల్ తీసిన పటము

సంపుటము 25

జూలై, 1948

సర్వదా జ్యేష్ఠము

సంచిక 7

మధుర పండితరాజము

అనువాదకుడు :

శ్రీ పింగళి లక్ష్మీకాంతం

౧. భ్రమరగీతి

పక్ష రుచులును బూవుల పరిమళములు - తెలియఁగలవార లెందఱో కలరుగాక
పూవుఁదేనల తిప్పిని బోల్చి చూడ - దక్షు లెవ్వార లొక మిలిందమ్ముగాక?

విక చననిసీమనోరథ ప్రయతముండు - కుముదిని కేలిలోలుఁ డీ భ్రమర రాజ
కాలవశమునఁ బర జేశగతి లభించి - అడవిమల్లెఁ తేనెకై యాసనేయు.

తీపు లూరంగ మాధ్వీక మా స్వాదించి కైపుగొంటిని మధూకమ్మునందు
విక సీతదళగళస్సకరందమునఁ జొక్కి శయనించితిని సరోజమునయందు
ప్రసవగుళుచ్చ సారథవాహినీనిమజ్జనము సల్పితివి రసాలమందు

మృదుతి రావయవఁజిహ్వోగ పారవశ్యమ్ము నొండలివి వాసంతియందు

నీదు సౌభాగ్య మిట్టిది కాదె భ్రమర - ఎట్లు మఱచితి వద్దాని, నెట్లు లిచటఁ
గుటజముల వ్రాలి క్రీడింపఁ గోరుచుంటి - వేటి కింత దురావేశ మిపుడు నీకు?

తొలఁగి చనుమోయి మధుకరా! దూరమునకు-సురభిళం బంచుఁ గేలికీసుముము చొరకు;
అచట లవమేని మధువు లభ్యమ్ము కాదు-అది యటుండఁగ ధూసరం జూను మేను.

పరిమళముగా, సువర్ణమును పద్మపు భ్రాంతి ఘటింప, ముగ్ధబంధర మొక కేలికిసుమమధ్యదళమును వచ్చి వ్రాలఁగా హరి హరి! పూడమారమున నంధము లయ్యెను నేత్రముల్, గజుల్ చిరిగెను ముండ్లచే, నిలువలేదు, తొలఁగనులేదు నెచ్చెల్!

భ్రమర మొక్కండు పరిపుల్లపద్మగృహము-చొచ్చె మధులోభమున, కెన్నఁచూపు లేక అక్కటక్కట! యెంత దురంతమయ్యె-మంచుతాఁకున నది ముకళించుకొయ్యె.

లేయి కడచనుఁ, దెల్లవారెడిని తూర్పు-అనుఁగొనఁ దదయించు, హసించు నబ్జుక్షి అనుచుఁ గోరకబద్ధమా నభి తలంచు-నంతలో దంతి కమలిన నపహరించె.

ఆకట నలంగి, కింశుక మనెడి భ్రాంతి-నాపులించిన శుకముఖమాదుఁ జొచ్చి మొందు. తనదు నవివేకమును దూరుకొనుచు, బ్రతికి-బయటఁబడఁ గొట్టుకొనుచుండ భ్రమర పద్మవనమున రాత్రుల బంధనమ్ము-దంతి కటదానమునఁ గర్ణతాడనమ్ము చంపకసుమమ్మునకా బ్రాణసంశయమ్ము-భ్రమరమున కొక్కయెడను భద్రమ్ము లేదు.

తుమ్మెదా! చూడవా యేమి, తూర్పువెనను-చదల వెలుఁగుచున్నాడు చంద్రముఁడు; వారిజ ద్వింతకే నిద్రగూరియుండు-చనకు మచటకు నిచ్చయోజనము తుదకు.

పటగతపద్మహావసును, పల్లమునకా మది మెచ్చ గొప్ప ముచ్చట పడి వచ్చి వ్రాలె నొక చక్కని భృంగకుమారన్ని; ముచ్చట రసముగా, మృదుత్వమును, సారభముగా గనరామి సిగ్గు మిక్కుటమయి, మోము వంచికొని, ఘ్రాణిలుచుకా జనియెకా యథాగతికా సమదకరింద్రగండమదసారవివర్ధితసత్వముల్, దళిత కమలరజోంగరాగపరికల్పిగాత్రపరిమళమ్ము లీ

భ్రమరము లిష్ట దైవపరిపాకము చాలమిఁజేసి నింబ వృక్షమును, జల్లెడుబొదలఁ గాలము పుచ్చుచునుండఁ దనతకా.

నందనోద్యానమందారనవగుళుచ్చ-సారభపరాయణమైన పట్టదంబు గడ్డిపూవుల మూర్కొను గతికి వచ్చి-విధివిధంబన యేమి గావింపలేదు? ఇచట వాసంతహ్రేయశ్రుతిమహాధి-పశ్యమేళనవైరాజ్యవళిత కేమె, కుండమునఁగాని, మాకండమందుఁగాని-కాలు మోవదు తుమ్మెద కలఁతఁజెంది.

కోమలలవంగలతపయిఁ గూర్చి మాని-పూలకొమ్ము లాలించు బుద్ధి యడిగి వినరఁ గొంగ్రొత్త మధురకవిత్వగీతి మావి మొగ్గను జూచిన మధుకరిమ్ము. మంజుగతి గీతి వినిపింప మధుకరమ్ము-మాలతి! తాచ్చె దేల కుట్టులపు ముద్ర? ఎవ్వ రనుకొంటి? శిరసా వహించు నితని-దాననిధులైన నందనోద్యానతరులు.

సారిజాతమ్ము తనకంటఁ బడెడువఱకె-ద్రుమము ద్రుమమునఁ దిరుగు మధువ్రతమ్ము; భారతకవిత్వరుచి పట్టువడెడువఱకె-ఇతంకావ్యాలు తడవు సాహిత్యవటువు.

కథాసాహిత్యం : పంతులుగారు

శ్రీ ఇంద్రగంటి హనుమచ్ఛాస్త్రి

ఆంధ్రాధ్యక్షులయినాథ శ్రీ విశేషలింగంపంతులు

గారి కథాసాహిత్యంనుండి ప్రత్యేకంగా వాలుగు పూటలు చెప్పదలచినాను.

ఆయనకథారచనను మూలంగా మూడు విభాగములు చేసి ఇట్లా చెప్పవచ్చును: ౧. నవలలు, ౨. పెద్ద కథలు, ౩. చిన్న చిత్రకథలు.

ఆయనవాటికి ఇప్పుడు బహుశ్రవారంలో ఉన్న కథానిక ఎక్కువ వ్యాప్తిలో లేకపోయినా ఆ లక్షణాలు ఆయనకథల్లో అక్కడక్కడ కనబడతాయి.

ఒకరకమైన చతుర్థాంశం, మరొక మైన పరిధానకాలంతో నడిపిన నవలలు రాజశేఖరచరిత్ర, సత్యరాజాపూర్వదేశయాత్రలు, సత్యశతీచరిత్ర మొదలైనవి.

పూర్వార్థలను, ఇతరవాద్యయపు వింతకథలను తీసుకుని తమ రచనాపాత్యంలో తమ లక్ష్యాలను వ్యంగ్యంగా చూపుతూ నడిపిన పెద్ద కథలు చంద్రమతి చరిత్ర, కురంగేశ్వరచక్రచరిత్ర మొదలైనవి.

పిల్లలకు కేవలం నీతులు శేర్పడానికి పుట్టిన చిన్న చిన్నకథలు ఆయనవాచకపు ప్రకాలలో మెలం ఎన్నో ఉన్నవి.

ముఖ్యంగా పంతులుగారి కథాసాహిత్యంమూట తలపెట్టేసరికి తెనుగుజాతి కంటికి చచ్చిన జ్ఞాపకం వచ్చేది గెండు గొప్ప రచనలు—౧. రాజశేఖరచరిత్ర ; ౨. సత్యరాజాదేశయాత్రలు.

పంకొమ్మిపోకతొల్లి చిరగి ఖండంలో తల విరియ జోసుకుని తెనుగుగడ్డపొడ వికటవాట్యం చేసే జువ్వ కిత్తులవీడ, దుగ్ధతాలమీద గురి చూచి మోపెట్టిన రెండు కిరీఘ్నులు ఈ నవలలు రెండూ.

అవి కొట్టిన జువ్వలు అప్పటివారికే కాకుండా ఇప్పటి మనకే కాకుండా, ముందుటిరానికీమీదా అనంత కాల ఉన్నవోట గుండె దీటువాళ్ళలా తలలుకుంది.

ఈ సత్యం ఆయనకథాసాహిత్యమంతటా మున్ను వుంటూ కనబడుతుంది.

పంతులుగారికి రాతీ అనేదీ, మోమోటం అనేదీ, మెల్లబడిం అనేదీ కలలో వార్త.

ఆయనకంటబడ్డ ఏ దురాచారమూ ఆయన అసహేళవాన్ని ఆహుతి కాకుండా తప్పించుకుపోలేదు.

రాజశేఖరచరిత్రకథ కల్పించడంలో ఆంగ్ల ప్రసిద్ధరచయిత ఆర్. గోల్డ్స్మిత్ రచించిన నవల 'వికార్ ఆఫ్ వేక్ ఫీల్డ్' (Vicar of Wakefield) ప్రోద్బలం ఉన్నదని పంతులు గారి పీఠికలో వ్రాస్తూ, దానికి దీనికి విశేషసంబంధంలేదనీ, దీనిలోని విషయా లన్నీ మూలవారే అసే వక్కాణించాడు.

ఎరిగినవారు చెప్పితే తెలియకలసిందేగాని సహజంగా ఈ నవల చదువుతూ ఉంటే అన్యగ్రంథం దీనికి ఆధారం అన్న సంగతి స్ఫురించదు.

తెనుగుజాతి ఆచార్యులారాలు, విశ్వాపాలు మూటిగా చిత్రించి తెలుగువేలలో మొరిచినట్టు ఈ నవల రచించాడు పంతులుగారు.

ధంశేష్యంలో సిద్ధాంతి, రాఘవాచార్యులూ మొదలైన వంటిమాగధులతోనూ, ప్రసాదరావు, శైరవ మూర్తి మొదలైన బంధువులతోనూ, మారీకామ్యుని, బైరాగి మొదలైన సిద్ధులతోనూ ప్రారంభమైన రాజశేఖరుగారి దురదృష్టం కాలినడక కాశీప్రయాణపు కారణం బొంగలు కొట్టడంతో ముందుకు పోగి, పెద్ద

కూతురు రుక్మిణీమరణంతో ఎదిగి, శోభనాద్రిరాజు
 స్నేహంతో బువడి, తాను జైలులో పడడంతో విజృం
 భించి, చిన్నపిల్ల సీతను ఎత్తుకుపోవడంతో చివరి
 మెట్టెక్కి పితాపురంలో కొడుకు సుబ్రహ్మణ్యునిమీద
 పడిన చౌర్యఆరోపణతో పరమావధికి వెళ్లింది.

ఈ కథాగమనం నల్లరాతిపై నా కంట తడి
 పెట్టించే ఉచ్చతరకరుణాస్థితిని కల్పించింది. తుదిని నిర్వ
 హణసంధిలో—త్రోవలో మిశ్రమై అనేక పాపాపాప
 ములు చేసిన రామరాజుగారు మారువేషములతో
 తిరిగే పెద్దాపురం మహారాజుగారనీ, నల్ల చెరువు
 వద్ద జ్వాలెత్తుకొండ చూచిన యోగీశ్వరుడు జైలులో
 కనుపించిన దొంగ మంచెరాజు పాపమ్య అనీ, చిన్న
 సీతతో వచ్చిన యువకుడు సుబ్రహ్మణ్యుడు మొగ
 వేషంలో ఉన్న రుక్మిణీ అనీ, రుక్మిణీమొగుడు
 నృసింహస్వామిమృతివార్త అబద్ధమనీ, భవశేష్యరంలో
 స్వర్ణయోగం చేసిన కైరానీ పితాపురంలో నీలాద్రి
 రాజై, తుదకు తుంటరి పద్మనాభమొయిన్నీ మనకు
 కనబడేటప్పటికీ పంతులుగారి కథానిర్వహణచారు
 ర్యానికి ఆశ్చర్యచకితులం ఆవుతాము.

హింమాజాతిని—అందులో తెలుగువారిని పట్టు
 కొని పురాణజ్వరంలా పీడించే అంధవిశ్వాసాలను బహి
 రంగానికి ఉపదానికి పంతులుగారు ఈ కథను బాగా
 ఉపయోగించుకొని తెలుగుజాతికి అద్దంలో ముఖం
 చూపించారు.

హరికాన్తులుగారి భూతపైద్యపు హంగామా,
 సిద్ధాంతిగారి జాతకాల బనాయింపు, అంజనాల
 మాయానాటకం, నాటవైద్యులు బూటకపు వేషాలు,
 బరికున్న మనుషుల దయ్యాలై పీడించడం, కోరలమ్మ
 గుడిపగ్గర పోక, బూడిదపై రాసుల బంగారుయోగపు
 వంచనా, రాజమండ్రీ దంతోళ్ళలూ, గ్రహం
 స్నానాలూ, పెద్దాపురంలో కొంపలుకాల్చే గ్రహం,
 దాన్ని మాన్చువని పీరదాసు అమృతానికిచ్చిన తాళీరూ,
 మతాధికారుల 'జాలుం' ఎన్ని అనరాలకీ దారితీసి
 రాజశేఖరుడిగారి పరివానికి మూలకారణము
 లయ్యాయో పంతులుగారు గుట్టంగా నిరూ
 పించారు.

ఇంత ఎందుకూ—సుబ్రహ్మణ్యునిసోపటిమీద
 పశువుకాముతో కాల్చిన నుచ్చా, పురాణపుస్తకం
 కొయ్యమీద వ్యాసులబారు కూర్చోవడం సైతం
 పంతులుగారి దృష్టిని తప్పించుకు పోడకపోయినవి.

శిల్పదృష్ట్య చూచినప్పుడు—ఇందులోని గాజ
 శేఖరుడిగారి ఇంటి:ర్థనం, భవశేష్యరపు గోదావరి
 రేవు, అమృతకల్ల లోకాభిరామాయణం, రుక్మిణీకి
 ఎరుకత చెప్పిన పోక మొదలైనవి చిత్రకారుని
 కుంచె తగిలి రూపం పొంది సజీవంగా ఎగుటికి వచ్చి
 నిలిచినట్లు మనకు సాక్షాత్కరించి పంతులుగారి పరి
 శిలనాలోకజ్ఞులకు ప్రమాణములుగా గోచరిస్తవి.

అనునితాంధ్రసాహిత్యనిర్మాత శ్రీగురజాడ
 అప్పారావుపంతులుగారికి రాజశేఖరచరిత్రమీదా,
 ఈయనరచన లన్నింటిమీదా ఎంత గౌరవం ఉన్నదీ
 కన్యాకుల్లం బాగా చదివినవారికి తెలుస్తుంది.

వీరికలో శ్రీ పితరేలింగంపంతులుగారి సాహిత్య
 కృషిని విశేషించి ప్రశంసించి నాటకంలో పాత్రల
 ముఖానకూడా రెండు సార్లు ఈ ప్రగతికిలుని
 ప్రసక్తి తెచ్చారు.

గిరిశం ప్రియశిష్యుడు వెంకటేశానికి పుస్తకాల
 జాపితా చెబుతూ రాజశేఖరచరిత్ర రాసుకోమన్నాడు.

మరోవోట గిరిశం అంటాడు: "నా చెప్ప
 చూడు. ఈవే శేం శేస్తావో! పితరేలింగంపంతులు
 గారు కన్యాకుల్లంవిషయమై రాసిన ఉపన్యాసం
 పైకి రియ్. మామగారికి లెక్కరిగ్విడానికి కత్తి కకారీ
 మారాల్లి".

ఇంతే కాకుండా రాజశేఖరచరిత్రా, కన్యా
 కుల్లం జోడించి బాగ్రతగా చదివితే పంతులుగారు
 రాజశేఖరచరిత్రలో చేసిన మూఢాచారాల హేళనం
 అప్పారాయకవికి ఎంత ప్రాద్దులమిచ్చిందో స్పష్టపడు
 తుంది.

సిద్ధాంతులు	బనాయింపులు
తైగులు	స్వర్ణయోగాలు
దయ్యలు	మాంత్రికలు

ఛాందసుల కూతుళ్లు తప్పతోపతిరుగళ్లు.

ఉభయచవలనూ ఒక్కరకమైన పుష్టిని కలిగిస్తూ ప్రవర్తించింది.

చావని దుక్కిరిస్తూ దయ్యమై భార్యను పిడిస్తే అసలు అదిదేకాని లుబాడధాన్లు పెంపభార్య తాలూకు మొదటిధర్త లుబాడధాన్లును గొంతు మలుముతాడు. పెండింటికి ఫలితం ఒకటే—అక్కడ పారికాస్తురికి, ఇక్కడ పూజారి గవరయ్యకి ఒక రృణం ముట్టాలి. అంతే. బస్.

రాజశేఖరచరిత్రనుండి చెప్పవలసింది ఒక్కటే మాట ఉంది.

తెలుగుబాతి, వాతావరణం, మనస్తత్వాల ప్రస్ఫూంంగా కనిపించే కథాకావ్యాల్లో దీనికి పాటి వినది మరి లేదేమో అనిపిస్తుంది.

పెంప వనల సత్యరాజాపూర్వదేశయాత్రలు. బాలిఅజ్ఞానంమీద ప్రయోగించిన గొప్ప అపహాస్య కావ్య (Satire) విది.

పంతులుగారు దీని ఆధారంగాుర్చి ఎక్కడైనా ప్రసంగించినాలో లేదో తెలియదుగాని జోనాథన్ స్విఫ్ట్ (Jonathan Swift) వ్రాసిన 'గల్లివర్ ట్రావెల్స్' (Gulliver's Travels) అనే గ్రంథం దీనికి ఆధారంగా కనబడుతుంది. కవి దీనిని గూడా ఒక జాతిలోని కుటిలవిభేదాలను, సంకుచితదృష్టిని సాళన చెయ్యడానికి ఉపయోగించాడు.

పంతులుగారు కథామాత్రంగా దీనిని అనుసరించి కథాసాత్రం, వాతావరణాన్ని మిక్కిలి నేర్పుగా భారతీయంచేసి, స్వదేశీయమూర్తయతార్చి, విశ్వాసార్చి వివిగ్ధతం చెయ్యడంలో అద్వితీయమైన ప్రజ్ఞావిశేషం చూపించారు.

ఇందులో అడుగుతూగోం, లంకాద్వీపం అనే రెండు భాగాలున్నాయి.

మొదటిభాగంలో పంతులుగారు హిందూ శ్రీల పారంత్రియాన్ని కమత్కరంగా రచించులు చేసి ఒక కేకాన్ని కల్పించి (పుక్కిటి పురాణాల్లో వింటూన్నది) అక్కడి పురుషుల పరాధీనతను, శ్రీల

సర్వాధికారాన్ని చూపించి వాంలో పురుషులను మౌనయాలకు తగిలే దెబ్బను అదృశ్యంగా చిత్రించారు.

విజయనగరం 'కాపురస్తుడు' పత్రి సత్యరాజా చార్యులు అనే మాధ్వబ్రాహ్మణుడు స్వదేశంలో దరదృష్టపు ఉయ్యాలల్లో తనివితీర ఉగిరిఉగి పాతాన్తగా దక్షిణాదియాత్రలు చెయ్యడానికి బయలుదేరి చెన్నాపట్నంలో 'దుడ్డు తీసి అన్నంవేసే ముచ్చరాయయ్య'గారి అన్నపత్రంలో ద్వంద్వపారణమహోత్సవం నెరవేర్చి, అరసపాలెనూడులో గిరిగిరి తమ్ముని, మెలగా బైటపసి, ఉండిఉండి ఉచ్చన్నగా ఆడుమళ్ల యాళంలో పెల్లి పడ్డాడు. అక్కడ ఉండి లోకాతీతమైన తన అనుభవాలను గ్రంథస్థం చేశాడు.

పాపం, సత్యరాజాచార్యులు రంధీనగరంలో అడుగుపెట్టేసరికి ఇద్ద రాడపాలీకులు అతన్ని పట్టుకున్నారు. కాని పరమదయాళువైన బైలుఅధికారిని ఫాంధీభంగిగారికి అతిథి వి మరక్షితు దయ్యాడు.

ఆ దేశంలో మూగలైన పురుషులకు చదువు చెప్పుడం, నేర్పుగా తిరగనివ్వడం మహాచెడ్డతప్ప. కనుక ఆ దేశపు పక్షులు తమ ముగలనూ, ముగిడలనూ కఠినమైన రాజకీయోద్యోగాల్లోకి రానివ్వక బుద్ధితో సంబంధము లేని వంటచెయ్యడం, అంట్లుతోనుడం, పిండి విసరడం వంటి ముకుమరకృత్యాల్లోనే నియోగించి ఆదరిస్తారు.

అక్కడ దొరతనంవారు సంఘసంస్కార బుద్ధితో పురుషజనోద్ధరణానికి ఒక మగపాతకాల సావించారు. కాని అది 'సమాజపు గొప్ప తిరుగుబాటు' అయినందుల్ల ఎవరూ హర్షించకపోయినా శ్రీమతి ఫాంధీభంగిగారి ప్రోత్సాహంమీద సత్యరాజా చదువుకోడానికి వెళ్లేవాడు.

ఇతనికి పాతకాలలో ఒక్కటే సహాధ్యాయి ఉండేవాడు. అతడి పేరు భాధీపాద. అతడు కూడా లోకా సరిగా బడికివచ్చక నోములనీ, ప్రాచీన తరచు ఎగగొట్టేవాడట.

ఆ దేశంలో మగవాణ్ణి ఎంతో ముఖపెడితారు. తను పురుషుల్ని అన్యులు చూడకుండా ఘోష (గోష) లో ఉంచుతారు. అంటే పన్నులు కార్యాలయాలకి పెట్టేటప్పుడు ధిర్బలను తమ తాపాశునుబట్టి చక్కని వికాలమైన ఇనపైట్టెలలోనూ, కర్రపైట్టెల్లోనూ ఉంచి తాళం వేసి పెట్టుతారు. సాయంత్రం వచ్చి తాళం తీసి దయగా వంటలూ అదీ చేసుకోమంటారు.

పురుషుల్ని ఏమీ ఇబ్బందిపెట్టకు. కాని అది, సోమ వారాల్లో కందపిలక, పెండెలంకుంపపూజలు, పన్నికల్లు రుబ్బుకోలులతాలూ మాత్రం చెయ్యాలి.

మగపిల్లలకు 'పంఖీ వేధీసూధి'లోని పద్యాలు చక్కగా పోధిస్తారు. అంటే ఇంచుమించు మనకు మారితీరకం వంటిది.

సత్యరాజు నూలు పద్యాలు చదివి తెలుగున వాచుమాడా చేశాడు. దాని శోరణి ఇలా ఉంటుంది :

"పురుషుండును గార్తవ్యమా
స్థిరమగు వంశము లేక చెడిపోదు నిలక"

... ..

"అతివలకు వ్యర్థ భూమణ మైనయట్లు
పురుషుంకు లజ్జయే మహాభూమణమ్యు"

... ..

"ప్రతిదినమును పురుషుండు పత్నికంటె
ముందుగా లేచి నదిలోన మునిగి జలము
కలకమున దిచ్చి నిజపత్ని కాళ్లు గడిగి
తాను శ్రీపాదశీర్షము త్రొగవలయు."

పత్ని లేచి మగవాడు అం ఏండ్లకు పెబడిన వాడైతే ముక్కు కత్తిరిస్తారు. గడ్డం, మీసం తీయిస్తాడు. అంతే.

జాట్లు తీయించకపోవడానికి కారణం-పర్సులకు కోపం వచ్చినప్పుడు వీరిని పట్టుకు తన్నడాని కని కొందరు గిట్టించారు కట్టిస్తారుగాని మనం నమ్మక్కరలేదు.

స్త్రీలు నగలు పెట్టుకోరు. పురుషులకే ఇస్తారు.

వారు జాట్లు దువ్వకు పెట్టుకోవడమేకాకుండా మీసం, గడ్డంగూడా దువ్వకు పెట్టుకుంటారట.

స్త్రీల వివోదానికి కొద్దిగా భోగపురుషులందిడం ఆ దేశానికి ఆట్టే కళంకం అనవక్కారలేదు.

పత్ని పోలే భర్త ముత్యంలా సహామనం చెయ్యడం ఆ దేశంలో ఉన్న ఉత్తమాచారాల్లో ఒకటి.

అక్కడ అకాంతి కలిగించే పెద్ద ఉద్యమా లేదు లేవుగాని, పురుషవిద్యావిషయంలో సంస్కార వాదులకూ, సవారతవాదులకూ ఒకప్పుడు గొప్ప ఘర్షణ జరిగింది. అక్కడి రంధీనుతాధిపత్తి శ్రీ శ్రీ శ్రీ జగద్గృహ ఆదిజంధానుంధారంధా దేవిగారు విజయంచేసి క్యూచోరం చక్కపెట్టయాచారుగాని సంస్కార వాదులు ఆవిడగారు శ్రీసుఖాలు ఖాళిరీ చెయ్యకపోవడం వల్ల చేయునది లేక శ్రీవారు ఘుర్రీత 'తిరోగమనం' పొగించారు.

సంస్కారులకూ, సవారతులకూ ఒక ఘటలో వాదోపవాదాలు చెలరేగి సవారతసమాజప్రతినిధి శ్రీమతి గంభీరంభిగారు చేయించిన ఘటలో సత్యరాజు బుద్ధి గడ్డి తిని పురుషాభిమానంలో వారికి కృతిరేకంగా మాటలాడేసరికి ప్రతిపక్షాలు చిరకొట్టి ఆస్పత్రిలో పారేస్తే నరుకటాక్షంవల్ల ఎట్లాగో లేరుకుని స్వదేశం చేరుకున్నాడు.

రెండోభాగం లంకాద్వీపం :

దీన్ని పంతులుగారు దేశీయుల జ్యోతిశ్శాస్త్ర పురాణవిశ్వాసాలమీద వాపెట్టారు.

మాతామృగా సత్యరాజు ఒకసారి లంకా ద్వీపంలో పెళ్లిపరగా ఒక భూతంవంటి కృత్తి కిల్లి మాలా ఇతన్ని ఆటకోడం తీసి తండ్రి కిస్తే అతడి కొర్ర జంతుపుసుతన యజమానికి కానుకగా ఇచ్చాడు.

సత్యరాజుకు మొదట పట్టుకొన్న భయంకర విగ్రహం వాలుగోండ్ల కుర్రరాక్షసుడు. ఆ భయంలో ఈ మానవుడు స్పృహలేప్పి పెల్లగా లేరుకుని రెండు

చేతులు కూరి నూడోచేతిలో స్థిరపడి నిలిచిపడ్డాడు. ఆ యజమాని పేరు మహాకాయుడు.

లంకాద్వీపం కేలక్యాతిషధూమి. అక్కడ ఏ విషయం నిర్ధారణ కావలసివచ్చినా 'నిజమైన' హేతువాదం అలంబించకుండా అక్కడివారు ప్రశస్తమైన కాస్త్రప్రహారంతో నిర్ణయిస్తారు.

ఇద్దరు పురాణనేత్రులు ఇతన్ని చూచి బాగా ఆలోచించి కలియుగానికి చెందిన ప్రాస్వాంకుడని ఒకరూ, అంశుమత్రకరీగులైన వాలభిల్యమునుల సంతతివాడని ఒకరూ నిర్ధరించారు.

కాని తోకొత్తాస్త్రప్రసారంగతులు నలుగురు తమ కాస్త్రజ్ఞానమంతా వినియోగించి ఇతడు మనుష్యుడే అని తేల్చారు.

మహాకాయుడిగారి యిల్లు ఇతన్ని చూచే తీర్థ ప్రజతో నిండిపోయింది. ఇంత జనాకర్షణనూ ఊరికే పోవ్వడమా అని ఈ వింతజంతువుకు దేశతాత్వం కల్పించి మహాకాయుడుగారు మన దేశధర్మబ్లాగనే బాగా డబ్బా, పలుకుబడి చేసుకోవడం ప్రారంభించాడు.

దీనికి పంతులుగారు పెట్టిన ఖుద్దపేరు 'ప్రపాద మతం'. అక్కడ అందరికీ కామరూపం ఉండడంవల్ల కేరాల 'లావుగా' జరగడానికి కిలంది.

ఒకసారి మహాకాయుడితో కూడా వాలభిల్యుడు వ్యాయాసానికి వెళ్ళడం జరిగింది.

ఖగడు వ్యాయాధికారి. ఒక 'కేసు' విచారణ జరుగుతోంది. ప్రహస్తు కౌర్య కైకని వజ్రహస్తుతో వ్యతిరేకించిందని అభియోగం. ఉండిపోయి వజ్రహస్తుడు సాక్షాత్తుగా ప్రహస్తుడై పోయాడు. ఇద్దరు ప్రహస్తుల్ని కైకని విచారణచేసి నిజం తేల్చురి.

వ్యాయాధికారి విజంగా ఎవడు ప్రహస్తుడో చెప్పమని 'మహా' ప్రాధేమపడ్డాడు.

'కేసులు' చెప్పేతరు. అతడు విసిగి వృద్ధి కోమడు మొదలైన 'నిలయవిద్యాంగుల్ని' క్యాతిష థ్య తేల్చివెయ్యమని అజ్ఞ చేశాడు.

తన పని అయిపోయింది. ఏం చేస్తాను మరి? వ్యాయాసీతంబిదనే పండితుల నిర్ధారణ ఆయేలోగా ఒక్క మనుకు తీశాడు.

క్యాతిషికులు అట్టే వివరమేమీ తెలియించి ముగ్ధుల ఒకలానూ, ఇద్దరు మగ్గలానూ చెప్పారు. అధికారి వ్యాయంప్రకారం లాకరీత్యా అధికసంఖ్య మాట పాటించాడు. నిరపరాధికి 'శిక్ష' పడింది. నిజమైన దోషి వజ్రహస్తుడు పరారి అయిపోయాడు.

ఈ 'కేసు' ఇంత సాధానోక్తికేతంగా తీర్పు అయ్యాక దూషణుడి నగలపెట్టె ధూమ్రాక్షుడు అపహరించాడనే అభియోగం విచారణకు వచ్చింది. క్యాతిష పండితులందరూ ఏకగ్రీవంగా ధూమ్రాక్షుడు దొంగ అన్నారు. అతడు 'మొగ్గో, ఎరగ' నన్నాడు. కాస్త్రజ్ఞుల మాటకు తిరుగుంపెడు. మారు 'మొగ్గాలు' అపరాధం విధించారు. వెంటనే పట్టాజ్ఞో ఉన్న త్రిశిరుడు తానే తమాషాకు ధూమ్రాక్షు వేషంలో దొంగిలించా నని చెబుతూ అపరాధం చెల్లించి ధూమ్రుణ్ణి విడిపించాడు.

తొకొత్తాస్త్రప్రసారంతో లంకలో, ఇంత వ్యాయపాలనం జరగడం సత్యరాజు చూశాడు.

తొకొత్తాస్త్రం వట్టి 'బాటా' అన్న నవీమలీ, శుద్ధరిజం అనే సవాలములూ రగడ పెరిగింది. ఇద్దలు జరిగాయి. వాలభిల్యుడు అగ్రాసవాధిపతి. కోపం వచ్చి ఒక ఉపవ్యాసకుడు అధ్యక్షుణ్ణి మింగేశాడు. మనవాడు రెండు ధుగోళాలంత రాక్షసగర్భగోళమంతా తిరిగితిరిగి తుదకు నాసారంధ్రంలోంచి సురక్షిత 'తిలో' గమనం పొంది తెలుపడ్డా ముక్కలవలె, కయ్యురపు ముక్కలవలె ఇతని కీర్తి లంకలో పోకపోయింది. త్రిశిరు ఇతని కీర్తి విని మోహించి దానిద్వారా అంతః పురానికి రప్పించుకొని త న్న సుగ్రహించమంటుంది. నా కంట కీర్తి లేదని వేడుకుంటాడు. దీనికి పెట్టో పెడుతుంది. అక్కడ మర్కటాసురునితో యద్ధం. మనది ఎప్పుడూ ధర్మపక్షంగనక సత్యరాజు జయించాడు.

ట్టింతు దాని హిడిందిద్వారా ఉరుములతో ఈడ్వబడి ఒక పెద్దకోతివయ్యుల్ల భారతధూమి చేరుకుంటాడు.

దీనినిబట్టి పంతులుగారు కేవలసంఘసంస్కారా, పంకితుడే కాకుండా తలంచుకుంటే ఎంతటి కళా పృష్టి చెయ్యగలరో విశేషమవుతుంది.

అయిన హాస్యపుచురుకు ఈ గళవలలో విశ్వం ఖలనివారం చేసింది.

అదుమరేయాళంలో శ్రీమతి గంభీరంభిగారు చాలా నిష్టాగతమౌతూ లని చెబుతూ ఇట్లా అంటారు : "అమెకు గల భక్తియు నింఠింఠి యని చెప్పవలవి గారు. దేవతానివేదనము చేయక కల్లయిన త్రావదు. నూంపమైన తినదు. వేయేల? దేవతాసమర్పణము చేసియే వ్యభిచరించును."

లంకాద్వీపపు క్యాతిషికులకు వృత్తికరోముడు! ఖడ్గోముడు అని పేర్లున్నవి. దీనికి పంతులుగారు చెప్పిన కారణం ఇది. వారు రోమకసిద్ధాంతం బాగా అవగాహన చేసుకున్నవారట!

దేశయాత్రలకు బయలుదేరిన పత్రి సత్తిరాజు గారు చెప్పావట్టుంలో బంకివాడితో 'అతిగిగు ధ్ధం గా' 'ముక్కాలురూపాయి. ఉక్కారుంగోలు రెండు' ఇవ్వనని ఖచ్చితంగా డేరంచెయ్యడం వారి

వరు పాఠ్యతీకేం తాలాకు మద్రాసు ప్రవేశమహోత్స వానికి విఘ్నేశ్వరలూజలా పనిచేసింది.

చాగకాలక బ్రాహ్మణమరసమరోపాఖ్యాన వర్ణనం, ఇద్దరు ప్రహస్తుల భార్యాసంవాదం మాంచి హాస్యపోషకాలు.

పురాణవిశ్వాసాలను చెక్కిరించడానికి చాగ బ్రాహ్మణమరసమరోపాఖ్యాన ఫలప్రతి, మద్దుకా మరవిజయకథ, మద్దుకామహామంత్రివర్ణనం సమయో చితంగా ఉపయోగించారు.

తుదకు 'రావణాసురుని కాన్డంలో పర్వదోమ పుల్లలు చెయ్యడానికి రోజూ లంకకు వచ్చే అంజనేయ మూర్తిదయవల్ల' సత్యరాజు స్వదేశం చేరుకున్నా డని అజ్ఞానుల దంఠికభలమీద ఒక్కచెబ్బ కొట్టి ఈ కథను ముగించారు.

తమ కాలం, తమ ఆందోళనాలూ ప్రతిఫలించే లాగు అదుమరేయాళంలోనూ, లంకాద్వీపంలోనూ రెండుసభలు చెయించి రెండింటిలోనూ తలపెరిగింపుగా పంతులుగారే ప్రవేశించి వాదించడం చిత్రంగా గమనించగల విషయం. [ఇంకా ఉంది.]

ఆంధ్రవాఙ్మయము - రోమాన్సు

శ్రీ సరివెల్లి విశ్వనాథకావ్య

ధర్మాధికారముమోక్షము లను చతుర్విధపురుషార్థములను సంపాదించుటయే మానవజీవితముయొక్క ముఖ్యోద్దేశముని మనవారి ఆశయము. ధర్మానికీ, మోక్షానికీ ప్రమాదం లేకుండా అర్థకామాలను యథాసంభవముగా పనుకూర్చుకొని అనుభవించడమే మన సంస్కృతికి పరమార్థము. శృంగారాన్ని రసవక్రవర్తి అన్నారు. కావుననే శృంగారవతి యను మోహనమూర్తితో కూడియే త్రిమూర్తులు మన ధ్యానపీఠాన్ని ఆలంకరించారు. ఆ మూర్తిత్రయానికి అతితమయి, రసస్వరూపిణి జగన్మాత విలసిల్లుచున్నది.

ఆదికిది వాల్మీకివృందము మోహముగ్ధమయిన పక్షిజంతులలో ఒకదానిని వ్యాఘ్రుడు కొట్టగా వేయి వ్రక్కలయింది. ఆతని శోకం, జ్ఞోకములు రామాయణముంత గాఢ అయింది. ఆ వాల్మీకి సీతావియోగఘట్టంలో రామునిలో ప్రవేశించి "అపి గ్రావా రోదితి" చెట్టా పుట్టా కరిగేట్టు అతికరుణగా విలపించాడు. ఆ కన్నీటితో పంచవటితీరాన గోదావరి పొంగింది. పంపానదమ్ము కలుషిత మైపోయింది. చంద్రవతి వాపోయింది. రామకూత ఆంజనేయపుత్రునిలో ప్రవేశించి, పాపము అవక, పాపము కాదని సమర్థించుకుంటూ, సీతాశ్వేషణతత్పరత చేతువుగా సర్వవిధాలా నగ్న శృంగారాన్ని అర్ధరాత్రి రావణాంతోపురవర్తిమల వర్ణన పట్ట అవలంబింపగలిగాడు. ధర్మబద్ధమయిన రసవిపాన ఉపాదేయము, అస్వాద్యము అన్నారు ఋషులు.

రోమాన్సు అనే పదం శృంగారపరంగా లేరుచు వాడుకున్నారు. రసపరంగా, ఆనందపరంగా, సౌందర్యపరంగా, నవ్యవిలాసరచనాపరంగా, అద్భుతపరంగా కూడా దాన్ని వాడుకున్నారు. అంగ్లవిఘంటువు ఇన్ని స్వరూపాలు ఆ పదాని కిచ్చింది. తొలుత భాషాపరంగా ఈ పదం వాడుకలోకి వచ్చింది. ఇది మనకు పరసీమలనుంచి దిగుమతి అయింది. ఇట్టి భావముల చేటి కలను రోమాంటిక్ వాఙ్మయముగద్యలు, నవలలు అన్నారు

వారు. దీని కల్పితాన్ని హితమయిన పదము రసము అని మన మనవచ్చును. రసమయమయిన యాజగత్తులో శృంగారము రసాధిదేవత కావుననే "Love is God, God is Love" ప్రణయమూర్తి ఈశ్వరు డన్నా మో నసములన్నియు ఆస్వాద్యాకష్టలో ఫలస్వరూపంలో ఆనందజనకములే, రసమయములే, శృంగారకుల్యములే. ఈ తత్వదృష్టితోనే రోమాన్సు అనే పదమును శృంగార కుల్యముగా గ్రహించుచున్నారు. ౧౮౭౫ తర్వాతనే ఈ పదస్వరూపము, ఆయా వాఙ్మయప్రపంచములు మనవారు చదివి పూర్వసంప్రదాయగ్రంథముల ప్రాశో రచనాగద్యముల అద్దాని స్వరూపము అనంతముగా సుండుట తెలుసుకొని ఆ సంప్రదాయభావములు రస తరంగములుగా, గేయములుగా నేటివారి కాపాలమధుర ఫటితి అందించినారు.

రోమాన్సు అనే పదాన్ని ముఖ్యంగా రస పర్యాయంగా గ్రహించాను. ఆంధ్రవాఙ్మయంలో ప్రణయస్వరూపాన్ని నిర్ణయించాలంటే సంస్కృత చ్ఛాయ కొంత చవియాదాలి. వాఙ్మయంలో రస భావస్ఫురణమే ఆనందజనకము. వేదముల ఋగ్వి తాలు సమాలోచనచేయగా ప్రకృతిలోని సౌందర్య మ్మూర్తి రసమ్మూర్తిగా వారి వర్ణనలలో ప్రతిబింబించింది. ఉష, ఇంద్ర, అగ్ని ఇత్యాదిదేవతల వర్ణన లలో ఇంద్రియవృత్తుల నావర్ణించుకొని, కన్నులు మిఱుమిట్లు గొల్పు మూర్తు లుజ్వలితము లయినవి. ఆ దివ్యసౌందర్యమూర్తుల విలాసములే వాల్మీకి పాత్రలలో ప్రతిబింబించినవి. ధర్మకంచుకము ధరించిన శ్రీరాముడు సీతావియోగదశలో సర్వప్రకృతిని రసమయంగా చూడగలిగాడు. ఏక్కడ చూచినా తన ప్రణయ తత్వాన్నే, తత్సాదృశ్యాన్నే తిలకించాడు.

ఆ ఛాయలలో కావ్యా లనువదించిన ఆంధ్ర కవులు నన్నయతిక్కవాడులు వీరశృంగారాన్ని పెద జల్లురు. వ్యాసుని ద్రౌపదీనత్యలు నన్నయతిక్కనల

లేటెనునపుత్రికలై కృష్ణరాయని దిగ్గజాల రచన లకు ఒడవకు దిద్దారు. రాధికాసాంత్వనంలో జయ దేవుని రాధికాప్రణయము ముమ్మారులూ చిత్రించ బడింది. అయ్యది వగ్గుమై, తీక్రమివర్సనలకు గురి అయింది. కాగా ౧౮౭౫ ఇటలీ ఆంగ్లవాద్యయం అన లోకించిన ఆంధ్రరచయితలకు 'రొమాంటికిరైజ్'లో ఇత్యాదిపరవాద్యప్రపంచుల మూర్తులే దేయ వాద్యయంలో జీవనాదీక లుట్టివించి యువయువతుల భావాలు ఏలకున్నాయి. ముత్యాలపరాల్లో, ఎంకి పాటల్లో, కిన్నరవృత్తాల్లో, యజ్ఞగీతాల్లో, ఏకాంత సేట్లలో, లలితమూర్తులలో ముగ్ధప్రణయము, భక్తి ప్రణయము రేకెత్తింది. రచనలోనూ, వస్తుప్రణాం లోనూ సమానంగా నూత్నపద్ధతులలో ముందంజ వేశారు. లవణరాజాకళలో, పూర్ణమృ పాటలో, కన్య కలో, సంఘసంస్కారం వెన్నెముకగా శృంగారం చెన్నుమీరింది. లవణరాజా మాల అన్నదాని కర్థం లేదని కన్నీయను స్వీకరించవంలో ఆచారతిరస్కారం చూపట్టినా రసభావవిలాసములు తొల్కాడినవి. వసు చరిత్రకారుడు కోలాహలీనిచే నిర్బంధింపబడిన శుక్తి మలీవిహ్వలత్వము శ్లేషగంభీరప్రసంగిలో రసస్ఫూర్తి ఆపాతమధురం కాదు. ఆలోన్మృక్తమయన నాయికా భ్రంకాలు నిమ్మతరంగవల్లలో దాగిపోయాయి. విశ్వ నాథకవిరాల్ కిన్నెరసానిపాటల్లో, నడకల్లో, వృత్తాల్లో, అంటక ముట్టిక మారాన్న కదలి రాజ ఆకాద్యప్తిలోనే ఉద్వేజితమయి కిన్నెరస్వరూపము నకు తెనుగుపట్టల స్నిగ్ధవృద్ధులూ కలిగిపోయాయి. నాలలితమధురమగు కితంలో పూజా ప్రణయ ముత్రాలు మాలికాస్వరూపాన్ని ధరించాయి. రవికవి గీతాంజలి ప్రపంచభావలో ముగ్ధమోహనమూర్తిపరి వేమవిలాసాలు పారాలు మీరితే, ఆంధ్రయుగగీతాల్లో, నీరాజనాల్లో, ఏకాంతసేట్లలో వస్తువు ఏరసము అలం బమగా ప్రకటితమైనను, శృంగారము రసాధిదేవతగా భాసిల్లింది. ఏరూపంగానైనా నవ్యులే రొమాన్సు

అనిపూచా అనవచ్చు. అగురున తినిగూర్చి కవివాక్కు వాసిస్తే అది రొమాన్సు అనవచ్చును. కవిత్వం భావప్రధానం కాగా, రచన రస పోషకం అవుతుంది. వస్తువుయొక్క మూర్తి స్నిగ్ధ, గంభీర, మధుర, లఘుమూర్తిభేదములతో రచన అలంబ నంగా, విలాసానుగుణంగా మారుట సహజము. ఉదాత్త వస్తువు లఘుతరవాక్కులలో రసస్ఫూర్తి తాల్చునేరదు. రసాస్వాదనతత్వమైన పాశకులలో మున్ముందు చిత్రించుస్కారము ఉదాత్తమై నిర్వివరో, కావ్య మెన్నిరూపముల తలదాల్చినను, వారి చిత్తవైశ్యల్య మును వికృతి పొందింపజాలదు. ఈ ప్రధానమూత్ర మీవాడు కాదని మఱచి, పాశకుల కర్థమయ్యేట్లు మూములుభావలో కావ్యాలు వ్రాయాలనే భోరణి సామాన్యంగా లేవదీశారు. ఈ వాదం చేపట్టినవారిలోనే అనంతంగా భేదాభిప్రాయాలున్నాయి. వారి కర్థము కావవసరంలేదు. తారినీగూర్చి, పాశురజనకీమితాన్ని గూర్చి వ్రాసిందే ప్రజాపారస్వరం అవుతుంది. అది వారి ఆనందంకోసమే వ్రాయాలనీ, ఆందుచేతనే భావ, భావాలు వారి కందుబాటులో ఉండాలనీ కొందరంటే భావ ఉదాత్తంగా ఉన్నా మంచిదే, వస్తువు వారి సంబంధించింది అయితే చాలని ఇతరులంటున్నారు. వాదనకై ఎగలేమన్నా కావ్యం ఆనందంకోసమే పాశు కుడు చేపట్టజూస్తాడు. కాబట్టి విలాసము, శృంగారము మానవవృద్ధుల కందుబాటులో ఉండేలాగ వ్రాయాలని ప్రధానంగా మూత్రీకరించి ఆ తీరుననే పలువురు వ్రాస్తున్నారు. తిరుపతికవుల శ్రవణానుదం శ్రుతులకు కలనినాదం. రాయప్రోలువారి కావ్యాల్లో శృంగారం తత్వం అంటున్నారు. వారి కావ్యాలకు వ్యాఖ్యాతలు. వారుదానికీ ధన్యవాదాలిచ్చారు. ప్రకృతి పూజాస్థానాన్ని ఆక్రమించింది ఆనాటి కేదగిరికల లోని భావాలే. ఈనాడు వారు తమ కావ్యాల్లో అది ప్రతిపాదించా రంటున్నారు కొందఱు. ఇయ్యది సాధనాస్వరూపంలో సిద్ధమూర్తులయిన సంతో

ఓహే, వాళ్ళాశ్రయామామూర్తులయిన ప్రయోజనము
కూన్యము. ఆ సత్యము రసహృదయములకు మాత్రమే
తెలియగలదు.

ఆనాడు పరకాంత కనుల కడ్డమైనచో మార్పు
భావము చేసి మరలుచుండ, ఈ నాడు మార్పుభావ
ముతో రెన్నగ నుపలక్షించి నమస్కరించరచ్చు
నన్నారు. కొందరు కరచాలనాదులతో సహానించనూ
రచ్చు నంటున్నారు.

కావ్యం, సంప్రదాయసిద్ధమయిన రీతినే ఈ
నాడున్న పరివర్తనలకు దాటడానికి సాధన
అన్నారు. వెంటవెంటనే ఆనందము పరమప్రయో
జనంగా కలది కావ్యం అన్నారు. ఈ రెంటి మధుర
సమ్మేళనమే సర్వోత్కృష్టమైన కావ్యప్రయోజనం
అవుతుంది. 'Delightful instruction' అనేదే
సారసూత్రము. ఆ హృదయములోనే కావ్యసంపుటలు,
ఖండికలు, గేయాలు పాతకులు విప్పాలి. అప్పుడే
మధువు నింపి మగంధము దిక్కులు విండ హృత్పద్యాల
వికసిస్తాయి.

అమరకవి గురజాడి వారు సంస్కారప్రియ
త్యంతో కావ్యాలు వ్రాశారన్నాం గదా.

పూర్ణమ్మ అను గీతికలో—

“కామకు లోనై తల్లి తండ్రి

గనరూ న్నాయం విడనాడి

పుత్తశిబోమ్మను పూర్ణమ్మను వొక

ముదుసలి మొగుడికి ముడివేస్తే”

అన్నాడు.

కవ్యక అన్నచాణ్డో—

“కులం పెద్దలు కూడి రదిగో

అగ్ని సాక్షికి అగ్ని ఆదుగో

కన్న కొరిన కన్న యిదుగో

బాలమేలొక్కో?”

ఈ ప్రశ్నార్థం ఎంత యుగం, మనోహరం,
గంభీరం!

లవణరాజు—

“మాల యనువా రున్న వారల

మందబుడికి వగవలె

ముద్దిడి కిరులు దువ్విలి

తాళవనమును వెడలి చంద్రుడు

పక్కునను నన్వేష”

ప్రకృతి, పాత్రలభావాల కనుగీతి యిస్తుంది
ప్రాచీనభావం.

“అమలకములము మనీయించు ఆనవము

విరి రాణి ఆందంబు పీడించుచుంటి”

“ఆకులో ఆకునై పూవులో పూవునై”

మందపాకపాచ్యతీర్థ్యగుని విరి నెట్ట—

“మా తోటలో నొక్క మందార నెట్టు

ఆ చెట్టుచెంతనే ఆమృతేంద్ర బావి

ఆదనిమల్లియతీర ఆరావిక్రక

అమల్లెతీరలో నాడుకొనుచుంటి.”

కేంకటపాచ్యతీర్థ్యకవుల ఏకాంతశేషలో—

“నామెలంగులోట నామాటలో వేట

నా వరాలకొంగు నా చెలుంగు

నావయాళి తేవ నాచూపులో పావ

నెలుచుగాక తన్ను గొలుచుదాక.”

పూజాప్రణయము—

స్త్రీయశోయం—

“పోకు పోకు రాధా, యిచ్చునట్లెట్లు రాధా

యమున నలుపు, పిడ్డు నలుపు, నింగినలుపు,

చాయ నలుపు, నీమనసు నలుపు.

పోకు పోకు రాధా.”

లలితా కతకంలో—

“వలపుందీవలు హృద్వివచించి నవరుక

బల్కింపనీకన్న న

మృలకుక శక్యము—

మలకుక రమ్యలతాగృహంబుల విరులో

మందానిలోద్ధాతమై
 కలయక రాలిన గెజ్జ పే నడర నా
 కల్పించ నీ రూపముల్
 బులకల్ గ్రమ్మ ముద్దుశువుల్ దొలక నా
 భోగంబవై గ్రాలవే !"

లలిత—

"నిలవక బాహ్యకటాక్షదృక్ట రుదుల్
 నీచైన వాసంతమేక"

మానసబోధలో—

"మానసరాజహంస చను

మా వినువాకకు బ్రోద్దుగ్రుంకెడిక"

"మనమా, చదివ నాదు మాట వినుమా

మర్యాద గాపాడుమా"

ఈతీరున కమ్మగా, పోయిగా, కంటికి, మనసుకు
 తాళేటట్టు నూతనశ్రుతులతో రచించే అన్నిరచనలనూ
 రొమాన్సు అనవచ్చు. ఈతీరున చెప్పగలిగితే ఏ రస
 మయినా కృంగారతరంగమయి, అశ్మక్తమధురమయి,
 ఆనందజనక మవుతుంది. ఇట్టి రసవద్భావమ ఆర్థం
 చేకగునే పాండిత్యం, అభిరుచి సంపాదిస్తే, రొమాన్సు
 నేర్చాల్సి, ఉపనిషత్తుల్లో, ఆదికావ్యాల్లో ఉంది.
 ఆ పాండిత్యం కష్టసాధ్యం. కావట్టి ఆ సారస్వత
 సంప్రదాయాలే నేటి యువయువకుల గీతాల్లో
 సులభంగా ఆస్వాద్యంగా ఉన్నాయి. ప్రయత్న
 పడి అవి చదవండి. ఎటుయినా, కావ్యం రస
 విపానతో చేపట్టినచో చిత్తసంస్కారంలోపాటు
 ఆనందాన్నే యిస్తుంది; అందరికీ కావలసింది అదే
 కదా. రసాత్మకమయిన వాక్యమే కావ్యము కాగారస
 మయఖండికలు కావ్యాలు కావనగలమా !

వేదకాలమందును వ్రాత గలదు

శ్రీ తెన్నేటి విశ్వనాథం

వేదములు పుట్టిన కాలమందు మన దేశములో మాటయేగాని వ్రాత లేదని ఒక ప్రబలమైన నమ్మకము ప్రచారములో ఉన్నది. ఈ వాదమును బలపరచుటకు చెప్పి కారణములు:

(1) అంత పాత కాలమందు వ్రాత ఉండగలిగి యుండునా?

(2) వేదమందు లిపి అనే మాట లేదు.

(3) వేదములకు శ్రుతి యని పేరు; అనగా కర్ణక్రమమైనదేగాని చక్షువునకు కనిపించే వ్రాతలో లేవని; అందుచేతనే వేదము గురువుదగ్గర చెప్పించు కొనబడేగాని, చదివి నేర్చుకొన ఆచారము మన దేశమందు లేదు.

ఈ వాదములో బలము లేదనినీ, వేదములో, ఉపనిషత్తులలో ఉన్న మాటలనుబట్టి అంతస్సాక్షికి, అంతశ్చక్షువునకు కనిపించి వినిపించిన మాటనే వేదకవులు వ్రాసేరనినీ, అట్టి వ్రాతలకే శ్రుతు అనిపేరు అనినీ, అవియే ఇప్పుడు మనకు లభ్యమైన గ్రంథములు అనినీ నా విశ్వాసము.

క్రీస్తు పుట్టిననాటికి, మొహమ్మదు పుట్టిననాటికి వారి జన్మదేశములలో వ్రాత భాష లేదని ఎవరును అనలేదు. కాని వారు కూడ 'రెవలేషను' అంటే శ్రుతివాక్యములనే వదించేరు. 'వదించేరు' అని చెప్పటచేత ఆ కాలమందు వ్రాత లేదని వాదించుటలో సందర్భము లేదు; నిజము కాదు కూడాను. భాష ఇప్పటివలెనే వ్యుత్పత్తి అర్థమేకాక

వాడుకవల్ల కలియవచ్చి రూఢిఅయిన అర్థము భాషముతో అనాదినుండి వాడుకలో ఉండియేతీరవలెను. బమ్మెర పోతన్న భాగవతంబు... చేసెను అని వ్రాసినప్పుడు పోతన కాలమందు వ్రాత లేదని అనుకొనుటకు ఏలాగు వీలులేదో, మొహమ్మదు సూరాలను నిర్వచనము చేసిన కాలములో వ్రాత యెరుగరు అని అనుకొనుటకు ఏలా వీలులేదో, బైబిలులో రెవలేషను అని చెప్పినప్పుడు అప్పటికి వ్రాత లేదని ఏలాగు అనుకొనజాలమో, ఆలాగుననే వేదములు శ్రుతులు అని చెప్పినప్పుడుకూడ వ్రాత భాషము ఆ రోజులలో లేదని వాదించలేము.

గురుముఖముగా వేదము నేర్చుకొనడమే వ్రాత లేదన్న వాదానికి తార్కాణము అని చెప్పే వాదములో అనలే బలము లేదు. నాడు, నేడుకూడ వేదము నేర్చుకొనడలకు కున్నవారు గురుముఖముగా చిన్నతనంలోనే, కంఠము స్వరము స్వాధీనముకాని వయసునుండినీ నేర్చుకుంటున్నారు. పుస్తకాలు చదివి అధ్యయనము ఎవరూ నేర్చుకొనరు. కారణము సులభగ్రాహ్యము. మాత్ర, బలము, స్వరము, ఉచ్చారణ సరిగా అలవడుననినీ, అక్షరమునకు ఎంత విలువ ఉన్నదో శబ్దమునకుగూడ అంత విలువ, అర్థము ఉండుటచేతనున్న గురుముఖముగనే నేర్చుకుంటున్నారు. అచ్చు ఉన్న ఈ రోజులలోనే ఆలాగయినప్పుడు, అచ్చులేని

అహోబలలో తప్పకుండా ఆవిధముగనే అయిఉండాలి. బడిలోనికి పంపకపూర్వము, అక్షరాభ్యాసము చేయకముందే, మనము పిల్లలకు కొన్ని పద్యములు, శ్లోకములు నేర్పటలేదా? దానివల్ల వ్రాత లేదని వాదించుమా?

సరి. శ్రుతికర్తృశ్రుతంగా ఆనుపూర్వణ మనకు దఖలుపడిన దని చెప్పినప్పుడు స్పృతులు క్షోణిండ్రియముద్వారా మనకు దఖలుపడిన వని వాదించాలి; స్పృతుల కాలమందుకూడా వ్రాత లేదని వాదించాలి. కాని అట్టి వాదము ప్రచారమున లేదు.

ఋగ్వేదములో ఈసూక్తముచూద్దాము:

“గాయత్రేణ ప్రతిమిశే
అర్కమర్కేణ, సామ శ్రీప్తుశేన వాకం
వాకేన వాకం, ద్విపదా
చతుష్పదాక్షరేణ మిమతే సప్రవాణి.”

అంటే, “గాయత్రితో మంత్రమున్నూ, మంత్రముతో సామమున్నూ, రెండునాలుగు పదములు (గల వాక్యములతో) అను వాకమున్ను కొలుచుచున్నాడు; (అనగా నిర్మించుచున్నాడు) ఇట్లు ఏడువిధములయిన ఛందములు అక్షరములతోనే నిర్మాణ మగు చున్నవి” అని తాత్పర్యము.

యజుర్వేదములో ఈ అనువాకము చూద్దాము:

“అగ్నిరేకాక్షరేణ వాచ మదజయత్. ఆగ్నివా ద్యగ్నిక్షరేణ ప్రాణాసావా వృదజయత్. ... సప్త దకాక్షరేణ సప్తవక్రగంప్రామ మదజయత్”

అని ఉన్నది. ‘అక్షావయ’ ఇత్యాది వస్తదశ అక్షరములు గల మంత్రసముదాయ

మందు ఏకాక్షర, ద్వ్యక్షర ఇత్యాది భావనచే ఆయా మంత్రములను వ్రాచి తత్సామర్థ్యమువలన అగ్నాద్విదిదేవతలు వాక్కు మొదలగువాటిని జయించి రని తాత్పర్యము.

మరి, మాండూక్య ఉపనిషత్తులో మంత్రాలు చూద్దాము:

“ఓమి శ్రేష్ఠ దక్షిణ విదగ్ం సర్వం తస్మాద వ్యాఖ్యానం. భూతం భవ ద్భవిష్యదితి సర్వం ఓంకార ఏకః యచ్చాగ్నిరైకాంతికం తదితి ఓంకారఏక...”

అంటే, “సర్వమున్ను ఓం అను అక్షరమే. దాని వ్యాఖ్యానం (చేయబడును); భూతము, వర్తమానము, భవిష్యత్తు అంతా ఓంకారమే. ఇంక ఈ మూడుకాలములకు అతీతమై ఏది కలదో అదిన్నీ ఓంకారమే.” అని అర్థము.

“సోఽమ మాత్యా, అధ్యక్షర మంకారోఽధి మాత్రం సానా మాత్రా మాత్రా పాద ఆకార ఉకారో మకార ఇతి.”

అర్థము: “అక్షరములలో ఉత్తమమై మాత్రాయుక్తమైన ఈ ఓంకారము ఆత్మయే. ఓంకారముయొక్క మాత్ర భూతము లగు అకారాదిమాత్రలు (ఆత్మకు) పాదభూతము లగుచున్నవి.”

తైత్తిరీయోపనిషత్తులో మరి ఒకటి చూద్దాము:

“ఓం వ్యాఖ్యాస్యాయః, కర్ణః, కర్మ, మాత్రా బలిష్ఠ, సామ సప్తాహ, ఇత్యుక్త స్పృహభ్యాయః.”

శిక్ష అనగా వ్యాఖ్యానిద్దాము. (అకారాది) వర్ణము, (ఉదాత్త అనుదాత్త) స్వరము, (ప్రాస్వరీకృత) మాత్ర,

(ఉచ్చరింపవలసిన) బలము, సమోచ్చారణ, విలంబన లేక ఒక అక్షరము తరువాత మరి యొకటి వరసగ చేర్చి పలుకుట—వీటి వివరణమే శిక్షాశాస్త్రము. చర్లము, అక్షరము రెండును పర్యాయపదములు. నేను ఓనమాలు నేర్చుకొన్న కాలములో 'అక్షరాభ్యాసము' అయినప్పుడు మా ఆయ్యవారు 'వర్ణములే' నాచేత ఇసుకలో వ్రాసి దిద్దించేవారు.

అక్షరము, శబ్దము విశిష్టపదములు కాబట్టి అక్షరములకు పై చెప్పిన శ్రుతి పాతముగందు పూర్ణమైన విలువ ఇవ్వవలెను.

శిక్షాశాస్త్రముగాక, ఛందశ్శాస్త్రము వివరముగా వేదములో ఉదహరించారు. వేదపూర్వములో 'పూర్వైః కపిభిః' అని వేదమునకు పూర్వము కవులు ఉన్నట్టుకూడా చెప్పారు. శిక్ష, ఛందస్సు, న్వరం, వర్ణం, టలం, మాత్ర మొదలుగా గలవి ఉన్నకాలములో వ్రాత లే దనినీ, అచ్చువేసినట్లుయిన వేయి రెండువేల పుటలకు వచ్చే వేదవాఙ్మయమంతా నోటి మాటగానే వేలకొద్ది సంవత్సరాలు గాలిలో శబ్దముగా ఉండేది అన్న వాదము ఉహితమైన విపరీతము. నాడబ్రహ్మ, అక్షర బ్రహ్మ అను పదనముదాయముకూడ శ్రుతులందే కనబడుచున్నదిగదా.

అకార, ఉకార, మకారములు అనే మాటలు అక్షరములపరముగాక, ఇతరముగా వాడుటకు అవకాశము లేదు. ఇప్పుడు బడులలో గుణితము చెప్పనప్పుడు అకారము, కకారము మొదలయిన మాటలతోనే చెప్పుచున్నారు. భగవద్గీతాకాలమందు "అక్షరాణాం అకారోఽస్మి" అన్నదాన్నిబట్టి అ

రోజులలోను 'కారము' అక్షరపరముగానే వాడేవా రని నిశ్చయము. అందుచేత మాండూక్యోపనిషత్తుకాలములో కూడ 'అకార ఉకార మకార ఇతి' అని వాడినప్పుడు ఆ విధముగానే వాడేని ఒప్పుకోవాలి.

మాండూక్యోపనిషత్తుదశోపనిషత్తులలోనిది; వేదములో ఒక అంశమై వేదవ్యాసుని కాలమందు, సంహిత, జ్ఞానకాండ వేరు చేసి సంస్కరింపబడినపుడు (అనగా ఆధునికభావలో ఎడిటుచేసినప్పుడు) ఈ ఉపనిషత్తుకూడ ప్రశ్నేకింపబడినది. వేదములుకర్ణశ్రుతములయిన కాలమందు చక్షుర్దృశ్యములై కూడ ఉండెను అని తేలుచున్నది.

లిపి అనే మాట వేదమందు లేదు, అందుచేత అక్షరములు ఆ కాలములో లేవు అన్న మాటలోకూడ బలము లేదు. లిపి అనగా అక్షరామ్నాయము అని సహజముగా ధాతువు అర్థమున్నదా? ముద్రకాలయములు వచ్చినతరువాత లిపి ఆన, అక్షరములు వాటి దృశ్యరూపము అనే అర్థము ఆ మాటకు క్రమేణ చేరినది. లిపియొక్క ధాతువు వేదకాలమందుకూడా ఉండెనుగదా. 'న కర్మ లిప్యతే నరే' అని కఠోపనిషత్తులో కనిపిస్తున్నది మొదటిలోనే.

అక్షరము, అక్షరములు, అకారము ఇత్యాదిపదములే ప్రత్యక్షముగా శ్రుతులలో కనిపిస్తూంటే అవి లేవు, ఇవి లేవు, అందుచేత ఆ రోజుల్లో వ్రాతయే లేదు అని వాదించుట అర్థరహిత మైనది.

ఇంగ్లీషుభాషలో 'అప్రెంటిస్' అను మాట ఉన్నది. ఆమాట గ్రీకుభాషనుండి ఇంగ్లీషు

వారు రెనైసాన్సుకాలములో తిసుకుని వాడుకుంటున్నారు. 'ఓనామాలు' అన్నట్లే 'ఆల్ఫా', 'బీటా' కలిసి 'ఆల్ఫాబెట్టు' అన్నారు. అయితే ఇంగ్లీషులో ఈమాట వాచక పూర్వము వ్రాత లేదని ఎవరు అనగలరు?

ఇంతకును ఈ వివరీకారములకు, వివరీకరణ మైన ఊహలకు కారణము వేరు.

గతశతాబ్దములో పాశ్చాత్యుల ప్రాబల్యము ప్రపంచమందు హెచ్చయినది. వారు చెప్పినది, వ్రాసినది నిజమయి తిరాలి అని ఒక విశ్వాసము బయలుదేరి వారి ప్రాబల్యం హెచ్చయినకొద్దీ ఆ లిప్యనమ్మకము దృఢపడినది.

వారి సంప్రదాయములు, వారి విశిష్టతనుమించి వేరే గొప్పనిషయములు పురారతనమందు ఉండిఉండ వని వారి ఊహ. ముఖ్యముగా ప్రాచ్యదేశములందు ఆనలే ఉండవని వారి అహంకారము. ఆ అహంకారమును ఆధారము చేసికొని భావవిషయమయి, చరిత్రవిషయమయి అనేకులు వారి కోవిదులు వ్రాశారు. కష్టపడేవారు; చాలా సంగతులు మనవి విశేషికరించారు; కృతజ్ఞులము. కాని భాషాజ్ఞానము చాలమి చేతనున్నా స్యవిశిష్టతాహంకారమువల్ల పుట్టిన సంగచితదృష్టి చేతనున్నా పాశ్చాత్యవిశిష్టతకు భంగము అని తలచినప్పుడు అపార్థము తెలియకుండానే వారు చెనేవారు. "త్వం నుమేవం మహాయాస్వర్విదం" అని ఋగ్వేదవ్రాతనేర్పు గలదని విశ్వసింపవచ్చును.

దంలో ఎదురుగుండా కనిపిస్తూంటే, గ్రీకులు ఇండియాదేశం వచ్చేవరకు, వారి భాషాప్రసాదము మనకు ఇచ్చేవరకూ మనకు రాసులపేర్లు లేవని వ్రాశారు. శ్రీ గొబ్బూరి రాఘవరావుగారి వ్యాసములను భారతిలో చదివినట్లయితే ఇటువంటి విషయములు చాలా మనకు అవగాహన కాగలవు.

భాషావిషయమయి కూడా ఇట్లే వారు వ్రాసినవ్రాతలు ఆధారంచేసికొని మనవారు కూడ "వేదకాలంలో వ్రాత ఏమిటండీ" అని అడవమ్మకం పడ్డారు. దీనికి బోడు "వేదము అపారపేయం" అనే గొప్పచెప్పుకోవడం ఆ అడవమ్మకమును బలపరిచింది. కాని శ్రుతులలో ఉన్న మాటలను సరిగా చూచి, ఆ మాటలకు సహజమైన అర్థము ఇచ్చినట్లయితే వేదకాలములో వ్రాత లేదనుటకు అవకాశము లేదు. వ్రాత అనే మాటకు మాత్రం వ్యుత్పత్తిఅర్థము చూస్తే ఇప్పుడు మన మిచ్చే అర్థ మెక్కడ ఉన్నది? వ్రాత - వరుస(గల) సమూహము—ఇంతే గదా. 'సన్తానః' అని దీనినే తైత్తిరీయంలో శిక్షాధ్యాయంలో పూర్వము వాడేవారు. మనము వాడేమాటలకు మనమిచ్చే అర్థము ఇతరులకూడ ఇవ్వవలెను అని మన అభిలాషగదా. ఆలాగుననే ఆనాటి భాషకు కూడ ఆనాటి కవులు ఇచ్చిన అర్థమును మనము గ్రహించవలెను. ఆలాగు గ్రహించినయెడల వేదకాలమందు నిస్సందేహముగ నుమేవం మహాయాస్వర్విదం" అని ఋగ్వేదవ్రాతనేర్పు గలదని విశ్వసింపవచ్చును.

మహాకావ్యలక్షణము

శ్రీ పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి

మహాకావ్యలక్షణ మనగనే ఆలంకారికులు, విమర్శకులు ఆష్టాదశవర్ణనలను ప్రప్రథమమున నిర్దేశించుట కలదు. కైల, యాన, బుతు, జల, ఉదయాస్తమయోద్ధానవిహారాదు లీ ఆష్టాదశవర్ణనలు.

ప్రకృతిలోని సన్నివేశములనుగాని, వ్యక్తుల మనోప్రవృత్తులనుగాని, వ్యక్తుల రూపరేఖలనుగాని చిత్రించుటయే వర్ణన. అనగా జగన్నిష్ఠములగు విషయములలో ముఖ్యమైనవాని నేకొని కవి చిత్రించును. కాగా కావ్యము ప్రకృతికి అనుకృతి కాగలదు. ప్రకృతిలో స్వభావనిర్దయముగా నున్నవానిని పువః చిత్రించినవిని కృతకములగుటచే స్వాభావికరామణీయకములు కాజాలవు. కావుననే ఆనుకృతి నుద్దేశించు కవులను ప్లేటో (Plato) బహిష్కరించినాడు.

కావ్యము జగదనుకృతి యని భరతుడు పహితము వచించినాడు.

“లోకవృత్తానుకరణం

వాట్యమేత న్యయా కృతిమ్” (౧-౧౦౯)

“సప్తద్రీపానుకరణం

వాక్యే హ్యస్యైక ప్రతిష్ఠితమ్” (౧-౧౧౬)

“కృతానుకరణం లోకే

వాట్యమి త్యర్థిధీయతే” (౧-౧౧౮)

ఈ వాక్యములలో లోకమునకు అనుకృతియే కావ్య మనినను, ఇతరస్థలములలో కావ్యమును త్రిలోకముల భావానుకీర్తన మని (౧-౧౦౯), సర్వకర్మానుదర్శకమని (౧-౧౧౬) నిర్వచించినాడు. వైగా లోకధర్మికము విలక్షణమైనది వాట్యధర్మి అనివాడు. అనగా కావ్యము ప్రతీయతూనమున జగత్తు వాక్రయించుకొని

సముద్భూతమైన తిద్విలక్షణముగా మండితమైనది. ఈ విలక్షణ్య మన్నచో అనుకృతి పొసగును.

అనుకృతి యగు. వర్ణన ఆనందమును కార్యకముగా నొసగులేదు. వికక్రూతి పర్వదా మనోజ్ఞమే. కాని కోకిలారావము ననుకరించు మానవుని క్రూతి కొంత కాలమైన తర్వాత నైనప్పటికిని విసుగు పుట్టించకపోదు. అనగా అనుకృతిలో స్వాభావికత్వముకాని, మనోజ్ఞత్వముకాని లేవు.

అనుకృతిలో భావ (Matter), రూపములు (Form) చేరుచేయుటచున్నవి. భావము జగన్నిష్ఠము. దానిని కావ్యగతము చేయుటలో మారనరూపము తీసికొనిరావలెనున్నది. కాని భావరూపములు అవిభజితములు, అవస్థత్వలక్షణాలక్షితములు. వైగా రూపనిష్ఠుడనయే వర్ణనాత్మకమగు కావ్యమున ప్రధానముగలచే కవియొక్క హస్తవిన్యాసమే ముఖ్యమగును. అనగా మార్మకను సరిగా చిత్రించగలిగినాడా, లేదా అమనదీ కావ్యమున విచారణీయవిషయ మగును. ఇదంతయు ఆనుభవమునకు బహిర్భూతము.

కావ్యమందలి రసానుభూతి భావరూపములపై వాఛారపడియున్నది. అనగా భావము రసముతో సమన్వయము నందనలెను. కాని వర్ణనయే కావ్యము యొక్క లక్షణ మనిన వర్ణన ఆపాదించు హస్తవిన్యాసమే రసప్రతీతి నీయగలిగి ఉండవలసినచున్నది. పర్వదా రసప్రతీతివిఘ్నములలో మొట్టమొదటిది వర్ణన. కనుపాలనధలోని పర్వతాదివర్ణనలు, నైషధీయచరిత్రలోని దమయంతీవర్ణన, కావ్యప్రబంధములలోని ఉపాలంభనాదులు రసప్రతీతివిచ్చేదకములంగానే కనబడుచున్నవి. ననుచరిత్రలోని వర్ణనలలో నూనగి

మన 'కుప్తి' బాధిభావనచే ప్రతీయమానమగుచు, రస ప్రతీతిని ఉన్మూలించునని చెప్పకతప్పదు.

౨

వర్ణన కావ్యమున ప్రధానముకానిచో, కావ్య విషయ మేమని ప్రశ్నించవచ్చును. తత్తత్తు—

“నాన్మపిః కవి రత్నోక్తం కవిశ్చ కిం దర్శనాత్
విచిత్రభావధర్మాంశతత్త్వప్రభావన దర్శనమే
దర్శనా ద్యర్థనా చ్చాభ లోకే దృష్టా కవిస్మృతిః”

అనినాడు. అనగా “ఋషి, కానివాడు కవి కాలేడు. దర్శన కలివాడు కవి. ప్రతీయమానవ్యావ హారికజగత్తును పరిశీలించి, అందు అంతర్లీనమై, తదా ధారసేతువగు రత్నమును ప్రత్యక్షముగా, వ్యక్త ముగా అనుభవించుటయే దర్శనం. ఇట్టి దర్శనను ఆభి వ్యక్తముచేయుట వర్ణన. ఏదవిధదర్శనవర్ణనలు కావ్య లక్షణములు.” రత్నమును కవి దర్శించవలెను. జగత్తుయొక్క స్వభావమును అవగాహనము చేసికొని, అం దంతర్లీనమగు ధర్మమును, సత్యమును అనుభవించ వలెను. యాహు! పనినట్లు సామర్థ్యైతధర్మ దుగు వాడు ఋషి.

ఈ ధర్మము పారమార్థికము. పరిరేయబ్రాహ్మ ణము చెప్పినట్లు ఆత్మసంస్కృతిచే దేవతాశిల్పములను అనుకరించి అభివ్యక్తముచేయుట కవియొక్క లక్ష్యము కావలెను. ఈ అతీంద్రియవిషయమును భావనచేసి శబ్ద మను సాధనముద్వారా అభివ్యక్తముచేయుటకు సమాధి అవసరము. శిథిలసమాధితో కవిత్వమనకు గడంగిన చిత్రము కాంతివిసంవాది యగునని మాల వికాగ్నిమిత్రమున మహాకవి కాలిదాసు పలికినాడు.

వివిధావసరద్వారా, అనుభూయమానమగు అతీంద్రియ తత్త్వమును, లేక ధర్మమును శబ్దవిషయ ము చేయుటయే వర్ణన. తత్త్వ మతీంద్రియమునటచే ఆపరి చ్చిన్నము. ఈ ఆపరిచ్ఛిన్న తత్త్వము శబ్దముచే సమగ్ర ముగ నావిష్కరింపబడలేదు. తైత్తిరీయ మంతట్లు “యతో వాగో వివర్తంతే ఆప్రాప్య మనసాసహ” — శబ్ద మా తత్త్వమును పూర్తిగా వచింపలేకపోయి నను, తత్త్వము విర్దేశించుచు, తత్త్వమనుభూతికి దారి

తీయగలదు. ఈ ఉన్నయవమునే ద్వంద్వి యందురు. తత్త్వము మహాకావ్యమున వ్యంజితమగును. ఈ పార మార్థికమూర్తియు సర్వానుగ్రాహక మగుటచే ప్రతి వ్యక్తిచేత బాగ్రదాకారమునగాని, అవసరబుద్ధము (Unconscious) గాగాని అనుభవించబడుటచే, మహా కావ్యమందలి వ్యంజనవ్యాపారము అందరకు దాదాపు తుల్యప్రతీతి నీయగలదు.

మన శత్రద్విమర్శకులు (Psycho-analysts) మహాప్రస్ఫుటమును పరిశీలించి బాగ్రతే (Consci- ous), వ్యష్ట (Semi-conscious), సుషుప్తులు (Unconscious) అనునానిని గుర్తించినారు. వీరిలో ముఖ్యమైనది అవబుద్ధమగు సుషుప్తి. ప్రతివ్యక్తి యొక్క విశిష్టత ఈ సుషుప్తిలో గలదు. మన భావ ములు, ప్రవృత్తులు బాహ్యజగత్తుతో సంఘర్షణ కలిగినవైనచో, సుషుప్త్యాకారమున అగచబడి (Re- pressed) బాగ్రదవస్థలో విస్మరించబడుచున్నవి. ఈ విధముగా సుషుప్తివిషయబాహ్యవ్యసంపరితమైన ప్రతివ్యక్తియు తనను తాను రక్షించుకొనగోరి, సుషు ప్తవచ్చిన్న శక్తిని ఇతరవిధముల పరిణమింపజేసి కొనును. ఈ పరిణామములో కఠిర ఒకటి. సుషుప్తిలోని విషయము లందరకు సమానములగుటచేత, తత్పరిణామ ములు ఆ అంతర్లీనవిషయమనాచకము లగుటచేత, కవిత మొదలగునవి అందరకు తుల్యమనుభూతి నిచ్చు చున్నవి.

పారమార్థికతత్త్వము వాధారముగా తీసికొనినను వ్యంజనము నిర్మూలించలేము. ఈ తత్త్వము సర్వాను గ్రాహకము (all-inclusive), సమస్తవిషయములకు ఆశ్రయము, ఉన్నేమ సేతుకము నగుచున్నది. అనగా సర్వవిషయములకు ఈ తత్త్వముననే పర్యవసానము కలదు. తత్త్వముతో సమన్వయము నందని భావము కాని, విషయముకాని లేదు. కావుననే మహా కావ్యము ఈ సమన్వయము నభివ్యంజించక తప్పదు.

కాకుంఠలములో పంచమాంకప్రాచంభమున విస్ఫులికింపడైన దువ్యంతుడు చూపబడినాడు. శకుం ఠలను వివాహమాడిన సంగతిని మరచిన దువ్యంతుని అవస్థను విశేషింపచుచు,

“రహస్యజ్ఞే విశ్వే మధురాంభో నిశ్శయే శబ్దాః
పర్యవృత్తిః భవతి య త్సుఖితోఽపి జంతుః
తే చేతనా స్మరతి నూన మబోధిపూర్వం
భావస్థిరాణి జనవాంతరసాహృదాని”.

అనివాదు మహాకవి. “సుందరములగు విషయములను చూచినను, మధురములగు గీతములను వినినను దుష్కంఠునకు ముఖము కలుగుటలేదు; ముఖము ననుభవించుచున్నట్లు కప్పదినను అతనిని ఉత్కంఠ వదలలేదు. అనేకజన్మలనుంచి సాహృదములగు వాసనలు సంక్రమితములగుటచే నవి భావస్థిరము అగుచున్నవి. ఈ సాహృదములు జాగ్రదవస్థలో నింతకుమున్ను తెలియబడినవి కావు. కాని వానితో పరిచయ మున్నట్లుగానే తన చిత్రమున సృష్టించుచున్నాడు”

క్రమప్రాప్తములగు వాసనలు మనకు తెలియకనే మన భావస్థిరము అగుచున్నవి. జాగ్రదవస్థాంతర బహిర్గతములైనను, ఇవి మనకు దాహ్యములు, విశాదీయములు కావు. ప్రకాంతముగు లత్యలో నీ సంస్కారములు దాగియున్నవి. అవి అణచబడలేనివైన, అనగా దాచబడుటకు లొంగనివైన వై! ఉలుకును. కాని ఆత్మచే పూర్వమే అనుభూతిములగుటచే నివి నూతనములుగా కన్పించవు. జ్ఞానము నవ్యయగా వచ్చునది కాదు. ప్లేటో అనినట్లు సృష్టిరూపమే జ్ఞానము. * పూర్వజ్ఞానము వాక్రయించుకొనినది సృష్టియగుటచే, నిచ్చట సృష్టిశిబ్దమునకు వేరొక అర్థమును చెప్పవలెను. ప్రతి భావ మనవిద్యు సాక్షాత్కారస్వభావమే సృష్టిశిబ్దమున కిటు అర్థము చెప్పకొనవలె నని ఆభివక్ష్యుత్తుమనచించినాడు†. అనగా కావ్యమందలి అనుభూతి అబోధ పూర్వమైనను, మనకు పరిచితముగానే కన్పించుటచే కించిత్తుగా సృష్టిసంకలిత మైనట్లు తోచుచున్నది. సుషుప్తాత్మకమున చైతన్యమున (Unconscious) దాగియున్న భావములు, విషయములు లోకమునకు విరుద్ధములుమాత్రమేగాక, అందరకు తుల్యముగ నుండునవి, ఇవి అనన్యవిషయాకృతినందగాకవిధిరూపముగా నందు

చున్నవి. కాగా, కవిత్వదులలోని పరమార్థము ఈ చైతన్యము ధ్వనింపబడి అనుభవింపబడుటయే. కావున మన అనుభూతి జాగ్రదవస్థలోని ప్రవృత్తులతో బయలుదేరి, స్వప్నావస్థాద్వారా సుషుప్తవస్థలో దాగిన తత్త్వమున కున్మేషము నొనగవలెను.

ఈ వాదము సంగీకరింపబాలనిచో వేదాంత మార్గము యాత్తము. ఉపనిషత్తులు జిజ్ఞాసించు బ్రహ్మ సచ్చిదానందముగా, కాంతం శివం సుందర మని వ్యవహరింపబడుట కలదు. జగత్తులో అంతర్యామిగా (Immanent), జగత్తునకు అధ్యక్షుడుగా (Transcendent) భగవంతుని స్వీకరించక తప్పదు. అప్పుడు ‘నోవాలిస్’ (Novalis) అను జర్మన్ కవిత్వాత్మికుడనినట్లు ప్రతిపాదవునిలోను, ప్రతిచేతనవిషయమున పరమార్థము, త్రైకాలికావధ్యము నేనునది సచ్చిదానందమున అంశయే. ఈ పరమచైతన్యమున అన్నియును పర్యవసితములు కావలెను. కాగా కావ్యమున కలగు లాభోద్ధరాష్టాదము, ఈ బ్రహ్మగతివలననే కలుగగలదు. ఈ అవగతి వ్యంజనావృత్తిని ఆక్రయించుకొని బయలుదేరును. కనుక మహాకావ్యము ధ్వనిప్రధానము కాకతప్పదు.

3

ధ్వని శిబ్దము వాక్రయించుకొనినది. శిబ్దము అర్థవంతముగుటచే హృదయమును స్పందింపజేయుచున్నది. ఈ స్పందనము అనుభూతి యగుటవలన శిబ్దముచే ఉన్మీలిత మగునది రసాస్వాద మనకతప్పదు. కాగా మహాకావ్యము రసప్రధానము కావలెను. కాని రసముయొక్క స్వరూప మేమి? ఏ రసమును మహాకవి ఆదరించవలెను? అను ప్రశ్నలు బయలుదేరుచున్నవి.

తైత్తిరీయోపనిషత్తు బ్రహ్మ స్థిత్విమునకు బయలుదేరి ‘రసోనై సా’ అని చెప్పచు బ్రహ్మను రసముగా పరిగణించినది. ఈ ‘రస’ శిబ్దమునకు కొందరు నవ్యులు ఆలంకారికార్థమును చెప్పరా దనివారు. కాని బ్రహ్మను ఆనందముగా గణించినచో, ఈఆనందము లలితకళలోనిదని వారు విస్మరించరారు. బ్రహ్మయే రసము. కాని ఏ రసము? భరతుడు శృంగారాది అష్ట రసములనుమాత్రమే

* “All knowledge is Recollection.”

† ఆభినవభావతీ, పుట. ౨౮౧.

పరించినాడు. కాంతమునుగరించి పరికినట్లు కొన్ని ప్రతులలో నున్నను, కాలిదాసమహాకవి విక్రమార్క శిష్యులుగా భరతుని మతమున రసము లెనిమిది మాత్రమే నని సంప్రదాయవాక్యమును పరికినాడు. ప్రతిరసము నకు కొన్ని వ్యభిచారిభావము లున్నవి. వీనిలో కుల్య సంచారిభావములు కొన్ని రసములలో కన్పించుచున్నవి. మైగా రసములు పరస్పరసమ్మిలికములు కాగల వనుటో రసము లన్నిటికి కాంత సమాన స్వభావము కల వని కావ్యతత్త్వవిదులు అంగీకరించి నారు. ఈ సమానస్వభావమునకే కాంతమని పేరు.

నాట్యకాస్త్రములో* భరతముని—

“స్వం స్వం నిమిత్త మాసాద్య
కాంతా ద్భావః ప్రవర్తకే
పునర్నిమిత్తాపాయేకు
కాంత ఏవ ప్రతీయతే”.

అనినాడు. అనగా కాంతమే ప్రధానరసము. అయినా సన్ని వేళముల పొందిక, మేలనమువలన కాంతమే మిగిలిన రసముల ఆకృతిని పొందుచున్నది. ఆ నిమిత్తములు మాటుపడగా, కాంత మను రూపముకే మిగిలిన రసములు పొందుచున్నవి. కాగా సన్ని వేళములు కొన్ని కాంతమును వివర్ణింపజేయుగా కృంగారాదులు ప్రతీయ మానము లగుచున్నవి. కృంగారాదిఅద్వరసములకు కాంతమే వివర్ణోపాదానము.

కాంతము కేవలము నివృత్తాత్మకము కాదు. తత్త్వజ్ఞాన మను స్థాయి గల కాంతమును జ్ఞాన మన తెలుసు. ప్రవృత్తినివృత్తుల కతీతమైన విశిష్టము, ఉత్త మము నగు ప్రవృత్తిస్వభావము కలది జ్ఞానము. ఈ జ్ఞానమే కృంగారాదిరూపములతో భాసించుటచే, కృంగారాదిరసములు కాంతమున పర్యవసితములు కావలెను. అనగా మహాకావ్యమున ఏ రసము స్వీకృత మైనను, దానికి కాంతపర్యవసాయిత్వ ముండితీరవలెను.

* బహుదావారు ప్రకటించిన ప్రతి.
‡ అభినవభారతీ, పుట౩౬౩
† అభినవభారతీ, పుట౩౬౩
‡ సౌందర్యమీమాంస, భారతి, బా. ౧౯౪౩

కాంతరసప్రధానమైనది గనుకనే వ్యాసభారతము ఉత్త మోత్తమము. కరుణప్రధానమై కాంతమునకు పూర్తిగా దారిజాపలేని వాల్మీకిరామాయణము, భవభూతి ఉత్తరరామచరిత ఈశ్రేణిని అందజాలవు.

కాగా కాంతము అద్వితీయము. కాంత మొక్కటే రసము. ఈ కాంతమే ఆత్మ, చైతన్యము, బ్రహ్మ, సౌందర్యము అను ధేన్వధేన్వకర్తములచే చెప్ప బడునది. ఈ కాంత మపరిచ్ఛిన్నమగుటచే కావ్యమున కిది ప్రాణము. మహాకావ్య మీ రసానుభూతికి దారి జాపవలెను. అనగా రసములకు మానసికానుభూతి కలదు. కాంతము ఆత్మచే అనుభవించబడునది. ఈ అను భూతిని చేకూర్చునది ధ్యని. అనగా కృంగారాది అద్వరసములకు మహారసత్వమును నిదింపజేయునది ధ్యంజన. కావుననే అభినవగురుడు—

“రత్యాదిక క్ష్యప్తకమధ్యకృత్తి
ర్యస్య స్వహృన్వృందలసంప్రయోజ్యః
స్థాయీ తే చచ్చేతసి కేన వృత్తిః.....”
“స్థాయీ ప్రయన్ధిహృదయే వ్యభిచారిభూతః
కామాకులాను జనతాను మహానుభావః
అంతర్విభివవిషయో రసమాత్రమూర్తిః.....”
అనినాడు.

౪

ధ్యంజనచే మహాకావ్యము కీర్తిమను, అనగా అపరిచ్ఛిన్నమై, అతీంద్రియము, సర్వానుగ్రాహకము నగు తత్త్వమును ధ్యనింపరలెను. కృంగారాదుల ద్వారా మహారసము, చైతన్యము, జ్ఞానమో నగు కాంతమున పర్యరసానము నందవలెను. ఏకలక్ష్యం లక్షితమైన మహాకావ్యమునకే సౌందర్య మున్నది. సౌందర్యము కావ్యలోకములోనిదే.

“కాస్త్రమాశేన యో రమ్యః సరమ్యో నాన్యఏవహి” అని కుక్రవీతిసారము చెప్పుచున్నది. అనగా కావ్యలోకమునకు బహిర్భూతమై సౌందర్యము లేదు. ఈ సౌందర్యస్వరూపము అన్యత్ర విశేషముగా చెప్పించబడినది. సౌందర్య మనగా కాంతము.

సౌందర్యము కావ్యమున శబ్దార్థములవ్యాసా అభివ్యక్తముగనునది. మహాకవి అందుచే శబ్దములను పరిశీలించు సందర్భమున సౌందర్యాభివ్యక్తికి యుక్తములగు వానినే యేరికొనును. సౌందర్యము వైతన్యమే యగుట చేత, చదువరికి (Objective) అగుటచే, మామూలుగా వ్యవహారములో నున్న శబ్దములనే మహాకవి ఆదరించుట కలదు.

అనగా మహాకవి సాధారణముగా జనులచే నుపయుక్తములగు శబ్దములనే ఏరికొని వానిని సౌందర్యాభివ్యక్తికి త్రిప్పటచే నవ్యాధ్యస్ఫూర్తి కవి తోపాదములు కాగలవు. మామూలు పదములే గ్రాస్తగ్రాస్త అర్థముల నీయగల వగుటచే, శబ్దమున అంతర్లీనములగు భావములను మహాకవి వ్యక్తపరచును. దీనిచే మహాకావ్యము క్లిష్టముగా మౌఖ్యహృదయలవలెగాని, వసుచరిత్రవలె కాని ఉండదు. మహాకావ్యమున కవితాపాకముగాని, పాపాణాపాకముగాని ఉండలేవు. పామరునకు సహితము మహాకావ్యము బోధపడగలదు. కాని సహృదయునకు అందలి విశేషార్థమునకే అనుభూత మగుచున్నది. కాగాఅధికారిభేదముచే అర్థప్రతితిలో న్యూనాధిక్యములు కలవు. కావుననే—

“తం బంతః క్రోశ మర్హంతి
సదసవ్యక్తిహేతవః,
హేత్తుః సంలక్యతే హ్యగ్నౌ
విశుద్ధిః క్యామికాపివా”

అని మహాకవి పరికినాడు కావున నైషధీయ చరితాదులలో మహాకవిక ఉన్నదని యెంచుట పొరబాటు. ఉత్తమకవిత రఘువంశకుమారసంధనములలో కలదు.

సామాన్యశబ్దప్రయోగమును మహాకవి స్వీకరించునగునక, మహాకావ్యమున దీర్ఘసమాసములుగాని, క్లిష్టములగు అలంకారములుకాని, అదంబరమున వైరికాని ఉండవు. అనగా వైదస్యీరితి మహాకావ్యమున కన్వించవలెను. సత్యమారము కానూడదు గనుక, ఉపమాలంకారమునంటి గంభీరములు, అర్థవంతములు నగు అలంకారములే మహాకావ్యమున కన్వించును. నీటిలో బాటు భావానుగుమైన ధృందవ్యు, ఛందోమగుమైన

భావముకూడ మహాకావ్యమున కలదు. అజవిలాసము, రతీఆశ్రోశము వియోగినీధండముననే ఉండగలవు. సుకుమారముగా చెప్పటాని యత్యధు, తన హృదయ నిహితభావమును స్పష్టముగా చెప్పజాలని యత్యధు మంతాక్రాంతిచే స్వీకరించును. సప్తర్షులు వివాహము వ్రత చేసిన రాయబారములు చారిత్రకములు, matter-of-fact అగుటచే అనుష్టుప్మాత్రమే కుమారసంధనమున అరవవర్ణలో కలదు.

౫

ఏకవిధమైన మహాకావ్యమును పఠేపఠే చదివి, అనుభవించవలెనని తోచును. ఈ వాంఛ ఏ కావ్యమునునురించి కలుగునో అది మహాకావ్యము. మహాభారతము, రఘువంశము, కుమారసంధనము, కాకుంతలము అనువానిని ఎన్ని పాదులు చదివినను, ఇంకను చదువవలెననియే తోరిక గలుగుట ధూజహే. ప్రతి పర్యాయము ఒకేఒకవిధపాను అనుభూతి కలుగదు. ప్రతి అవంతరపతనమున ఏదో ఒక నవ్యాధ్యము స్ఫురించక పోదు.

“క్షణే క్షణే యన్నవతా ముపైతి
తదేవ రూపం రమణీయతాయా”

అనినాడు మాఘుడు ప్రతిక్షణము నవ్యముగా ప్రతీయమానమగుటచే సౌందర్యము. ఇట్టి సౌందర్యమే మహాకావ్యము.

దీనితోబాటు మహాకావ్యమున విశ్వజనీనత (Universality) ఉండవలెను. కాలాపానీనిలో శీర్షముగాక, నశించక, అనేకతేజబ్దములు సహితము సహృదయుల ఆదరాభిమానముల నందుచు, నాతిమత విదక్షణ లేక, దేశకాలాదివిచక్షణ లేక గౌరవింపబడు నదే మహాకావ్యము. ఇట్టి విశ్వజనీనత లేనిది మహాకావ్యము కాలేదు. కవి అహంకారపూరితుడైన ఇది కుదరదు. కాలివాసునంటి మహాకవి సహితము—

“అపరితోహ ద్విదుషాం
న సాధు మశ్యే ప్రయోగగర్హణానమ్
బలవదసి శిక్షితానా
మాత్మ వ్యవర్తయం చేతః”

అని తన వినయమును, ప్రతిభను చెప్పిపోని వాడు. విద్యాంశులు, సహృదయులు సంకృప్తులు కావలెను. అంతేకాని భవభూతివలె—

“యేనాను కేచి దిహా నః ప్రళయం త్యక్త్యాం
.....తాకా ప్రతి నైష యత్నః”

అని మహాకవి భావించరాదు. లోకేశ్వరభక్తం కవుడు కూడ పార్వతియందు మోకరిలి—

“అద్యప్రభృత్యనంతాంగీ తవాన్యో దాః
శ్రీత ప్రహరణః.....”

అనివాడు. అమెకు దాను దగ్గుటకు సిద్ధమైనాడు. కాని పార్వతి అవసతాంగి. నివుని దానన్యమమె కవనము లేదు. అందుల కామె యిచ్చగించదు. ఇదే విధముగా మహాకవి కవునివలెను, సహృదయుడు పార్వతీవలెను ఏ కావ్యమున కప్పించుకో అదే మహా కావ్యము.

౬

ఏతత్ప్రతీతిః మహాకవి తాను చిత్రించు పాత్ర లందరితోను విక్రమము కావలెను. తాను సృష్టించు పాత్రలపై పాక్షికబుద్ధి నుంచుకొనక అందరను నిష్పాక్షికముగా జూడవలెను. ఈ దాహరణకు వాల్మీకిరామా యగము తీసికొంటుంది. రామాయణమున వాల్మీకికి పూర్తిగా రామదవిన పరిపాలనము గలదు. రావణా దులపై ద్వేషబుద్ధి కలదు. ఇది యుక్తము. కాదు. పైగా వారిని వధించిన రాముని శిలమును గిరక్షించుటకు వాల్మీకి బాగుగా యత్నించివాడు. మానవుడు కాని వారిపై మానవధర్మకాస్త్రమును మోపినాడు.

వ్యాసమహాభారతములో దీనికి వ్యతిరేకచిత్రణ మున్నది. భిష్ము, ద్రోణ, కర్ణ, దుర్యోధనుల వధలను గమనించిన నీది బోధపడగలదు. యుధిష్ఠిరునిచే అన్యతము పత్కించి ద్రోణుని సాగనంప యత్నించివారు. అనన్యము చేప్పినవాడు ధర్మజాడు. కాని భిష్ముజాడు నిజముగా తన వర్తనను కళంకయుతముగా చేసికొనినాడా, లేదా అనుచు అందఱును యుద్ధభూమిలో తత్కించుకొనివారు. కాని వ్యాసు డిచ్చిన సమాధాన మిది: “వారిని చంపిన కళంకము రాముని శిలమున వెలక కాల

ముందుకో అంతకాలము ఈ కళంకము యుధిష్ఠిరుని శిలమునగూడ ఉండక తప్పదు.” అనగా వ్యాసునకు మరుపాండవు లందరును సమానులే. దుర్యోధనుని మరణముయమున మనకందరకు అతని శీలముపై సానుభూతి కలుగుచున్నది. రావణుని ద్వేషించువట్లు కర్ణుని గాని, దుర్యోధనునిగాని ద్వేషించలేము. పై చెచ్చు దుర్యోధనుని చేపించగలము.

ఇదేవిధముగా కాకుంజలములో దుర్యాకుని ద్వేషించలేము. మొదటి మాడంకములలోను భారత వాంఛ నాశ్రయించుకొని బయలుదేరినది ప్రేమ. అనగా విహికసంఖ్యములను గోరి వివాహము చేసికొని వారు. దానితో ఆశ్రమధర్మములు పరిత్యజించబడినవి. ప్రేమయు విస్మృతిమైనది. కాగా హృదయము నిర్మలము కావలెను. ఈ చిత్రపారిషద్ధర్మము భగ్వాత్పరము కలనగాని కలుగదు. అందుకై వచ్చినది సుర్యాన కాపము. పైగా కాపములు ఆచరణలో ఉండటం సహజము. కాని ఈ కాపము మృదుమధురశబ్దములలో గలదు. వాచాపు వైదర్భిరీతిలోనిదే అనవచ్చును. శబ్ద ప్రధానము, లేక ధ్వనిప్రధానమైనకాపము ఈ శ్లోకమున స్వస్వభావమునే శోల్పిస్తువునున్నది. అనగా ఇది కాపము కావని భావము.

ఈవిధముగా మహాకవి నిష్పాక్షికబుద్ధితో తన పాత్రలను సృష్టించి చిత్రించవలెను.

౭

మహాకావ్యముందలి శ్లఘము ఇంద్రియముల కను భూతి నిచ్చునది. అందలి అర్థము శృంగారాదిరసము లను మానసికముగా అనుభవించజేయునది. తదుభయో శ్రీత మగు వ్యంజన మహారసమును కాంతిను సభివ్యక్తము చేయునది. కావున మహాకావ్యమున ప్రధానవిషయము తత్వము. ఈ తత్వము అభివ్యక్తమగుట అనగా ఆత్మ, మనస్సు, ఇంద్రియములు సంకలితము లగును. కాగా, వైద్యైక్యము, భౌతికైక్యము మహాకావ్యమున ఉండును. ఆశ్మేంద్రియసంయోగముచే వ్యంజింపబడు తత్వమును అనుభవించజేయగలుగునది మహాకావ్యము. అట్టి కావ్య ప్రవృత్తి మహాకవి. అనగా ఋషితత్వము లేనిది మహా

కవిత్వము లేదు. ఏవనిధిధలక్షణమునకు సరిపోవు మహాకవుల సంఖ్య చాల స్వల్పము.

శ్వనాథలోకమున ఆనందభర్తనుడు మహాకవులను నుడించి ప్రస్తావించు సందర్భమున,

“కాలిదాసుపద్యతయః మహాకవయః ద్వితాః పంచమా వా భవంతి”

అనివాడు. కాలిదాసునంటి మహాకవులు ఇద్దరు, లేక ముగ్గురు మాత్రమే కలరు. ఒకవేళ ఎక్కువనుంది తిన్న ఇరుగురికన్న ఈ సంఖ్య మించదు. ఆనందభర్త నువి దృష్ట్యా వ్యాసకావ్యీకాలిదాసులు మాత్రమే మహాకవులు. వీరు భగవదనుగ్రహపవిత్రవాక్కు గల వారని అభివచనపుడు. వీరిలోకూడ కాలిదాసు మాత్రమే కవికులచక్రవర్తి అనివాడు. వ్యాసుడు మహాకవి. తిర్యక్ మహాకవి కాలిదాసు. దాదాపు ఈతేజీని చేరువాడు వాల్మీకి, భవభూతిమాత్రమే. ఆతిర్యక్త శేషివాక భారతిభూమిలో మహాకవులు లేరనిన ఆతిర్యోక్తి కాదు. ప్రతికవిని మహాకవి అనిన, శ్రీరాఘవదీనట్లు “కుక్కును సామజ మనుటయే.”

౮

దిక్పాత్రోపాహరణగా వ్యాసకాలిదాసులను గమనింతుము. మహాభారతమున కాంతమే ప్రధానరసమని సహృదయ చక్రవర్తియగు ఆనందభర్తనుడు పలికినాడు. శృంగారాదిరసములు ప్రయుక్తములైనను వానికి కాంత పర్యవసాయిత్వమును చూపినాడు. పాత్రలను నిష్పక్షిక బుద్ధితో చిత్రించినాడు. శైలి అల్లస్థము. కాని మహాభారతమును శిన్న శిన్న మార్గముల ననుసరించి వ్యాఖ్యానించవచ్చును. అది ఇతిహాసము. ధర్మాత్మనయము జోక. సాంఘికరాజకీయవ్యవస్థలను వివరించుచున్నది. యాత్మికవివేచనకు ప్రతీక. సర్వస్వోన్మాదులైన జీవి తము చిత్రింపబడినది. భారతములో లేని విషయము జగత్తులో లేదు. అది ఒక ప్రత్యేక జగత్తు.

ఇక కాలిదాసుమహాకవి. కుమారసంభవమున మహాకవి కనబడును. రఘువంశమున ఋషిత్వము నందిన మహాకవి గలడు. కుమారసంభవమున నితీశ్వరము లోకాధ్యక్షుడు. పార్వతీపరమేశ్వరులు అదర్శదంపతులు.

వారి వివాహమే కథావస్తువునటచే, ఇటు సాంఘికవ్యవస్థ కాదర్శము చూపబడినది. ఓంహారుల తపస్సులచే ఒక రింకొకరి హృదయమును వశముచేసికొనివారు. అనగా మనఃపాలితుద్ధ్యము కల ప్రేమయున్న భాగ్యభర్తలకు అనవ్యక్తము కిద్దించును. కేవలము కుచ్చభారికశృంగారమును ప్రేరేపింపదలచిన మన్మథుడు భస్మాకళిప్తుడైనాడు.

వివాహమునకు రెల్లిదండ్రుల అనుజ్ఞ అవసరము. హిమవంతున కి వివాహము ఇష్టమైనను మేనకయొక్క అంగీకార మున్నది, లేనిది తెలిసికొనగోరినాడు. సప్త గులు శివునినెల్ల రాయచారమునకు లయలుదేరుచు ముత్యదువను వెంట తీసికొనిపోయినాడు. వివాహము సంప్రదాయసిద్ధమైనది. కాస్త్రీయముగా జరిగినది.

రాజకీయముగా వ్యాఖ్యానించిన అన్యదేశము లలో సరిహద్దులను స్థాపించుకొనిన ప్రాచీనభారత భూమి సరిలేది. ధర్మశ్రద్ధము కాగా ఆ పాత్రాశ్వా మంతరించినది. పరిచ్ఛిన్నమైన దేశము పార్వతి. హిమాలయము పార్వతగా నైవది. ధర్మసూత్రుడగు భగవంతు నితో తపఃఫలముగా, పరిశుద్ధమానసము కలిగి అనన్య భక్తియు నందినది పార్వతి. అనగా నైదికసంస్కృతి పునరుద్ధారితము కావలెననిన, దేశమున స్వాతంత్ర్య మనుభూతము కావలె ననిన దేశీయులు ధర్మబడులు కావలెను. బైబినికాధారణ లేనిది రాజకీయాధిగృహి లేడు.

రఘువంశమున ప్రధానపురుషులు దిలీప, రఘు, అజితుహారాజులు. ధర్మమును ప్రధానముగా నెంచిఅర్థ కామములను మేళవించుకొనుచు, నిశ్రేయసము నానించినవాడు దిలీపుడు. అర్థమును ప్రధానముగా స్వీకరించి, ధర్మకామములను మేళవించుకొనుచు, మోక్ష మందినవాడు రఘువు. కామమును ముఖ్యముగా నెంచి, ధర్మాత్మలను సమన్వయపరచుకొనుచు, మోక్షగామి యైనవాడు అజితు. శ్రీరామునిలో నీ మూర్తి త్రయము మూర్తిభవించినది. అనగా సాంఘిక, ఆధిక, ధార్మిక, రాజకీయవ్యవస్థలు నూచింపబడినవి.

కవితావస్తుద్వయ్యా వీనిని పరిశీలించినచో కుమారసంభవమున సాందర్భయూక్తియగు పార్వతి

అధ్యాత్మిక క్రియనరీతి కాగానే, శైష్ఠికమందునును శివుడు అమితపంపులచే క్రితుడైనాడు. శివుడు సహితము అధ్యాత్మిక క్రియింపబడిన నలరారినాడు. ఏలెత్తమా వేదము బాహ్యమయ్యునో దీక్షలుగాక అంతరభావముచే సముద్భూతమైనది. ఇది భారతీయ సంస్కృతిలోని వైశిష్ట్యము కావుననే దేవతాత్మయును సగాధిరాజ వర్ణనతో మహాకావ్యము ప్రారంభమగుచున్నది. అనగా స్వదేశీయమన, స్వీయసంస్కృతిని, భగవదవతారముగా గ్రహించుటయే నిజమైన జాతీయత.

హిమాలయవర్ణన, పార్వతివర్ణన, వసంతవర్ణన, రవివర్ణన మొదలగునవి కావ్యమున గలవు. కాని వీనికి వర్ణనరూపమున తాత్త్వికత లేదు. హిమాలయము జాతీయతకు ప్రతీకమాత్రమేగాక, దేవతాత్మయునుటచేత, భారతీస్త్రీకి మాతృకగూడ అగుటచేత తద్వర్ణన అవసరము. సౌందర్యోపాసన కవితయొక్క ఉద్దిష్టార్థమునుటచే పార్వతివర్ణన ముఖ్యము. వసంతవర్ణన మనస్సుని అహంకారమును, అధ్యాత్మిక క్రియొక్క ప్రాబల్యమును బోధించునది. అనగా ఈ వర్ణనలు కథావస్తువుతో పన్ని హితసంబంధము గలవి.

రఘువంశమున వర్ణనలు మిక్కిలముగా లేవు. ఉన్న వర్ణనలు ఉపమాలంకారరూపమున ప్రస్తుతమయ్యును. సమ్యుతితము లగుచున్నవి. అనగా కుమార సంభవముకన్న స్వల్పముగా వర్ణన లందుటచే నీ కావ్యమున దార్శనికుడు, ఋషి యగు కాళిదాసు కవిండు చున్నాడు.

F

మహాకావ్యము నీ విధమైనది. ఏటి ప్రయోజనమేమి? చుట్టుటభట్టు—

“కావ్యం యశచేద్రక్యతే
వ్యవహరదిదే శివేతరక్షతయే
సద్యఃపరనిర్వృతయే
కాంతాస్మృతితయోపదేశయతే”

అని కావ్యప్రయోజనములను పెక్కినినాడు. కాని, మన ప్రాచీనాలంకారికులు, వనినవిమర్శకులు

మాన ప్రయోజనశ్రేష్ఠమును ఉపయోగశ్రేష్ఠమున కభిన్నముగా స్వీకరించిన్నారు. ఒక కస్తువున మపయోగమున్నదనిన అది అన్యవిషయప్రాప్తికి సాధనము, ప్రయోజనమున్నదనిన అన్యాపేక్ష లేదు. స్వతీంద్రము, సమగ్రము, సర్వానుగ్రాహకము నగునది ప్రయోజనాన్ని తీసు. కాగా యశస్సు మొదలగునవి కావ్యములన కలగు ప్రయోజనములు కావు.

ప్రయోజనములలో అనందము, విశ్వేశ్వయస్సు ముఖ్యములు. విశ్వేశ్వయస్సునగా విశ్వవ్యాప్యతమై అన్యమంతర్యామియును నైతవ్యము, లేక జ్ఞానము, లేక బ్రహ్మయొక్క అవగతి. గ్వని ఉత్తమకావ్యలక్షణమనగా ఈ అవగతి స్వీకృతమగునది. అనగా ఉత్తమ కవితలో ఆభిచ్చిన్నము, అతీంద్రియము నగు జ్ఞానము అంతర్లీనము కాక రెప్పుడు.

కావ్యానుభూతి అనగా లోలోర్ధిరాహాది మమ వారు ఈ అనందము భావశూన్యము కావాలదని గుర్తుంచుకొనవలెను. భావరహితమైన అనందము ఉన్నదని అవస్థగనుకనే—

“Feeling is the infinite dull region of the Mind”.

అని హేగెల్ (Hegel) అనినాడు. భావ సహితమైన అనందమున్నచే ఉత్తమకావ్య మనివించుకొనును. ఈ భావము జ్ఞానాకారము. అనగా ఉత్తమ కావ్యముయొక్క ప్రయోజనము జ్ఞానాకారకచిత్తవృత్తిని కలుగజేయుటయే. ఈ జ్ఞానమునే శాంతిమని అలంకారికులు, బ్రహ్మయని వేదాంతులు వివరించి వారు. ఈ జ్ఞానావగతి బాహ్యభారతమున, మహాకవి కాళిదాసుకురులలోను గలదు. కావుననే సంప్రదాయచేత్రలు పరికినారు :

“పురా కలివాం గణనాప్రపంకే
కనిష్ఠికాఽగిష్ఠితకాళిదాసా,
అద్యాపి తిర్జ్యుల్యకచే రభావాత్
అనామికా సార్థవత బధిరా”

వార్తక్యంలో....

[కథానిక]

శ్రీ గోల్లమూడి లక్ష్మీనారాయణ

“పద్యయ్యకావో! నీ పద్య వచ్చింది!”

—పద్యయ్య బువ్వ లింటాండగా అతని కర్ణ కవాటలను బ్రద్దలుచేశాయి ఆ మాటలు. అతని తలపై సిడుగు పడ్డట్లయింది.

ఎంగిలిచేత్తోనే వణుకుతూ పరుగెత్తుకొని లోగిల్లోకి వచ్చాడు పద్యయ్య. కరీరం యావత్తూ చెమటపట్టింది. ఆకురతా, భయమూ అతని ముడతలు పడ్డ ముఖంలో మూర్తీభవించాయి. అన్నిదిక్కులా పద్యయ్య నిశితదృష్టి పరచాడు.

ఎవరో కుర్రాడు; వెనక్కి అతని కొడుకు భాగంజెల్లు భయంతో తిరిగిచూస్తూ వాళ్ళిల్లోంచి లేడిలా చెంకున గంతాడు. కుర్రాడు చూసినజైపే దృక్కులు సారించాడు పద్యయ్య.....కొడుకు తారకయ్య ఏవో ఘనకార్యం చేసి విజయంపొందిన నీరుడిలాగా గట్టిగా నిశ్చయించి, బుసలుకొట్టే పాము పడగలా తల ఊపుతున్నాడు.

తారకయ్యకాళ్ళదగ్గరే పద్యయ్యచూడిగద అడ్డంగా పడిఉన్నది. నోట్లోంచి నురుగులు కమ్మ గున్నది; చెమటపట్టింది. ఇహ కాళ్ళతంకా లేవలేనట్లు నిట్టూరుస్తున్నది. పద్యయ్యనంక, తల నేలకు వాల్చి అమితవైషయంగా నుండేసు పొడిచేసేట్లు చూస్తున్నది.

పద్యయ్యకు పరిస్థితి అనగాహన అయింది; కాని కారణం తెలియలేదు. లేపో, చూపో సుత్ర గంగా ఈనరుం దనుకున్న పడ్డకు ఇట్లాంటి దుర్గతి వడుతుందని తను అనుకోలేదు కల్లలోపైశా. ఏమి పాపం చేసిందనీ, ఎవరికి ఆపకారం తలపెట్టిందనీ ఈ గేద కి దుడ్డితి కలిగింది! ‘మిమ్మల్ని ఇంతకాలం నమ్మి సాయంచేసినందుకు మీరు చూపే ప్రతిఫల

మిచేవా?’ అని గేద నిప్పువూ చెందుకున్నట్లుగా పద్యయ్యకు అనిపించింది. పద్యయ్యవృద్ధయం కరిగింది. అతని కళ్లు కన్నీటిస్నానం చేశాయి.

ఆ ప్రియమైన ప్రాణిపైనుండి తనను ఘర్వదా ద్వేషించే తారకయ్యనంక దృష్టి మందంగా మరల్చాడు.

“తారకయ్య!” గంభీరంగా అన్నాడు— “నీ కాశీనయ్యమంతా నోరులేని ఈ చూడిగద మీదటరా!”

తారకయ్య కొమ్ము విరిచాడు. అతని ఇంటి వైపు మొగంపెట్టి, వినుమగా, రోకరిలా ఉన్న చేతి లోని దుడ్డుకర్రను మూలకు విసిరాడు. జవాబు అదే! కారణం? తారకయ్య తండ్రితో ముఖాముఖి మాట్లాడి ఎన్ని వేసపులు గడిచాయో?

ఇంతలోనే గోడచాటునుండి పద్యయ్యగోడలు చంద్రమృత ముహులా వచ్చింది.

“కొడుక్కి వాతలు పెట్టే లేదుగాని; గొడ్డుని కాస్త అదిరిస్తే వచ్చిందే?”—చేతులు చాపుతూ, దీర్ఘాలు తీస్తూ అన్నది.

“ముసలాడు మూలుగుతూ పడుండక పెద్ద మొన గాడల్లే బయలుదేరాడు”—పదేళ్ల మనసుడు జల జలా వడగప్పు వర్షించినట్లు వాగేసి తల్లిచాటుకి వెళ్ళాడు.

“నీకన్నా కర్కొటకుడు కాదురే ఈ తార కయ్య” సరిగ్గా అదేవిధంగా నిల్చుని ఎదంచేయబోటక ప్రేలునుండే చూపుకుంటూ అన్నాడు తారకయ్య.

ఉగుముగు, వర్షము, సిడుగులాయినాక కర త్కాలపేళుం మెట్టిగా మెదిలింది.

చంద్రుడు అవిధంగా అవటం ఇది మొదటిసారి కాదని పద్యయ్యకి తెలుసు. నక్షత్రాలైనా లెక్కలేకుండా వచ్చేవాగాని, తారకయ్య పద్యయ్యని ఎన్నిసార్లు 'కక్కోటకుడు' అని అన్నాడో అతనికి తెలియదు! పోతే ప్రారంభించుకున్నా సాధువు పుట్టుందా? తల్లిదండ్రుల తర్ఫీదే కొడుకీ. అతని కడుపునంటే తారకయ్య చెప్పట్టాడుకాని అందరికీ అట్టా పుట్టారా!

కొడుక్కొ వాళ్లు పెట్టాడని చంద్రుడు పద్యయ్యని ఘాటుగా చెప్పింది. ఆ చెప్పటం నిన్నా మొన్నటి విషయాన్ని పురస్కరించుకొని కాదు. ఆ కథ తారకయ్యచిన్ననాటి సంగతి...

...మునసబుగారి లేగదూడకు కట్టిన అడ్డాలు తానైన ముగ్ధులపైడ తీసుకొచ్చి గాడలో కూరొడు తారకయ్య. పట్టెన విప్పకుండాగా చూసిన కుర్రాడొకడు మనసబుకు చెప్పాడా విషయం. మునసబు వచ్చి పద్యయ్యకు చెప్తే, పద్యయ్య కొడుకునైన పానుదాసోపాయాలు ఉపయోగించాడుకాని అసలు విషయం బయటపడలేదు. ఇహ చేసేది లేక నూది కార్చి తారకయ్యమంతేకులకు వాళ్లు పెట్టి, కొడుకుమంకు పట్టు వదల్చాడు. మచ్చమాత్రంగానైనా లేని ఆ వాతలను సుర్దుంచుకొని చూటిచూటికీ తారకయ్య తండ్రిని కక్కోటకు డని ఎత్తిపోడమనే వుంటాడు.

చిన్నప్పటి చిరిసోట్లు పెద్దయితే మాయ మవుతాయంటారు. కాని తారకయ్యకు 'పుటకతో పట్టిన బుద్ధులు పుటకతో కాని పోవని' లేరి పోయింది... ఇరవయ్యేళ్ళ వయస్సున్నాడు తారకయ్య బాపయ్యగారి అమ్మాయిని వంటరిగా చూసి బలవంతాన ముద్దెత్తుకున్నాడట! బాపయ్యగా రొచ్చి "నిన్ను చూసి ఊరుకున్నానుకాని, లేకపోతేనా ఇప్పటికెల్లా నీకొడుకు ఎక్కడంటే....." అని పూర్తి చేయకమునుపే పద్యయ్య అమాంతం బాపయ్యనోడు నొక్కేసి, కార్కా వేళ్ళా బలిహారి బాపయ్యను పంపించేశాడు.

తారకయ్యకి పద్యయ్య చెప్పిన వివరణనా లెప్పి 'చెరిచివానికి' కంకు పట్టినట్లయింది. భయాన

చెప్పి, చేయి చేసుకోవలసిన ఈడు చాటిందని తెలుసుకున్న పద్యయ్య, వయస "నాకారి చెప్ప నీకారి! సరిపోయే ఈడు వచ్చిందిరా, అత్తాయీ! ఇనేం బుద్ధులురా?" అని చెప్పాడు. కాని అవన్నీ తారకయ్యపట్ల 'బూడిదలో పోసిన పన్నీ'లే.

తప్పుడుత్రోవలో తన తీరికకట్టాన్ని అనేక మందిమీదగా వడిపించ ప్రయత్నిస్తున్న తన కొడుకును క్రమమార్గంలో కాస్త భయాన్నో, వయన్నో చెప్ప ప్రయత్నించినందుకేగా పద్యయ్య 'కక్కోటకు' డైనాడు!

నిట్టారాడు పద్యయ్య.

జనం సుమిరూదాధు.

"ఇంతకీ అది చేసిన కేమిటో నా కరం కాలేదురా తారకయ్య!" — దుఃఖస్వరంలో రాణికి ప్రయత్నించేవానిలా అన్నాడు పద్యయ్య.

"ఏం చేస్తే ఏం? ఎన్నిసార్లని చెప్పారీ— కాస్త గొడ్డుపై చూపుంచానీ? వామి పగం దీని పాటనే వడ!" జనంవంక చూస్తూ తారకయ్య అన్నాడు.

పద్యయ్య వామివంక చూశాడు. స్పష్టంగా కొత్తవామిలోంచి గుప్పెడు గడ్డి తీసినట్లు కనిపిస్తూనే ఉన్నది. అందులోనూ, నాలుగుపరకలు పడ్డపళ్ళల్లోనే ఉన్నాయి ఇంకా!

"గొడ్డు నడలించుకోవలసిన అవసరం ఆయన కేం కలిగిందంట. ఆయన కిట్టమయే చూపి చూపనట్లు పూరుకుంటున్నాడు. అందుకని గాదూ, అలాగాడు అడ్డంగా పెట్టిన మట్టిగోడ కాస్తా నేలమట్టం చేసిందీ?"

మట్టిగోడ పడిటంలో వర్షంలేవ్వా అతని నీలైన గడ్డుకున్నది కోడలు. తండ్రిపాత్రు తారకయ్యకు పడక పంపకాలయిన మరుక్షణాన్నే మట్టిగోడ కట్టాడు. తారకయ్య ఆవరణలో, పద్యయ్యకు సంబంధించిన పచ్చిగడ్డి పడిలే భగ్గున మండుతుంది.

"అయితే, తారకయ్య! కాస్త గడ్డి, కేమి బుద్ధులింటున్నప్పుడు కొరికిందని, దాన్నట్లా చాగ మోడుతారట్రా! ఏదో కత్త లో పల పెట్టు కొని,

అదంతా దానిపై కమ్మతావా? అది ఏం పాపం చేసిందనీ!..."

"కాస్త అంటూ వేయిటయ్యో, కాస్త! అది వామి వాకం చేసినమాట ఖాయమే. ఇట్లాగే కళ్ళప్ప చెప్పి చూస్తూ కూయంటే, రేపు వామిమొత్తకూ దాని పొట్టసేగా" అంటూ జనంవంక వాళ్ళ సమర్థనకోసం చూశాడు.

"అయిం దేదో అయింది, పద్యయ్యతాత! పెద్దవాడవయ్యవు, 'గతం వాస్తీ' అనుకోవాల్సిన పెత్తనం వచ్చింది....." అని వేదాంతంతో పద్యయ్యకళ్ళనీళ్ళు కుడవబోయారు అక్కడనుండి దూరమవుతుంటే.

"ఏమి బాబూ! అట్లాగే అనుకొందును... కాని దాన్ని చూస్తే మీకు వాదేయటం లేదు? మీరూడ లోగం వచ్చి చస్తే ఎంతమందిని ఈపడిస్తారు? ఎంత మందిని తిట్టిబాస్తారు? గుప్పెడు గడ్డి నెమరిం దనేనా దాన్ని అట్లా చావబాడటం!" వాడిమాటలు మెత్తగా అన్నాడు.

జనం ఏమీ మాట్లాడలేకపోయింది. పద్యయ్య అంటే అదాలగోపాలానికి ఇంతో అంతో సానుభూతి లేకపోలేదు. అది అణగారిన సానుభూతి. చంద్రమ్మ తారకయ్యలను బాగా తెలిసినవాళ్ళనూ వాళ్ళతో మాటపట్టింపులు పెట్టుకొను. వాళ్ళతో మాటపట్టింపులు తెచ్చుకోవటం మళ్ళకంపతో వళ్ళంతా ప్యయంగా గీసుకోవటమే వని వాళ్ళకి బాగా కంట పట్టింది. 'తప్పించుకు తిరుగువారే. గ్రమ్మ'లని భావించి పద్యయ్యకు తారకయ్య పెట్టే ఆవధన్నీ చూసేచూడ నట్లుగాతల లాంచుకు వెళ్ళిపోతాను. పోనీ, తార కయ్యలో 'కన్నెరండితో' అంటేగా కారణం లేని కక్షలు పెంచుకోటం మంచిది కాదు తారకయ్య!" అని చెబువామంటే ప్రయోజనం లేదని తెలుసు. అంతకంటే రాయకీ, రప్పకీ చెలికే మంచిది. తార కయ్యకు విషమ అలాచనలు చేయద్దని చెప్పటం పాముకుతలలో విష మంచుకోద్దని చెప్పటమే.

"కూనో! ఏమిటయ్యో, నీ సలూగుడు! ఉహ్, పోవయ్యో, పో..." తారకయ్య అనటం ఖాత్రి కా లేదు.

ఇంతలోనే "ఏమిటయ్యో నీ ఆగడం?... .."

అంటూ గుంపును బ్రద్దుచేసుకొని నడుకుతున్న తలతో వచ్చాడు వారయ్య. వారయ్య వచ్చాంటే జనమంతా ఆశ్చర్యపోయింది. పద్యయ్య తారకయ్యల పంపకాల ముచ్చటయ్యాక, వారయ్య ఈ రెండ్రోడగుతుల ముఖం చూసిం దీనాడే. పంచుకుపోతానని తారకయ్య మొంకిపట్టు పట్టి వచ్చాడు "ఒరేయ్, తారకయ్య! నీమాట బాత్రిగా రాసులేదు. ఇప్పుడేమో నీ పిమ్మమ్మ కడుపుతో ఉంది. నీ విప్పకు పంచుకుంటే పుట్టుతోడే తమ్ముళ్ళకి అన్యాయం చేసినట్టవుతుంది. వైగా నీఅయ్యకు అరయకరం పైచిలుకేగా వచ్చేదీ. దానితో ఎట్లా బదుకుతాడో కాస్త అలాగించు....." అని ఏదో చెప్పుసూపడంకే తారకయ్య ప్నేహితుడు, వారయ్య కొడుకు కొంప మునిగినట్టాచ్చి "నీకెందుకయ్యా! నీ వింటికీ పద" అని రక్కపట్టుకు తీసుకువెళ్ళాడు.

ఇవాళ ఎట్లా తెలిసిందో ఏమో, ఓపికంతా కూడగట్టుకొని వచ్చాడు పాపం వారయ్య.

"మరీ ఊగుకొన్న కొద్దీ అందలం ఎక్కు తున్నావే? నోరులేని గొడ్డు ని న్నేమి చేసిందని దాన్నలా చావబాదావురా? గుప్పెడు గడ్డి పెరికిం దనేవా? కావాలంటే నీదొడ్లో వామి ఒకటి వేయిస్తాను. అంతేగాని దాన్ని చంపటానికి నీ కవడిచ్చాడా అధికారం? గొడ్డుఖరీదు ఇచ్చి మరీ కదులు!....." నిప్పులు కమ్మతున్నాడు వారయ్య. తారకయ్య తెల్లబోయాడు. పద్యయ్య ఎంతోవం, ఆశ్చర్యం పొందాడు.

"అయ్యో! మన కెందు కొచ్చింది?" అంటూ వారయ్యకొడుకు వారయ్యగూడలు పట్టుకున్నాడు "ఒరేయ్! దుకేరావా మాడు బద్దవుతుంది" అని అన్నాడే కాని కర్ర పెట్టటానికూడా ఓపిక లేక పోయింది. లేచి మాటా ఊపిరివిడిచే బోనులోని స్పృహ సింహంలా అతడు కొడుకుచేతుల్లో చిక్కిపోయాడు.

వారయ్య, వారయ్యకొడుకు రంగంలొంచి మాయమయ్యారు.

పద్యయ్యగండ్లలు గుడేలుమన్నాయి.

జనం ఎరరిదారిన వాళ్లు, ఆ ప్థలం ఒక మహా సుదీనంసంగా భావించి, బయటపడ్డారు.

చంద్రమ్మ ఇంటిలో తలుపులు గళాలన వేసిన కట్టం అయింది.

కొడుకు ఏమవు విన్నాడు పద్యయ్య. ఇంటి వైపు చూశాడు. పంచపాళిలో తడికచాటుగా వుండి చూస్తున్న భార్య ఆపుకోలేని కన్నీరు కారుస్తోంది.

ఒక కక్కోటకుడి చేతిలో ప్రాణాన్ని గుప్పెడు గడ్డిపోసం ధారపోసిన పద్మను మరొకమారు చూసుకున్నాడు పద్యయ్య. జనం ఇంతవరకూ ఇంత రభస చేసిందికాని వైచ్యుడి సంగతియినా ఆలోచించలేదు. అయినా అది బరికిందాకా నమ్మకం లేదు. చూడిది; నడ్డి తునకలైంది. అట్లాగే కొంతకాలం యమయాతన పడి చచ్చింది. ఎంత దైన్యంగా చూస్తోంది! చూసేవారి హృదయాల్లో కరుణ పొంగేట్లు చేస్తోంది.

పద్మ పోతూపోతూ కళ్ళల్లోని దైన్యమంతా పద్యయ్యకళ్ళల్లో తుమ్మరించింది. పద్యయ్యకళ్ళల్లో దైన్యపుధారలు తెరిపి లేకుండా ప్రవీడున్నాయి.

౨

నల్లని పరిచేలగట్టువీడ ఊగిసలాడుతూ నడుస్తున్నాడు పద్యయ్య. కాళ్లు తొట్టుపడుతున్నాయి. వ్యాధయంలో ఏదో గొప్ప తుపాను ఉన్నట్లుగా దైవ్యాన్ని తుమ్మరించే అతని ముఖమే స్పష్టంగా చెపుతున్నది. ఆ పరిచేలు, గట్టు, బోదెలు, తడితర పరిసరాలూ చూస్తుంటే అతనికి వెనుకటిగాఢ బొమ్మ కట్టోంది. ఎడారిలో పాతరలాంటి దా పూర్వగాఢ...

.....అద్రో ప్రవేశించింది. బోదెల్లోకి పంటకొలనెళ్లు నేలమట్టాని కొచ్చాయి. అంతకు మునుపే పొడిమట్టి పొలమంతా చిమ్మాడు పద్యయ్య. దున్నేసి, దమ్ముపెట్టటమే ఇహ తరువాయి.

మంచి రోజు చూసి అరక కట్టాడు.

కనుచూపు దూరంలోనే అతని ప్రక్కరిళ్ళయిన తారకయ్యపొలంలో ఏదో గోల జరుగుతున్నట్లుగా పసికట్టాడు పద్యయ్య.

పద్యయ్యలో సంబంధం ఎవరూ అంతగా కలుపుకోనందున అతను నిర్లిప్తుడిలా ఎద్దులను ములుగర్రతో 'వోచి' అన్నాడు. చాలు గజం వచ్చిందో, లేదో

అగవయ్య, ఆసుఅని రంకెలు వేసుకుంటూ వచ్చాడు కొడుకు. పద్యయ్యకు నిప్పులపై నిలకెట్టినట్లు అయింది.

"చూడండయ్యా! ఏమీ ఎరగనట్లు వంగనాచిలా దున్నటం మొదలుపెట్టాడు....." చేసిన తేప్పిద మేడో, ఎందుకు వంగనాచి అయినాడో పద్యయ్యకు అర్థంకాలేదు.

"రాత్రికి రాత్రి ముసలాడు ఓరికంతా నూడ గట్టుకొని హద్దులు మార్చి ఎక్కడూ కవకోక్కలేరని అనుకొంటున్నాడు. ఇట్లా బొంగచాటుగా రాళ్ళు మార్చి ఏవ్వకపోతే, ఆ పంచకాలనాడే ముష్టి అడిగితే నాలుగు నెంట్లు మొగన రాసేవాణ్ణిగా....." తోక కాలిన కోతిలా చిందులు తొక్కాడు. పద్యయ్య కొడుకు ఎంత ధర్మాత్ముడో ఇప్పుడు తెలుసుకున్నాడు!

"ఓరి నాయనో! ఏం తెలివితేటలూ, ఏం కథా! రాళ్ళు పీకి నేలమట్టంలో మన్ను పోశాడు. రాళ్ళు తీసుకెళ్లి పదిగజాల దూరంలో నా పొలంలో పాతి మన్ను కుప్పెత్తుగా పోసి, పచ్చగడ్డి, పచ్చి మొక్కలూ చల్లుతాడూ!....." ముసనలు గొర్రెలా తల ఊపాడు. మిగతా ప్రముఖులు 'అవునవును' అన్నారు!

పద్యయ్యకు అప్పుడు అర్థమయింది. తారకయ్య చేసిన ఘనకార్య మేడో. ఉండాలిన్న తోపే ఉన్నాయి రాళ్ళు. అయితే రాళ్ళుచుట్టూ ఉన్న గడ్డి, మొక్కలూ దోకి, అక్కడే ఉంచాడు వాటన్నిటిని. పోతే, పద్యయ్య పొలంలో నుంటలు క్రవ్వీ మళ్ళా నేలమట్టంలో పూడ్చాడు. ఇట్లా అని అతను అందరినీ ఎట్లా నమ్మించుతాడు? అక్కడివాళ్ళంతా తారకయ్యకి 'తందానతాన' పొడుతున్నారు. అప్పటి కప్పుడే రాళ్ళు మార్చాడు తారకయ్య. కాదన్నవాడెవ్వడూ లేకపోయాడు.

అతర్వాత కరణాన్ని, పద్యయ్య పొలం కొలన మనీ, రెళ్ళు-ర్రకారం అరకెందునెంట్లా వుండాలని ఎంత మొత్తుకున్నా, తారకయ్యకి భయపడి, 'ఇప్పుడు కాదో'యనీ, 'ఓంట్లో సరిగా లేదనీ ఏదా దట్లా మొగం తేప్పించి, తనని తిప్పించాడు కరిణం. పద్యయ్య విసుగెత్తి ఊరుకున్నాడు.....

.....ఈ పూర్వగాఢ స్మరణలో కొచ్చేసరికి పద్యయ్యకు జీవితమంటేనే విరక్తి కలిగింది. వృద్ధాప్యంలో ఎన్ని కష్టాలు! ఒకదానిమీద

ఇంకొకటి. వరసగా కృష్ణపక్షంలో జాలు, సహజమేగా. కాని ఇహ తన జీవితంలో కుక్క పక్షం లేదని పద్యయ్య గట్టిగా సమాధిచేసిన పరిస్థితులు ఏర్పడ్డాయి. అమావాస్యలో జీవితాంతం. పద్యయ్యను నగలకంలో ఇట్లా విచారించువులు అంతులేని ధారలు కట్టాయి...

అతను పంటకాలనను సమీపించాడు. పంట కాలం పిల్లలలపై జగితంబులు కావనస్తున్నాయి. పశ్చిమాన ఆ ప్రవిస్తున్న నూర్పుడు ఊరిని ఎర్రని గాలిలో మంచుతున్నాడు. వస్తున్న నీటిఅలలు వంటెనది మైలకు కొట్టుకొని చెదరి పోయినాయి. మళ్ళా, శవపేటికపంట వచ్చే మనుషుల గుంపుల్లా, మెల్లిగా కూడగట్టుకుంటూ తరంగాలు కదలు తున్నాయి.

చినుగుల ముతకపంచె ఎగడోపి కాళ్ళు కడుక్కొంటూని కాలనలో దిగాడు. పద్యయ్య దైర్ఘ్యమంతా చెమటరూపంలో కాలన కలుపుకొని పారిపోతున్నది.

దైర్ఘ్యహీనుడై, బాణాల్లా గుచ్చుకుంటూన్న ఆలోచనలలో నూర్పుణ్ణి చేరుకుందా మన్నట్లు ఊరి వైపు నడక సాగించాడు. పద్యయ్యకు నూర్పుణ్ణి చూస్తే సామధూతి కలిగింది. పగలంతా రాజ్యమేలాడు. ఆతని వాయంలో అంధకారశత్రువును యాపు లేకుండా మాపుచేశా ననుకున్నాడు. కాని పాపం, అతని అవసానశకలో చాటుమాటున చీకటి అతని రాత్రిని ఆక్రమించుకుంటున్నది. నూర్పుణ్ణి ఊరి అవమానం, అలట, కోపం బొంగిపొరాయి. అందుచేతే బట్టా కందిపోయాడు నూర్పుణ్ణు. పద్యయ్య ముఖాన్ని చిరువత్స్ర ఆకరించింది. ఆ చిరువత్స్రలో ఎంత వేదాంతం ఇమిడిఉన్నదో! పద్యయ్య 'కాంచన పంకజం'.

ఆసలు తారకయ్యకి, పద్యయ్యకి అంతగా బద్ధ వైశిష్ట్యం ఉండటానికి కారణం పద్యయ్యకు సరయైనదిగా తోచలేదు. పద్యయ్య, వయసు మీరాక, నలభయ్యో పదిలో పడ్డాక పెండ్లిచేసుకున్నాడనేగా!

"ఏం చేసుకుంటేను? నా సంతానంకోసం నేను సాఖ్యాన్ని ధారపోస్తున్నప్పుడు నాకొడుకు నాసాఖ్యాన్ని కోరడం? నయను మీరాక చేసుకోవటం నాది తప్పే కావచ్చు. కాని నా కొడుక్కేం? తనకు వారసు లొస్తారనేగా! తనకు ఆస్తి తగ్గుతుందనేగా? డబ్బుకోసం, తల్లిదండ్రులమీద ప్రేమకు తిలదకా లిస్తారా? ఓ! ఏం లోకం? ఈ లోకంలో ఉంటే

ఎంత! లేకపోలే ఎంత? !....." అనుకుంటున్నాడు పద్యయ్య.

"పోనీ, నామీది పగతో నా కందన్నీ విరోధం చేస్తాడూ? నాయంటిచుట్టూ కత్తులతో కదాడూ! నామీద కక్ష కట్టే కట్టాడు; కోరులేని జంతువు అది ఏమి చేసిందని? సరిగ్గా అమావాస్యనాడు విట్టుచుట్టూ పన్నునా దాని చావు! ఏడాదికిందట సరిగ్గా అమావాస్యనాడు విట్టుచుట్టూ పన్ను మేగా మేకకూడా చచ్చింది. ఏమిటో ఆ కలయిక! చెరువుకట్టమీద బువ్వ తింటుంటాను. కాస్త చూస్తుందిరా! అని మేకని కుర్రాడికి అప్పచెప్పి చెల్లె వాడు ఏ ధ్యాసంలో పడ్డాడో, కాస్తా గైలుకింద అదిపడి చచ్చింది. ఏమిటో అన్నీ అకస్మాత్తుచావులు!" విషాదలోకంలో పద్యయ్య విహరిస్తున్నాడు.

ఇట్లా అనుకుంటూనే, ఊరికి పంటకాలన! మధ్య సన్న గైలుకట్టమీదుగా అప్రయత్నంగానే మేక చచ్చిన చోటుకి నడుస్తున్నాడు పద్యయ్య.

* * *
"అ. ఇక్కడే. అదిగో మలుపు తిరిగింది గైలు కట్ట. ఎదురుగా ఈర చెట్లు, వాగతెలుపులు — ఇక్కడేగా....." అనుకుంటూ పద్యయ్య అక్కడచరికిల బడ్డాడు.

"ఏమంటిక్కడ? అంతా చూచారే. అప్పుడు చిందిన రక్తంగాని, కంబలంగాని ఇప్పుడే? ఏడాది కిందట ఇక్కడ మేక చచ్చిందని ఎవడికి గుర్తి? ఎవడిక్కావారి? ఎప్పుడో మరచిపోతారు..... అంతా కొట్టుకుపోయేది—అకాశ్యతం..... ఇవ్యాక శేద చచ్చింది. రేపు ఎవరికి గుర్తుపడు. నేనివాళిచస్తాను. రేపు అనుకునేవారెవరు గుంటారు?... చా! అప్రయత్నంగా నేను చావటం సంగతి రచ్చిందే. ఒకవేళ చస్తే ఏత్తే చస్తో?... వారయ్య తిప్పుకుండా ఏడుస్తాను. అదీ ఏడుస్తుంది. ఇంకా రంగడికి ఎదు పంటే, చావంటే తెలిసే వయసు లేదు....."

రాజుకున్న రాక్షసిబొగ్గుల్లా ఆకాశంలో నక్షత్రాలు మంచుతున్నాయి. పద్యయ్య ఏమి చేస్తాడో అనే ఆతరతతో ముట్టుల చాటుకుంటి గమనిస్తున్నాయి నక్షత్రాలు. పద్యయ్యశ్వాదయం బ్యాటాగర్భితి మైంది.

"అ. నే నేదో పిచ్చగా ఆమోటమేకాని, నేను చస్తే ఇప్పుడు ఊరికి వెలి లేముంది? ఎవరికి లోటువు

కుండి! గేద చస్తే నా కిబ్బం దనుకున్నా. అది చస్తే ఇకముందు గడవదూ? ప్రపంచంలో ఎవరు పోతే ఎవరిలో లోటు గవకా!

“నేను బతికుంటి చేసే దేమిటో నా కరం కౌటం లేదు. కొడుకుచేతుల్లో అనమానం, కోరిక చివాట్లు, ఆఖరికి మనమడి ఈనడింపుటా పడటానికేగా బతికుంటుంది! నన్ను ‘కన్నాటకుడు’ అంటారు నాడు. నాడు కన్నాటకుడో, నేనో భగవంతుడికి తెలియదూ?”

“నేను బతికుంటుంటే తారకయ్యకి ఇష్టం లేదు కుంటూ. లేకపోతే పంపకాలవాడు ఆ మూర్ర శిమిటి? సానుబంధివాడు రంక లేమిటి? ఇవ్వాలి గేదను పట్టును పెట్టుకోవట చేమిటి?”

“అరయకరంలో సంసారం వెళ్ళుకో నూ లన్న మాట. అదై నా ఉంచుస్తాడో, లేకో! ఎంతైనా తగును! పోనీ, కవులు తీసుకుందా మంటే పడనీయదు గదా! మాటవీరిద మాట పోటికి వచ్చి కవులు కాస్తా చెడగొట్టాడు. అంతగా నేను భారమయినప్పుడు నే నెందుకు బతికాలో.....”

“అత్తా! ఎంత భయంకరంగా కూసింది. గుండె లను రంపపుకోత కొసింది. మలుపు మాడు ఫర్లాంగులు రాటితే, నైలు ఇక్కడికి చేరినట్లే!.....” దృఢ నిశ్చయం చేసుకున్నాడు. పద్మయ్యకు నైలుపట్టా వస్తూంటే అయింది. నైలుకొంతిరదలో చీకటిని చొచ్చుకొస్తున్నాయి.

“.....కాని చనిపోవటం మంచిదా? చని పోయి నేను సాధించే దేమిటి? ఆత్మహత్య మహాపాప మని పెద్దలంటారు. అట్లా అయితే నేను చదువుకున్న కళలలో గొప్పగొప్ప వాళ్ళే ఆత్మహత్య చేసుకున్నారు. వాళ్ళు చేరు; నేను చేరు.....” నైలు ఫర్లాంగుమారంలో ఉన్నది. అంతా వెలుగురు. మెయిలు మహావేగంగా వస్తున్నది. పద్మయ్యకిల పట్టావీడే ఉన్నది.

“అడుగు! రంగులే ఉన్నావే! తప్పటకు నులు చేస్తూ ‘నాన్నా, నాన్నా’ అని పిలుస్తూ వస్తున్నాడు. వాడూ కొంపదీసి కట్ట ఎక్కడుగదా! ఎందుకో అది ఏరుస్తున్నది. నా క రు ఎక్కని అడుగు కున్నావా? బతికుంటిమాత్రం నేను చేసే దేమిటి?”

వాకు నోరు ఉంచునిస్తేగా, నీనోటికి తిండి దొరకటానిక!

“నారయ్య అంటున్నాడు: ఆత్మహత్య చేరకాని పని. బతికుంటి సాధించాలి. నీకొడుకు, నా కొడుకుకంటే ఇంకెంతకాలం సానుతాయిలే; రా పద్మయ్యా! మనం చెప్పినట్లు వాళ్ళు చాగుపడక పోతారు—వాళ్ళ పాపాల వాళ్ళు పోతారు. మన తరమా గడిచింది. కాటికి కాళ్ళు చాచుకు కూర్చున్నాం. మహారాజాగా ఈలోకంలోంచి తప్పుకో వచ్చు. రా, పద్మయ్యా!” నైలు వందగజాల దూరంలో ఉంది.

“‘బతికుంటి’ బలుసాకు తినొచ్చు’ నాకొడుకు నన్ను సరిగా చూస్తాడూ—సరే. లేకపోతే వాడి పాపం వాణ్ణి పట్టి కుదుపుతుంది. అదిగో! రంగడు చానిదగ్గరికి వెళ్ళి ‘నాన్న’ అని చూపెట్టి ఏడుస్తున్నాడు. అదీ ఏరుస్తోంది. ‘వస్తున్నా, నాన్నా’.....” అని అందా ముకుకున్నాడు. అన్నా ననుకున్నాడుకాని పద్మయ్యనించి చీకు చిలుక్కుమన్న శబ్దమైనా రాలేదు!

“బుద్ధి గడ్డి తిన్నది. ఇహనైనా లేద్దాం” అనుకున్నాడు.

పద్మయ్య కళ్ళు చీకట్లు కమ్మాయి. అతని కళ్ళకు చీకటితెగులు కట్టిపెట్టయింది. కరుణకున్న సీసం అతని చెవుల్లో పోసిని ట్లయింది.

వరాలు త్రాళ్ళయినాయి. పక్షవారం వచ్చిన వాడిలా అతని కిరీదం వ్యాధీనం తప్పింది. శ్రద్ధామని, కనీసం ప్రక్కకైవా దొరుదామని, కక్తంతా కూడ గట్టుకొని ప్రయత్నించాడు.

నైలు పదిగజాల దూరంలో ఉంది. దైవరు తాగిన ట్లున్నాడు. ఆకలిగొన్న భీమభర్తలూ, తన దారికి అడ్డం వచ్చిన మిట్టినీ పట్టుకు పెట్టుకుందా మన్న ఆక్రంతో గిగ్గిన తిగుకున్నాయి చక్రాలు. మృత్యుదేవతే నైలుచక్రాల్ని వాహనంగా చెనుకుని మనోవేగంతో వస్తున్నట్లుంది.

“ధర్మరం.....”

“నాన్నా!”

‘నిఘంటువుల కెక్కుని (కొన్ని) పదాలు’

శ్రీ చిలుకూరి నారాయణరావు

పై క్రికను శ్రీ బులుగు వేంకటరమణయ్య గారు కవచిన నెల భారతిలో వ్రాసినదానిని చదివి చాలా సంతోషించినాను. వేంకటరమణయ్యగారు చేస్తూఉన్న ఇట్టి కార్తికకృషి అమూల్యమైనది. ఈ క్రింద నేను వ్రాసేది ప్రకంపయే కాని విమర్శ కాదు. ఏకశ్రేణియూ పనిచేస్తూఉన్నవాని సదభిప్రాయముగా దీనిని గ్రహింపవలె నని ప్రార్థన. సారములేని వ్రాతరచక నా దృష్టి సాగదు. వేంకటరమణయ్యగారి వ్రాత సారసంతమైనది కాబట్టి వార వ్యాసము చదివినపిమ్మట నా మనసున కలిగిన కొన్ని అభిప్రాయముల నిక్కడ పొందుపరుస్తున్నాను.

౧. ఆదికపి, వృషాకపి శబ్దములలోని తుది ‘పి’శబ్దమునకు ‘కొలి’ అని అర్థము కాదు. ఈ ‘కపి’ పదము చాలా పురాతనమైనది. వేదకాలమునుంచీ వస్తున్నది. వేదభాషాసహితీయమైన ప్రాచీనపెర్షియను భాషలోకూడా ‘కపి’ అనే రూపముతో ఉన్నది. దానికి ‘సత్త్వము, వైరస్యము’అని అర్థము. అందు చేత పాండురంగమాహాత్మ్యబ్రహ్మటిలో ‘ప్రధానవైరస్యమైనవాడు’ అని ‘ఆదికపి’ శబ్దమున కర్థము వ్రాయడము సరిగానే ఉన్నది.

౨. ఉల్కియడు: ‘ఉల్కియడు’ వాచా లరీకో అన్నప్పుడు ‘అశికుడు’ అనేది కిట్టింపు అర్థమవుతుంది. ‘వికసితవాక్కుగలవాడు’అని అర్థము చెప్పవలెను. పుష్పితవాక్కు గలవాడు అనికూడా అనవచ్చును. ‘పుష్పితం వాచం ప్రవదన్తి విపత్నిరీ’ అని గీతలో చెప్పిన వాక్కు ఇట్టిదే.

౩. ఉల్కిబంబు: అంటే ‘శ్రేష్ఠమైన పానీయము’. ‘చారితము’ అని అర్థము చెప్పడము చాలా క్లిష్టము. కేవల మూహాధారకము. ‘ఉల్కిబం బు భుక్తిగా’అని మార్చి పాతము కల్పించడియుకంటే ‘ఉల్కిబంబుల భుక్తిగా’ అనే ముద్రితపాతమే

రాసున్నది. ‘ఉల్కిబంబుల’ అంటే ‘ఉత్తమపానీయములతోగూడ’ అని అర్థము. వర్షర్తుసందర్భముకాబట్టి ‘చారిత’ములను లేవలెనుగాని చాటికి మరొక ప్రసక్తి లేదు.

౪. ‘కాలిక’అంటే కారుమట్టు అనే అర్థము సమంజసముగానే ఉన్నది. నారదుని మహతీ:దాధ్యనిని కాలికా(దుగ్గా)హంకృతితోను, మేఘగర్జనముతోను పొల్చినవాడు. రామకృష్ణు షొక్కడే అనుకొంటాను. ‘కాలిక’అంటే సింహము అనికూడా అర్థము చెప్పవచ్చునేమో ఆలోచించవచ్చును. అప్పుడు మహతీనికర్వణము సింహగర్జనముకూడా అవుతుంది. ‘సింహగర్జన’మయినా ఒకరితి మేలే; కొంత గాంధీర్యము కలిగి ఉంటుంది. కాలికా-దుగ్గాహంకారగర్జనమున్ను, మేఘభేళభేళార్థబేగర్జనమున్ను భయంకరములు గదా.

౫. ‘కుడిద’ అనే రూపము తప్పు. ‘సామమూక కుడిదలయూగులో’ అనేదానిలో ‘కుడిదల’ అనేది ‘కుడిద’ అనే ఏకవచనరూపమునకు మణ్విలచావచన రూప మనుకోడమువల్ల ఈ తప్పు కలిగినది. కుడిదల అనేదే ఏకవచనరూపము. విడిదల, ముదల, ముందల మొదలయినవాటిలోని తల(అఘ్) ప్రత్యయము ‘కుడి’ అనే పదముపై చేరి ‘కుడిదల’ ఏర్పడినది. ‘కుడుచునట్టి, అనభనించునట్టి, స్వాధీనమున ఉన్న ఊళ్లు ‘కుడిదల యూళ్లు’ అయిఉంటవి.

౬. ‘చాంసు’ శబ్దములో అథానుస్వార మున్నది. ‘చాంసు’ అని దాని రూపము. పండిత రాధ్యవరిత్రము నుంచి ఉదాహరణములు: ‘చ్రో! యని చాంసు! భ్రో! యనువాడు’ (౧. ౧౬౧); ‘చాంసు, భ్రో! యంచు కేరణంచు నుశల వింశుచు (౨. ౩౪); ‘చాంసు భ్రో! యంచు శబ్దముల్ మ్రోయ, వింశుచు బురజమల్ లభ్రాంకులుగను’ (౨. ౧౦౦); ‘కో! యంచు, జాంసు

భరాయంచు మల్లయా! యంచు' (౨-౩౭౪); 'లలినుద్భి
చాంగ భరాయనూనా' (౨-౪౩౪) మొద. చాంగ! భర! అనే రెండు పదములున్న మరాఠీభాషలోనివి. 'చాంగ' అంటే చక్కనిది, విధియుక్తమైనది అనినన్ని, భర! అంటే మంచిది అనినన్ని అర్థములు.

౭. ప్రస్తుతము: ఈ పదానికి మా రాయలసీమలో 'గర్వాధానము' అని అర్థము. ఈ పంపాగ్రానికి ఆంధ్ర దేశములో ఒక్కొక్కచోట ఒక్కొక్క స్వరవారమున్నట్టుండి. కార్యము, నిషేకము, గదిలోనికి పంపజేయు—ఇంకా ఇటువంటి వేమయినా ఉండువచ్చును.

౮. 'మయ్యాగ్ని' అన్నప్పుడు 'ఈడు' అంటే వయస్సు అనే అర్థమున మూడోవయస్సు అంటే కామరము అని అర్థము చెప్పడము బాగానే ఉంది గాని, తరువాతిపద్యములో 'భూలేఖకులుల కేమే కాలంబున నెట్టి యెట్టి కర్మ మొనర్పబోలుం దత్త త్కృత్యము లోలింబిత్వకృతములయి గుణోన్నతి

తెనుపకొ అనే పద్యములోని భావముతో నిది అనుగుణముగా లేవట్టు తోస్తుంది. 'ఈడు' అంటే 'సాటి, పోలిక' అనే అర్థములోనే రామకృష్ణుడు వాడి ఉంటాడు. మయ్యాగ్ని అంటే 'మాడుమార్తులా సరి పోయి, మాడుమార్తులా ఒకటే పోలిక కలిగి' అని అర్థము. ఈ అర్థమే పాండురంగమాహాత్యము ౫-౩౧౫ లో కూడా మయ్యాగ్నిపదమునకు కుదురుతుంది. "స్వాతిపేఘంబు చినుకులు దనది కుక్తింతరి మయ్యాగ్నినై మాక్తికత వహించుకరణి"—ఇందులో కామరప్రసక్తి లేదుగదా!

౯. క్రావమాకుడు: ఇది 'కందరుంప' వంటి జంటపదము. క్రావముంటే మట్టిమూకుడు; దానికి 'క్రావ' అనేది రూపాంతరము. క్రావ అంటేనే మూకుడు అయినప్పుడు 'క్రావమాకుడు' మాకుల్లో విశేషా కారము కలదై ఉంటుంది.

తేట తెనుగు

శ్రీ ములుసు కేంకటిశ్వర్లు

పాల్కురికి సోమనాథకవి తన పండితారాధ్య చక్రమును 'తేట తెనుగున' రచించు నని పేర్కొనియున్నాడు. ఈతడే బసవపురాణమునను, వృషాధిపతీకమునను, మఱి పండితారాధ్యచక్రముననే యితరస్థలములందును వ్రాయు భాష 'జాను తెను' గనియు దలిపియున్నాడు. ఈ 'జాను తెను' పదము మొదట నన్నిటోడుని 'కుమారసంభవము' బాద నూపినది. క్రమముగా శివకవు లెల్లరు తాము 'జాను తెనుంగున' గాఢరచన మొనరించెదమని తమతమ కావ్యారంభముల దెల్పకొనియున్నారు. ఈవిధముగ 'జాను తెను' గన్నను, 'తేట తెను' గన్నను పరమానాథక ముగా గ్రహించుటకు బాధకములు కానరావు. ఈ పదమునకు గల యర్థము సమగ్రముగా నెఱ్ఱయింపవలసి యున్నది.

'జాను తెను' గను పదమును మార్కరాయాంధ్ర నిఘంటువు శబ్దవల్లనముగా గ్రహించి "జాను తెనుగు = తేట తెనుగు, స్పష్టముగా దలిపిడి తెనుగు" అని వ్రాసి శివకవుల ప్రయోగములను జూపినది. కాని, 'తేట తెను' గన్న పదమును గ్రహింపనే లేదు. ఈ యర్థవివరణమును దృష్టిగా గాన్పించదు; మఱి యది సమగ్రమును గాదు. ఈ యర్థ మాయా ప్రయోగముల కన్వయించినపు డీ విషయము గోచరమగును. మఱి, వృషాధిపతీకము ననుసరించి 'జాను తెను' గన్న నచ్చు తెలు గని ద్రుమ కలుగు చున్నది :

"బలపాదకోలసీరయును

బాపనరులో గిలపారు కన్ను చె

న్నెల రెల సేదు గుత్తుకయు

నిండిన చేలపురేరు కల్లుపూ

నలు గల తేని లెంక వని

జాను తెనుంగున విన్నవించెవక

వలపు మడిక దలిచ్చ జనవా

బసవా బసవా వృషాధిపా."

ఇందు బ్రయుక్తము లగు పదము లన్నియు నచ్చు తెలుగుపదము లగుటచే 'జాను తెను' గన్న వాచ్చి

కాంధ్ర మని తేలుచున్నది. ఈ యుద్దేశము సరి కాదని సంస్కృతాంధ్రపదసిమ్మిశ్రితములైన బసవపురాణపండి తారాధ్యచక్రీతములు ప్రపంచమయన్నవి. ఈ గ్రంథ ములలో నుపయోగింపబడిన భాషయు 'జాను తెనుంగ' యని యేతత్కావ్యకర్తయందే తెలుపుకొనియున్నాడు గదా. కావున 'జాను తెను' గన్న నచ్చు తెలుగు కాదు.

మఱి బసవపురాణ పండితారాధ్యచక్రీతముల ననుసరించి 'జాను తెను' గన్న దేశీయోచ్చితము, దేశీ చ్ఛందము, దేశీపదముల విస్తాకప్రయోగము, గల యాంధ్రభాష యని స్పష్ట మగుచున్నది. ఇంత యర్థ ము పదమునకు గల్పించియే శివకవులు వాడియున్నారు. ఇందు దెను గన్న సంస్కృతీపదయుక్త మగు వాంధ్ర భాష యనియు, నది యవ్యయక్షిప్తత, క్షౌర్యబంధము, చిత్రవిచిత్రాలంకార భేదజము లేక మంజులమై సర సమై విస్పష్టమై యొప్పు భాషయే 'జాను తెను' గనియు గవిభావము. ఇంత భాషముతో శివకవులు వాడిన 'జాను తెనుగు' పదమునకు 'స్పష్టముగా తెలిపిడి తెను' గని మార్కరాయనిఘంటువు, స్పష్టమైన తెలు గని త్రాణ్యనిఘంటువు నిచ్చిన యర్థము లసంగ్రహములు. శబ్ద రత్నాకరము జాను తెను గన్న మాటనే గ్రహింపలేదు.

ఈ యర్థముననే 'తేట తెనుగు'ను బ్రయుక్తము.

"తొమ్మిది రసములు తొలుకాడ వాని

యిమ్మడి కర్ణన లెసగ దద్వీరణ

మగు నలంకారంబు లసలార వాని

దివ్యకార్థభావనలో డీటుకొనంగ

దేట తెనుంగున దివ్యపద రచించు."

అని పండితారాధ్యచక్రీతమున పాల్కురికి శివ సోమనాథుడు పై యర్థమును నూచించుటకు 'జాను తెనుగు' నకు బర్యాయముగా 'తేట తెనుగు'ను వాడియున్నాడు. పదునెనిమిదవ శతాబ్దమునకు చెందిన ఘట్టుప్రభువు తన 'మరాఠాంతేశ్వర' మనునే కావ్యప్రబంధారంభమున -

"అట్టి కథ తేట తెనుగున నతులమృదుల

సరసమాధుర్యవాక్యములే సంఘటించి

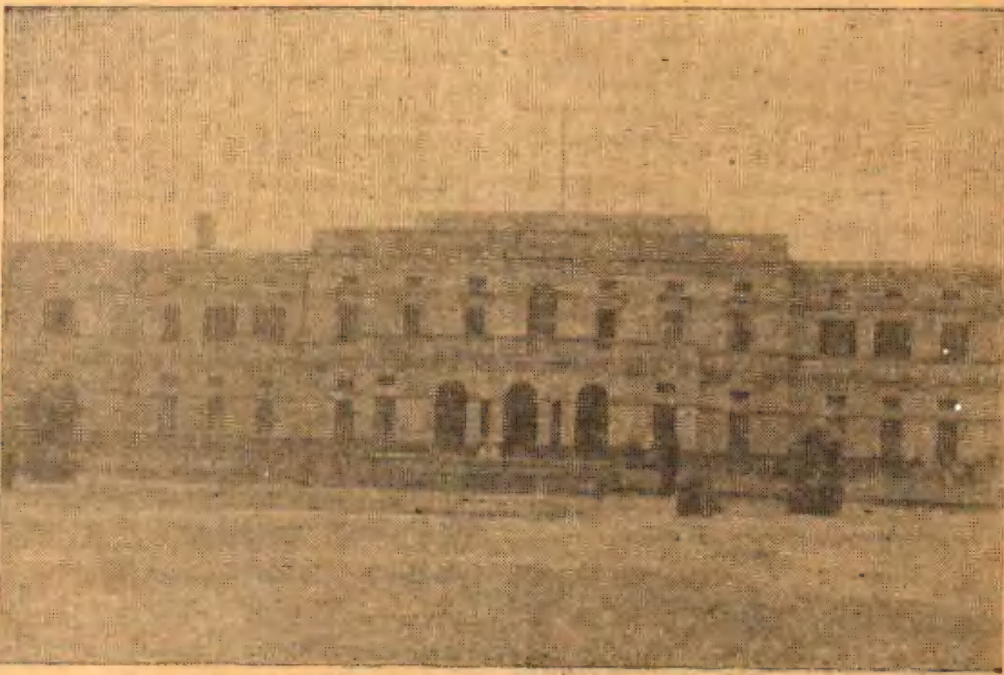
కవుల కరుణానిశేషంబు కలిమికరన

విశ్వవతి కంకితంబుగా విన్నవించు."

అని చెప్పకొని 'అతులమృదులసరసమాధుర్య
వాక్యములు' కలిగి యెచ్చు తెలుగుమాటలు చెప్పుగను,
సంస్కృతపదములు సరళములుగను నలరారు నాంధ్ర
భాషను దన ప్రబంధము నడపించివాడు. కావున లై
ప్రెహెగముల ననుసరించి సాఫీప్రాయములగు జాను
తెనుగు పదములను బూర్వవిధుంటువులు గైకొని సమగ్ర
మున నరము నొసగియుండవలసివది. మఱి, లేట తెలుగు =
Pure Telugu అని పదముగా గ్రహించి యర్థ మిచ్చిన
ప్రాసదోర 'లేట' యను పదముకొంద 'లేట
తెలుగు = Plain Telugu (like plain
English: that is undisguised simplicity
of style)' అని వివరించియున్నాడు. అనగా
సృష్టకర లేక ఆతిస్పష్టముగా నర్థమును తెలి కల
తెలుగుభాషను లేట తెలుగు గందు రని యాతని భావము.

ఇంతకు చేరిన చేమనగా: జానుతెను గన్నను,
లేట తెను గన్నను నొక్కటే. లేట తెను గన్న నచ్చు
తెలుగు కాదు సంస్కృతము కలిపిన తెనుగును లేట
తెనుగు కాకచ్చును. విస్తృతమును భావోద్ధానము,
అన్వయశ్లిష్టత లేకపోవుట, సంస్కృతపదములకన్న

మిన్నయగ తెలుగుపలుకులు నానుడులు యథోచితముగ
నాడుట, అలంకారములు పాండిత్యప్రకర్షకు, శేషజ
మునకు గాక రసపోషణ కుచితము లగునంతవరకే
ప్రయోగించుట, పదములకు మార్దవము, మాధుర్యము
సొండుట—ఇవి యన్నియు లేట తెనుగులక్షణములు.
ఇంత యర్థమును మనకున 'తెలుకొని యిట్టి మృదు
మధురాంధ్రభాషను జానుతెనుగు, లేట తెను గను లలిత
నామమున స్పష్టించి యెల్లాగుముద్దుగా రెంచి పోషించి
మనకు మార్గదర్శకు లైన శివకవుల కాంధ్రు లెంతయు
బులుగపడియున్నారు. పరశేనాపరాంధానుకరణమున
భావదాస్యమున కలవడిన భారతభారి స్వాతంత్ర్య
ప్రాప్తితో నై సర్వకప్రతిభారిరాజిత మునున్న శ్రీ
సర్వరాంధ్రరాష్ట్రాధిపతిలో సజీవమున తెలుగునే రాజ
భాష నొనర్చి నిర్ణయైన తెలుగుభాష యందచంద
ముని బారగొని తెలుగువారికి జాతియిచ్చుట తెలుగు
పండితుల ధర్మము. శివకవులు మనకు జూపి విడిచిన
లేట తెనుగుగ నవతీతముతో మన తెలుగువాట
తోంపరలోనే యులుకొనుగాక!

భారతరక్షణామాత్యుని నూతన అధికార నివాసస్థానము

భట్టాజులు

[కథానిక]

శ్రీ కందుకూరి లింగరాజు

సుందరిని ఎల్లా మార్చడమా అన్నది పెద్ద సమస్య అయిపోయింది రాజాకి. పెద్ద అయినప్పటినుండీ చూస్తూనే వున్నాడు, అదే వరస. మారుతుండేమా అని కొన్నాళ్ళు ఎదురుచూచేడు; కాని అనుకున్న మార్పు రానేలేదు. ఎదురుచూచిన ఆసక్తు కట్టబడినట్లేదు.

కోలాలు గడిచేటప్పటికి ఇది చాలా బాధించే విషయంగా రేయాడై పోయింది. ఒక్కచాక్లోనే కాదు, ప్రతీ చిన్న విషయంద్వరమంటే అదే వరస, అదే వాది.

మొదట్లో తను సంసారం అంటే ఇల్లాంటి భావన అని ప్రాసించుకోవడం రిట్టకున్నాడు. తను అన్ని కోలాల్లోనూ ప్రాసించి నిర్దిష్టంగా, సమానఫలాయి చాలా ఒకళ్ళ కొకళ్ళు త్యాగం చేస్తే, కట్టం ఏ ఇరుకుల్లోనూ పడకుండానే నడుస్తుం దనుకున్నాడు. కొంచెం కష్టమయిన పరిస్థితులు అవ్వలేఅయినా త్యాగం చెయ్యడం సేర్పరున్నాడు.

ఇప్పుడు మంచివరస చూస్తే ఉక్కిరిబిక్కిరి అవుతోంది. తనేమైనా మారితే? ఈ ప్రశ్న చాలా సార్లు వచ్చింది. ఇల్లాంటి విషయంలో, అందులోనూ భార్యాభర్తల మధ్య అది నీచంగా కన్పించేట్టుగానే వుంది.

ఒచ్చినప్పటినుంచీ ప్రారంభించింది. “మీరు చాలా తెలివైనవారు, కవులు, చదువుకున్నారు, అనుభజ్ఞులు” అంటూ చదవడమే. కాఫీ త్రాగడం దగ్గరనుండి ఆఖరికి మంచంపై దుడ్డపోయేవరకూ— సందర్భం వుంచినవ్వండి, లేకపోనీ—ఇది చదివయ్యడమే!

కొన్ని సమయాల్లో చాలా చిరాకు అనిపించేది రాజాకి. కొన్నిటల్లో కోపం వచ్చేది. కొన్నిసందర్భా

లలో నవ్వు కలిగించేది. ఎల్లాటి సమయానుకూల అరిష్టద్యస్తాల వచ్చినా అతనికి న్యూనతగానే వుండేది. తన పెర్మాం తనను భట్టాజులా పొగడ్డం చూస్తుంటే తల తీసినట్టే అయ్యేది.

చాలాసార్లు ఆశ్చర్యించేడు. అయినా మంచి మారనే లేదు. తను భరించలేకనే, అనుకుని, కట్టుకున్న పాదాలన్నీ నేలపట్టుకుపోతున్నాయి దూర్వావస్థలో. ఏవిధంగా తను మారాలో తెలియటం లేదు. ఏవిధంగా, అనునయంగా, విరక్తిలో, కోపంలో, బాలింపులో క్షణపూరిస్తే అది మానుకుండా అన్నది సమస్య అయింది.

స్నేహితు జ్యోత్స్నయినా సలహా వ్రాసుకుని, ఓకోలా బయల్దేరేడు. దారిలో, సగంమార్గము పెళ్ళి టప్పటికి, ఈ స్వయమరాలు కాస్త్రోకోమా, గోపి లోమా—ఎంత స్నేహితులైనా—ఎల్లా మాట్లాడుతా ననుకున్నాడు. ఓరిగమైన న్యూనత కలిగింది. కుమ రింపులోనే ఆలోచన తెగక ఇంటికి వచ్చేడు.

దారిలో, మంద్రామయ్య కనిపించేడు. “ఏరా! అల్లా వున్నావా?” అని నిలబడినట్టే అడిగేడు. ఏం చెప్పడానికి లోచనేలేదు. చెపువామా, ఏమైనా ఆలోచన చెపుతావేమో అని లోపలన్న గురురం నారికచిడివరకూ వచ్చింది; అయినా సంకోయించి, ఏదో లోకాభిరామాయణంలో తన అడ్డకోడ్డుదగ్గర విడిపోయేడు.

ఒస్తుంటే, కోలా కనపడి నవ్వుమొఖంతో అడిగే పువ్వులసాయిలు “బాబూ, పువ్వు రిమ్మం బారా?” అన్నాడు. తీసుకువెళితే సుందరి ఓరిధంగా తనకు వెగటు కలిగించే మార్గంలో మాట్లాడుతుంది. దానికి తాను రిట్టకులేడు. ‘అక్కడే’దని చెప్పేడు.

సగంధూరం వచ్చేనేక ఎందుకో తువ్వలు తీసుకో నందుకు హృదయం గుబురుబడింది.

చారిలో ఒస్తుంటే చక్కవాళ్ళ కిటికీలోంచి లోపలికి చూచేడు. "రాణీ! నువ్వు ఎంత అందంగా ఉన్నా వనుకున్నావ్! నిన్ను చూడ్డానికి వచ్చి నపుడు ఏమైనా మందు జల్లేవా?....." ఆ వరసలో మాటలు వినిపించేయి.

ఒక్కసారిగా అవి ఏవో క్రొత్తగా కిటికీ తెరచినట్టే అయింది రాజాకి. తనా ఇక నుండి నుండర్ని ఈవిధంగా భ్రష్టాజర్యం ప్రారంభిస్తే..... సబబుగానే వున్నట్టే వుంది. కొన్నాళ్ళకి ఆదివక్తి విన్న గొర్తి...మానేస్తుందేమో...

ఆలోచనలు చుట్టుకుంటుంటే అడుగులు జోరు గానే వేసి నువ్వుం ఎక్కడూ జోళ్ళు విడిచినపుడు "ఎలా ప్రారంభం చెయ్యిరా?" అన్న సంగతయం వుములుకుని కాస్త తచ్చాటపడ్డాడు.

భోజనానికి కూర్చున్నాడు. మల్లెపువ్వులు తెచ్చివుంటే సమవుట్టగా సమరం ప్రారంభింపబడి వుండేదే అనుకున్నాడు. కండిపవ్వపచ్చికి, ఉల్లి పాయలపులుసు, చేదుచేదుగా వున్న క్రొత్తలకాయ.

"వచ్చడిలో ఆ రవ్వంత ఇంసుకతోనూ ఎంత కమ్మదనం వచ్చిందనుకున్నావ్!" కనుకొలుకుల్లోంచి చూస్తూనే, 'ముఖకవళికలు ఎల్లా వున్నాయో? తన ప్రారంభం అనుమానం తగలకుండా వుందా?' అని చూచేడు. నుండరికిళ్ళు ఓసారి తెరిసి "ఏం పొగుడు తారు రెద్దురా" అనేసింది.

రాజాకి ఆ ముక్కలు కోటలో పొగా వేసినట్టే అయింది. ఆరోజున నెమ్మది నెమ్మదిగా, తన అల వాటులో వున్న కవిత్వంతో అన్ని పదార్థాలనూ, ఆఖరుకు కొంకిపాడి, కరివేపాకు, నిమ్మరసము వేసిన మజ్జిగతో సహా పొగిడేసేడు.

ఆరోజురాత్రి తన వస్తుంటే కిటికీలోనుండి విన్న ముక్కలను చెవులో సమయానుకూలంగా వూదేస్తే, నుండరి నెమిలే అయిపోయింది. రోజూ రాత్రి ఏవో సందర్భంలో తనను పొగడ్డం ప్రారంభించే నుండరి, అది మరచిపోయి మురిసిపోవడం చూచి, సుందెలయిద చేతులు వేసుకుని కుటుంబాన్ని నిద్రపోయేడు.

మర్నాడు అప్పడప్పుడు తన సూత్ని పాకం అనుల్లో పెట్టడంతో పాటిగా గడచిపోయింది. అను

కున్న మార్పు రావడంతో నెమ్మల కమ్మకున్నట్టే అయింది. ఆరాత్రినేక ఆ దంపతులకు—తన సురు వులకు ఏ ఈనాం అయినా పట్టుకున్న ఇద్దా మన్నంత సంతోషం కలిగింది.

రెండు రోజులు క్రమేణా అలవాటులో పడ్డాయి. ఆరోజుల్లో ఒకటి ఆరా సమయంలో నుండరి కాస్త పాతరస్తాలో పడ్డా వనమ్మ నెట్టేసు కుని, రాజా వేసిన ఉచ్చుల్లో ఉక్కిరిబిక్కిరి అయి పోయింది.

రాజా ఈ మార్పు ఇంత త్వరితంలో ఒస్తుందని అనుకోలేదు. తన బాగా పురాణం ప్రారంభిస్తే అణు తగ్గిపోతుందికదా అన్న తలంపులు చిమ్ముకోవడంతో, ప్రాద్దుటే లేచివదగ్గరనుండి రాత్రింరమా, ప్రతి విషయంలోనూ తన పాతం క్లింఛం మొదలుపెట్టే సరికి, నుండరికి చారి తెన్ను తెలిసింది కాదు.

ఇదిరకటిలో రోజుల్లో రాజా ఇల్లా ఎప్పుడూ మాట్లాడేవాడే కాదు. ఆ మొదటి రోజుల్లో తప్ప మొఖం ఎప్పుడూ ధుమరింపుగానే వుండేది. ఏవో న్యాయక పద్ధతే వుండేవాడు. న్యాయత...

ఈ రోజుల్లో తనకే ఒవిధంగా న్యాయక పాండు తున్నట్టు అనుమానం తిట్టింది. తన భర్త తనను పొగ డ్డంలో, అందులోనూ కుంపటి అంటించడందగ్గర నుండి పొయ్యి అలిశేరమా కూడాను. తన నవీత పాంసలు నడిచినట్టు వుండటం. నవ్వితే మాసికాల్లే రాలేటట్టు వుండటం. కాఫీ అమ్మకంలా కాస్తున్నానట. కూరలూ అది సలభింపాక పునట!

మితగానే వుంది. అంతగా పొగడ్డు వేళా కోరం చెయ్యడమేమో అని ఒకటి గొంతు పార్లు డిహించుకుంది. అప్పుడ మాటల మొదటి రెండుమామ రోజులూ కొంచెం అసందాన్ని, గర్వాన్ని కలిగించ లేసేయి కాని ఇప్పుడు మాత్రం బాధపెడుతున్నై.

ఎంచేత తన రాజా ఇల్లా మారేదా అని ఆలోచించడం ప్రారంభిస్తే అంతూ పొంతూ చిక్కలేదు. తనేమైనా తన పుట్టింటి వారు గొప్పవారు, డబ్బున్నవారు అన్న అతిశయంలో మాట్లాడేవా? దాని పరిణామ మా? అని సింహావలోకనం చేసుకుంది; కాని అది నిరుత్తర కారణంలా కన్పించనలేదు. ఆఖరికి ఇదిరకటిలా వాళ్ళమ్మగారు వ్రాసిన ఉత్తరాలు పెట్టేలో, చూపించ

కుండా పెట్టకంబూడా మారేది, మందలే ఆయనకు ఇస్తోంది. మరి... ?

అవ్వకో రాజా మల్లెపూలు ఒక్కటే కాకుండా, ఏవో తినుబండారాలు హైదరాబాద్ స్ట్రీట్ స్టాల్స్ లో కొని తీసుకుంటేవు. పువ్వులు జవలో కురుముకునేవ్వటే “రాణీ! ఎంత అందంగా వున్నా వసుకున్నావ్! రంధ్ర, నిలోత్తమ, సేవక... కొంచెనమాల, కన్నంబ... ఓకప్పుడా నీ కారిగోటి కైవా పరిపూర్ణ...” అతను మొదలుపెట్టేడు.

ఇంకా ఎవ్వరూ గతించిన కోణాల్లో పన్ని వేలం కృతించువరేదు. చెయ్యి పువ్వుల్లో వణికింది. వృద్ధుడు ఒక్కసారి అగిపోయినట్టే వుంది—ఎంతేదో! తల్లో పెట్టింది పరిగ్గా పరిచేమలో లేకపోయింది.

అనుమానం కొంచెం వెన్నుమీదకు పూసుకుంటే నుందరి వ్యూహకపోయింది. ఇది తమ ఈ ధట్రాజు త్యాగి సుముఖంగా, యాదాలాపనగానే తీసుకుంది. ఈనాడు అది అతిథి ఆయింది. అందులో న్యూనత, కుమిలింపు కన్నీటి ముడుచుకుపోయి అలోచించడం ప్రారంభించింది.

“నిజంగా మత్స్య ఆ చెయ్యి చెనక్క తిప్పి వచ్చుతే, అజంతా, ఎల్లోరాల్లో చెయితిరిగిన కళా కాయకు చెక్కిన భంగిమలా వుంది.....”

ఉండేలుచెప్పి తిరిగినట్టుగా తిరిగింది. అల్లాగే బాధతో కళ్ళవృగించి ఓసా అయింది. ఇది చూచే బప్పటికి రాజా! అరికాళ్ళు మంటలెక్కినట్టుంది. తను చేసిన ఉపయోగించుకుని ఇన్ని కోణాలూ రక్షణ పొందేదో అది పగిలిపోయింది. నాలిక్కరచుకున్నాడు అతిగా పిల్చించుకు; అయినా తరలోపాటం ఎచ్చి అవగాలో తెలియనబడంటే కూష్యం అయింది.

నుందరికీ కళ్ళమ్మలు నీళ్ళు తిరిగేయి—తను ఉపాించుకుని ప్రేమించిన భర్త తన్నే ఇల్లా న్యూనతపరచి మాట లంటా ఉంది. వాటిల్లో పెరిగ్గాలు ఎన్నో కనిపించేయి... ఆ గడ్డకంకోతే “ఏమంది, నే నేం చేసేదని ల్లా ఏమీవుతాయి?” దగ్గరపా వచ్చింది.

ఇంకరెచ్చిత పన్ని వేలంలో వకతా వని రాజా ఎవ్వరూ అనుకోలేదు. తను ఆశించిన అంతానికి ఫలమయం రాలే వన్న తలంపులోనే ఉండిపోవడంవల్ల ఆకృత్యం తరెత్తుకోనివ్వకుండా, తప్పిదం చేసి క్షమా పణ ఇచ్చేట్టే చేసింది. పెద్దదిగా తన తువ్వాయికో కళ్ళు తుడుస్తూనే అనువయంగా, మానంలో మురిగి పోయేడు.

“మిమ్మల్ని ఏమన్నావని, గతవారంనుండి అల్లా మొదలెట్టావా? నాకు ఉరేసుకున్నట్టే అవుతోంది. అందులోకూ మీరు...”

తన కారణం చెప్పేసి తుని తగవు చేసుకుండా మంటే ధైర్యం చాలీ చాలవట్టుయితే “మత్స్యశాత్రం...” ఈ మక్కల ఎల్లాగో అవగనితేడు.

“సేవా?”

తలూచేడు. “కాపురాని! ఒచ్చివచ్చితినుండి మత్స్య శాత్రం... నామట్టుకు నే నెంతగా బాధ పడ్డావో...” ఈ వరసలో తుదా మొదలూ కూడా చెప్పడా మునుకున్నాడు. ఆ ఫలమయంలో మాటలు కరువయ్యాయి.

అతను మాగగా వుండిపోవడంలోని బాధ నుందరికీ క్షుణ్ణంగా తను మొదటికోణాల్లో అయిన్ని ధట్రాజుత్వం చేసిన అంకాలు క్లాపకం చేస్తే ముడు చుకుపోయింది. తనను ఆ మాధ్యంలాంచి మార్చి దానికీ... ఈ పూసా సమంజసంగానే తిట్టింది.

“నేను ఆంటున్నావని... నూనూ...” బప్పలు పట్టుకుని చీపిస్తట్టుగానే అంది. దీంతో తల్లి శ్రీంతులే ఆయ్యేడు రాజా. “నీవు వేర్విన...” ఆ పద్యం క్లాపకం వచ్చింది. ఎంతోతో నోటమ్మలు మాట రాకేలేదు. మాగర్వంలో తిలూచేడు.

“ఇంకెవ్వరూ నేను అనను. మీరుకూడా...” నునిసింది.

ఏమిటో ఆ ఉప్పనీళ్ళు తుడుక్కున్నప్పుడు ధట్రాజులు చెరిగినట్టే కనిపించింది. ఆనందంలో ఓసారి వృద్ధుడు ఎగిరిపడింది.

పశువులకాపరిని తన్నాను

బండి తోపేవాడిని తన్నాను

వాలు తోసేవాడిని తన్నాను

కసాయివాడిని తన్నాను

తల్లికెట్టె రామారావు

గోవుల ప్రగల్భాలు

(తెల్లకొండగారి చిత్రమైన కనుబాదలు)

చిత్రకారుడు : కి. శే. శ్రీ రెడ్డి రామారావు.

సారస్వతము - సాహిత్యము

శ్రీ కొండూరు వీరరాఘవాచార్యులు

కామరూపిణి యగు సరస్వతి సరస్వతస్సంచారముగల కామచారిణిగూడను. సరస్వతి వ్యాప్తి (ప్రసరణము) గలది కాబట్టి సరస్వతి యని పుష్కలత్వ నిద్రమైనది. అనగా వాగధిదేవతయగు వాణి యని యొక యర్థమును, వాక్కుని రెండవ యర్థమును గన్పట్టించున్నది. ద్వి సస్వభావము గల దేవతగి సరస్వతోవ్యాప్తి నిశ్చలము. అట్లు వాక్కునకు సరస్వవ్యాపకస్వభావము గలదనుటలో వాడేపము లేదుకదా! ఇట్టి సరస్వతికి సంబంధించినదే సారస్వతము; అనగా శబ్దారస్వరూపమును సమస్తవాన్యాయము నని తేలుచున్నది. పేదకాస్త్రపురాణేతిహాసకావ్యావాటకచరిత్రలనుంజయు సారస్వత మని చెప్పకొచ్చును. సారస్వతశబ్దముతో గూడ సాహిత్యశబ్ద మొకటి మనకు విపరీతమైనది. ఈ రెండును సమావార్యములూ, లేక భిన్నార్థములాయనియు, సామాన్యవిశేషసర్వభేదకములూ యనియు నీ వ్యాసమున విచారించుదము.

భారతీయులు నిఖిలవిద్యలకును ఆధిపతీగా సరస్వతి యను నొక దేవిని భావించి, యామెను బ్రహ్మదేవుని ధర్మపత్నిగను, శత్రులొకనివాసినిగను వర్ణించియున్నారు. సమస్తవిద్యాభివృద్ధులును నీమెయనుగ్రహమున దేజులైలలసినవే యని భారతీయుల హృదయము. శబ్ద (వాద) రూపబ్రహ్మయం దాయనకగ్గాంగలక్ష్మియై వాగ్రూపభారతి విరాజిల్లుచున్నది; అనగా నిచ్చుట శబ్దము లేనిది వాక్కు పుట్టకుండుట భావించవలయును. ఆధరహితశబ్దమునకు వాగ్ద్యోపజేయ చెల్లదు కనుక వాగర్థములకున్న యొక్కయు నిరంతరము. శబ్దారూపమున నీ సాహిత్యము సృష్టిలో జగత్పితలగు శివునియొకడే కాక సమస్తదేవతలయొకడు మనము సామర్థ్యరీతియొనపచున్నాము. శత్రుగను, విచిత్రమును, నగు నీ ప్రకృతిపురుషరహస్యమును సమస్తభావములయొక వాకోపించి సమన్వయింపగలిగిన భారతీయ ప్రతిభామహిమ లోకోత్తరము. ఈ భరమరమును యథార్థముగను, కవితాసుందరముగను సర్వముచేసికొనవలకున్న విప్రతిపక్షులు, వివాదములు నీడముగను.

ఇప్పుడు చూడుడు: సరస్వతీమాతీయొక్క సమగ్రస్వరూపమును సారస్వతీయగా మనము చెప్పకొనవచ్చును. సారస్వతీయములగు సరస్వతీపుత్రులు తల్లికడ

వాళించు మధురపదార్థమేదీ! తనకంటె భిన్నముననే ప్రియ: స్వప్రేమగాని విజల కిచ్చి తల్లి వారి నమ్ముతుల నొనర్చలేదు. తనయం దప్యభిన్నాభిప్రాయమున్న కిచ్చిని వారితో బ్రవేశపెట్టినగాని ప్రియజననియార్పియూపములో నుక్తులు తాదాత్మ్యము విందుకొనవలయు. సరస్వగతయగు మాత్రిదేవితో సారూప్యము నందిగాని నుక్తులకు చరిత్రార్థగలంగదు. ఈవిషయను వాత్మరూపసంబిధికి జనని ఆత్మభిన్నపదార్థములను వారికి జనినూపక, తాను జీర్ణించుకొన్న సరస్వపదార్థముల సారమునే వారికి విండుచున్నది. అదియే మధురతర ప్రస్థభార. ఆ భారవారియే కదా శివుడు కాదీరక, మానసిక, ఆత్మిక బలములను జేహుర్ముఖాని కృతానువనకు!

ఈ యర్థము లోకమునందుకల సరస్వతీలోకమునందును సిద్ధము. అక్షరరూపిణియగు బ్రాహ్మీదేవి అమృత ప్రస్థములను విండు పాలిండ్లు రెండు—విండు సంగీతము; రెండు సాహిత్యము.

“సంగీత మపి సాహిత్యం
సరస్వత్యాః ప్రసవ్యయం,
ఏక మాపాతేమధురం
అన్య దాలోచనామృతం”

వాగతాళయోగ్యకముగు నాదామృతము వినుటతోడనే భావవారహితముగనే మానసోన్మిలనము గావించి యేకాగ్రతాపూర్వకముగ బ్రవేశింపదమును గలిగించును. శ్రీ: గమాత్రమణీయత యం దుండుటంబట్టియే “శివు శ్వేతి పకు శ్వేతి తేతి గానరసంభవీ”— శివువునకుగాని, పశువునకుగాని, పామునకుగాని యిది యానందాపాది కాగలినది. రెండవదగు సాహిత్య ప్రస్థ మట్టిది గాదు. ఆలోచించినకొలదిగాని యిది యానందమును గలిగింపవలయు. అనేకపదార్థములను వివకొలది రుచ్యము లగునట్లు సాహిత్యమునొక భావుకుని భావనాబలముకొలది మాధుర్యమును జెందుచుండును. ఇది పెక్కుగ సాహితీరసమితుల యనభవములో నున్నదే. ఇందుకు గారణము సాహితీలో రసముండుట. అన్యన్యపదార్థములవలె సాహితీ నీరసముగాని, విరసముగాని కాదు. మతే సరసము; రసబంధురము. నీరసమనపు లానందకందనములు కావు. రసమే యానందప్రదము, ఆనందస్వరూపము. కావుననే

శ్రుతియు "రసద్గం హ్యేచాయం లభ్యానంది ధ. తి" - మానవుడు రసపాన మొనర్చుచు యానందనిధి నందు ననుచున్నది.

శిశువునకు మాతృరూపసందర్శనము సంతోష హేతువు నను జీవమునకు ప్రసవపాన ము పేక్షిత మైనట్లు సారస్వతీ యుని లలితజీవమునకును వాఙ్మయమున కంటె అందలి సారములను సంగీతసాహిత్యము లన శ్యాపేక్షజీయము లనుచున్నది. అనగా మాతృరూప ములో ప్రవృత్తులకున్న ప్రాధాన్యము వాఙ్మయరూప ములో సంగీతసాహిత్యముల కున్నదన్నమాట.

అయిన నింక సారస్వతీయకంటెను సాహిత్య మునకు గల విలక్షణత యేమో గాఢముగా విచారింప వలయును. సారస్వతీ మన్నపుడు వేదములుగాని, తామ్రములుగాని, చరిత్రములుగాని వాఙ్మయశాఖకు జెందిన వేదమైనను గ్రహింపవచ్చును. సాహిత్య మున్నచో రసాత్మకము, రుచి గాఢప్రతిపాదకము నను గద్యపద్యవివాదమునకే ప్రాధాన్యము. విష యమును బోధించుటకు వాఙ్మయము చాలును. కాని సరస్వతీయము, కళాబంధురముగను విషయమును బోధించి కర్తవ్యోపదేశము చేయవలె నన్న లలితమున సాహిత్య మునకే సాధ్యము. అందుకే సాహితీశాఖకు జెందిన గ్రంథజోటిని కాంతానమ్మిరి మని పెద్దలు నిర్దేశించి యున్నారు. విషయజ్ఞానలార్యకమైన సద్యోపర నిర్వృతిని గలిగించు కేళి సాహిత్యమునకే కలదు. అర్థమును మనోహరముగ బోధించు కావ్యముగాని, రూపకముగాని, కథగాని, నాటకముగాని, గేయముగాని, చిర కౌక్కు వాక్యముగాని అది యంతయు సాహి త్యాంతరపాతిగనే లెక్క. సారాంశ మేమనః రస రంజితము, కళాభరితము, జౌచిత్యయుతము, రుచి యార్థబంధురము నైన వాఙ్మయ చెల్ల సాహిత్య మనియు, కేలనిషయబోధమున కుద్దేశింపబడిన వాఙ్మయ మంతయు సారస్వతీ మనియు. సాహిత్యవిషయ పరిజ్ఞా నాకాంక్షులకు సారస్వతీయము చాలును. కళామృతిపా గువులకు సాహిత్యము కావలయును. ఈ సాహితీరస పానము భావుకుల కానందాపాది.

వేదములు మున్నగు వాఙ్మయప్రపంచమున గూడ సాహితీస్వరూ యుండుచున్నను. కాని యీ స్వరూ సత్యభంగమును గల్గించునది గారాదు. కావు ననే పలువురు చరిత్రకారులు సత్యభంగము ప్రసరిం చునేమో యను భీతిచేత తమ చరిత్రవాఙ్మయమున గవితారసమును గలుపుట కొప్పుకొనరైరి. మాధుర్యా పేక్షచే సాహితిని సారస్వతీయములో గలుపుకొన్నను, పాలు నీ లేక మైనను అందలి మాధుర్యముగను దీరము

లదే యైనట్లు సారస్వతీయములోని రంజనకీయు సాహి త్యములోనిదే యనుట సత్యము. సాహితీసారస్వతీ భేదజ్ఞానులకు భావుకమరణము లా గెంటి పార్థక్యము నెఱుగగలదు.

సాహిత్యసారస్వతీయములు గెంటి-గండును గర్త వ్యోపదేశమున సరస్వతీయమును క్రొక్కినది సాహితీయే. అందుకే "హితయతో" గూడినది సాహిత్య" మని యొక వ్యుత్పత్తి దాని చెల్లుచున్నది. వి తీ రు సాహితీ యంత బటినిషయమునీయు సులభముగ వ్యూహంగత మొనర్చగలుగుటచేత వేదతామ్రపురాణాదులలోని నానా విషయముల కలయికయును దీనిని సాహిత్య మనియు చెప్పదురు. ఇప్పుట్లను కేవలకావ్యజ్ఞానమును సాహిత్య మని చెప్పటము న్యాయము కాదు. అయ్యది భాషా జ్ఞాన మగునుగా రా! భాషాజ్ఞానమునకు, సారస్వతీపరి జ్ఞానమునకు, సాహిత్యపరిజ్ఞానమునకు జాల సందిదము. ఉత్తరవోర్తావన్నతీయలగు వీరి జ్ఞానమునకు శబ్దార్థ జ్ఞానము మొట్టమొదటిది. అందుకే శబ్దార్థకావ్యజ్ఞాన మాత్రముచే క్రొక్కకళాపరిజ్ఞానము గలుగ దని యానంద సర్వచార్యుడు పలికినాడు.

రుచియగును మాతృస్వరూపములో ప్రసంపద ఆవృతస్థిమైయున్నను, కౌశిలవహేతువని ప్రస్థ మును గలిగియుండుట యను గుణముచే వానికి విశిష్టత చేకూరుచున్నది. ఆ రీతిగా సరస్వతికి సంబంధించినది సారస్వతీ మనుటచేత సంగీతసాహిత్యములకును సార స్వతీజ్ఞము చెల్లినను విశిష్టతయు బోధిత మగుట లేదు. అందుకే శోకకామదు సంగీతసాహిత్యములను సరస్వతీ మాతృప్రసవముగా వర్ణించి, సాహిత్యగుణవైవిధ్య మును, సరస్వతీమాతృభాషప్రేరితమున జగదుపాస్యభావ మును స్వక్రమచేసివాడు. చేయనది సరస్వతీసంబంధ మగు సాహితీసముపాసనము. కలుగునది బ్రహ్మనంద సబ్రహ్మచారి యగు రసానందము. అనగా మాతృమూల మున పితృప్రాప్తిరై సరస్వతీయులును బ్రహ్మ నందప్రాప్తి. ఇయ్యది ఆద్యునివ్యాసములగు వైయాకర ణుల స్ఫూటవాదమునకు దూరము కాదు. ఆ వాదమును రసమందరము చేసిన సాహితీమందరి. అనుగాక.

ఒకప్పుడు సారస్వతీజ్ఞముచేత సాహిత్యమును వేర్కొన్నను సాహిత్యోకజ్ఞముచే మాత్రము సారస్వతీ మును వేర్కొన గాదు. కళకళారములలో నియ్యది పర్యాయములుగ కవులచే బ్రయుక్తములై యున్నను మాతృక్షికచే బరితీరించిన సేతాద్యోమనోహరవిశిష్ట స్ఫూర్తి యనివార్యముగ కున్నది. ఇయ్యది భారతీయ సభ్యతీయొక్క కదితాత్పాదమునకు, ఆధ్యాత్మిక సంపత్తి నిదర్శకము.

రాత్రిదేవీసందేశము

[ఏ కాంకిక]

శ్రీ మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రి

ప్రథమ రంగము

(చాల్కాశ్రమము : రాజగృహరాథుడు. కొల
తదిక చెంక ఆభరణపడి చూచుచున్న సుమేధ ప్రత
పించును.)

సుమే : ఏమిటిది?...ఈ శుభ్రులన్నీ నేను
కోసినవేవా! అయ్యో! ఎంత మైమలుపు?...
ఎక్కడ చూచి యేమనుకొందురో! సిగ్గుచేటు. (పరి
క్రమించుచు) పరాధీనల కొర పరవశత్వము తగదు.
అది చూచుకొన్న వేదావిశేషమో, సుకులపక్షి
పాతమో, పూర్వజన్మపరిచయభాగ్యమో! మా పృథ
యము లనురాగరసమన నత్తుకొన్నవి...అయితే
మాత్రము, ముందుచెనుకలు పరికిలింపక తపాకపాపది
చేయుక దేమున్నది! (ఆలోచించి) ఏమీ కనబడదు.
'సుమేధ బుద్ధిచుండురా'లని యా మహర్షి యువ్య
క్షూరుచున్నాడే? 'క్యావాక్యదు శద్ధుణముల మేటి'
యని యీ మహారాజు మెచ్చుకొనుచున్నాడే?
నేడు వారి ప్రయాణముగదా! ఇప్పటి! మాట పుట్ట
లేదు. (అహించి) కానీ! ఏమగునో! చైతమే
కరణము.

(తెరలో) ఎక్కడ కనబడలేదు! (ట్టటు
యోచి) సుమేధా!

సుమే : (గ్లాహ) మంజూ! వచ్చావా?
రా. (పెల్లగా) ఇప్పుడెందుకు వచ్చిందో! ఊరకే
రాదు. రానీ, మంచిదే.

* ఈ యితీర్థము ఋగ్వేదపంచమండ
లములోనిది. నా రచనలో నిండుక విస్తరించినది.

మం : (ప్రతేపించి చూచి) ఏదీ కానికేర
తోటకు వచ్చా నేమిటి?

సు : అమాతే నిన్నడుగుదా మనుకొంటున్నాను.

మం : (నవ్వుచు ముఖము తేలియాచి) అలో
చన కిద్ద అందడలెనుగదా యని నమయానికి వచ్చాను.

సు : (పస్మితముగా) అలోచన కేకాంతము
కావలెనుగదా యని నే నిచటికి వచ్చియున్నాను.

మం : (నవ్వుచు) ఎంత గడుగుదావవమ్మా!
(బుజము రట్టి) మా క్యావాక్య దనునేమికానీ, మాట
నేర్చుకొ నీకు సాటి యొక రున్నాడు?

సు : ఈ పొగడ్త కేమికానీ, 'మా' అంటున్నా
నేమిటి?

మం : పరిలే! అకడు మా పెత్తెరగారి మనమ
దమ్మా!

సు : ఔనాను. ముఱపు వచ్చింది. మీపుట్టింటి
వారి చాత్రేయాశ్రమమే కాదూ! (తల యోదించును)

మం : (చిరునవ్వుతో) నీ ముఱపు, నీ పర
ధ్యానమూ ఏకంగా కోసిపోసిన యీ శుభ్రులరాకేయే
చెప్పచున్నదిలే!

సు : మంజూ! ఏమిటా యొకపక్కము?

మం : (బుజముపై చెయ్యి వైచి) ఎకపక్క
మంటున్నావా? ఇంకా నాదగ్గర నీ చాత్రీక
మొందుకు? పదియేనుకోలనుండి కవిపెట్టియాస్తు
న్నాను, ఎత్తుడైనా ఆమాట యెత్తుకావేమో యని. నా
కంటే నీశ్రేయస్సుకోరే మిత్రురా లున్నదా?

గు: (సన్నితముగా) ఏదో కదిత్య చుట్లు చున్నావు. ఋషి వగుదువు కావోలు! (చెయ్యి పట్టు కొని) నేను చాలిన కేమిటో, నీవు చూచిన కేమిటో చెప్పు చూతాం.

మం: (నవ్వుచు మెల్లగా) ఏమిటా? మా అన్నయ్యవృద్ధులము మావదిసె నర్తనకాల. మావదిసె పృథ్వీయము మాఅన్నయ్యగానకాల. సరేనా?

గు: (కొంత నవ్వించి నీవు చూచి) సరిలే, నేర్పు కొన్నావు. ఆ వరస లేమిటి? ఆ వాలక కేమిటి? మనస్సులో చూచిచూచినట్లే వర్ణించావు!

మం: ఆ దొంగకోప మెందుకు, చాకిరాక? నాకు తెలియ ననుకొన్నావా! చివరకు నిన్నరాత్రి తూడా చూచాను.

గు: నిన్న యితిహాసగోష్ఠికి నీవు వచ్చావా? ఎందు కబద్ధాలు?

మం: (వకవక నవ్వుచు) సరేలే! ఇంక ఋజు వక్తలలేదు. (చప్పట్లు)

గు: (నవ్వుచు) ఏమిటా నేమం?

మం: నాచేత చెప్పించరలె ననికావోలు నీ కేమం! క్యావాక్య దూర్యోతుమారవుల కళ వివరించి చెప్పలేమా? అందులో 'మేధా' క్రిష్ణుడు మూడుసార్లు అడుగొనించరమా? నీవు చూడకపోవడం నాతప్పా?

గు: (చిటనవ్వుతో) మంజూ! ఇంకెందుకు? నిజము చెప్పుచున్నాను. నాభావము కనిపెట్టినట్లే అతని భావముకూడా కనిపెట్టి నీవే నాకు చెప్పుదువని యింతవఱకు నీకు చెప్పలేదు—సరేకాని, ఈమాట యొక్కదా పొక్కనియ్యకు.

మం: నే నీవును చెపురావని కాదుకాని, ఇందులో కానిదేమున్నదమ్మా?

గు: తుద కిది వట్టి యుబలాట మగునేమో అని.

మం: ఎన్నటికీ కాదు. ఎవరైనా ప్యవిన యంలో సందేహించడం సహజమేకాని, ఆట్లగుకో నక్కరలేదు.

గు: ఏమిటా దైర్ఘ్యం?

మం: "నుమేధ మాకోడలై లే కానుండు"నన్న యధిప్రాయము మానెదనన్నగారి కున్నది.

గు: (సహర్షముగా) నిజంగా?

మం: నిజంగానే. అదిగాక, క్యావాక్యని నుల గములకు మీ నాన్నగారుమాత్రము మెచ్చుకోవడం లేదా? మార్కకేజమ్మ తొలకాడునున్న ఆ ముఖము, ఆ బుద్ధికాకల్యము, ఆ నాక్యాకుర్యము, ఆ వైదుష్యము, ఆకలేమిటి? అన్నిపథలక్షణములు వట్టివ వరుడు దొరకుట మాటలా?...గంభీరవృద్ధులలో రథవీతి మహారాజా ఘను డని ప్రతీతి. అట్టివారి యుద్ధ కేములు ధూనుకేయములు. అంతేకాని మతేమీ లేదు. సంకయించకు.

(తెరలో) ఎక్కడా పువ్వులు లేవేమి? ఇది నుమేధ వివారించు తొల కావోలు!

మం: క్యావాక్యని గొంతుకలా నున్నది.

గు: ఔను. (లజ్జ)

క్య: "కూర్మియు మందహాసముం బొదవిన యొరచూపు లొకపూరయంగా నన జూచు నెప్పుడుకా" (అని పాడుకొనుచు నేటికవంకనుండి ప్రవేశించి) అపై నేమాత్రమో కనబడుచున్నది. (వరీక్రమించును)

మం: (నుమేధను చూచి) విన్నావా? (అని నవ్వును)

గు: (లజ్జాసంగోచమును నటించును)

మం: ఇదిగో పువ్వులు! అన్నా! ఇటు రా!

క్య: (సమాపించి) మీ రిప్పు డిక్కడంటారనుకోలేదు. అయ్యో!

మం: రేకేమి?

క్య: నాన్నగారి వైశ్యదేవానికి పువ్వులకోస మని—(ముందుచూచి) అదేమిటి? బిల్లై లాసంలాగ?

గు: (సిగ్గుతో మొగము ద్రిప్తును)

మం: (నవ్వుచు) అది మా నుమేధ నిర్మించిన చిన్న పూలకొండ.

గు: (సిగ్గుతో) సరిలేనమ్మా నేకాకోకం!

కాగ్ : (4కిరీకంపముగా) అట్లు కాదు. అది మీ విశ్రాంతి కుమనోరథముంటే బాగుంటుంది.

సు : (లజ్జ నటించును)

మం : ఇంకా చూస్తావేమమ్మా, పువ్వులిక్కడ!

సు : (సోకంపముగా) నీ వివ్వగూడ దటమ్మా!

మం : ఎంత చాతుర్యమమ్మా! నీ పువ్వులు నీ నివ్వవా?

సు : (పల్లవావినయముగా నర్పించును)

కాగ్ : (పూలు గ్రహించి) ఇది పువ్వులంటి కాదు, ప్రేమాంటి!

సు : (కింగ్తో మరలి మంత్రానకు నిలుచును)

మం : పత్తిము పత్తిము. ఈ ముహూర్తము ముహూర్త మగుగాక.

కాగ్ : (పువ్వులు చూచి) ఔరా! ఇచ్చినవి కేవలంపవపువ్వు లనుకొన్నాను, విరజాతపువ్వులా!

సు : (హర్షము, కింగ్)

మం : (నవ్వుచు) అది యాదిద పాస్తమహర్త్యమో, లేక నీ వాత్సాతుర్యమో!

కాగ్ : (స్మృతి నభినయించి) సరే కాని, ముహూర్త! అవధృతమువారు మా వాయవగారు నీచేతి కిచ్చిన అదితిప్రతిమ దాచియుంచినావుకాదు?— రత్నపువ్వుమ్మ, జ్ఞాపకంలేదా?

సు : (లేటిచూచును)

మం : అట్లాగ చూస్తావేం? ఎక్కడైవా పెట్టి ముడిపోయినావా?

సు : (జ్ఞప్తివదసి) లేదులేదు—ఉన్నది.

కాగ్ : (సమ్మితముగా) సుమేధ, ముడిపోత వది గాదు.

మం : (నవ్వుచు) అంతేకాదు, ఇచ్చినవస్తువు తిరిగి పుచ్చుకొనేది కాదు.

సు : మంత్రా! నీను వదుస్తూడుంటాను.

మం : నీమా వస్తున్నాను. (ఇరువురు నివ్వు వింతురు)

కాగ్ : (సుమేధవంక చూచుచు) అవ్యాజాను రాగ మక్షిగోచర మైనది. (మనోవికార మభినయించి) వాస్తవము వావలలమ్మాను—నిజాను! దాని కున్న స్వాతంత్ర్యము వా కెక్కడిది!

భావమున బొంగిపారలు వావైవిరారి మైముఱియున్న దనుచు సుమేధతోడ నంగరత్నకు వాస్తవములు చెడలె ధర్మమున దోడుగా దోడో చైత్రయంత్రీ! (నివ్వు)

ద్వితీయ రంగము

(అంతే, రాజాగారి వీధిచావడిలో ఋషి సమాధున సభ. అంటలు యథోచితముగా కూర్చుండి యుండురు.)

రథవీతి : (ఆర్చనానకుని గాంచి యంజలి ఘటించి) మహార్జీ! మా యాహ్వాన మాదరించి వచ్చి మా యజ్ఞము నిర్వీఘ్నముగా కొనసాగించినారు. మఱి వదిలోకాలు దయచేసి యుండివలె నన్న వాకోరిక మన్నించి వా కానందము కలిగించినారు. మీ వాత్సల్య మునకు వందనములు.

అర్చ : రాజా! మాధర్మము మీము నెఱవర్చి వాము. ఇందులో విశేష మీమి? మా పౌరదయులు వాకర్షించిన మీ యాదరణముమాత్రము ముఱివునకు రాదు.

రథ : చిరంజీవి మీ కాగవాక్యము మీ వంక మునకు పేరు తెచ్చువా దను నని నేను సంతోషించు చున్నాను.

ఇరంమద : సందేహ మీమి? ఇతిహాసగోష్ఠిలో నతనిదే పైచేయి. మంచి ప్రజ్ఞాశాలి కాగలవాడు.

రథ : పట్టుచుపోసి చెప్పినది యథార్థము.

అర్చ : మీ యాశీర్వచన మతని క్రేయస్థునకు మూలము.

కాగ్ : మహారాజదంపతులకు కృతజ్ఞుడను.

సు, మం : (సంతోషముతో చూచుచుండురు)

రథ : మీఱుండలి గౌరవముచే మీకు విశేష సత్కారముగా—

అర్చ : అనుము. నీ కట్టి భార మున్నచో నీకు తోచినది కాదు, నేను తోరిన దిచ్చుట ధర్మము.

ఇరం : (అచ్చెరువడి చూచును)

ను, మం : (సాక్షాతముగా చూచును)

రథ : పనుచితమును, సాధ్యము నైన దిచ్చుటకు సంకల్పింపను.

అర్చ : అట్లు కానిది నేను తోరనే తోరను.

రథ : అయితే తోరండి.

అర్చ : ఈ చిరంజీవిని నుమేధను మాకు తోడ జూగా నిమ్ము.

ను, మం : (ఉత్కంఠతో చూచును)

ఇరం : (భక్తవంక చూచును)

రథ : (సంతోషవికసితావళి దై రాజీని చూచి) ఏ ముందువు?

ఇరం : అనుట నేనున్నది? క్యావాప్యకు పర్యవశింపవచ్చును. ఇతడు మంత్రద్రవ్యయ్యోనా?

రథ : (నివ్వలపడి) ఈ ప్రశ్న నాకు తోచిన లేదు.

క్య : (అకాభింగము నడించును)

అర్చ : అ దొక్కటే తక్కువ.

రథ : (సంకయాదులం దగును)

ఇరం : (భక్తతో) మన మింతకుమున్ను ఋషి కాని వరునకు కిల్లి నిచ్చియుండలే దన్న దొక్కటే సందేహము.

రథ : ఋషివరా! మీతో వియ్యమందుట అలభ్యయోగమే. కాని, ఏమి చేయును? నియమము నకు కట్టుబడవలసివచ్చిన దని విచారించుచున్నాను.

ను, మం : (నిర్విణ్ణులగుదురు)

క్య : ఆ ఋషిభక్తి క్లాఘ్యముని మేము సంతోషించుచున్నాము.

అర్చ : పత్యము పత్యము. రాజా! ఆమాట తెలిసియున్న నే నిట్లు తోరవాదను గాను. నేఱుగా తలంపను. ఇక మా కనుమతి యిమ్ము. (లేచును)

(అందఱు లేరురు)

రథ : మీ తోరిక నిరాకరించినందుకు క్షమించు దని మరల ప్రార్థించుచున్నాను. నమస్కారము.

అర్చ : ఎందు కింక? ఒక్కమాట చెప్పెద వినుము.

జే నవగ దోచి కాదు కార్యం జోగండు,
కా దనగ దోచి యొక్కొక్క కార్య మగును
ద్రవ్యముగాని మనము కర్తలము గాము
కర్తయును కారయితయు ప్రేరకుడు నరెడ.

(అందఱు నిమ్మగ్ని.)

తృ తీ య ర ం గ ము

(అందే నుమేధయాపాసము. ఆలోచించుచు నిట్టులు పచారు చేయుచున్న నుమేధ ప్రవేశించును.)

నుమే : ధీరుడు, ప్రజ్ఞాశాలి. ఆరంభించిన కవి తుదముట్ట జూడక విడుచువాడు కాదు. నుజ్జిడు. నన్ను మూచి యింకొకరెను పెండ్లాడునట్టి కల్ల. తన విషయము నా! నుమంతయు తెలువకుండెదని పరితపింప బనిలేదు. కార్యదక్షుడు కనిచెనీ చెప్పును గాని, చెప్పిచేయడు. ఆ ప్రతిభాశాలి ఋషియై తీరును. నే నతని భార్య నైతీరుదును. మా హృదయములను ప్రేమపాశమున బంధించిన దైవ మేమైవది! (పద ధ్వని విని) మా అమ్మకాతో!

ఇరంమద : ((ప్రవేశించి) పడుకొన్నా తను కొన్నాను.

నుమే : ఇంకా నిద్ర రాలేదమ్మా! ఇట్ల దెందుకు వచ్చావు!

ఇరం : ఏమీ తోచక. చూచిపోదామని.

నుమే : తల్లి రూపం కాదా!

ఇరం : దేవులే! అట్లును తెంగతో బండి పోతూఉంటే ఏమి తోస్తుంది?

నుమే : నాకు పెళ్ళి కాలేదని నీకు తెంగ కాని నాకేమీ లేదు.

ఇరం : లేకేమి? ఆ సంబంధం నేను చెడ గొట్టానని.....

నుమే : ఎవ రన్నారమ్మా?

ఇరం : అసే జేయిటి ! ఏదాదిమండి చూస్తున్నానుకామా ?

సుమే : అది పొరపాటు. వివాహములు నైవా యత్నములని నమ్మి నవా రితరులమీద పెపం జేయరు.

ఇరం : అయితే మన యత్నమే లేవంటావా ?

సుమే : ఎంతమాత్రము లేదు.

ఇరం : నీతో నేను వాదించలేనుగాని, ఇప్పుడీ సంబంధముమాట రేం మంటావు ?

సుమే : అప్పుడు న న్నడిగావా యిప్పుడవకదానికి ?

ఇరం : ఏమిటామాట ? ప్రాజ్ఞత వచ్చినా పిల్లలు పిల్లలే. వాళ్ళ శ్రేయస్సు కోరేవారు తల్లిదండ్రులే.

సుమే : నీకు కోపం వచ్చిందేమికాని, నా యభిప్రాయము అదే. అల్లాగ కోరివలసిందే.

ఇరం : అయితే శేయ్య.

సుమే : ఎల్లాగో నాలుగు ఋక్కులల్లి ఋషి యనించుకొంటేనే పెరికలేదు. మజనరంజకములైన శుభలక్షణాలన్నీ పట్టవలెను.

ఇరం : ఇకదేవా, అనామకుడు కాదు.

సుమే : పోనీలే ! ఆ వర్ణన యెందుకు ?—హరింతకుమున్ను రాజునీకీ పిల్లనిచ్చారా ?

ఇరం : ఇప్పుడనియమంమాడా పెట్టుకొమ్మంటావా ? ఫరీలే, తెలిసింది. (తప్పుబోవును)

సుమే : ఉండు. ఒక్కమాట. మీ రింకా పెదదారి నుంటారని చెప్పి వేయవచ్చును.

ఇరం : అపలు పెళ్ళి చేసుకొంటావా యేమిటి తల్లి ?

సుమే : ఈ జన్మలోగానీ, ఉత్తరజన్మలోగానీ నాకు క్యావాక్యజే భర్త. ఈ మాట ముడిపోదు.

ఇరం : (తెల్లబోయి) అయ్యో ! ఎంత ఘోర ప్రతిజ్ఞ ! (పరిహాసముగా) అమ్మా ! ఈశ్వరానుగ్రహమున వలెదు ఋషియగుగాక. నీ శిలము లోకవిశ్రుత మగుగాక.

సుమే :

మీ ప్రతివ యేను మన్నించి మెలగుచుంట ప్రతివ యోనమ్మ సకల భక్త్యంబుగాని ?
మన వంశాన బుట్టినయట్టి కన్న
మన సోగని కిచ్చి చే యిక్కొక్కనికి నిడునె !

(ఇరువురు నిష్క్రమింప)

చ తు ర్థ రం X ము

(అశ్రేయాశ్రమము : అశ్వత్థకృష్ణముక్రింది జేడక : నిలచి బద్ధాంజలియై ధ్యానించు క్యావాక్యకు ప్రవేశించును.)

క్యా : అమ్మా రాత్రిదేవీ ! నీ వరిపాశ్రమదను, అవ్వనావనుని తుశ్రుదను, క్యావాక్యనామధేయదను. నమస్కరించి విన్నవించుచున్నాను. సావధానై దయతో నా విన్నప మాలకింపుము.

సకలజంతుజాలము సోలబడి మొక్క పర్యతో ముఖిని సంపర్శించుచు పర్యంపహోచక్రమెల్ల వైభవంబు మెలయ సంపరించు నీవు గదా చక్రవర్తివి ! నీ పరిపాలనము ప్రకాంతము. నిఖిలలోకంబును నిశ్చలముగావించు నీ కాసన మప్రతిపాదియ. హెచ్చుతగ్గుల పాటింపని నీ సమదృష్టి జగద్విదితము. నీ స్వాదయము దయామయము. నీ చల్లని చేతులతో జోకొట్టి నిఖిల ప్రాణీవర్గంబును నిద్రపుచ్చు నీవే నిజముగా లోక మాతృవు. నీ దర్శనము దివ్యప్రభావము. ఉడికిరొవు చున్న యెన్నెన్ని పృథ్వయముల నిన్ను చూచినంతనే యోజుట వండుచున్నవో ! మంట లెగయు నెన్నెన్ని మానసముల సముఖము చూచినంతనే చల్లగుచున్నవో ! నిరంతరము నీ రాకలై యెన్నెన్ని చిత్తములు తల్లెటిల్లుచున్నవో ! నీ మహిమ నేమని వర్ణించును ?

దేవీ ! నీ పేరు సార్థకము. నీవు ముఖాధిదేవతవు. లోకమంతయు దేని నాకాంక్షించుచుండునో, ఆ ముఖము నీచేతిలోనున్నది. సుఖదానము నీ నిత్యవ్రతము. నీవు పర్యవమురాలవు. అయిన నేమి ? కంటికి కనుకన్న మాట యెటుగక నిత్యము నిన్ను సేవించుచున్నాను

గాని నీ విచ్చు సుఖమునకు నేను నోచుకొలేదు. నేను దానపాత్రుడను గానా ?

నేను మహాతపస్విని. నా తపోనిష్ఠకు మెచ్చి మహారాజ్ఞి కీయసి రత్నార్థరణము లిచ్చినది. ఆ మిథర్త తరంతమును గోకేతము లిచ్చి పక్కరించెను. అతని తమ్ముడు పుత్రమిష్టాడు విశేషధన మిచ్చి పన్నానించెను. మరణేంద్రతలు నాకు దర్శన మిచ్చి నాస్తుతి కానందించి సుకర్త మిచ్చిరి. అంతటివారి యనుగ్రహమునకు పాత్రుడనైన నేను నీదయ కర్తృడను గానా ? నా స్తుతిసూక్తములకు నీనునను కరగలేదా ? నిన్ను ధన మిమ్మని కోరను. నాకున్న ధనము చాలను. సుఖ మిమ్మని కోరుచున్నాను. నాకులమంతయు నీ దాత్యముతో నున్నది. లోకవ్రసిద్ధురాలవు. పూజ్యురాలవు. నీకుట నమ్మిరివా రుండరు.

కృష్ణవాక్య దెన్న దార్త మన భాషిల్లనో

యని తపించుచు నున్న దా ను మీధ

ఆ ప్రేమముర్తితో హాయి యెన్నం వన్న

యొక్కంతలో ముద్దియుంటి నేను

వలసంత ద ల్లంపడు కామినీ గాను

కుల జేర్పు పని నీవు గ్రోతగాదు

దాల్పాక్షిక్రమమునకు దారి చెప్పగ నేల !

విశ్వంబు కొట్టిన పిండి నీవు

‘ఏను ఋషివైతి’ నన్నట్టి యిష్టవార్త

అవనిపతియైన రథవీతిచెనివి నేసి,

‘ధన్యవై’ తంచు నా సుమేధకును జెప్పి

రమ్ము కరుణించి కదలు మోరాత్రిదేవి !

(తెరలో) ఋషివరా ! నీతుభివృద్ధుని సిద్ధించును.

కృ : మహాప్రసాదము, దివ్యవాణి యాశి ర్వాదము. (నిష్క్రమి)

ప ం చ మ ర ం గ ము

(అందే, అర్చనానకుని యింటినుండు పెళ్ళి పందిరి. బంధుమిత్రులు అందఱు యథోచితముగా కూర్చుండియుండురు. వైవాహికాలంకారములతోడి సుమధాకృష్ణవాక్యలు కల్యాణవేదికపై నధివసించి యుండురు.)

పురోహితుడు : అతివైభవముగా జరిగిన యీ వివాహమహోత్సవమునకు దేవరుండుభులు మ్రోగినది. ఇట్లు మహారాజవైభవముతో జరిగిన బ్రాహ్మవివాహ ముక్రమార్గము.

రథ : (సహర్షముగా) ఇదంతా బావగారి యనుగ్రహము.

అర్చ : (నవ్వుచు) కాదు, మీ నిశామమునకు ఫలము.

రథ : (నవ్వుచు) దానికి మీ యంగీకారము మూలము.

అర్చ : అట్లును గాదు. వసూవరుల కార్యదీక్ష యనుట యుక్తము.

ఇరంతురు : (సస్మితముగా) అమ్మగారి మాట నిజము. ఆ దీక్ష కండ్లయై నూనియను ముఖ్యుల్రమే లానర్చినది.

రథ : (నవ్వుచు) బావగారు చెల్లెలిమాట కా దనకాలరు. కృష్ణవాక్యము రాత్రికేవిని చూచిగా బంధువంతులకి తపోమహిమసంపన్నుడైనాడు. ఆ ఋషి రాజా మా కల్లు ద్రైవాడు. దీని కంకకు నూనియనుమ చేతువుకాదా ?

అందఱు : (సహర్ష కరతాళధ్వనులు) ఈ సమర్థనము బాగున్నది.

అర్చ : (నవ్వుచు) ఇంకొకటి మఱచివారు బావగారు. రావకన్యకు పెండ్లాని మావాడు గా ద్రైవాడు.

అందఱు : (సహర్ష ధ్వనులు)

అర్చ : రాజా ! ఇదంతా పరిహాససంభావనము. దీనికేమి గాని, అనుకోవలసిన దొక్కటే మాట— సుమేధ సుశీల్య మీ శ్రేయస్సునకు మూలమై యనుకూల దైవముగా పరిణమించిన దని నా పరమవిశ్వాసము.

అందఱు : సత్యము సత్యము. (కరతాళములు)

సుమే : (చిలువనవ్వుతో అంజలి ఘటించును)

(తెరలో కలకలము)

అర్చ : ఏమిటా నందది ?

ఋషిమహర్షుడు : (ప్రవేశించి) రథవీరి మహా
రాజుగా రఘునికి జూతురికి, నిచ్చుటకు రప్పించిన గో
పాయశరములు, భవనక వస్తువులతోడి కలయింపులు
వచ్చినవి.

అర్జు : సంతోషము.

రథ : (లేచి) సభాద్రౌ పడు. మహర్షి! ఈ కడ
పటి పిల్ల వివాహమున కిష్టాన్ని మే మగియున్నాము.
మీ దయచే నిది సిద్ధించినది. ఇంక మా వానప్రస్థమున
కనుమరించి యాశీర్వదించుడు. నమస్కారము.

అర్జు : మహానందము. ఆరణ్యకప్రకమున
నాంతరత్యోగి ప్రకాశించుగాక.

కృష్ణా : (లేచి వచ్చి సుపేథంగూడి అర్చ
నామలకు నమస్కరించును)

ఇరం : దీర్ఘాయు రఘు! అవ్యోళిం ప్రితి రఘు!
వంశాభివృద్ధి రఘు!

ఇరం : (సుపేథమార్గ మాహ్రిగించి) అమ్మా!
గురుజనభక్తితో మధ్యవంశముల కర్తవ్యభ్యాస
తెచ్చువానవై పుత్రవతివై వర్ధిల్లుకపుతాక!

అందఱు : కథాక్షు. కుభం భూయాత్!

పురో :

ఆవిధుతారాగ్మము క

వ్యారల వివాహముల భవాహరణంబై

పావనమైన సుమేధా

కృష్ణావ్యవివాహ మార్యవన్నురి గాయక.

(అందఱు నిష్క్రమింతురు.)

ఆంధ్రవిజ్ఞాన సర్వస్వము

ప్రథమ ద్వితీయ సంపుటములు

ప్రథమ సంపుటమునందు డిమ్మీ ర-వ ఆకృతియందు ౬౦౦ పుటలు గలవు. ఇందు 'అ' నుండి "అధ్వర్య" వరకును గల విషయము గలదు. త్రివర్ణ పటములు ౮, యితరపటములు ౧౨గి, వివిధ విషయములు ౪౦౦ కలవు.

రెండవ సంపుటమునందు డిమ్మీ ర-వ ఆకృతియందు ౬౦౦ లకు మించిన పుటలు కలవు. "ఆ" మొదలుకొని "ఆశ్వినీ" వరకు గల విషయము గలదు. త్రివర్ణపటములు ౧౦. వానిలో ౨ అమరావతి స్తూపమునకును ౨ అనాహతము నకును చెందినవియు, ౬ దేశచిత్రపటములును గలవు. ఇవిగాక మరి ౫ సాదా దేశపటములు కలవు. ప్రాచీనాంధ్రుల కళాసంపదను వ్యక్తముచేయు అమరావతి స్తూపమును గురించిన గొప్ప వ్యాసమునందు అమరావతి శిల్పమునకు సంబంధించిన హాఫ్ట్‌టోక్ బొమ్మలు రమారమి ౧౦౦ ను, వేషభూషాదుల బెల్లడించు బొమ్మలు ౫౦ వఱకును గలవు. మరియు అభినయమును వ్యాసమున భరత శాస్త్రమునందలి వేణువేణు హస్తములను సూచించు బొమ్మలు ౫౭ ను, 'అనా హతము' నందు వట్చక్రాదుల చిత్రములును గలవు. ఇట్లు ఆయా వ్యాసము లకు చెందిన చిత్రములు మొత్తముమీద ౨౫౦ కి పైగా నున్నవి. వివిధవిషయముల సంఖ్య ౪౦౦ వరకు నుడును. సంపుటము చక్కని స్వదేశీచర్యముతోడను బుగారు రేఖలతోడను సంపుటికృతము. ప్రతిసంపుటమున ౬౦౦ పుటలుండును.

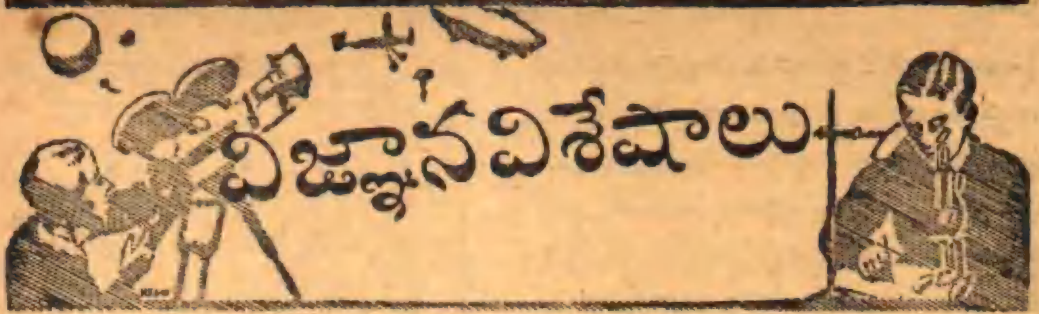
సంపుటము 1-కి వెల రూ. ౧౦.

ప్యాకింగు, పోస్టేజి వగైరా ప్రత్యేకము.

మేనేజరు,

ఆంధ్రవిజ్ఞానసర్వస్వ కార్యాలయము,

నెం. 7, తంబుకెట్టివీధి, మదరాసు.

సృష్టిలోని కుంభకర్ణులు

“

అదేమి నిద్రగా కుంభకర్ణుడి నిద్ర? అని తిట్టుంటారు నన్ను మా నాన్న అప్పుడప్పుడు. రాత్రి తొమ్మిదిన్నరకు వడుకొని తెల్లవారి ఎనిమిదిన్నరకు లేచే వన్నే కుంభకర్ణుడు అంటాడు ఆయన. సృష్టిలోని కొన్ని జంతువుల నిద్రవగూర్చి కాస్త విచారిస్తే ఆయన నన్ను ఇలా అననే ఆనందని నొక్కి చెప్పగలను.

* * *

వేసంగి అయిపోయి శిశుకాలము దగ్గరకు వస్తూంటే ఎన్నో కీటకాలూ, సర్పవారిజంతువులూ తమ చరికాలపు నిద్రకు తియారవుతూంటాయి. సృష్టిలో ములభంగా గమనింప వలయిన చిత్రాల్లో అతి విచిత్రమైన సంగతిది. ఈ నిద్రావస్థలో నన్ను జంతువులలో కొన్ని అవయవాలు తమతమ కార్యకలాపాన్ని కొనసాగించడం పూర్తిగా మానేస్తాయి. మరికొన్ని అవయవాలు తమ పక్షను అది నిర్వర్తిస్తున్నాయో అనే సందేహము కల్గించేంత నెమ్మదిగా నిర్వర్తిస్తూంటాయి.

* * *

“నిద్రపోవలసిన కాలము వమోపిస్తోంది” అని ఏదో చెప్పినట్లు అకులు రాలిపోకముందరనుంచే ఈ జంతువులు నిద్రలోనం కావలసిన పరిస్థితులు ఏర్పరచుకొన ప్రారంభిస్తాయి. ఇలాగ నిద్రావస్థలో ముఖ్యంగా అవి అవలంబించే పద్ధతి శరీరంలో అత్యధికంగా కొవ్వు పదార్థాన్ని చేర్చడమే.

* * *

ఇలాగ నిద్రపోతూన్నప్పుడు ఆ జంతువుయొక్క

శరీరోష్ణత మామూలుగా వుండవలసినదాల్లో సగము కావచ్చు. గుండెకాయ కొట్టకోడం అతి నెమ్మదిగా జరుగుతుంది; ఆకలి పూర్తిగా చచ్చిపోతుంది; మామూలుగా జరిగే కాలకృత్యాల అవసరమే వుండదు. క్యాపిలరీయ జమగుతూండా అనిపిస్తుంది కొన్నిట్లో; మరికొన్నిట్లో క్యాపిలరీయే వుండిదు. గడ్డిలా నొక్కరాన్ని ఇలాగ నిద్రావస్థలో నున్నప్పుడు నీళ్ళలో మంచి, అలాగే గంటపే త్రంచి మళ్ళీ పైకెత్తితే అది ఇంకా నిద్ర లేవలేదు; బ్రతకదానికేమా బ్రతకే వుంది. నిద్రపోతూండే చుంచును బంతి దొర్లించినట్లు దొర్లించొచ్చు; అదేమా నిద్ర లేవనేలేదు.

* * *

చరికాలం వచ్చిందంటే, కొంచెం నెమ్మగా వుంటే ప్రదేశాలకు ఎగిరిపోగలవు తక్కులు. పంది కొక్కులు బయటఉండి వున్నాన్ని బట్టి తమ బారియల లోతును ఎక్కువో, తక్కువో చేసుకొంటాయి. ఉదాతలు తామెరిగిన మొదటి శిశుకాలముతోటే, ఆ కాలానికి కావలసిన ఆహారపదార్థాలను సేకరించి దాచుకొనడం చేస్తుకొన్నాయి; తేనెటీగలు వసంతకాలములో చేర్చిపెట్టుకొన్న తేనెను చరికాలములో వుపయోగిస్తాయి—తాముంటే తెచ్చిన దక్కలాడిస్తూ చెప్పుగా వుండేట్లు చేసుకొంటాయి. ఇదేమా చేసుకోలేని ఈ జంతువులకు ప్రకృతి శిశుకాలపు కాధలు తప్పించుకోదానిగ్గా నిద్రావస్థను దారిగా చూపెట్టిందేమో!

* * *

శరీరంలో అధికంగా వున్న కొవ్వుపదార్థా

న్నింతా గుండె, పూసిరిత్తులు వుపయోగించేసిన తర్వాత జంతువుయొక్క పుష్టత చాలా తగ్గిపోతుంది. అట్లా తగ్గినప్పుడు అది నిద్రపంచి మేల్కొంటాయి. అప్పుడే కనక లేచకపోయినట్లయితే అంతటితో చనిపోతాయి. చరిత్రాలములో నిద్రపోతూండవలసిన జంతువులు కొన్ని తిరుగుతూండడము చూస్తాము అప్పుడప్పుడు. అప్పుడవి ఆహారముకోసం నిద్ర లేచి వుండొచ్చు.

పాములు ఒకటే నిద్రపోతాయి. లాస్సెకోలవ్ అనే అయన నిద్రపోతూన్న 'మంబా' అనే పాము కొకదానిని నిద్రలేపాడు. అసలు అతిథియంకరప్రవర్తన కల దది. కాని అప్పుడుమాత్రము మొద్దులాగ పడి వుండేదట! కష్టము కాలవగట్టిన బారీయల్లో నిద్ర

వూంటాయి. నిద్రలేచితే, ఎందుకు బ్రతుకుకున్నా మా అన్న ట్లుంటాయి.

తొండలా, తాజేళ్ళూ పాధారణంగా నిద్రావస్థలోనికి పోవు. అడవుల్లో పెరిగే ఎలుగొడల్లో ఆడవి మాత్రము నిద్రావస్థలోకి పోతాయి. అది నిద్ర లేచేసరికి, వాటిద్రక్కనే రెండురెండునెలల పిల్ల ఎలుగొడ్లు ఆడుకొంటూంటాయి!

కొన్ని, వాటికి ఆహారంగా వుండే జంతువులు నిద్రావస్థలో వున్నాయి కనుక అసే నిద్రపోతాయి. ఇలాంటి జంతువుల్లో గర్బిలము ఒకటి. పారెపురుగులు మాత్రము వాటి ఆహారపురుగులు నిద్రిస్తూన్నా అవి మాత్రం నిద్రావస్థలోకి పోవు. నెలకొద్దీ ఆహారము లేకుండా వుండిపోగల వది!

శ్రీ కాసుభేల సరసింహరావు.

ఇంట్లో ఎగిరే విమానాలు

రబ్బరుదారాల విడుదల, ఎగిరే ఈ బొమ్మ విమానాలు పిల్లల ఆటలకోసం గ్రీటమలో పెద్దపెట్టిన తయారుచేస్తున్నారు.

లేములవాడ చాళుక్యులు

శ్రీ నేలటూరి వెంకటరమణయ్య

అధ్యాయములు

చాళుక్యవంశజులగు రాజులు దక్షిణాపథమున జెక్కతావుల దొరతనము సల్పిరి. చాళుక్య వంశమున కెల్ల మూలకండ్రప్రాయమైనది బాదామిశోన. బాదామివంశమునుండియే తిక్కిన చాళుక్యరాజకుటుంబము లన్నియు నుద్భవించిరి. వేంగీపూర్వచాళుక్య కుటుంబమును, గంగాజిహ్వాత్యచాళుక్యకుటుంబమును, నుజరాత్రు చాళుక్యకుటుంబమును నుద్భవపెట్టినవని. ఇంతటి ప్రఖ్యాతి నందకపోయినను ఆంధ్రదేశమున వర్ధిల్లిన రాజకుటుంబములు మట్టి రెండు కలవు: (౧) లేములవాడవంశము, (౨) మంచికొండవంశము. ఈ రెండు వంశములును పుష్కలైత్రములై రాచరికము సలుపుక పోయినను, సార్యకౌముత్వము నుండి, దక్షిణాపథమున చాల భాగమును పాలించిన సంస్థానములకు వోడ్పడి యనేక మహాత్కారముల నొనర్చియుండు కారణమున నివియు చిరస్మరణీయులు.

ప్రథమమున లేములవాడచాళుక్యవంశచరిత్రను గమనిండుము. వీరి చరిత్ర కాధారము తిరుదొంగలవి: ౧. కాసనములు; ౨. వాన్మయము. కాసనములు ద్వివిధములు: శిలాకాసనములు, తామ్రపుట్టికలు. కాసన సామగ్రి విస్తారము గాదు. ఇంతివలకు లభ్యమైనది ఈ నంతిమువారి కాసనములు మాదు. వీనియందు రెండు తామ్రపుట్టికలు, తిక్కినవి శిలాకాసనము.

(౧) కొల్లిపూత్రాచారకాసనము:— నుంటూరు మండలమందలి కొల్లిపూత్ర యను గ్రామమున దొరకినది.

1. భారతి. ౧౦. ౩. భా. ౨, పుటలు ౨౯౩-౩౧౦.

2. Ibid ౩౦౦-౩౦౧.

శ్రీ మల్లంపల్లి పోతుశేఖరకర్కగారిచే బరిష్కరింపబడి భారతీయందు ప్రకటింపబడినది. ఇందు వరాహమూర్తిక తోడి వలయమున గ్రుచ్చబడిన విరు కేకులు గలవు. ఈ కాసనము నిచ్చిన రాజా చాళుక్యవంశసంభూతు డగు నరికేశ్వరి. ఇతని వంశవర్ణన కలదు. చాళుక్యవంశమున సత్యాశ్రయుడు బుద్ధుడు; ఇతని కుమారుడు పృథివీవరి. అతనికి మహారాజును, మహారాజునకు రాజాదిత్యుడును కలిగిరి. రాజాదిత్యుని పుత్రుడు విజయాదిత్యుడు. ఇతనికి శ్రీరాముడు రామవిక్రముడు విశ్వరాట్ యుద్ధముల్లుడు నృపాంకురుడు అను విరుడ రామములు గలవు. ఇతడు సాగర జీలావేష్టితమైన సకలభారముండలమున కధిపతియట! తురుష్క, యవన, బర్మర, కాశ్మీర, కాంభోజ, మగధ, మాళవ, కళింగ, గంగ, పల్లర, పాండ్య, కేరళ ప్రభృతిరాజులొకముచే వర్ష గౌ నెవట! భగవన్నారాయణుని వరాహాంధనముచే భూచక్రమునంతటిని స్వాధీనముచేయుకొనెనట! ఈ విజయాదిత్యుని కుమారుడే ప్రస్తుతకాసనమును వ్రాయించిన యరికేశ్వరిమహారాజు. ఇతని ముగ్గుల సంపత్తియు, బాండ్లత్యాగియమును, విద్యాధిక్యమును విశేషముగ వర్ణింపబడియున్నవి. సమస్తలోకాశ్రయుడు, త్రిభువనముల్లుడు, రాజత్రినేత్రుడు, పూర్వాస రాము డినునది ఇతని విరుడరామములు. ఇతడు శ్రీ పర్వతమున కుత్తరద్వారమైన వీరేశ్వరమున నివసించుచున్న సర్వోపాధ్యాయుని శిష్యులైన ముగ్ధనాచార్యుల నెరు 'రామడు' విషయమున 'శిరిగ' యను మహాప్రసిద్ధ గ్రామమునకు దక్షిణదిగ్భాగమున నున్నట్టియు, 'రువ తోలు', 'పరివాతుర్ల', 'పుల్లెలుపుకో', 'పోతువోడువీ' గ్రామముల మధ్య నున్నట్టియు, 'జెల్మొగ'మని విశుతమైన గ్రామమును విద్యాదానముగ నిచ్చెను. 2 ఈ దానమును ప్రకటించుటకొకటి ఈ కాసనము వ్రాయబడినది.

(౨) పరభటితాశ్రుకాశనము :—హైదరాబాదు రాజ్యములోని పరభటితాశ్రుకాశనము శ్రీ ౧౦. వా. జోశిగారి కడ నుండెను. ఇది పూసానగరముందలి భారతఇతిహాససంశ్లేషమునవలెవారిచే బ్రజటిత మగు మహారాష్ట్రత్రైమాసికపత్రిక (భాగ. ౧౩. అంక. ౩) యందు మొదట ప్రచురింపబడెను. 'తైకాసాహిత్య ఔర్ ఇతిహాస' అను హిందీగ్రంథమున 'సోమదేవ మూరికా నీతివాక్యామృత' అను వ్యాసమునకు పరిశిష్టముగ ముద్రింపబడినది. లిపి యప్పటి తెలుగు-కన్నడ లిపి. భాష సంస్కృతము. ఇందు మూడు శేకులపై 'సేబదియొక పంపుల యక్షరములు గలవు. ఈ కాశనము నొసగిన రాజా మూర్ఖునివలెంచి యుద్ధ్యమైన చాలుకృతి వంశమున బుట్టిన ముమ్మడి యరికేశ్వరి. ఇందు అరికేశ్వరి యొక్క వంశప్రతిష్ఠి కలదు. ఆదిత్యభవమున విశ్రాంతి చాలుకృతివంశమున యుద్ధములు డను రాజా పుట్టెను. ఇతడు సహదేవుడేకము నేలెను; పోదవమున చైలవారి యందు నీనుగుల యవగాహాత్మికమును గావించెను. ఇతని పుత్రుడు అరికేశ్వరి సకలింగ్రియవేరిదేశమును స్వవరాక్రమముగ జయించెను. అతనికి నరసింహ, భద్రదేవు లను పుత్రు లిరువురు కలిగిరి. నరసింహుని కుమారుడు యుద్ధములుడు. అతనికి బద్దిగ డను తనయు డుదయించెను. ఈ బద్దిగడు నీటిలోని ముసలినిలె యుగమున భీమపరాక్రమమైన భీముని జయించెను. బద్దిగ కొడుకు యుద్ధములుడు. ఇతనికి నరసింహు డుదయించెను. నరసింహుని కుమారుడు అరికేశ్వరి. ఇతడు రాష్ట్రకూట కులసంహారయగు లోకాంబిక యను కన్యకను పెండ్లియాడెను. వీరికి భద్రదేవు డను కుమారుడు పుట్టెను. భద్రదేవుని పుత్రుడు అరికేశ్వరి. ఈ యరికేశ్వరిమహారాజా 'సమర్థిగతవంశమహాశిల్ప మహాపామవైభవతి సమస్త భువనసంస్తూయమాన ... పామృరాంభకామృతగంధ వారణగనే భరిత్యాదరక్రియగల్గి ధిగునమల్లోరాత్ర

వారాయణ ప్రత్యక్షవాద్యరి విక్రమాశ్వానగునినిధి గుణాశ్వానసామప్రమాదానుజ్ఞిప్రముఖానేక ... విజయాంకమాలికాలంకృతుడు'. ఇతడు కేకాబములు ౮౮౮ గలించిన పిమ్మట ప్రసక్తమానకియసంశ్లేషర వైకాలి పార్లమాస్యా బుధవారమునాడు గౌరసంఘమునకు జెందిన యశోదేవమునిశిష్యుడును, యశోధరవర్తిత్రే ప్యావ్యావోపనిషదాదిగ్రంథకర్తయు నగు సోమదేవ మూరి యను శైవవిద్వాంసునికు సద్విదేశాంతర్గతమైన కేపాకవాద కేగ్రామిమగ్గళభుక్తుంత్రి నికటుపలు గ్రామమును నిజరాజధానియగు లేంబులపాటకమున దన తండ్రియగు బద్దిగనియొక్క 'సభధామజివాలయ' మను పేరు గల వనతికి ఖండస్మృతిరీతవ ముధాకర్మబలి నివేద్యార్థముగ దాన మొసగెను.

ఈవంశమునకు సంబంధించిన శిలాశాసన మొక్కటియే లభ్యమైనది. ఇది వీరి రాజధానియైన లేంబులవాడయండే కలదు. దీనిని హైదరాబాదునందలి లక్ష్మణరాయ సంశ్లేషకమునవలెవారు సంపాదించిరి. వారికడ గ్రహించి శ్రీ భావరాజ కేంబుకృష్ణరావు పంతులు ఎం.ఏ., బి. ఎల్. గారు ప్రభువుమున శాంఛ్రితి హాసికసంఘమువారి త్రైమాసికపత్రికయందును, రెండు వార ఆంధ్రమున భారతీయందును బుష్కరించి ప్రకటించిరి. లక్ష్మణరాయసంఘమువారు ప్రకటించిన తెలింగాణకాశనముల సంపుటమునందును నీ కాశన గ్రంథము ప్రచురణమైయున్నది కాని ఇందు కాశనగ్రంథము పెక్కుతావుల యథామాతృకము గాక యపపాకములతో నిండియున్నది; కాని రావుబహదూరు పి. ఆర్. కృష్ణమచార్యుల వారు మాతృకను జూచి తప్పులను సరించుకొని యుండిన తమ ప్రతిని వాకు దనుచేసి యొక వొసగిరి. వీరి సవరణల ననుసరించియే ఇచ్చట నీ కాశన గ్రంథమును సంగ్రహముగ దెల్పుచున్నాను: - పరమునంద్రైకరాముడు చాళుక్యకులలింతుడు వివయాదిత్యుడను నామాంతరము గల యుద్ధములు డను రాజొక డుండెను. అతడు అనన్యకాస్యమును సహదేవుడును కావించెను. పోదవమున చైలవారముగు కొలనిలో నీనుగులను తానమాదించెను. అనురేంద్రుల

- ౩. తైకాసాహిత్య ఔర్ ఇతిహాస. పుట. ౮౦.
- 4. Ibid.
- 5. JAHRS VI. P. 16; భారతి. సం. ౮౫ భాగ ౨. పుటలు ౨౫౦-౩౦.
- 6. తెలిం. కాశనములు. ఇతర. నెం. ౨౧.

కైవసు సమీపించి కేకలముకాని యా చిత్రహాటమును వారించెను. అతని పుత్రుడు అరికేసరి వేంగీదేశము సభిలమును బలవంతముగ గ్రహించెను. అతని పుత్రుడు రాజాదిత్యుని హామంతిరువన సరసింహదేవుడు; యుద్ధములు దరినికి బుటెను. అటువెనుక బద్దిగడును, మరల యుద్ధములు దను రాజును ప్రభుత్వమునన్వీరి. తదనంతరము సరసింహదేవుడు రాజయెను. ఇతడు దుస్సానలొకనిని సప్తమాళిముల రాజులను సమరాం గణమున నోడించి తనకు గవ్వయ్యువారినిగా జేసుకొనెను. తా నొక్కడే యెదురు, చ్చిన గూర్జర రాజునను నిర్జించి కాళియ మను చోట శిలాస్తంభమున స్వకౌర్యమును లిఖించెను. ఇతనికి అరికేసరి యను తనయు దుదయించెను; గోవిందరాజు క్రుగుడు కాగా బలచి తన మిగులకొచ్చిన విజ్ఞని కథయి మిచ్చి యాతని నరికేసరి సరక్షించెను. ఇంద్రరాజపుత్రుకడైన లేకనిర్మిడి విత దుద్వాహము జేసికొనెను. 'సమధిగతం పంచమహాశిల్పమహాహు ప్రాధిపతి... పాంబరాంకుశనమ్మనగంధవారణం గనేభ విద్యాధరవారూపేంద్రవజ్ర మదాత్రవారాయణంబొడుదం తెగల్వాం సుగవిధిసంతాంఘం కేరణాగత వజ్రపంజరం ద్రియగళ్యం త్రిభువనమల్లసామస్తమామణి' యను నవి యరికేసరినృపాలుని విరుదులు.

బద్దగహుమిపాలుని తండ్రిపాలుడు నాగ మాగ్యుడనువతడు పుట్టెను; అతనికి సుజాన్తవోర్విపరి యొక్క తండ్రిపాలుడు పెద్దజాగ్యుకు కుమారుడు కలిగెను. ఈ పెద్దజాగ్యునిచే నిర్మింపబడిన యాదిత్య గృహమునందలి దేవతాండవమునకు వచ్చిన యశ్వాతి గతిజనప్రతిముఖాశకు అతనిచే నభ్యర్థింపబడినవాడై యరికేసరిక్షీతిపతి యాత్రవారాయ సంత్రాంతిదవమున లేంబుకవాటకపట్టణమున కీశానృదిశయందు నూలు నివస్తనల భూమిక్షేత్రమును, అష్టనివస్తనల పానీయ భూమిక్షేత్రమును ఇచ్చెను. దీని కవటి రాజీశ్వర

గృహాదిత్యగృహబద్దగేశ్వరనగేశ్వర ప్రభృతిచతుస్థా నాధివాసులైన హక్షిమల్లికార్జున ము కలింగిదివ్యారాసి వ్యాఖ్యానభట్టారకులు సాక్షులు. చంద్రశేష ప్రభృతులు తొమ్మిదివరకు శ్రేష్ఠులు సాక్షులు 7.

కాశనముల మూలముననే కాక కర్ణాట సంస్కృతిరాజ్యయములవల్లగూడ లేములవాడచాళుక్య రాజుల చరిత్ర కొంత తెలియుచున్నది. కర్ణాట కవిశ్రేష్ఠుడైన పంపకరి ఇతని కాశ్రమడు. స్వని రచియిక్రమాగ్ననవిజయమునందు పంప చరిత్రకరివంశ చరిత్రమును సుగణములు : స్థించియున్నాడు 7-2.

చళుక్యవంశమున దుగ్గములు దను రాజు నెగదెను (గి:౧౫); అతడు సహదలక్షక్షితి జేరెను (౧౬); మఱియు పోదనమున తెలవారిదిర్బి కలయం దెను తినుగుల నగగాహమాడించెను (౧౭); అతని కరికేసరి యను పుత్రుడు గలిగెను. ఈ యరికేసరి నిగువమదేవుని రాజ్యకాలమున జేరిమందలమును, త్రికలింగమును జయించెను (౧౮-౨౦).

నిగువమదేవ రాజ్యుడో
కరికేసరి వంగిదివ్యయమంతరి గలింగం
తెరపాత్రికొందు గర్వద
బరెయివదం పైన నభిలదిగ్ని తిగళోళో.

అరికేసరికి సరసింహభద్రదేవు లను కుమారు లిరువురు సంభవించిరి (౨౨); సరసింహునియొక్క శ్వేష్ఠపుత్రుడు యుద్ధములుడు; అతని పెద్దబాడుకు బద్ద గడు(౨౩); ఇతనికి 'సోదగంధి'దని విరుదువామము కలదు; నలువదిగెండు సంగ్రామములయందు విజయ ముచెను. భీము డను రాజును నీట ముసరిని పట్టినట్లు పట్టెను (౨౩, ౨౫-౨౬).

బల్లారిక యొకరి నృపర ప
దల్వడి రిల్లితిగు రణదోళా విక్రమముం
సాల్యన మావరికాసిదం
వాల్యతైర దుటిక గాళగంఁగో శీతం.

వనదివరీసూతకదో
లేన సోదగంధ నెంబ నెం

7. తెలింగణకాశనములు. ఇతర. నెం. ౨౧
7-2. పంపవిక్రమాగ్నన విజయము. ఆశ్వా.
౧౧౫-౪౩.

వీన పెనరంబిమిర్చిదుడు

మల్ల దె విక్రమిడింద నిందన

జాననిజీదాంతరం మొసకె

యం పిడింతె నీరొక్కొత్తి ఛి

మనగతిగర్వడిం పిడియె

మొయిలి బద్దెగ నన్న నానకొ.

బద్దెగనిపుక్రమడు యుద్ధమల్లడు; ఇతని కుమారుడు
సరసింహుడేవుడు (30-౧). ఇతడు లాటుల నోడించెను;
ఏడు మాశనములను దిగులట్టి పాడుగావించెను.
విజయారంభపురస్సరవిజయగజములను బట్టు కొని,
గూర్తగరాజుపైవ్యము నెదిర్చి నిర్మించెను; పిడుగువలె
పైబడిన సరసింహుని దళమునకు జడిసి యుమ్మ
లించుచు నుడిచినచో గురువజ్రాలక, పడుకొనినయెడ
బడుకొననేరక, నిలచినపట్టున నిలువలేక మహిపాలుడు
పాటిపోయెను; గంగాజలముల నిజరంగమమును తాన
మారించి, ప్రసిద్ధమైన కాశ్మీరమును దన యనిలకను
నిజభుజవిజయగర్వముల్ల స్థాపించెను (33-3౮)

తజీసెందు లాజకోర్ త

ర్మిచేజం చేజీకట్టు మండలమిన్నుం

తిలునీర్కట్టువుదెనిజిద

తజీసలవిగ చలదబలద కలిసరసింహం.

ఏలుంచాళముమం పా

తేజీతగర్విగుడు సరగ నురివిహాడకరిం

తేజీచితాతనలేజద

నీటిలననుకరిపు వాడు వొగదురిపురిగో.

విజయారంభపురస్సర

విజయగజంకళె పిడు ఘూజాకరరాజ

ధ్వజనియ నిజిహాడిసి భుజ

విజయద విజయనమనిజిసిదం సరసింహం.

సిడిలవొలెలునవరగన

పడెగిదుమ్మకడిమం దెడెయొళుద్దెయం

8. పంప. విక్రమాద్ధివవిజయము. అ.స.౧౨, ౧౩
అను మధ్యవచనము.

కడెదడెయొకడెయదెనిం

దెడెయొక నిల్ల దెయమెడిదం మహిపాలం.

గంగావార్ధిగలు కాశ్మీరు

రంగమమం మిసిసి నెగల్ల కాశ్మీరయదో

సంగతెనననిలతెయన

గుంగోత భుజవిజయగజదం స్థాపిసిదం.

సరసింహుడు భాకవ్యను పెండ్లియాడెను (3౯).
ఈ దంపతుల కరికేసరి యను కుపుక్రమ దంయించెను
(౪౧-౨). ఇతనికి పెక్కు ఓరుదనామములు గలవు.
అందు ముఖ్యమైనవాని గొన్నిటి నిచట చేర్చొని
యెదను: 'ఉదాల్తనారాయణం ను దా ర
మహేశ్వరం, కదనత్రిశైలం, జగదేశమల్లం, పాన్పురం
కుసం, అమృత గంధవారణం, పడెమెచ్చెగండం, ప్రియ
గళ్ళం, నుణనిధి, నుణాణవం, సామంతమాదాయతో
ఇత్యాది (౧౮౮-౧౮౯ మధ్యవచనం). అరికేసరియొక్క
సాహసకార్యములు సంపూర్ణములు. చతుర్వక్తుల
తిలకుడగు విజయాదిత్యునిపై గోవిందరాజు కోపించగా
నారెని ఇనుక తేచ్చుకొని రక్షించెను; గొట్టగ డను
సకలచక్రవర్తి యజ్ఞపై దనమీద దండెత్తి వచ్చిన
మహాసామంతులను మాటుమొగమునడవోడిచి గల్చెను;
అతినర్తయై తిన్న మార్కొన్న చక్రవర్తిని
గజపి తిన్న నమ్మినచ్చిన బద్దెగదేవునికి సామ్రాజ్యము
సొసగను; సమదగజఘటాటోపముతో గూడి నేల
యదరునట్లు వచ్చి తాకిన కక్కలని తమ్ముడగు
బప్పువనంకకాటుని యొక మదాంధగంధసింధురముచే
నోడించెను.

"చతుర్వక్తులకరికవప్య విజయాదిత్యంగ గోవింద
రాజం మునియతెకరదె పెరిగిక్కితాద కరణాగతజళ
నిధియపెంపుమం గొట్టగ నెంబ సకలచక్రవర్తిఁ దెసె
దండు వంద మహాసామంతరం మరలితీరు గల్లె సామంత
చూడామణియ వీరము మనదికలియాగి మామూలన
చక్రవర్తియం కిడిసి తన్న నంది బంద బద్దెగదేవంగ
సకలసామ్రాజ్యవనోరంతుమాడి నిటిసి దరికేసరియ
తోళ్ళలముమం సమద గజఘటాటోపం తెరసు తెలనదిరె
నందు తాగిన కక్కలనతమ్మునప్పలవ్వనంకకాటునొందె
మదాంధగంధసింధురదోగోడిసిద చైరగజఘటా విఘట
ననదటును..."

“గొట్టగనెంబ సకలచక్రవర్తికామునియె రనగ
శరణాగతివాడ విజయాదిత్యునుంకాడ బల్ల శనదోశ్
శరణాగతిజశనిధియుం...”⁹

కన్నడిమనంచేకాక సంస్కృతవాద్యము
నందును లేములవాడచాళుక్యుల ప్రశంస కొంత
కలదు. పోమదేవసూరి యను జైనపండితవర్యుడు
యశస్వీలక మను చంపూకావ్యమును శిశువాను రంగ
గతింబగా వర్తమానసిద్ధాద్ధికానానుసంత్సరారితగ్రత
తైత్రిమానుషవనత్రయోదశీవాదు పాంపసంహిత
చేరమప్రభృతిరాజులను సాధించి కృష్ణరాజదేవుడు
మేల్పూటియం దుండగా తత్సావనోపశీవి చాళుక్య
కులసంజాతుడు అరికేశసరియొక్క ప్రథమపుత్రుడను
వా(ద్రి)దేవుడు గంగధారయందు ప్రార్థించుచుండి
నపుడు విరచించితి నని తెల్పుచున్నాడు.

“శకవ్యవకాలాతీతసంవత్సరశతే వ్యవస్థ స్వీకృతి
త్యధికేభి (అబ్దితః రంగ) సిద్ధాంతసంవత్స
రా వర్తతైత్రిమానుషవనత్రయోదశ్యాం పాంపసంహిత
చేరమప్రభృతీన్నహీనాః స్మృతావ్య పేల్పూటి
ప్రార్థమానరాజ్యప్రభావే శ్రీకృష్ణరాజదేవే సతి
తత్సావనోపశీవిసః సమధిగతివచ్చుచునోబ్బుచునో
సానువాదితతే క్షౌల్యకులజన్మనః సానువ
చూడానుజేః శ్రీమదరికేశసరిః ప్రథమ పుత్రస్య
శ్రీమద్యా(ద్రి) గరాజప్రవర్ధమానసమధారాయాం గర్భ
ధారాయాం వినిర్వాసిత మిదం కావ్యమితి” 10.

లేములవాడ చాళుక్యరంశచరిత్రను రచించుటకు
గలపాదనము లివియే. వీని యాధారముననే వీరి చరిత్రను
రచించవలసియున్నది.

2

వంశానుక్రమణిక - వంశవృక్షము

పూర్వప్రకరణమున వర్ణించిన యాధారముల
యందు వాల్మీకి లేములవాడచాళుక్యుల వంశాను
క్రమణికలు, గలవు. ఇందు మొదట పేర్కొనవలసినది
కొల్లిపాతాస్రావము. సత్యాశ్రయుడాది యరి

9. పంప, విక్రమాద్దనవిజయము. ఆ. ౧౪. 32,
3౮ ముగ్ధసాధనము.

10. యశస్వీలక, (కావ్యమాలగ్రంథపరంపర
నెం. 20) పుటకంగా.

శసరివర్యులకును గల రాజు లిందు వర్ణింపబడి
యున్నాడు. ఇందలి వంశవృక్ష మిది:

చాళుక్యరంశమునందు—

సత్యాశ్రయుడు

పృథివీపతి

మహారాజు

రాజాదిత్యుడు (పృథువిక్రముడు)

వినయాదిత్యుడు (యద్ధమల్లుడు)

అరికేశసరి.

వినయాదిత్యుని పూర్వీకులను పేర్కొనున
దిశాసన మొక్కటియే. ఇతరశాసనములలోగాని, కర్ణాట
సంస్కృత గ్రంథములలోగాని వీరి ప్రస్తావన యెచ్చ
టను గానరాదు. కాని శాంతవస్తులందేమి, కన్నడ
సంస్కృతగ్రంథములయందేమి లేములవాడ చాళుక్య
రంశము వినయాదిత్యుపరసానుభేయ దను యద్ధమల్లుని
తోడినే యారంభ మగుచున్నది. లేములవాడ శిలాశాసన
మున వీరి వంశవృక్ష మీ క్రిందివిధమున వర్ణింపబడి
యన్నది:—

(చాళుక్య కులతలకుడు)

వినయాదిత్య-యద్ధమల్లుడు ౧

అరికేశసరి-౧

×

నరసింహవర్య-రాజాదిత్యుడు-౧

×

యద్ధమల్లుడు-2

×

బద్దెడు

×

యద్ధమల్లుడు-3

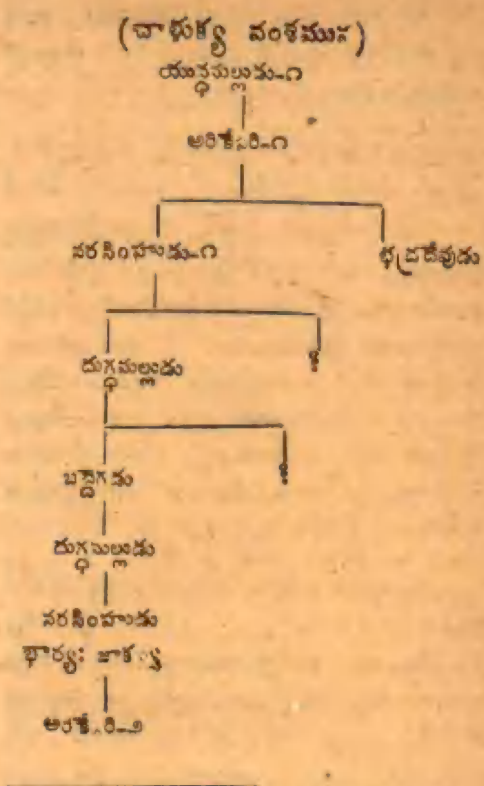
×

నరసింహదేవుడు-2

అరికేశసరి-2

ఈ శంకపృక్షమున జెప్పిన మొదటి ముగ్ధులికిని, కడపటి యిద్దరికిని గల యానోన్యసంబంధము స్పష్టము నేయబడియున్నది. వైజేత్తనవారికిని, శ్రీదివారికిని నీతృప్తరీతాంధ్యము గలదని కాననభాష్యుల దెల్లమున చున్నది. కాని తిక్కినవారి కొండ్ గులకు గల పరస్పర సంబంధమును నిశ్చయించి చెప్పటకు కలసిపడదు. 'అతి' 'తతి' 'పశ్చాత్' అను పదములే యొక తరమున దాని = నుకటితరముతో గూర్చుటకు వాడబడియుండుట చేత మొదటి నరసింహుని యనంతరము శంభవ యుద్ధ ములుడును, తదనంతరము బద్దెగడును, నతనిజనుక మూడవ యుద్ధములుడును, వానిపిమ్మట శంభవ నరసింహుడును రాజ్యము జేసి రని తెలియుచున్నది; కాని వారికి గల పరస్పరతాంధ్యమును నిర్ణయించుటకు కలుగదు. పంపకది తన విక్రమాగ్ధునవిజయపీఠికయందు జర్జించిన పంకానుక్రమణికయందును నీరాజాలంబఱుని కీక్రమ మున తేర్చినబడి యున్నాదు; కాని యందుపై శంక పృక్షమున నెన్నబడినట్టి యన్ని తరములకుండును వైచార్య గ్రీదివారి తీర్థ ప్రతరీతాంధ్యము గలనా రని చెప్పి యున్నది. పంపకది పై శంకపృక్షములో గడపటివాడను ఇమ్మడి యరిశేషరినరపాటుని కాశ్రయపడటచే నతనిచే తెల్పబడిన తాంధ్యము వాస్తవమైన దని నమ్మవచ్చును.

ఈ శంకపృక్షము లేములవాడ కాననో క్తశంక పృక్షమునో నీవశ్చేదముతో సరిపోవుచున్నది. మొదటి శ్లోక మేమనగా లేములవాడకాననములలో నాలన యారన తరముల రాజాలకు మూలపురుషునితో వోలి యుద్ధములు డను పేరు గలిగినట్లు చెప్పియుండగా విక్రమాగ్ధున విజయమునందు వీరి పేర్లు దుగ్ధములు డని యున్నది. కాని యీ శ్లోకము తాళప్రక్రంభలేఖకుల ప్రమాదము ల్లు గలిగిన దని తోచుచున్నది; కావున నిది యంతిగ పరిగణింపదగినదిగాదు. మొదటి యరిశేషరికి భద్రదేవుడను నొక తమ్ము డుండె నని పంపకవి తెల్పుచున్నాడు.¹¹ లేములవాడకాననమున 'పూయోస్థి స్మరసింహావర్త' నృపతిః ధూమిం సమాపాదయత్' అను శ్లోకమున నర సింహుడొక్కడే పేర్కొనబడియున్నాడు. వాస్తవ

11. చాళుక్య కీటుగాడు ప్రమాదశివున మొదటి యరిశేషరికి నరసింహభద్రదేవు డను కుమారు డొక్కడే యుండునట్లు వ్రాసిరి. (Bom. Gaz Vol. I, Part II. P 380) ఇది తప్పుని యెఱిగి ముల్లంపర్తి పోతు శేఖరశర్మగారు విక్రమాగ్ధునవిజయముబడి దీనిని నర సింహి 'ఇతినికి నరసింహ', భద్రదేవనామాంకితులు ఇరు వురు తనయులు కలరు' అని వ్రాసిరి (భార. ౧౦. ౩ ప్రమాదూరి, కానగ. పుట 3౦౨). కాని వీరి నర రణ శ్రీ భావరాజ వంకటకృష్ణరావుగారికి నచ్చినది కాదు. లేములవాడ శిలాశాసనమును బ్రకటించుచు లై సనరణ నిట్లు నిరసించియున్నాడు: "ఇందు కీటు ఇచ్చిన విక్రమాగ్ధునవిజయోదాత్తా తస్మా తనంతకథా సారమునుండియే యీ విషయమును గైకొనుచున్నాను. శ్రీ కర్మగారును అద్దానికుండియే తా మిచ్చిన వంకా ౨0ని ఎత్తి వ్రాసి రని ఊహించును. కాని వారిచ్చిన శంకీక్రమమువంతు కొన్ని ప్రమాదశివులమున తప్పులు దొరికినవి. అవి యెట్లు సంభవించెనో ఊహింపజాల కున్నాను. (భారతి ౧౦. ౨, పుట ౨౦౨) ఈ విషయ మును మఱింత విపులీకరించి యాంధ్రవిహంగశంకీధక

మగ నది యొక భేదముని తలంచరాదు; ఈ కావ్యగ్రంథ కర్త యనవలయునని స్వరచిత్రప్రకృతియందు శేములవాడ చాళుక్యసంకేతమునుండి యుద్భవించిన యుపాఖ్యానము,

త్రైమాసికపత్రికయం చాంగ్లమున నిట్లు చెప్పి యున్నారు:

"Mr. Somasekhara Sarma, also discusses in his editorial notes the genealogy as given by Pampa, but gives it with some variations. Dr. Fleet or Mr. Somasekhara Sarma must have made a mistake in understanding the statements of Pampa. Mr. Sarma gives two sons to Arikasari I. Narasimha and Bhadradeva, while Dr. Fleet read the whole as one name Narasimha-bhadra. There is, in my opinion good reason to assume that Dr. Fleet who is a greater scholar of the Kanarese than Mr. Sarma, correctly rendered the statements of Pampakavi" JAHS. VI. P. 175.

సోమశేఖరశర్మగారి కన్నడపాండిత్యమును గొంతెవరైనా బ్రయత్నించును. ఇట్లుటకు బదులు పంపకవి ఈ సందర్భమున నేమి వ్రాశాడో కనుగొనగలిగియుండునని శ్రీ కృష్ణారావుపంతులవా రింత దృఢముగా వ్రానియుండ బాలరు.

ఈ క్రింది పంపభారతపద్యము శర్మగారు చెప్పినట్లు వెదికి యరికేశ్వరికి నరసింహభద్రదేవు లను పుత్రు లిరువురుండి రని స్పష్టముగా చెల్పుచున్నది:

"అరికేశ్వరిగాత్యజరీ
నరపతిగోదగన పరణోగ్రాసిభయం
కరకరరాయస్వరారా
దోయోనె నరసింహభద్రదేవర్ నెగ్గర్".

సర్వత్ర బహుళచతురయోగము [అత్యజర్, భయంకరర్, నెగ్గర్] వల్లనేకాక 'అయిస్వరార్', అనగా ఆయుగువుగు అను మాట శ్రీ శర్మగారి వివరణమే సరియైనదని తేటతెల్లము కానించుచున్నది.

12. పంప, విక్రమాద్వైత విజయము ౧౪; ౧౭-౧౮ ల మధ్యవచనము.

దర్శించుచున్నది. వామనులను నవలీలీపినట్లున్నది. ఇది నిరాధారమైన యూహాకాదు; పంపకవిచాళుక్యముయొక్క సత్యమును ముమ్మడి యరికేశ్వరినాటి పరభవితావ్రుతాన నము దుజాపునీయుచున్నది.

"నరసింహో భద్రదేవో శేఖాకావ్రివిధి స్వయం,
తస్మాద్గురౌం సుతౌ సాహ త్సార్యసింద్రసుపావినః"

కాని ఇది యొకయల్పభేదము; పరిగణింపదగినది కాదు, ఇట్టి యల్పభేదము గానవచ్చుచున్నను పంప కవియు శేములవాడకలాకాసన గ్రంథకర్తయు ఒకరించిన సంశ్చయము రెండును సొక్కటియే యని యంగీకరించుట యుక్తము.

మఱియు శేములవాడకావ్యమునందు—

"దేవం శేకనిమ్మకాశ్చీరివతే
రింద్రస్య పుత్రీ స్మరం
పాలామీమిన వాసనక్రియ మిన
శ్రుమన్మరధ్వంకః
శ్రీరత్నం పరిణయ యేన నిరరాం
తస్యా పుపత్సీకృతా
మాహం పప్రమద్రమద్రుతిమహీ
మ్యాసోన్నరే చాధువా.

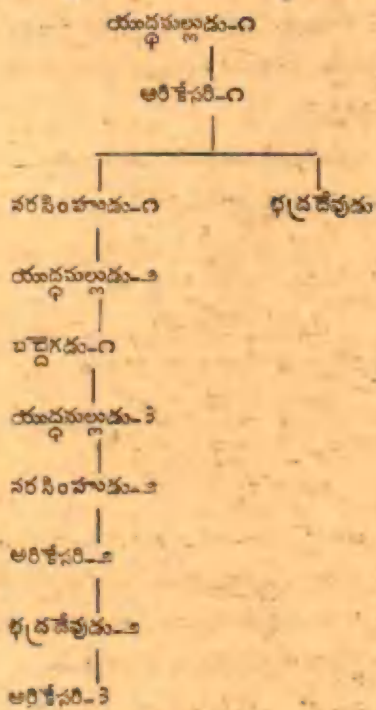
అను శ్లోకమున నింద్రరాజపుత్రికయగు శేక నిర్వృత్తి యను శ్రీరత్నమును బరిణయమైనట్లు చెప్పి యున్నది. పంపకవి యెచ్చటను నీయంశమును జెప్పలేదు. విక్రమాద్వైతమని పట్టాభిషేకసందర్భమున—

'అగర్ రాజ్యాభిషేకదనంతరదో భమకా నందనం వాయునందనం దేవీనందనసక్యనీనందన రయ్యగు మనీశకుంభకాళంకృత కరీరణేశ్వరియం శేషరివిష్ణురదో కుల్కిసి పంచరత్నభిఖా విరాజ మానమప్సరట్టమనెత్తి యాదనంశేసంధూతెయు మనీశ లతానోపేతెయు మప్సరభద్రాగ మహాదేవియ పట్టమం కట్టిదాగో' 12 అని చెప్పియుండుటచే నరి కేశ్వరికి సుభద్ర యను పట్టమహిషి యుండె నను తలంపు కలుగవచ్చును; కాని పంపకవి కృతిపతియగు నరికేశ్వరికి గథావాయకుడగు నగ్గునునకు నైకకము గల్పించి చెప్పటచేతను, నగ్గునునకి యాదనంశేభయగు సుభద్ర

భార్య యగుటచేతను, కుభద్రయను కబ్బమునకు మంగళవతి యని పామాన్యమును నర్థము జెప్పటకు వీలగుటచేతను అరికేసరియొక్క పట్టనుసోపి పేరు కుభద్ర యని నిశ్చయించి చెప్పటకు వలనుపడదు.

ఇక పరభణితామ్రకాసనములోని సంకేపకమును పరికిరింతము.

(అదిత్యధవమైన చాళుక్యవంశము)

పరభణితామ్రకాసనమునందు కొన్ని పరితామ్రకాసనమున కర్ణింపబడిన ప్రథమయధమల్లుని పూర్వీకుల ప్రస్తావము గావరారు. వేములవాడశిలాశాసనవిక్రమా ర్జునీయముల బోలి ఇందును సంకేతర యధమల్లుడే; సంకానుక్రమణిక ఇతినితోడనే యారంభమునున్నది. కాని ఇందలి సంకేపక మించుక పెద్దది. ఇది సహజమే; దీనియందు మతి రెండుతరముల చాళుక్యరాజులు జేర్చబడిరి. లేములవాడశాసనమును వేయించిన ఇమ్మడియరికేసరియొక్క మనుమడగు

ముమ్మడియరికేసరివాటి దిగుటచే నిం దిమ్మడి యరికేసరికి ఓమ్మటి రాజులను తేల్చినట్లు యననర మాయెను.

పరభణితాసనోక్తసంకానుక్రమణిక విక్రమా ర్జునీయలేములవాడశాసనములందలి సంకానుక్రమణికకంటె భిన్నము గాకపోయినను నందు విశేషసంకేపము రెండు గానవచ్చుచున్నది:—

(౧) చాళుక్యుల సంకేతము:—వేములవాడ చాళుక్యలేమి, యన్యకాఖిలవాడేమి. తమ వంశ పెద్దయో యింతకుపూర్వ మెచ్చటను జెప్పకొనియుండలేదు. కాదామివంశమువారగ్నిష్ఠులు పాండరీకవాజుపేయాశ్వ మేధాదియాగములను జేసియుండుటచేతను, వర్జ్యంత నామధారు లగుటచేతను, మతియు క్రీ. శ. ౭ వ శతాబ్ద పూర్వార్థమున దక్షిణాపథమునకు వచ్చియుండిన చీనా యాత్రికుడగు హ్యుయ్ త్సాంగు అప్పుడు దక్షిణాపథ మున కధిపతియైయుండిన చాళుక్యుడు ఇమ్మడి పులకేశి క్షత్రియు డని చెప్పియుండుటచేతను వీరిని క్షత్రియు లని చెప్పవలసియున్నది. వీరివలె చాళుక్యమంశము నందలి యన్యకాఖిలవారిని సైతము క్షత్రియు లనుట యొప్పును; కాని క్షత్రియజాతికి సహజమైన మూర్త్య చంద్రకుటుంబములలో గే కుటుంబమునకు జెందిన వాలో తెలియదు. క్రీ. శ. ౬౮౦ నుండి ౬౮౬ పర్యంతము రాజ్యమొనర్చిన పాశ్చాత్యచాళుక్యు వివయా దిక్కుని పోరబతామ్రకాసనములో డనది 'హిమకరకర విమలకుల'మని చెప్పుకొనియున్నాడు 13. దీని గాంచి కొంద టిది చాళుక్యుల చంద్రవంశజులని మూచించు చున్న దని చెప్పిరి; కాని ఇది యంగీకరింపదగినది కాదు. 'హిమకరకరవిమలకుల'మని యన్నదేకాని 'హిమకరకుల' మని లేదు. కామదివలె స్వచ్ఛమైన కులమని చెప్పవచ్చును; గాని చంద్రవంశ మనుట చెల్లదు. చాళుక్యుల వంశప్రస్తావన మొట్టమొదట నీ పరభణితాసనముననే కానవచ్చుచున్నది. అర్వాచీను లగు పూర్వపాశ్చాత్యచాళుక్యరాజులెల్ల దాము చంద్ర వంశజుల మని యేకగ్రీవముగ బల్కుచుండగా దీనికి విరద్ధముగ నీ కాసన మొక్కటిమాత్రము చాళుక్యులది మూల్యవంశమని తెల్పుచున్నది.

‘ఆ ప్రావిశ్యధర్మో శంక శృంగకృత్తి విక్రమః’

అను కావనవాక్యమున కన్యకా యుక్తమైన యర్థ మేదియు గానరాదు. పరస్పరవిగ్రహమైన ఈ వంశేంద్రేశమునకు సమన్వయ మెట్లొ తెలియదు. చాళుక్యుల కింతకు పూర్వము శంకవిషయమై జిజ్ఞాస గలిగినట్లు లోచనము. సూర్యవంశ్ర శంకులలో దము చెప్పియే నదియు వా రెఱుగవ ట్లున్నది. కావున శంకమును బెర్కొనవలయు నని ఇచ్చ కలిగినప్పుడు అప్పటి పారాజిత్వాప్రాయము ననుసరించి వారు సూర్యవంశ జాలమని మొదట తెచ్చుకొనియుండవచ్చును. అర్వాచీమలు దీని నేకారణముచేతివో యొప్పుకొనక సూర్య శంకమునకు ప్యస్తి తెప్పించుద్ర శంకువార మని ప్రకటించుకొని తదనుసరముగ మారినవంశానుక్రమణికలను, గాథలను నిర్మించుకొని యుండవచ్చును.

(2) మఱియొక యంశము: లేములవాడ కావనమునందు—

దేవీం రే కనిమ్మకెడి షీరిపదే
రివ్రస్థి పుత్రీ స్తుతాం
కాలామీమి వాపవక్ర ల మిక
ప్రమన్యరగ్వంశః
స్త్రీరత్నం పరిణయ యేన నితరాం
రిహ్య స్వపత్నీకృతా
మానాం సప్తపద్రముతమహీ
మానోన్న లేవాసవా.

అని చెప్పియున్నది. ఇందుల్ల నింద్రరాజు భువారిత రే కనిర్మకే యను స్త్రీరత్న విమ్మకే యంశేసరికి సరి మొనట్లు తెలియ చ్చుచున్నది. ఈ ఇంద్రరాజు వాననాలపట్టుటకు దళ సాధనము లీ కావనమున గాని, యన్యత్రగాని కాన్పించవు. పంపకరి తన విక్రమాగ్నియంతికయం దొక ఇంద్రరాజు అరికేశ్వరిని బాల్యాధ్యయంతు తొట్టలుంగు బోలి నిజభుజముపై నుంచుకొని పెంచినట్లు చెప్పియున్నాడు.

రంధ్రాంధోధిపరీత మ

హింద్రదారిన్న రీనరేంద్రం సాహ

14. విక్ర. విజ. ఆ. ౧: ౪౪.

దిండిం తానెనెనలెనెగ

జ్జంద్రేంద్రనతో శ తొట్టిగాని బళెవం. 14

అగునుడు అమరా: తికి బోయి ఇంద్రుని యగ్గాదనమున గూర్చుంకి యోలగమున్న తెఱుగ: ర్జించుచు

దనుబాసికద నిండవొందు నెలెయం

మట్టులై మాదేవని

త్వశోగ్రాస్త్రుతై దైత్యింబ పెనరి

లైంబంతుటం మాదిం

దని తానుం మహిమూలగక్కి కణియా

గిదోంతు పెంపింద మిం

ద్రవోళధాశన మేటి దోపువారి గం

గక్కుం పెంంగక్కుమే.

అని పొగడియున్నాడు. ‘హరిగంగక్కుం పెంంగక్కుమే’ అను రాకృత్యులైన వర్ణముడు దేశేంద్రుని యగ్గాదనమున గూర్చునినట్లు అరికేశ్వరి యింద్రరాజు నగ్గాదనమున గూర్చుండేసేమా యను శంక కలుగుచున్నది; కాని యాగ్రహనిగిని, గృతిపరియగు నరకేశ్వరిని నైకృత్యము గల్పించి పంపకరి చెప్పియుండుటచేతను, వర్ణము దిండింతుని యగ్గాదనము నెక్కుట సుప్రసిద్ధి హానికగాథ యగుటచేతను నీ విషయమును నొక్కి చెప్పటకు నలనుగాదు. అరికేశ్వరి యింద్రరాజుతో నగ్గాదనమున వాసీనుడగుట చారిత్రికాంశ మైనను గావోయినను చాల్యమున నతిని నింద్రరాజు తన భుజముపై నిడుకొని సాకినది నిశ్చయము. కావున నితని నెత్తి పెంచిన ఇంద్రరాజే ఇతనికి ట్ల నిచ్చిన ఇంద్రరాజు కావచ్చును. ఇం దనుంజు మేమియు లేదు. ఈ యింద్రరాజెవ్వరో యనానుభేముడై యుంకిన పంపకరి నిజప్రభువు అరికేశ్వరి యాతని భుజములె దోలగా జెరిగ నని గొప్పగ చెప్పియుండును. ఇంద్రరాజు విభాగము దనుటచేతనే పంపకరి యంతటి సుప్రసిద్ధుడైతేకొని పెంచిన భుజము దన ప్రభు: ని ప్రకటించెను. ఈ ఇంద్రరాజు క్రీ.శ. ౯౧౨ నుండి ౯3౦ వఱకు దక్షిణాపథమునకు సూర్యకామరై ప్రజాపాలన మొనర్చిన రాష్ట్రోపాధిపంశాసను ముమ్మడి ఇంద్రరాజుని తలచెదను.

పరభణిశాసనమున నింద్రరాజు మాటకాని,
 యాతని పుత్రులకును లేకనిర్మది ప్రస్తావముగాని
 కావరాదు. అం దిమ్మడియరికేసరియొక్క భార్య
 రాష్ట్రహటబంశేసంజాతయగు లోకాంధిక యని చెప్పి
 యున్నది.

‘రాష్ట్రహటకులే భ్యాగే జాతా లోకాంధికా పతీ
 వీరక్రిరీర వీరస్య తస్మాసి త్సుపదతీ ప్రియా.’

ఇంద్రరాజు నిజులు బేర్కొనకపోవుట గమ
 నార్హమైన యంశము. ఇతడు లోకాంధికకు జనకుడై
 యుండిన యా విషయ మిం దు క్తముగాకపోవుట
 చిత్రము. కాని శాసనగ్రంథకర్త యేకావసరముచేతనో
 యిమ్మడియరికేసరివరపాలుని మామగారని బేర్కొనక
 విడిచియుండినట్లు నమకొన్నను నతని భార్యపేరు
 లేకనిర్మది యని చెప్పక లోకాంధిక యని కల్ప
 ణించియున్నాడు. లోకాంధిక యనునది లేవక
 నిర్మదియొక్క మాటు పేరని తలచుటకు దగిన
 యాధార మేమియు నున్నట్లుపడదు. పరభణిశాసన
 మున నింద్రరాజుప్రస్తావము లేకపోవుటచేతను, నిమ్మడి
 యరికేసరిభార్యపేరు లోకాంధిక యని యుండుట
 చేతను, లేకనిర్మది లోకాంధికకంటె భిన్నమైన
 క్యక్తి యని తలచెదను. ఇది యుక్తమేని యిమ్మడియరి
 కేసరి కిరువురు భార్య లుండి రని చెప్పవలసియున్నది.

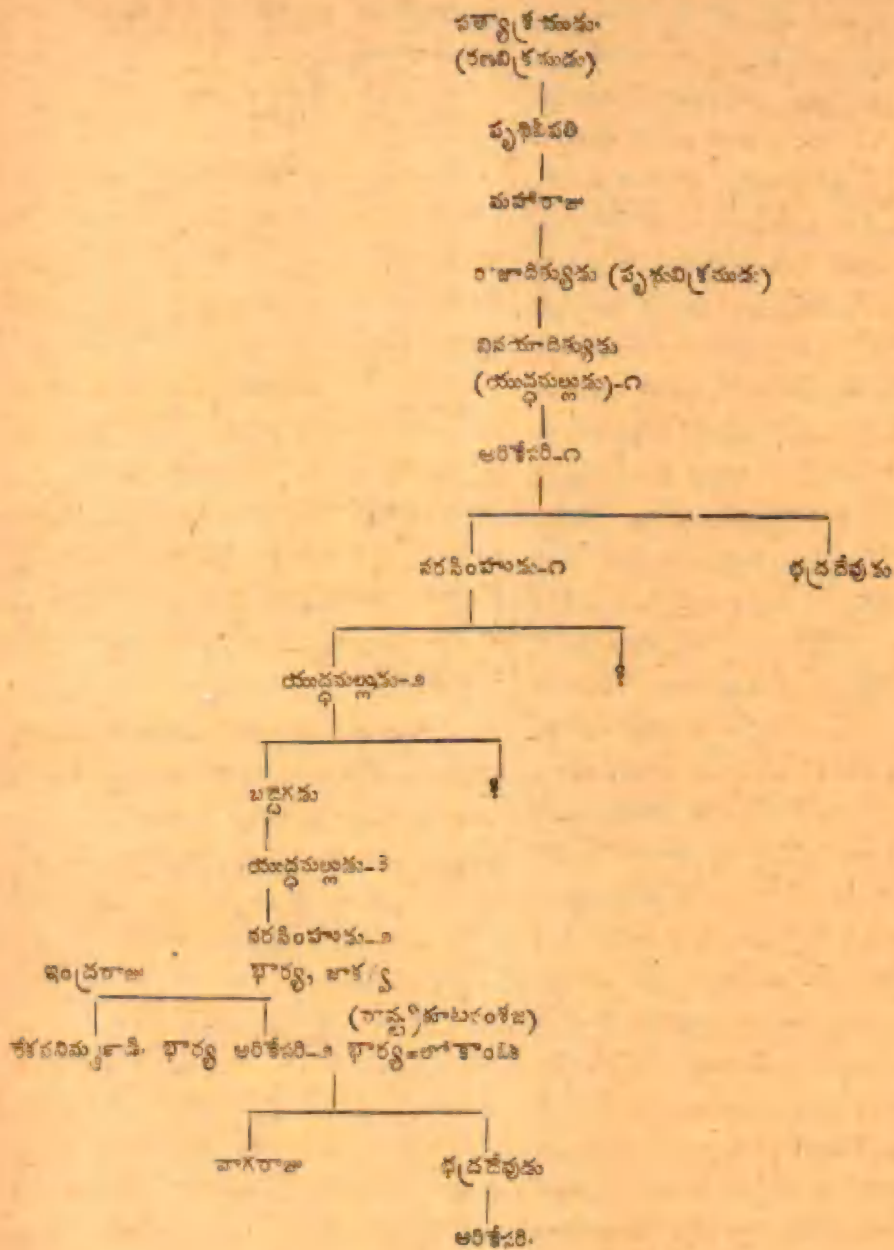
ఇక యశస్విలకయందు బేర్కొనబడిన యరి
 కేసరియు, నాతని ప్రభువుపుత్రులగు వాగరాజును
 ఎవ్వరో విచారించుము. యశస్విలకచయిరియగు సోమ
 దేవమూరి క్రీ. శ. ౯౬౬ న సం.నాటి పరభణిశాసన
 మును జేయించిన ముమ్మడియరికేసరి క్రాత్రుడుని
 యా శాసనమునందే కలదు. కాని యశస్విలకయందు
 బేర్కొనబడిన యరికేసరి యితడు కాజాలడు. ఏలన
 నా గ్రంథము పరభణిశాసన కాలమునకు ముందే రచి
 యింపబడినది—

“కేసుం శర ప్యాగరజః తతస్య
 తయా భవ త్పూర్వజవీర భీమా”

శ్రీసోమదేవ ప్రభుః శ్రుతస్య
 సోమం యాశోహాను నుజోజ్జ్వలతక్రిః.
 అపిదయో భగవానాద్యస్య స్వరు ప్రవిద్యానాం
 రచయితా యశోభరచరితస్య...

ఇత్యాది శాసనవాక్యములవల్ల తెలియును;
 మఱియు నీ సోమదేవమూరి యశస్విలకయంతయుండు
 కత్తాబరాం నిద్ధార్థి సంకల్పరాంతర్గతమదవత్రియో
 దశివాడు (అనగా క్రీ. శ. ౯౦౯) అరి
 కేసరి ప్రభువుపుత్రులగు వాగరాజు రాజ్యము నేయు
 మంపగా వ్రాసి ముగించితి నని చెప్పియున్నాడు.
 కావున నీ వాగరాజులింక్రియగు పరికేసరి పరభణిశాస
 నోక్తవాసము నొసగిన యరికేసరికంటె భిన్నుడగుట
 తెల్లము; అతడు పరభణిశాసనదాతకు దాతయగు
 నిమ్మడియరికేసరి యని రోచుచున్నది. ‘వాగ’రాజును
 పది బద్దె, లేక బద్దెగ శబ్దమునకు లేఖకప్రమాదజనిత
 మైన భ్రష్టరూప మను నూహ పోవయ్యుచున్నది. బద్దెగ
 శబ్దముయొక్క సంస్కృతరూపము భద్రగ యగుట
 చేతను, పరభణిశాసనమున నిమ్మడియరికేసరి పుత్రుడును
 ముమ్మడియరికేసరి లింక్రియ నగు భద్రదేవు డొకడు
 బేర్కొనబడియుండుటచేతను నీ వాగరాజును, భద్ర
 దేవుడును నొక్కలే కావచ్చు నను తలంపు కలుగు
 చున్నది. కాని దీని నిర్ధారించి చెప్పబడుట కింలేదు;
 ‘క్రిమదరికేసరిః ప్రభువుపుత్రస్య’యని సోమదేవ
 మూరి చెప్పటలెల్ల పరభణిశాసనమున బేర్కొన
 బడిన ముమ్మడియరికేసరిలింక్రియగు భద్రదేవుడు భిన్న
 పురుషుడు కావచ్చును. ఇమ్మడియరికేసరికి వాగరాజు
 భద్రదేవు లను నిగవుగు పుత్రు లుండియుంపవచ్చును.
 ఇం దసంగతిమేమియు లేదు.

పై బేర్కొనిన శాసనములయందును, సంస్కృత
 కల్లాటగ్రంథములను జెప్పియుండు శంకాసుక్రమణికం
 నన్నిటిని గ్రాడీకరించిన నీ క్రింది శంకస్యక్త మేర్పడు
 చున్నది :

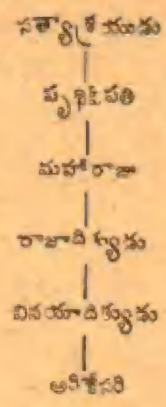
3

అశక్త్యాఖానంబుధము

కావనములైన, రాజ్యములైన దెలియవచ్చు విచారించవలసియున్నది. వేంగిపేటిన పూర్వచాళుక్యుల చాళుక్యరాజకుటుంబములు చెప్పుకలవు. శేములవాడ వలెను. గల్లూణి రాజధానిగ గర్హటకమును బాలించిన కాళువారికి పీఠిలో పెద్దయేవియు సంఘంపము గలదో పాశ్చాత్యచాళుక్యులవలెను వరుసు బాదామి చాళుక్య

లతోగాని, యన్యకాళువాతోగాని సంబంధముం దెవట్లు
 దీ తెచ్చటను విస్పష్టముగ తెవ్వగానియుం నలేదు. ఈ
 విషయమును లభ్యమైన నాద్యయశాసనాదిచారిత్ర
 కాధారములను బరిశీలించి యూహించుట సియ్యున్నది.
 పరిశోధకు లీ విషయమునుగూర్చి కొంత కృషి సల్పి
 కొన్ని సిద్ధాంతములను తేసియున్నారు. ఈ సిద్ధాంతము
 లన్నియు మొదటి యరికేశ్వరికొల్లిపరిశాసనముపై
 నాధారపడియుండుటచేత దాని మోగ్యతను విచారించి
 యది యెంత రకు విశ్వాసపాత్రమో కనుగొనవలసి
 యున్నది. ఈ శాసనదాతయగు మొదటి యరికేశ్వరి
 క్రీ.శ. ౭౮౦ మొదలు ౮౦౩ కఱకును రాజ్యపాలనము
 గారించిన రాష్ట్రాధిపతులక్రమమును నిగుపమచేపునికి
 సమకాలికు డని విక్రమాగృహవిజయముగ్ధుల దెలియ
 నచ్చుచున్నది. కావున కొల్లిపరిశాసనము గూడ
 నప్పటిదే కా లయును; కాననాత్మరములగునా దీనికి
 ప్రతికూలించవు. కాని కాజనోక్తచారిత్రకాంశములను
 బట్టి యది కల్పనయో యందుననేమో యను సంశయము
 గల్గుచున్నది. పంపని విక్రమాగృహ విజయమందును,
 డ్యుమియుమ్మడి యరికేశ్వరి నరపాలన కాసన బలందును
 లేములవాడ పంశేమునికు మూలపురుషు ననదగిన మొదటి
 యుద్ధమల్లుడు సపాదలక్ష్మదేవమును పాలించె ననియు,
 చిత్రకూటగుర్జనును పాలించె ననియు, బోదనపురమున
 తైలపూర దీర్ఘకయం దేనుగొమ్మగుల నరగాపామాడించె
 ననియు తెప్పియున్నది. మఱియు మొదటి యరికేశ్వరి
 నిగుపమచేపుని యేలుబడియందు త్రికలింగసమీతిముగ
 వేంగిని జయించినట్లు చెప్పియున్నది. మొదటి యరి
 కేశ్వరిదగు నీ కాసనమున నీ విజయముల ప్రస్తావనయే
 లేదు. త్రికలింగసమీతివేంగిరాజ్యమును జయించక
 పూర్వ మరికేశ్వరి ఈ తామ్రశాసనము వ్రాయించి
 యందు ననుకొన్నను తన రిండ్రి కీర్తిలెకు పాదులల
 చారిత్రాత్మకవిషయముల నేల చేర్చొనలేదో తెలి
 యదు. 'మగుమ్మ యన బర్హర కాక్కిర కాంభోజ
 మగడ మాళం కలింగ గంగ పల్లవ పాడ్వర్ణ కుర్ర ప్రభృతి
 దేశములను జయించె నని చెప్పిన చరిత్రకర్త సపాద
 లక్ష్మపై బ్రభుత్వమును జిత్రకూటదుర్గములమును
 చేర్చొన వుండుట చిత్రము. ఇక పరిశాసనమున

యపూర్వమైనది. అన్యచాళుక్య శాసనములలో నెచ్చ
 టను గానరాదు. చూడుడు:

ఈ వట్టికాని రాజులకు బాదామ చాళుక్య
 సంశేసులో సంబంధమును గలుపుటకు గొండులు పరి
 శోధకులు బ్రయత్నించుట సల్పిరి. కొల్లిపరిశాసన
 కాసనమీడ్పల్లము శ్రీ సోమేశ్వరకర్మగారు ఇట్లు
 నుడివియున్నారు:

“మన కాసనమునందలి మొదటి రాజు సత్యా
 శ్రయము. ఇతనికి రణవిక్రమవిగదము కలదు. బాదామ
 చాళుక్యసంశేసులోని మొదటి పులకేశిని రణవిక్రమ,
 సత్యాశ్రయనామములు కలవు. ఈ కారణమున ఇగు
 పుగు నొక్కరే యగురు రన్నలో మన కాసనమునందలి
 పృథివీపతి మొదటి పులకేశికుమాగుడైన మొదటి కీర్తి
 నర్య కాంభయము. మొదటి కీర్తిసర్యకాసనములలో
 నెచ్చటను అతనికి పృథివీపతి యను యాధిపతి నున్నట్లు
 తెలియరాదు. ఒక కళ పృథివీపతి కీర్తిర్యమే
 యగునని - అతని - కుమారుడై(క) మహారాజా
 సత్యాశ్రయ రెండవ పులకేశి కాంభయము. గంపన
 పులకేశి యే కాసనములందును వట్టి మహారాజనామ
 మున చేర్చొనబడలేదు. గంపన పులకేశి అదిత్య
 వర్య, చంద్రాదిత్యుడు, విక్రమాదిత్యుడు, జయసింహ
 మ్య యను నలుగురు తనయులు కలరు. మన కాసనము
 నందలి మహారాజున, గంపన పులకేశియు నొక్కరే
 యని మనము విశ్వసించినచో మన కాసనమున మహా
 రాజకాదులగు రెండుపలిక రాజాదిత్యుడు అదిత్య
 వర్యయో, చంద్రాదిత్యుడో కాంభయము. చంద్రా

దిక్కుని కానము లేవయు ఇంతటికి గనపడలేదు. కాని యెరిసి భాగ్యమైన విజయమహాదేవి దానములను దెలుపు గొడు కానములు కలవు : ఒకటి సాగంత వాడి సంపానములోని శేర్మూగుకానము; 70వది రత్నగిరిమంజులలోని శోచేమకానము. ఈ కానములు దొరికిన స్థలములు భార్యాపేమంపలమునకు సమీప స్థములే. ఇక ఆదిత్యవర్మది ఒక్క కానముమాత్రమే కలదు. అది కర్నూలు కానము. ఇందు శక ర్షము లేదు కాని, కానకాలము "ప్రర్థనాన విజయరాజ్య సంశ్లేషే కాన్తీకాన్తీకాన్తీకాన్తీ" అని మాత్రము కలదు. వైతానహిహిరణ్యగర్భనుహోత్సవమున ఆదిత్యవర్మ తాంతుమంది బ్రాహ్మణులకు చేసిన ముంకెల్లు పగ్గితే గ్రామములకు సంబంధించిన 'ఉంధమున్న పన్ను సమృద్ధి'దానమును దెలుపుట కానము పుట్టినది.....చంద్రాదిత్యుడో, ఈ ఆదిత్య ర్మయో మన కానమునందలి రాజాదిత్యుడు కాదనును. లక్ష్మేశ్వరమే పురితే యన్న స్త్రీలుదొరగారి దివ్యబాటు నంగీకరించినతో ప్రాంతస్థిహిత్యము ననుసరించి మన రాజాదిత్యుడు చంద్రాదిత్యుడు అగు ననచ్యును. పురిగతే లక్ష్మేశ్వరము కాదన్నతో ఆదిత్యవర్మ కానమున మఱియొక పగ్గితే (పుగితే) కాన పచ్చుమన్నంపలము కర్నూలుమంపలముననో, దానికి చేరికగనో ఎచ్చటనో మఱియొక పుగితే (పురి వెలుపు, పుచ్చెలుపు, పుచ్చెగుపు) ఉండునని భావించుకొని మన కానపు రాజాదిత్యుని యీ ఆదిత్య ర్మతో ముడి పెట్టెలసియుండును.....కర్నూలుమంపలమున నొక పుల వెలుపు కలదు.....మన కానమునందలి ముగ్ధ శివాచార్యుల గురుకుల సద్యోశివాచార్యులు (?) ఏదీ శ్వరము నివాసముగ చేసికొన్నట్లు చెప్పబడియుండుట నలనగూడ ప్రాయశఃముగ మన కానమునందలి ఆరికేసరి ఏదీశ్వరప్రాంతమువా డనియు మాహింప నన కాళిము కలదు..... అరికేసరిరాజ్యము కర్నూలు మంపలమునగాని, శక దాని యుగగుపూర్వగు నిజాం రాజ్యమునందలి మంపలములలోగాని వ్యాపించియుండు

నలయును. ఇదియే మన మంగీకరించునెవల కానము నందలి గాజాదిత్యుడు బాదామిచాళుక్యసంశ్లేషైన ఆదిత్యవర్మ యనునీమా యని యనుమానము కలగుచున్నది. అట్లయిన మన కానవారే బాదామి చాళుక్యులలోని ఆదిత్యవర్మ వంశమునకు చెందినవాడు కావలెను."15

ఇంత విపులముగ చర్చ చేసినను శర్మగారికి అరికేసరికి బాదామిచాళుక్యులతో సంబంధము కలదన్న నమ్మకము గుడురలేదు. కొద్దిపాటు కాన్తోక్త వంశాళి సర్వత్ర సంతోయగ్రస్త మునటయే వీరి యవ నమ్మకమునకు ప్రధానకారణము.

"మన కానమునందలి వంశాంతరక్రమము ననుసరించి చూచినయెడల నీ వంశ మొకవేళ బాదామి చాళుక్య వంశాళు యనునీమా యని తోచును. కాని యీ విషయమును నిగూర్చగ జెప్పటకు వీలు కనుపించదు. వీలయిన, తిరుతిరుమునకు అన్నియు సందేహములుగనే యున్నవి."16

శ్రీ శర్మగారిరచిన శ్రీ సుళియ తిమ్మప్పయ్య గారు కొద్దిపాటువంశాళికి మూలపురుషులను సత్యాక్రమ రణవిక్రమజే బాదామిచాళుక్యవంశములోని సత్యాక్రమ రణవిక్రమాపరవానుగేయులను మొదటి పులకే యని నిశ్చయించిచారు. వీరును కొద్దిపాటువంశాళిలోని పృశ్వపతియు మహారాజును మొదటి కీర్తిర్మయు నతని పుత్రులను నిమ్మకి పులకేయు ననుచు రని గుర్తించిరి. కాని యటులనువారే వీరు శర్మగారి మార్గమును విడిచి నూతనవంశ వలంబించిరి.

"వర్మకర్ణాటసంపదకు పారధూతులను కాగంపన పులకేకి సత్యాక్రమమహారాజునకు నలుగురు పుత్రులు. వారియందు మొదటివాడగు చంద్రాదిత్యుడు తండ్రియొక్క బాదామిసంహాసము నెక్కలేదు. సంస్కృతకవయిత్రులం దనమానకీర్తికి నెలగు నల్లభయైన విజయభట్టాదికతో గూడ నతడు సావంత రాడియందుండె. బాదామిసంహాసము నధిష్టించిన యెరిసి తమ్ముడు విక్రమాదిత్యుడు చక్ర ద్రిగయెను. పెద్దవాడు అన్న యుంకగా తమ్ము జేతారముచే నెల్లు

15. భారతి. సం. 2. భా. 2. పుటలు 302-3.

16. భారతి. సం. 2. భా. 2. పుట 302.

ప్రభువాదౌ నమ విషయమును పరికించి యాత మన్న నది మనదానికి రాదు. బహుశః విక్రమాదిత్యుడే రాజ్య రక్షణకై వచ్చి యుండుననియు వలె ననుకొనవచ్చును. మూడవవాడైన అదిత్యోర్మ కేంగియందు రాజ్యమునేయు చుండెను. మొదటనే సత్యాశ్రయపురికి రాళ్ళు పహారమునకు కుట్టరిష్టమగుదు. కేంగివిషయమునకు ప్రభువై యుండుటచే నీ యాదిత్యోర్మ అతికి లోబడి యటమీద కేంగియందు పామంతుడై యుండునని తోచుచున్నది. నాలుగవవాడు జయసింహుడు లాట దేశము నేలుచుండెను. సహారదుగురు నీ నలుపురు రా కుమారులలో విక్రమాదిత్యుడు బాదామియం దభి రాజై యుండునని శ్రీ. శ. ౬౩౪ నుండి ౬౪౦ వఱకు 17. చిన్నతమ్ముడైన లాటజయసింహుడు విక్రమాదిత్యుని కంటె యెంతయో చిన్నవాడై యుండుననియు ననుటకు సంశయము లేదు. వానికి శిశూత్వ, వినయాదిత్య-య్యుద్ధ ములు రను పుత్రు లిద్ద గుంకిరి. వారియందు 7౦వవ వాడైన వినయాదిత్య-య్యుద్ధములు దోసగిన భూదత్తి కాసన మొకటి యా లాటప్రాంతమున 'వరపారి' యను చోట దొరకిన దనియు, నా కాసనకాలము కా. ౪. ౬౫3 (శ్రీ. శ. 83౧) అనియు శ్రీ భండార్కాదుగారు నూచించియున్నారు... పరభగితామ్రకాసన పంపరిక్ర మాగ్గున విజయములందు 7౦వదియందును ఈ (లేముల వాడు) కులమూలగురువుని పేరు కట్టి యుద్ధములు దినియే కాననచ్చుచున్నను కేములవాడికాసనమునందు వినయా దిత్త-య్యుద్ధములు దిని డాక్టరు భండార్కాదు చెప్పి నట్లే కాననచ్చుచున్నది. అంతమాత్రమే కాదు. పంప దగినట్లు 'అత్తకంకేశిఖామణి'యైన ఈ యుద్ధములని కొడుకను మొదటి అతికేశియొక్క కాసన మొకటి 'కొల్లిపాట' యను చోట దొరకినది. అందుగూడ 'విశ్వరాద్వినయాదిత్యో యుద్ధముల్లో నృపాంకుశి' అని యున్నది. వినయాదిత్యు డను వినయతోగూడ ఆ యుద్ధములును పిలువబడుచుండె ననుటకు సంశయము

7వది 8." కావున లాటవిషయాదిత్య - యుద్ధములునను కొల్లిపాట వినయాదిత్య-య్యుద్ధములునను కొక్కలే యని విశేషముచున్నది.

"కాని, ఈ యల్లిప్రాయమును పదిలించి కద లించునట్లుగదకు యాత్రేప వింకొకటి తెలచాపు చున్నది. వెనక నూపించిన యల్లిప్రాయము ఎది వినయాదిత్య-య్యుద్ధములని తండ్రి లాటజయసింహుడు గావలయును గదా. ఆ కొల్లిపాటకాసనమునందు వినయాదిత్య-య్యుద్ధములని తండ్రి పేరు 'రాజాదిత్య పృథునిక్రమ' యనియే కాననచ్చుచున్నది. ఈ యాత్రేపము పైదానికంటె సులభముగనే కన్పించు చున్నది." కాని చక్కగ విచారించి చూచితిమేని ఇది యంతటి ప్రబల మైనది కాదని విదితము కాగలదు. కొల్లిపాటకాసనమునందలి సంశయమునకు వినయాదిత్య యుద్ధములని తండ్రి పేరు జయసింహు ర్య యని కాన్పించలే దనుటమాత్రము నిజము. అయినను, వినయా దిత్త-య్యుద్ధములనికి పూర్వీకు లందరి కేగి ను డగుదులు గనే తోచుచున్న వేకాని యంతరితనామములుగ భాష మగుట లేదని యందఱు సొప్పకొనకపోరు. అట్లగుటచే క్రింద నిరూపించిన శ్రీ భండార్కాదుగారి గ్రంథము నందలి సంకేతచరిత్రలోను కొల్లిపాట కాసనములోను తెలియవచ్చు సంకేతభాగముల నొండొంటి దిగువ నిచ్చి యా యా చాలు రాజు లభిన్నులై యుండు వచ్చువేషా పరిక్షింపరు.

శ్రీ అ. భండార్కాదుగారిది—

౧. పురికేశి I

౨. కీర్తి ర్మ I

౩. పురికేశి II

౪. జయసింహవర్మ

(లాట)

కొల్లిపాటకాసనమున గవ్వట్టుకది—

౧. సత్యాశ్రయ-రావిక్రమ

౨. పృథ్వీపతి

౩. మహారాజ

౪. రాజాదిత్య-పృథునిక్రమ

17. ఇది తిప్ప. విక్రమాదిత్యుడు శ్రీ. శ. ౬౫౩ సంవత్సరమున సింహాసనము నధిష్ఠించెను. మఱియు నతడు ౨౦ యేండ్లు రాజ్యపాలనము గావించినట్లుతని కాసనముల్ల దినియుచుండుటచే నతని యేలుబడి శ్రీ. శ. ౬౭౩-3 వఱకు పాగ ననుట తెల్లము.

18. నాడొకపంప, పుటలు ౨౩-౨౫.

వీనియందు కొల్లిపారకాశనసంకాశాలిలో గను పను మొదటి 'సత్యాక్రయ-రణవిక్రమ'యను పేరును వాడుదు. శ్రీ ఆర్. భండార్కారుగారు చెప్పినట్లు 'పను నా మొదటి పురికేళిమే ఈ కులమునందు పరంపరను బట్టి నచ్చు 'సత్యాక్రయ' విరుగువకు మూల పురుషులను 'సత్యాక్రయ-రణవిక్రమ' ననుట తప్పు కాదు. ఆ సత్యాక్రయని తండ్రి 'రణరాను' డని (యున్నది). అందుల్ల తండ్రిపంజ్జతోనూక స్వలిరు దును జేర్చికొనిన మొదటి పురికేళిని అట్లే 'సత్యాక్రయ-రణవిక్రమ'యను అంకితము ల్లు కాననకారుడు నిరూపించియున్నా డని యూహించునది సకారము గనే యున్నది. పై కొల్లిపారకాశనోక్తమైన (సత్యాక్రయ-రణవిక్రమనిక) చగువార (చచ్చు) ముగ్గురు పేర్లును విరుములగ వ్యక్తమగుట ఈ యభిప్రాయము నకు బ్రబలమైన యాధార మగుచున్నది. అంతమాద్రమే కాదు. ముందటి శివయాదిత్య-యన్ధులల్లునికి 'రామ విక్రమ, రాజాక్రయ' మొనలగు విరుదుల నిచ్చి, మొదటి యరి కేసరిని 'త్రిభువనము-రాజగిజేత్ర సాహసరాము ఇశ్వరై రభిధానై రభిష్టుతి' అని :ర్ణించుచు వాడగా ఆ కాననకారుడు రాజవిరుదులలోనే యొక్కడు ప్రవీణత గలవా డని నిర్ధ మగుచున్నది. ఆ కొల్లిపారకాశనము మహాద్రావిడ. కి.పి. ౧౦౦ సంవత్సర పరి సరమున దల చూపియుం పంచునని ఆ యాంధ్రచారిత్ర పత్రికారేఖకులు నూచించియున్నారు. ఆ మాచన ల్ల సంసారికాశనపు వినయాదిత్య-యన్ధులల్లుమును ఆ కొల్లి పారకాశనపు వినయాదిత్య యన్ధులల్లుమును అభిన్నులే అయియుం పవలె ననుట మజిలీ దృఢ మగుచున్నది. 19"

లిమ్యప్పయ్యగారి సిద్ధాంతము సంగీకరించుటకు వీలులేదు. కొల్లిపాతకాశనోక్తసంకాశాలి చరిత్రాత్మక మని వీరు గొజాపుతలవ నరలించిన మాధ్యమ వింగి యొనది. ఈ సంకాశాలియందు వినయాదిత్య-యన్ధులల్లు నికి పూర్వీకుల పేరులు విరుదు లని నిశ్చయించినారు. కాని యందలి పృథ్వీవతి రాజాదిత్య నామ ములు లిమ్యప్పయ్యగారు చెప్పినట్లు కేవల విరుదు లని

యెంచుటకు వీలులేదు. పృథ్వీవతిరాజా, పృథ్వీవతి, రాజాదిత్య మనునవి యంకితనామముగ ప్రాచీన కాశనములయందు వాడబడియున్నవి. ఒకవేళ లిమ్యప్పయ్యగారు నవట్లు విరుదులే యని యొప్పుకొనినను కొల్లిపాతకాశనసంకాశాలిలోని రాజులలో నొక సత్యాక్రయ-రణవిక్రమనిదప్య తక్కినవారిని బాదామికాళు వారని నిర్ధారించి చెప్పటకు వలనవచ్చును. లిమ్యప్పయ్యగారి సమాన్వయము నొప్పుకొనినతో బాదామికాళులోని మొదటి కీర్తిర్యకును, గంపక పురికేళిని, వతని పుత్రు డగు (బాట) జయసింహునకును వరుసగ పృథ్వీవతి, మహారాజ, రాజాదిత్య - పృథ్వీవతి లను విరుదు లూడిన వని చెప్పగలసివచ్చును. బాదామి చాళుక్య రాజుల కాశనములును, వారిని పేర్కొనువారి సంకేతాల కాశనములును పెక్కు చక్కటితమైయున్నవి. ఎచ్చటను మొదటి కీర్తిర్యకు పృథ్వీవతి యను నామాంతరము గాని, విరుదుగాని యున్నట్లు పాత్ర్యము లేదు. ఇక 'మహారా' జనునది యొక విరు దని చెప్పటకంటె రాజ్యపదమును నూచించు నామవాచక మనుట ముప్పును. ఇది భూపాలుర కల్లరకు పామాన్యమే. కావున కొల్లిపాతకాశనా లిలోని 'మహారాజ' బాదామికాళులోని ఇమ్మకి పురికేళిమే యని నిర్ధారించుట కల్లు వీలును? అట్లు చేసిన నిర్ధారణ సమంజస మని యొప్పుకొనుట యెట్లు? బాదామికాళుయందే కాక చాళుక్య కులసంతతియందును ఇమ్మకి పురికేళి గడు ముప్రసిద్ధుడు. పూర్వచాళుక్య లేమి, కళ్యాణిచాళుక్య లేమి, యన్య లేమి లేమి సంకేతచరిత్రయందెరిగి ప్రస్తావన వచ్చినప్పడు గడు గొప్పగ కెప్పుకొని నున్నాడు. కొల్లిపాత కాశనకారు డిదినినే పేర్కొన నుద్దేశించినతో వతని నామమునేనియు వలపెట్టక సర్వపామాన్యమైన మహారాజకేబ్బునును బ్రయోగించుట చిత్రము గదా. ఇక (బాట) జయసింహుని విషయము విచారింతము. ఇతని లేమి, ఇతని సంతతివారి లేమి కానములు కొన్ని ప్రకటితములై యున్నవి. ఇందు మొదట పేర్కొనదగినది త్రిభువనాక్రయజయాక్రయవిరుదాంకితుడగు నాగార్థన మహారాజాయొక్క నిర్వకాత్మమ్రపటికలు. ఇతడు బాటజయసింహుని కుమారుడు. ఇం దితడు తన తండ్రి

ధరాశ్రయజయసింహాసనము యని చెప్పియున్నాడు. 20. రాజాదిత్యపృథ్వీకృమవిగుడ ముంశిసెట్లు చెప్పలేదు. ౨౦వది శ్రీ.శ. ౬౭౧వ సం. త్వరమునాటి శ్రయ శ్రయబోదిత్యుని వాసాంత్రాపట్టికలు. ఇతడును లాటజయసింహుని పుత్రుడే; మఱియు యు.రాజా. వాగధనునిత నితడును యన తండ్రి ధరాశ్రయజయ సింహు డని చెప్పియున్నాడు. రాజాదిత్యపృథ్వీకృమ యను విగుడులమాట యెత్తలేదు. 21. ఇతనినే శ్రీ.శ. ౬౮౨ వాటి మారకుత్రాపట్టికలు గలవు. ఇందును రాజాదిత్యపృథ్వీకృమప్రస్తావన గానరాదు. తన తండ్రిచేరు ధరాశ్రయజయసింహు డనియే చెప్పి యున్నాడు. 22. మూవది మంగళరసరాజయొక్క బహుళ త్రాపానము. ఇతనికి వినయాదిత్యయధ్యులు డనియు, జయశ్రయ పనియు విగుడులు గలవు. ఇతడు తాను మొదటి విక్రమాదిత్యుని తమ్ముడను ధరాశ్రయ జయసింహార్యకుమారుడ నని చెప్పకొని యున్నాడు. శ్రీ.శ. ౭౩౧వ సం. త్వరమున నితడు రాజ్యము సేయుచుండెను. 23. లేములవాడ వంశమునకు మూల పురుషు డని తిమ్మప్పయ్యగారు వాదించునది డిటే. తన తండ్రికి రాజాదిత్యపృథ్వీకృమవిగుడు లున్నట్టితడును చెప్పలేదు. నాల్గది పులకేశి ల్లధుని వాసాంత్రాపట్టిక. ఇతడు మొదటి విక్రమాదిత్యుని తమ్ముడను జయసింహార్యకు పుత్రుడు; వైశానయన బేర్చిన

అనిన జయశ్రయమంగళరసరాజునకు డమ్ముడు. ఇతడును తన తండ్రికి ధరాశ్రయవిగు డున్నట్లు చెప్పి కే కాని రాజాదిత్యపృథ్వీకృమ విగుడు లుంశిసెట్లు చెప్ప లేదు. 24. లాటచాళుక్యుల శాసనములనుం దెప్పటను గానరాని రాజాదిత్యపృథ్వీకృమవిగుడులు లాటచాళుక్య వంశమునకు మూలపురుషుడును, వాదామి చాళుక్యవంశా డగు నిమ్మకి పులకేశి గడగట్టు కొడుకును, మొదటి విక్రమాదిత్యుని తమ్ముడును నను ధరాశ్రయజయసింహుని కుండె నని నమ్ముట యెట్లు? నిరాధారమైన ఈ సమ్మతమును నూతన గాని లేముల వాడ చాళుక్యవంశాడగు వినయాదిత్యయధ్యులుని తండ్రియను రాజాదిత్యపృథ్వీకృమడే వై లాటజయ సింహు డని యొప్పుకొనుట యెట్లు? విషయమును చక్కగ సమాలోచనము చేసి చూచగా లాటజయ సింహునికి లేములవాడ చాళుక్యులతో పెట్టి సంబంధ ముంశిసెట్లును తోచదు.

ఇక లాటజయసింహుని పుత్రుడగు జయశ్రయ మంగళరసరాజు వినయాదిత్యయధ్యులునును, లేముల వాడ చాళుక్యవంశక్షత్రుడును వినయాదిత్యయధ్యులు డును వొక్కరగుదు లేమో చూచుము. ఇద్దరికిని వినయాదిత్య యధ్యులు వారుములు సామాన్యములుచే వారిద్దరు నొక్కరే యను తొపు కలుగవచ్చును. కాని యిది సాధ్యము గాదు. ఈ సంస్కరమున మొదటి చింతింపదగిన విషయ మొకటి కలదు. లాటజయశ్రయదిత్యయధ్యులుని కది యంకితనామము గాదు, విగుడు, అతని వాస్తవనామము మంగళరసరాజు; జయశ్రయ డను మఱియొక విగుడుగూడ కుండు. ఇక లేములవాడ వినయాదిత్యయధ్యులునికి మంగళరసరా జను చేరు గాని, జయశ్రయ పని విగుడుగాని యున్నట్లెందును తెప్పియుండలేదు. వినయాదిత్యయధ్యులునాను మిగులు రకు సుండులు వారి దైత్యమును నూచింపదా యను ప్రశ్న రావచ్చును. అమృత కేరీ లేకుంశి దీని యాధారమున వారి దైత్యము గల్గించవచ్చును. యుద్ధ ములు డని మొదటి విక్రమాదిత్యుని కుమారుడైన వినయా దిత్తునికి వామాంతర ముంశిసెట్లు విరచితే ప్రాగు శాసనములల్ల చెలియుచున్నది. 25. అతడును వినయాదిత్య

- 20. ఇం.శి. ఆ.క.టి. సం. ౯. పుట ౧౨౩ త.
- 21. ఎ.సి. ఇం.శి. సం. ౧౦. పుట ౨౯ త.
- 22 ఇంటర్మీడేట్ కాంగ్రెస్ ఆఫ్ ది ఓరియెంట్ బరిష్టెన్. (వియన్నా) ౧౮౮౧, ఆర్యకా సెక్షన్. పుట. ౨౨౧.
- 23. కాం. గ్రా.క. శే. ఆర్. ఎ. ఎస్. సం. ౧౬. పుట ౪.
- 24 ఇంటర్మీడేట్ కాంగ్రెస్ ఆఫ్ ది ఓరియెంట్ బరిష్టెన్ (వియన్నా), ౧౮౮౧, ఆర్యకా సెక్షన్. పు. ౨౩౨ త.
- 25. ఇం.శి. ఆం.టి. సం. ౮. పుట ౧౪.

‘తత్పుత్రో విక్రమాదిత్యో విక్రమాత్రాస్తసూతరః,
తతోపి యుద్ధమల్లాభో యుద్ధయమనమా నృపః’

యొద్దవుల్లు జే యగును. కావున వినయాదిత్యయొద్దవుల్లు నామము లేములవాడచాళుక్యుల మూలపురుషునికిని, లాటజయసింహుని పుత్రుడగు మంగళరసరాజునకును సామాన్య మునంతమాత్రమున వారికి వ్యక్తైక్యము గల్పించుట సమంజసము గాదు.

మఱియొక విషయము : లేములవాడ చాళుక్య వంశకర్తయగు వినయాదిత్యయొద్దవుల్లుడు శ్రీ. శ. ఎనిమిదవ శతాబ్దతృతీయపాదమున దలపె నని దృఢముగ బల్కినవచ్చును. ఇతని పుత్రుడగు మొదటి యరిశేషరి శ్రీ. శ. 2౮౦-2౯౦ల మధ్యమున రాజ్యముజేసిన రాష్ట్రకూటచక్రవర్తియగు నిరుపమగుణకలివల్లభునికి సమకాలీనుడు ఇతని తండ్రియగు వినయాదిత్యయొద్దవుల్లుడు నిరుపమగుణుని తండ్రియగు మొదటి కృష్ణ అకాలనగుని కాలముననో, తర్వాతయ్యు శ్రీ. శ. 2౫౪ నుండి 2౫౬ వఱకు రాజ్యముజేసిన దంతిరుగుని కాలముననో, లేక యరువురి కాలముననో చెలసియుండవలయును. ధారాక్రయని కుమారుడగు వినయాదిత్యయొద్దవుల్లుపరనామధేయుడు శ్రీ. శ. 23౦-2౪౦ రాజ్యము జేయుచుండినందువల్లను, దరువార నిరుపదియైదేండ్ల వెనుక రాష్ట్రకూటులక్రింద సామంతుడై యుండిన లేములవాడ వినయాదిత్యయొద్దవుల్లుడును సమకాలీనులై యుండి రనుట యసంశయము గాదు. సమకాలీను లగుటచే చాళుక్యరంజితాలను వారిరువురికి వైక్యము గల్పించుటయందు వైపరీత్య మేమియు లేదు; కాని దీని కొక యశేషము గలదు. వినయాదిత్యయొద్దవుల్లు విరుచాంకికుడగు జయక్రయ మంగళరసరాజురాజ్యము శ్రీ.శ. 23౦-2 తరువార నచిరకాలమునకే ముగిసిపోయినది. పిమ్మట నతని తమ్ముడు పులకేశివల్లభుడు రాజ్యమునకు వచ్చెను. ఈ విషయము శ్రీ.శ. 23౯ వాటి ఇతని నాసారిపట్టికల వల్ల దెల్లమగుచున్నది. ఇందు వరుసగ దన పూర్వీకులగు మొదటి కీర్తి ర్మ, 2౦వవ పులకేశి, మొదటి విక్రమాదిత్యుడు, ధరాక్రయజయసింహుడు, జయక్రయమంగళరసరాజు మున్నగువారిని దేగొని తరువార దమ్ము

కెప్పకొనియున్నాడు. ఇతడు బహుశూరుడు, సైన్యక, కచ్చెల్ల, సాగాష్ట్ర, చావోటక, మార్గ, నజ్జరాజులను జయించిన తాజికుల నోడించి దేశమును గాపాడెను. వల్లభనరేంద్రుడు, అనగా నప్పడు సామ్రాజ్యాధిపతియై యుండిన బాదామిచాళుక్యఇమ్మడిగ్రహదిక్య దీర్ఘి దేశసేనకు మెచ్చి దక్షిణాపథసాధక, చలుకీకులా లంకార, పృథివీల్లభ, అశివర్తకనినర్తకయత్రి యను విరుదుల నొసగెను. మఱియు నితడు రాజ్యాధిపతులను జోలి తన యజ్ఞుడు విషయపరులు మున్నగువారికి విదితపఱచియున్నాడు మఱియు. నీ కాసనమున జయక్రయమంగళరమును తెప్ప యటపిమ్మట కెస్థి పాదామిచాళుక్యతును పులకేశి దేగొనబడెనని సురణ యందున్నది. కావున శ్రీ. శ. 23౯వ శతాబ్దమునకు పూర్వ వితని యన్నయగు జయక్రయమంగళరసరాజు విష్ణుగోవిందయొద్దవుల్లుడు గలించగా నితడు తదంతరము లాటరాజ్యమున కధిపతి యాయె ననుట తెల్లము. కావున శ్రీ. శ. 2౫౪ నకు తగువార రాష్ట్రకూటుల క్రింద సామంతుడై యుండె ననుట యుక్తముగాదు. ఈ కారణములచేత దిమ్యప్తయ్యుగారు వాదించునట్లు లాట జయసింహార్యపుత్రుడగు జయక్రయ మంగళరసరాజు వినయాదిత్యయొద్దవుల్లుడును, లేములవాడచాళుక్యుల మూలపురుషుడగు వినయాదిత్యయొద్దవుల్లుడును వేకపురుషులు గారు. వారు భిన్నవ్యక్తు లనుట యుష్మను.

ఈ పైదీర్ఘ చర్చలన లేదిన సారాంశ మేమనగా: కొద్దిపాటికాసనమందలి సంకాశిని గుర్తించుటకు సాధ్యము గాదు. ఇతరచాళుక్యకాళులకు దీనితో సంబంధము గానరాదు. ఒకవేళ నిది కల్పనమేని గావచ్చును. బాదామికాళుతోడను, లాటకాళుతోడను దీనికి సంబంధములను గలప దలపెట్టి చేసిన సిద్ధాంత ములు లభ్యమైన కాసనసాక్ష్యములకు విరుద్ధము లగుటచే నిలువజాలవు. కావున లభ్యమైన సాక్ష్యమును విమృశ పాఠముగ విమర్శించి చూచిన లేములవాడకాళువారి కన్యకాళువారితో గల సంబంధము తెలియ దని చెప్పవలసియున్నది. (సశేషము)

పట్టు చొక్కా

[కథానిక]

శ్రీ క్రొవ్విడి లక్ష్మన్న

వారంజోబలయి ప్రయత్నం ఎన్నివిధములూ చూద్దాం అని. ఎంతో యిదిగా చెప్పుకుంటున్నారని. ఈలో మహా గొప్ప ప్రదర్శనం అని, ఆ ఆశ్రయపత్ర వస్తువులలో కట్టు మణిగిపోతున్నాయని. ఆ పేరే తప్ప కుండా చర్చితిరా లనుకున్నాను.

అయితే కొట్టేను. వేడిగాదువు బిడ్డన్నా, పాయలరేపు నీకంటే ఆహ్వానిస్తూనే ఉంది. కాంపాం దులో చెల్లూ చేయిలూ స్వర్ణాభరణం వర్ణించి, త్వరగా కలలంబున్న మైకొంటున్నాయి. నిలకనూతిదగ్గర ఆరటిపిలకటి నీళ్లు పోస్తూన్న మూలీ మలో రెండు బాల్బులు తోడి చప్పటానిద పెట్టేడు నాకోసమని.

స్నానం అయింది, పట్టు లాల్చి, సన్న కోసతి యిచ్చేడు నాకు.

చాక్లెట్ పిరుపు. వానకమ్మగారి యింటినుంచి మళ్ళీ కలుకు వచ్చింది.

“శున్నాకోయ్, తమ్ముడు.”

“జ్వరం చాలా తీవ్రంగా ఉందండీ. కాల్సి కుంటి కమ్మ పోతువుకున్నా కునుకు పట్టలేదు అక్కయ్యకి. పర్యవసపుకూటలు కూడాను.”

“ఎలాగ చెప్పి, నాయనా, మైఫియిదు లక్ష కోటు అది”

“వీరభోగంనో, మోసో కమాటు వచ్చి చూస్తే మాకు శ్రేయంగా వుంటుంది.”

“అయ్యో, పద, ఈ పాండే దేను కారులో పెట్టు.”

పట్టుమని పావుగంటలయినా కాంతంగా ఉండ నివ్వరు యింటిదగ్గర. ఏ దాసుమాలకో పోలే అక్కడ చూడాలి అని అంటున్నాను. ప్రక్కనే ఎవరో తమారపుతారు. ఇంకో పేషెంటుని చూద్దాని! బళ్ళ

మంటే, ఆ యింటిముందు బిళ్ళ పిలిచింసు! తిరా వెళ్ళి చూస్తే అంతా మైవాళ్ళు పడే కంగారే. పేషెంటు నిత్యపంలాగ ఉంటాడు. పరిస్థితి ఏమాత్రం విషమంగా ఉన్నా డాక్టరు ఆమెంచం వేదిలివెళ్ళరాదా? ఇంకాయదిగా ఉంటే యింకో డాక్టర్ని తనే పిలుచుకు రాదూ కన్నబ్రేవనుకీ? ఈ ముక్కలు చాళ్ళకి తోచవు. ఏ ఉద్యోగము పిక్యవా పనివేరా, నీరుబాటూ అంటూ వుంటాయగాని డాక్టరుకు మాత్రం ఉండువు.

* * *

ఎన్నివిధముల చూడమనేసరికి ఎనిమిది కొట్టేను. వసంతోత్సవం మాత్రీధించినట్టుయింది ఆవరణ. ఏమి బవనమర్థం! చూసినకొద్దీ యింకా చూడాలని, బయటికి రాగానే అవ్వడే వచ్చేనేమా అని అనిపిస్తున్నాయి ఆ అంగళ్ళలో వస్తువులు. ఎంత నాజాకు! ఏమి పనివాడితనం!! ఎంతటి నైపుణ్యం!!! తేబులో ద్రవ్యాని! పరిమితి అంటూ ఉండుబట్టి కొనడానికూడా అంకు ఒహటి ఏర్పడుతోంది గాని, లేకపోలేనా! ఆవాకర్షణీయమయిన వస్తువేదీ అక్కడ! చూస్తూన్నకొద్దీ యనుమతి వూన్న కళాకర్మలో ఒక్కొక్క ప్లాటో చూసుకుంటూ కార్మికాలులని దుకాణంలో ప్రవేశించేను.

శ్రీనగరంలో నేతరవ్వంగా చూసేవాయి ఆ నేతగార్లు మాస్తైపుణ్యం.

చుట్టూ కాళగ్రువులు అంచా, నాలుగు మాలలూ ముదిడిపిందెలూ ఉన్న, పాలమొగపలాంటి చాలు ఒకటి పరిశీలుస్తూను. ప్రక్కనే ఎవరో గొంతుక పవరించుకున్నారు. చిన్నగా దగ్గి—

యొద్దనున్నదే యగును. కావున వినయాదిత్యయుద్ధముల్ల వామము లేములవాడచాళుక్యుల మూలపురుషునికిని, లాటజయసింహుని పుత్రుడగు మంగళరసరాజునకును సామాన్య మగునంతమాత్రమున వారికి వ్యక్తైక్యము గల్పించుట సమంజసము గాదు.

మఱియొక విషయము : లేములవాడ చాళుక్యుల వంశకర్తయగు వినయాదిత్యయుద్ధముల్లడు శ్రీ. శ. ఎనిమిదవ శతాబ్దపుత్రీయపాదమున జలసె వని దృఢముగ బల్కనచ్చును. ఇతని పుత్రుడగు మొదటి యరికేసరి శ్రీ. శ. 300-320 ల మధ్యమున రాజ్యముజేసిన రాష్ట్రాక్షాటకరక్తరియగు నిరుపమస్రువకలివల్లభునికి సమకాలీనుడు. ఇతని తండ్రియగు వినయాదిత్యయుద్ధముల్లడు నిరుపమస్రువుని తండ్రియగు మొదటి కృష్ణ అకాలవర్షుని కాలముననో, తమ్మార్యము శ్రీ. శ. 320 నుండి 325 వఱకు రాజ్యముజేసిన దంధిరుగ్గుని కాలముననో, లేక యిరువురి కాలముననో జలసియుండవలయును. ధారాశ్రయని కుమారుడగు వినయాదిత్యయుద్ధముల్లవరవామధేయుడు శ్రీ. శ. 320-2 లో రాజ్యము నేయుచుండినందులను, దరువార నిరునదియైదండవెనుక రాష్ట్రాక్షాటలక్రింద సామంతుడై యుండిన లేములవాడ వినయాదిత్యయుద్ధముల్లడును సమకాలీనుడై యుండి రనుట యసంశయము గాదు. సమకాలీను లగుటచే చాళుక్యవంశజులను వారిరువురికి వైక్యము గల్పించుటయందు చైపరిత్య మేమియు లేదు; కాని దీని కొక యాశ్చర్యము గలదు. వినయాదిత్యయుద్ధముల్ల విరుదాంకితుడగు జయశ్రయ మంగళరసరాజురాజ్యము శ్రీ.శ. 320-2 తరువార నచిరకాలమునకే ముగిసిపోయినది. ఏమిట నతని తమ్ముడు పులకేశిల్లభుడు రాజ్యమునకు వచ్చెను. ఈ విషయము శ్రీ.శ. 325 నాటి ఇతని నాపారీపట్టికల వల్ల దెల్లమగుచున్నది. ఇందు వరుసగ దిన పూర్వీకులగు మొదటి కీర్తిర్య, రెండవ పులకేశి, మొదటి విక్రమాదిత్యుడు, ధరాశ్రయజయసింహుడు, జయశ్రయమంగళరసరాజు మున్నగువారిని దేర్చిని తరువార దన్ను

తెప్పకొనియున్నాడు. ఇతడు బహుశూరుడు. సైన్యకచైల్ల, సాగ్రాష్ట్ర, చావోటక, మార్గ, గుజ్జరాతాలను జయించిన తాతకుఁ నోడించి దేశమును గాపాడెను. వల్లభనరేంద్రుడు, అనగా నవ్వడు సామ్రాజ్యాధిపతియై యుండిన బాదామిచాళుక్యఇన్సుసిక్రమాదిత్య దితని దేశసేవకు మెచ్చి దక్షిణాపథసాధక, చలువకులా లంకార, పృథివిల్లభ, అతిన త్తకానిన త్తకాయత్రి యను విరుదుల నొసగెను. మఱియు నితడు రాజ్యాధిపతులను జోలి తన యజ్ఞుడు విషయపరులు మున్నగువారికి విదితపఱచియున్నాడు. మఱియు నీ కాసముఖ జయశ్రయమంగళరసును తెప్ప యటపిమ్మట 'తస్య పాదానధాతో'యగు పులకేశి దేర్చివలదెనని సంగత యందున్నది. కావున శ్రీ. శ. 325 వ శతాబ్దమునకు పూర్వ మితని యన్నయగు జయశ్రయమంగళరసరాజు వినయాదిత్యయుద్ధముల్లడు గతించగా నితడు తదనంత రము లాటరాజ్యమున కధిపతి యాయె ననుట లెల్లము. కావున శ్రీ. శ. 325 వకు తరువార రాష్ట్రాక్షాటలక్రింద సామంతుడై యుండె ననుట యుక్తముగాదు. ఈ కారణములచేత దిమ్మపయ్యగారు వాదించునట్లు లాట జయసింహాత్యపుత్రుడగు జయశ్రయ మంగళరసరాజు వినయాదిత్యయుద్ధముల్లడును, లేములవాడచాళుక్యుల మూలపురుషుడగు వినయాదిత్యయుద్ధముల్లడును నేకపురుషులు గారు. వారు భిన్నవ్యక్తు లనుట యుష్మను.

ఈ ప్రైదీర్ష వర్షరలన తేలిన సారాంశ మేమనగా: కొల్లిపొత్తాసనమందలి వంశాంధిని గుర్తించుటకు సాధ్యము గాదు. ఇతరచాళుక్యకాళుకు దీనితో సంబంధము గానరాదు. ఒకచో నిది కల్పనమేని గావచ్చును. బాదామికాళుకోడను, లాటకాళుకోడను దీనికి సంబంధములను గలవన దలచెట్టి చేసిన సిద్ధాంతములు లభ్యమైన కాసనసాక్ష్యములకు విరుద్ధము లగుటచే నిలవజాలవు. కావున లభ్యమైన సాక్ష్యమును నిష్పక్ష పాతముగ విమర్శించి చూచిన లేములవాడకాళువారి కన్యకాళువారిలో గల సంబంధము తెలియ దని చెప్పవలసియున్నది. (నశేషము)

"ఈ లతలఅంచు ఎంత చదుక్కారంగా చిత్రించేలో చిత్రించేమా?" అన్నా దాయన.

"భేషగానే వుంది. కానీ, నాకు కాకరపువ్వు అంచు అంటే కొంచెం ప్రీతిలేం?" అన్నాను.

"అలాగే. 'లోలో భిన్నగుచి'. కానీ, చిత్రించేమా, యీ లతలో పువ్వులూ, మొగ్గలూ అలా వున్నవోట అమూల్యంలకి అనుగుణంగా మ్రుచ్చివని..."

"చిత్తం చిత్తం. ఆ చిత్తం ఊహించడానికి, రంగుల యెన్నికకే ప్రశ్నకేంలీ ఉంటారు ఆరికేరిన మనుష్యులు."

"ఆ ఊహచిత్తపుప్రతిభ రసవత్తరంగా బట్టబొడ ప్రస్థానకేరంచే కుట్టుపనివాళ్లుకూడా..."

"కొన్నవైపుగ్లంగా ఏమాత్రమూ తీసిపోదు. కళా చాతురీ కాదుంటే"

"అసలు కాక్కిరడకేమే ఓ కళానిలయం"

"తమరూ పర్యటించే రమ్మమాట."

ఇంక బాలభావీలో పడ్డాం. ఆ దేశ సౌందర్యం, అచ్చటివారి జీవితవిధానాలు, ఆ కళారాధన, అక్కడి ప్రీతిపుష్పాల అందవంచాలు...అబ్బో, ఆయనా ఆసేతుకేతనగపర్యంతం తిరిగినవాడే! మాట లాడుకుంటూనే ప్రదర్శనంగేటు దాటేం. మాయింటికి ఆహ్వానించేను. ఫలావావిధిలో తనకు పని ఉన్నదనీ, అందాకా దిగలేకే సంతోషిస్తాననీ అన్నాడు. స్వీట్ వేసి, ఫోక లాగి, ఏక్కిలలేటరు కొద్దిగా జొక్కిన. పేంటిలు త్రిప్పి నచ్చి వా ప్రక్కనే అధిష్టించేడు అయన. పది గజాలు సాగింది కారు.

"తమగు అన్యథా భావించరు కదా పంతులు గారూ, ఓ చిన్నవిషయం మనవిచేస్తాను"—ఆయనే అరంభించేడు.

"సెలవిప్పించండి"

"అహా, మరేమీ లేదు...ఆ లాల్సీ...మీరు తోడుకున్నదీ...మీది కాదేమో ననీ..." అగ్లోక్తిలో పదిలేసిడు.

ఆశ్చర్యంతో నిలువునా ప్రంభించిపోయేనంటే నమ్మండి. నిజమే, నాది కా దది. కానీ, నాకు సరిగ్గా

సరిపోయింది. కాగా, నాదానికన్నా కాస్త కొద్ది దీని. గంచూ పట్టుకొక్కలే. యాయనకి ఎలాగి తెలిసింది చెప్పా!

"తమరు నేమనలో లాండ్లలోనే యింతా ఉంటారా బట్టలూ?" మళ్ళీ అడిగేడు ఆయన.

"చిత్తం చిత్తం. నా కొక్కా మారుగిళ్ళయింది లేండి. యిదిగానీ తమదా ఏమిటి?" అన్నాను కంగారుగా.

"అబ్బే. నాది కారు లేండి. మీదికూడా కాదని తెలిసి..."

"ఓహో. అసలు యిచ్చేద్దామనే అనుకున్నాను, కాని మనకలు విప్పి తోడుకున్నదాకా అది నాది కాదని తెలియలేదు. తీరా తోడుకున్నాక ఉచూ, ఎలాగా తోడుకున్నాంకదా, రేపు యిచ్చి వొచ్చును అని అనుకున్నాను—మరి" అన్నాను తుంత వ్యర్థి అని వ్యంగ్యంగా తోచేట్టు.

"దానికేం లేండి. మీ కొక్కామాత్రం లాండ్లలోనే ఉంది అని చెప్పాచ్చేను. దానిమీద మీ చేరు పొడిఅక్షరాలు 'ప. గు.' అనికూడా ఉన్నాయి. దీనిమీద ఉన్న అక్షరాలు 'క. సో.' కమా?

అయ్యో, బిడి అసాధ్యం గూలా! సి. ఐ. డి, కన్నా దారుణం అయిపోలేమా!

౨

విధిమలుపులో కారు ఆపమన్నాడు. ఆ యిల్లు తనదే వట. అభ్యంతరం లేకపోలేలోపలికి రమ్మన్నాడు. ముద్దుగా చిన్న యిల్లు—బొమ్మరిల్లులాగ. విధివీడి! పెగా పది పది పేనుగజాల అవరణ, చిన్న గేటూను, బండిగూడులాగ వంచి కట్టిన వెదురుబద్దలపై! దట్టంగా అల్లుకు పోసిన 'వైట్ డ్రీప్స్' గుమ్మరుని కమ్మని వాస నలు వెదతమ్మలోంది. ఆవరణకి వాలుగు మూలలా వాలుగు చంద్రకాంతమొక్కలున్నాయి. మధ్యని వక్రవక్రగా పదిలపరిచిన మట్టిచక్రాలలో ఒక్కటే ఒక్క గులాబీ పేట్టు, చివరుకొమ్మని గెండు విడివిదవి మొగ్గలతో పిల్లగారికి లేల ఊపుకోవో, యజమాని మనస్సు కనిపెట్టి నన్ను ఆహ్వానిస్తోందో తెలియదం

లేదు. బాష్టలుచీరమీద నగిషీతనిలాగ తోచింది
ఇండి వెన్నెలలో ఆ దృశ్యం.

అతని కథాదృష్టి, ఆ అలంకారాల! ముగ్ధుణ్ణి
అవుతూ లోపల అతులపెట్టేసికి కళ్ళు చెదిరిపోయినా
యంపే నమ్మండి. ఎదురుగా గోడకి ఓ పులి
చర్యం నేలాడగట్టించింది, తోక సరంబీని అంటు
తూను. ముందరికాళ్ళు రెండూ యిటూ అటూ
చాచి ఉన్నాయి, పంజాలు విప్పి. భీకరంగా
కనపడేటట్టు తల ఒక చిన్న మేజాఆధా
రంగా నిలబెట్టబడి ఉంది. ఆ పోజులో పులి గోడమీద
నుంచి దుమకుతోందా అనిపిస్తోంది. ఆ పులిచర్యానికి
యిగుప్తకల్లా రెండు నిలవులుద్దాలు. గదిని అవ
రించుకుని నీలిరంగుజంబుఖానా పరిచిఉంది. దాని
మధ్యస్థంగా నగిషీ చేసిన సింహపుణ్ణి అగ్రాబల్లు,
మట్టా మెత్తని సోఫాపెట్టాను. రెండే రెండు రవివర్ణ
చిత్రాలు ఆ గోడనీ యీ గోడనీ ఓ కళలు ఉట్టిపడు
తున్నాయి. సోఫాలో కూర్చుని తన్మయత్వంతో
చూస్తున్నాను.

అయన తెర తొలిగించి ప్రక్కగదిలో వెళ్లేడు.
స్విచ్ చేసిన వెలుగులో ఓ పందింపుంచం, దాని
ప్రక్కని చిన్న మేజామీద 'నన్నునుండరి' చేతిలో
తేలిలులైటూ కనపించేయి. మంచానికి యింతటిప్రక్క
గోడ నానుకుని మార్పలుపలకమేజా ఒకటి అందాలు
ఒలుకుతోంది. దాని చివరి అంచునే మూడు రేకులుగా
విడిచి అద్దం అనుర్చి వుంది. ఇండితోడితోఉన్న రంతపు
దువ్వెనలు రెండూ, చక్కటి పొడరుడర్చీ, స్నోసీసా,
గిట్టుచేసిన పన్నీరుబుడ్డి వున్నాయి దానిమీద. నీలి
రంగు దీపకాంతి అందంగా త్రిన్నగదిని తోభావంతం
గా కనబరుస్తోంది. ఇతోధికం అవుతూన్న కుతూహల
అడ్డాలతో నాకలోకానికి కాస్త దూరంలో
ఉన్నాను.

ఇంతలో చంటిపిల్లడు గగ్గోల! ఆ ఏడుపు!
యిల్లు మారుమ్రోగిపోతోంది. ఇల్లు అంతా అంత
కుద్రంగా ఉండబట్టిగాని లేకపోతే ఏ తేలో, జెగ్రో
అంటబోడిచింది ఆనుకునేవాణ్ణి.

లోపలినుంచి అయనభార్యకాబోలు, చదువు
తూన్న పత్రికతోనే పరుగుతుకు ఎచ్చి నమ్మ చూసి
గుమ్మంలోనే అగిపోయింది. అయన పిల్లణ్ణి ఎత్తు
కున్నాడు. ఎంత సమదాయించినా ఊగుకోవడం
లేదు పిల్లాడు. కళ్ళు నలుముకుంటూ మరీ యిదిగా
ఏడుస్తున్నాడు.

"చేరీ, చేరీ" అంటూ వ్రాచేకుల్లోకి తీసు
కున్నాను.

"చప్పికి చేరిమీద పెట్టిన జింక్ అయింటుమెంటు
కళ్ళలోకి చెప్పింది గాబోలు. పెద్ద ప్రమాదం ఏమీ
లేదుకాని, మంట భరించడం కష్టంగాదూ? ఇలాంటిది
పెట్టినప్పుడు ఎవరైనా దగ్గర వుండి చూడాలి మరి"
అన్నాను.

"ఇంతసేపూ వాడితోనే ఉన్నాను. అలా
పొకురుకుని చెబుతూఉంటే లేండ్రెగ్గరికి పోతున్నాడు
గదా అని పత్రిక పుచ్చుకున్నాను, మరి. అయినా
నిమిషంలో చేస్తాడు ఏవో చిలిపివధవపనులు!" అదివ
అన్న ఆ మాటల్లో వార్షిల్లం, ఆనేదనాకూడా కన
బడ్డాయి.

"శాంచెం గోరుజచ్చని నీళ్ళు రెప్పించండి.
గుడ్డ ముంచి తుడిస్తే మంట తగ్గుతుంది."

పదినిమిషాల్లో పిల్లడు మళ్ళీ బరిలాగ అడు
కుంటున్నాడు.

"అమ్మయ్య! నిమిషంలో వూరుకున్నాడు.
ఎంతలో కనిపెట్టేయా!" అన్నా దాయన, కృత
జ్ఞత వ్యక్తపరుస్తూ.

"దానికేం లేండి. నా వృత్తి యిది" అన్నాను.

"ఇంకా నయం, మీరు ఉండబట్టి ధరిపోయింది
కాని, లేకపోతే కడుపు పొంగిపోను చంటివధాకి"
అంది ఆకా—మేను ఏదో మహాపకారం చేసినట్టు,
లేకపోతే పిల్లడు యింక వారికి చక్కవట్టాను.

"పోనీ లేండి, యిప్పుడు మళ్ళీ మామూలుగా
అడుకుంటున్నాడుగా"

"ఇలాంటిది జరుగుతాయనే దానీదాన్ని
పెట్టేను, ప్రత్యేకించి వాడికోసమని. ఉండి చస్తేనా

ఒక్కటై అయినాను! ఈ ఊరికి వచ్చిన యీ నెల్లా శృంగేరి మా ముగ్గురు పనిమనుషులయినా మారేరు. ఒక్కరియినా పట్టుకుని పదిరోజులు ఉన్నపాపాన్ని పోలేదు. ఇక్కడ పోయేటప్పుడు పదిమంది కట్టగట్టుకుని తొలబడుతారాయో, దొంగ్ల భోగటాలు ఉపన్యాసాలు అప్పురిస్తాను."

ఆమెకళ్లు చెమ్మగిలడం దీపపుకాంతిలో స్పష్టంగా కనిపించింది. ఆమెహృదయంలో ఏదో చెప్పలేని చికాకు!

3

మర్నాడు ప్రాస్తన్నే ఆ చొక్కా పట్టుకుని 'వేమనల్ లాండ్రీకి' వెళ్ళాను. అది తీసుకుని నా లాట్రీ యిచ్చేసేడు, మామూలుగా బల్లదగ్గర కూర్చునే ముసలాడు. ఎవరి నోటా పల్లెత్తు అనవసరప్రసంగం లేకుండా పని జరిగిపోయింది.

ఆ వెంకట్రావుగారు యిక్కడికి వస్తూ ఉంటానన్నాడుగా. అయినా పేరు తెలుసుకుంటే నిన్నటి సంగతి జ్ఞాపకం వచ్చి నుండే జల్లుమంది. ఎంతమన్నీ తంగా శృంగేరి పోయిందా! మొహమెటానికి కాదన్నా ఆ చొక్కా తనదే అయివుంటుంది. ఔను, తిరుమిడి, యామాత్రపు మహావ్యాగ్యానికి వెలిదిబడి పోతాడా? అసలు అది ఏ ఫట్టింగో? 'వైజం' అయిఉంటుంది. వస్తువుమీది ఆ వ్యాసాహం లోనే తెలియడంలేదా అతనికి, దానికి ఉన్న అంతర్యం!

ఏదో ఘరానాఉద్యోగముజే అయివుంటాడు. లేకపోతే ఆ నాజామా, ఆ మాటసరసతా అలెడుకుందా?

సందర్భం తరచిమాస్తూన్న కొద్దీ ఆయన అంటే అవిశ్రమయిన ఆదరభావం ఏర్పడింది. ఇంకా ఇంకా యెన్నో విషయాలు కళ్ళి, నాగరికతకి సంబంధించినవి ముచ్చటించా లనిపించింది. లాండ్రీదగ్గర ఎక్తైనా ఉన్నారని గాని ఆయన కనిపించలేదు. ఇంతమా, ఆయన వచ్చేదో లేదో యివారే.

అడిగేసేడు, యెందు కీ నుండుకొమ్మల అనుమానం అని—

"వెంకట్రావుగారు యివారే వచ్చేరుటయ్యా?"
బల్లదగ్గర ఉన్న ముసలాడు రెండు నిమిషాలు నమ్మ ఎగాదిగా పరీక్షగా చూసేడు.

"వెంకట్రావుగారు వచ్చేరా అని అడిగితే అలా చూస్తా వేమిటి, సర్కస్సు జంతువుని చూసినట్టు?"

"అ. లోపల ఆగదిలో వున్నాడు; నెళ్ళండి" అన్నాడు ముసలాడు.

ఏకవచనప్రయోగం! మాటలో నిరాదరణ!
'ఎవ్వరేమి తెలుసును అటుకులగుచి!' అనుకున్నాను.

ఆ ఆగదిలో ఓయూ! మాసినట్టులు గుట్టగా పడి ఉన్నాయి. నలుగురు చాకలివాళ్ళు వాటిని చిన్న చిన్న మాటలుగా, వంబరువారీగా విడిబరుస్తున్నారు. ఇంకోవార, నోడేవీగ్గా నన్నని, పొడుగాటి బల్ల మీద యిస్త్రీబట్టలు పడిఉన్నాయి దొంతరదొంతరలు గాను. వాగ్దోబులో కొయ్యతకి వేలాడిన కొన్ని కోట్లు, 'బుష్మన్'లూ వున్నాయి కాగితంమక్కల్లాగ యిస్త్రీచెసి. వీటి కన్నటికి రసీదులు ఏర్పరచి, టిల్లునంబర్ల ప్రకారం నమ్మకాగతాల్లో కేకింసు చేస్తున్నారని ఓ కొంతమంది. ఈ జల్లురి కాస్తా, వోళ్ళల్లా కళ్ళు చేసుకుని చూస్తూ కార్యనిమగ్నుడయి ఉన్నాడు వెంకట్రావుగారు, చేతులేని బనిను చేసుకొని, తెల్లని గూసకట్టుకట్టుకుని. నా కళ్ళు సేసే నమ్మలేకపోయేను.

నన్ను చూడడంలోనే నమస్కరించి ఆననం చూపించేడు. వేదం మారేందికాని, ఆ సంస్కృతీ, ఆ నాజామా ఉట్టిపడుతూనే వున్నాయి అతను ఆడుతూన్న ప్రతిమాటలోనూ. వెంకట్రావుగారే!

గ్రహించేడు.
ఆయనకి రజకస్పర్తి మలవిద్య. అయినప్పటికీ కాస్త చొక్కాపెట్టి అనదంబల్ల నెమ్మదిగా స్థూలు ప్రైవటు ప్యాషయే ననిపించుకున్నాడు. యుద్ధంమూలాన్ని రాజకీయాలతో ఎక్కువగా పరిచయం కలిగింది. వలె రెండులో జరిగిన ఆ సంఘటనలు ఏ హింసాయోగమని రక్తవాణ్ణికి చొచ్చుకుపోలేదు! ఏ భారతీయుని హృదయాన్ని ఉత్తేజితం చెయ్యలేకపోయినాయి!!

సమయం మించిపోకుండా యాద్ధంలో చేరేడు వెంకట్రావు. దేశదేశాలు పర్యటించడంతో విజ్ఞానం, సంస్కృతి అతనిలో ఇతోధికం అయినాయి. పరాయి దేశాల్లో తన కులవిద్య ఎలా నడిపించేదీ చూసి తెలుసుకున్నాడు. ప్రవృత్తాపాకల్యం జీవికి నికరఫలం అని పాతం చెప్పుకున్నాడు. "నేషనల్ లాండ్రీలో జొంగలు పడ్డా బట్టలు మాత్రం పోవు" అని లోమలు చెప్పుకునేట్టు పెరిగేడు.

సంస్కృతి గల జీవికి జీవితం తెరచాప ఎత్తిన పడవలాగ వాగివాడుంది అంటారు. నిజమే. అతని ఆర్థిక లోటులేదు. ఆర్థిక ఎక్కువ అవుతున్న కొద్దీ అతనికి ఒక అంతస్తు ఏర్పడుతూ వచ్చింది.

తన కళాపాసన తన్యానురక్తిని అతికయింప చేసింది.

అయితేనేం? పున్నమవెన్నెల్లోనే అమావాస్య చీకట్లు గోచరిస్తూఉంటాయి. సౌఖ్యవారాశితరంగాల లోనే తుపాను చెలరేగుతూ ఉంటుంది. వెంకట్రావు గారికి ఓ కొంత! ఎన్ని విధాల యత్నిస్తాన్నా అది తీరడంలేదు. అనేకవిధాల యత్నించేడు. పలువిధ మార్గాలు త్రోక్కి చూచేడు. లాభం లేకపోయింది. వాడా అర్థాంగి అడిగినప్పుడు 'సైన్! యిదేనా మహా దృగ్గం! అన్నాడు ఎంతో కేలికగాను. బూరుగు

మాదికన్నా కేలిక అనుకున్నది భూమికన్నా బరువైనట్టు తోస్తున్నది పంథీరులు చూస్తూన్న కొద్దీని.

తను ఎంత చదువుకుంటేనేం? ఆమె ఎంతటి సురజనంపత్రి కలదయితేనేం? వారికి ఉన్న యిష్టాల్ల మాత్రం ఏం పని జరిగింది?

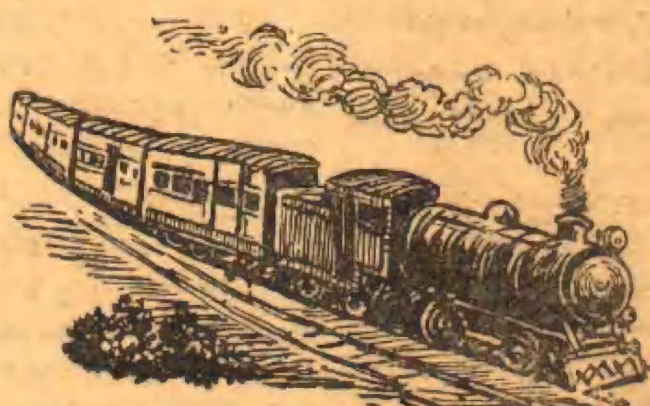
కొన్ని కొన్ని నిమగ్నాల్లో సంఘం "తాజ్జీన కుండేటికి మాడే కా"ళ్ళని కూర్చుంటుంది. వెంకట్రావు గారు ిల్ల వీని అడించడానికి పనిమనిషిని మద్యశాల పోయాడు. చాకలివాళ్ళ యిళ్ళల్లో కాపువాళ్ళు పని చెయ్యగల నిలుత్తు ననం పోసినామా! కులం తక్కువట.

అందుకా, నిన్న ఆమె కంట నీరు పెట్టుకుంది. నిజమే. పనిమనుష్యులు పనిమంది కట్టుకట్టుకునే యిళ్ళకి పోతారు. ఊళ్ళో భోగిట్టాలు ప్రాకిపోవడానికి వాళ్ళకి మించిన 'గజెటు' లేదు. "ఏ మనిషీ పట్టు మని పదిశోశాలయినా ఉండలేదు" అంటే ఆశ్చర్యం ఏమంది? ఆమె ఎంత చిన్న బుచ్చుకుంటోందో!

"నేను చూస్తానురెంకి" అని యింటికి వచ్చే సేను,వారిలో నర్సింగు వలోముదగ్గర ఓ పావుగంట ఆగి.

* * * *

కిరస్తానపుదాదిని ఒకరైన వాళ్ళ యింటికి పంపినట్టు నర్సింగువలోముదాక్కరు మర్యాదే నాకు ఫోనులో చెప్పేడు.

పరిణామ రీతి

శ్రీ కోసూరి శ్రీహరిరావు

ఆధునిక శాస్త్రదృష్టి మనము ఏ విషయాన్ని విమర్శించవలసివచ్చినా పరిణామవాదాన్ని పట్టుకొని రాకుండా ఉండిలేము. ఈ సవినభావనాపద్ధతిలో పరిణామవాదము ఒక విశిష్టమైన స్థానం సంపాదించుకొంది. లోకంలో చంద్రవమయ్యే యథార్థవిషయాన్ని సమగ్రంగా గ్రహించవలసి వచ్చినప్పుడల్లా, ఆయా సందర్భంలోని పరిణామగతి ఎట్లా ఉందో, ఆ గతివలన ప్రయోజనం ఏమిటో వ్యాఖ్యానించుకోవలసివస్తూ ఉంటుంది. యథార్థవిషయాన్ని సహేతుకంగా అవగాహన చేసికొనేందుకై మన మీ రీతిగా పరిణామ నూత్రాన్ని తెస్తూ ఉంటాము. కాని సహేతుకావగాహనకూ, విషయవివరణకూ చాలా భేదం ఉంది. అందుచేత యథార్థవిషయాలను సహేతుకావగాహనగా నిర్ణయించి, వాని స్వభావవివరణను ముడిచిపెట్టారు. అప్పుడే మన పరిణామవాదము యుక్తంగా అన్వయిస్తుంది.

లాయ్డ్ మోరెక్ చెప్పినట్లు క్లుప్తంగా చెప్పాల్సినదే, నిన్నటి జీవకోటిలోనూంచి నేటి జీవకోటి సంభవిస్తుంది. నేటి జీవకోటినుండి రేపటి జీవకోటి ఆవిర్భవిస్తుంది. ఇంకో రేపటి శాస్త్రజ్ఞుడు "లోకంలో ఉండే సర్వమూత్రాలు మనకు కనపించే సులభతమరూపనీరులనుండి సంక్లిష్టతమరూపనీరులకు మారే నూత్రమే పరిణామ మన్నాడు. అక్కర్లేనుండి ఆవిర్భవించే వ్యక్తలోకమే పరిణామగతిని రూపమే చేస్తుంది. ఆ లోకంలో ప్రవర్తిస్తే సర్వజీవక్రమమూ ఈ పరిణామమూత్రానికి గోబడే వరుస్తూఉంటుంది." ఈ వైదిర్యవనాలు ఆధారంగా తీసికొని చూస్తే విశ్వస్థితి వ్యాఖ్యానం చేయటంలో, ఇది ఎట్లా చంద్రవించి దనే ప్రశ్నకుమూత్రమే సమాధానం వస్తుంది కాని, ఎందు కిట్లా సంభవించాలి? అనే ప్రశ్నకు సమాధానం ఎంతమాత్రం కుదురదు. అయినా సృష్టిలో ఈ అనుగమ్యరీతిని సందర్శించి, డార్విన్, వాలెస్ అను శాస్త్రజ్ఞులు జీవశాస్త్రానికి అన్వయించారు కాని పార్శ్వపు పైసర ఈపరిణామనూత్రాన్ని సర్వ

శాస్త్రానికర్త వర్తించలేనిది, ఒక ఉన్నతస్థాయికి తెచ్చాడు. డార్విన్, వాలెస్ అను శాస్త్రజ్ఞులు వివరణలో ప్రకృతివిషయాల గమనము కేవలము ఒక రేఖించే కాని, ఆ గమనానికి ప్రయోజనం కాని, అంతర్యం గాని ప్రశ్నపడితే కావటంలేదు. "ప్రకృతిలోని రీతిని నువ్వించిన పూర్వవాడం నేటి ప్రాకృతికసంగ్రహణానిధాంతం (Natural Selection) బయల్పడి వస్తుటినుండి నెట్టంటును. జీవస్థితులలో నెట్టంటుచే మార్పుకు ఉద్దేశం ఏమీ కనపడదు. గాని పీనుడంటే ఏమి ఉద్దేశం ఉందో దానికి అంతే" అని డార్విన్ ఒకటోట వివరించాడు. ఇంకా "సృష్టిలో ఏ కొంచెపు పరివర్తనమైనా ఆది జీవసంఘటనలో నెట్టంటు ప్రయత్నించు ప్రతిపక్షి ఉపకరించితీరుతుంది" అని కూడా డార్విన్ ఇంకోటోట అన్నాడు. డార్విన్ సృష్టిలో పరిణామాద్దేశం అనేది కేవలం మన భావంచేత సృష్టించబడినదేనన్నీ, ప్రకృతిలోని జీవచైతన్యమే, అందును ప్రాకృతికసంగ్రహణమే (Natural Selection) సత్యమనీ లేరుతుంది. డార్విన్ తెచ్చిన ప్రకృతిసంబంధమైన ఈ జీవచైతన్యంలో జ్ఞానం ముగ్ధము. కాని వాలెస్ మరియొకటో "సమగ్రత గలిగినదానికే ఉనికి" అను నదే యథార్థమనియు, ప్రకృతిలోని ఏన్నీక (Natural Selection) జరుగు ననుట కేవలం అతిశయోక్తి అనియు చెప్పియున్నాడు. "సమగ్రత గలిగినదానికే ఉనికి" అనే నూత్రాన్ని మొదట వాడుకలోనికి తెచ్చింది పార్శ్వపు పైసర. కాని ఈ నూత్రానికి, డార్విన్ వాదానికి ఏమాత్రం అతకదు. డార్విన్ సిద్ధాంతరీత్యా జీవచలనకీర్తియున్నా, వాని పరిసరమున్ను పరస్పరం కేవలం వాహ్యసంబంధంమీదనే ఆధారపడి వడుతూఉంటాయి. కాని జీవచలనకీర్తి, పరిసరము వీటిలోని క్రమానుగతమగు మార్పులకు జరగే సంఘర్షణమే కొంత మించుమించుగా జీవపరిణామమునకు దృఢస్థితిత్వమును సిద్ధింపజేస్తూ ఉంటుంది. ఈ విధమగు డార్విన్ సిద్ధాంతవ్యాఖ్యానమును చూచి నప్పుడు మన కందులో యాదృచ్ఛికపరివర్తనసిద్ధాం

తము (Accidental Variation Theory) ముగిస్తూ ఉంటుంది. ఈ సందర్భంలో యాదృచ్ఛిక మనే మాటకు కారణరహితసంభవ మనుకోవచ్చు. అనంతపరివర్తనలో ఉద్వేగింపరాని సంభవమే యాదృచ్ఛిక మౌతుంది.

ఇట్టి సిద్ధాంతానికి ప్రాకృతికక్రమములో ఆధారము లేకపోలేదు. ఒక తాత్త్వికుడు అన్నట్లు ప్రకృతిని నిష్పాక్షికంగా పరిశీలించినవానికి, అది జీవుల సుఖానికి చెందిన ఒక అవధికి చేర్చుగల ఉపాయ మెట్లు అవుతుంది? ప్రకృతిగమనానికి, జీవుల ఉత్పత్తిక్రమానికి తాదృశ్య మెచ్చట వస్తుంది? ప్రకృతిలో ఒక పరిపూర్ణ శీవనికాశము రావలెనంటే వేలకొలది జీవికలు పరిణామములో భిన్నమైతేనే అది జరుగుతుంది. అందుచే చివరకు తేలే దేమిటంటే, ప్రకృతిమూలము అని మన వివాదము; పోగా శీవసంగత్యం, శీవపరిణామము అనేది ఆ మూలమాత్రానికి భిన్నముగా అవ్యుదయము జరిగే అంతాలు.

ఈ పై వాదంలో ఒకటి రెండుంకాలు కొంచెం యోచించవలెగవి. ఈ ప్రైధంగా ప్రాకృతికపరిణామంలో జీవికలు వృథా అయిపోతూఉండటం అనేది ధార్మిక వాదానికి బలం తెగించకపోగా ఒకవిధంగా దీక్ష నిస్తుంది. ఎందుకంటే, ప్రకృతిలో ఎన్ని ఎక్కువ జీవికలు సంఘర్షణ చెందితే అన్ని ఎక్కువతరగతులు పరిణామం చెందే ఉపాయ ముం దని ధార్మిక వాదము. అంతేకాక ప్రకృతిలో వైరవ్యం కలిగిన జీవికలు మన యావులకు ఎంత విఘ్నకటంగాను, అనవసరంగాను కనుపించినా అవి ప్రకృతిలో అన్ని ఎక్కువతరగతులను పరిపూర్ణతకు చేర్చుటకును, బహుముఖజీవికావికాసమును, పరిణామిని కొనివచ్చేటందుకును, మన మనుకొన్నట్లు జీవికలకు సుఖానితని ఏర్పరచేటందుకును ఎంతో అవసరమై తీరాలి.

ఈ రీతిగా ప్రకృతిజన్యభరితాలు సహేతుకములుగా కనిపిస్తున్నప్పుడు ప్రకృతి అవలంబించే పదాలు అసహేతుకము లెట్లా అవగలవు? లేదా ఈ ప్రకృతిజన్యభరితాలు సహేతుకాలని నిర్ణయించేటందుకు మన బుద్ధి చాలనిదైనా కావాలి.

“విశ్వంలోని ప్రతిపరమాంశమున్నూ కొన్ని కేటలను ఇమిడ్చి కొని ఉంది. వీటి గమనమాత్రాన్ని అనుసరించే ప్రపంచంలోని ప్రతివస్తువున్నూ—జీవమున్నదైనా, లేనిదైనా—పరస్పరాంతరకర్మలను తలపిస్తూ ఉంటుంది. ఇదే నిజమైతే ఆగమ్యగోచరమైన విశ్వస-

కాశంలోని ప్రపంచస్థితిహాడ తక్కువ నిజమైంది కాదు గదా.”

అని హగ్గీస్ అన్నాడు. ఆతే దింకా చెప్పాడు: “కాస్తాభ్యుదయచరిత్ర తెలిసినవా రెవ్వరైనా దాని పురోగామిత్యం అన్ని యుగాలలోను తన ఆధిపత్యాన్ని విస్తరింపజేసుకొంటూ పోవుటే కాక పరాక్రమ, కార్యకారకత్వము వీరి ప్రచారమున పారభాక్తికము, అద్భుతము అను ఉపాదాన మనవుని ఆలోచనల నుండి నెట్టి బేస్తోంది అనే విషయాన్ని ఒప్పుకుంటారు.”

యాంత్రిక దృష్టి హగ్గీస్ ఈ విధంగా చెప్పినా కొన్ని సందర్భాలలో ప్రకృతిలోని యథార్థాలు కొన్నిటి (అవగా మనవుని పారభాక్తిక శీవనమునకు సంబంధించినవి) ప్రస్తావన వచ్చి వచ్చును, అవి తన పై దృష్టికి వ్యతిరేకములైనా తప్పనిసరిగా ఒప్పుకోవలసివచ్చింది. కాని రత్త్యము, పరిణామము అనేవి మనకు వ్యతిరేకసంబంధము కలవేనని, విశ్వక్రమానికి, వైదికావధులకు సంబంధం లనలే మనా లేదని అతే దింకోబోట తెలియపరిచాడు. “విశ్వక్రమానికి సంఘటితామంవిద గల ఘటమిది అధికం. అందుచే సంఘాభివృద్ధి అంటే విశ్వక్రమానికి అడుగడుగులి ఆదుతగిలవే అవుతుంది. ఆ విశ్వక్రమానికి బదులుగా తాత్త్వికాభ్యుదయాన్ని ఆదేశం చేస్తున్నాం. కనుక సంఘంయొక్క తాత్త్వికాభ్యుదయం విశ్వక్రమాన్ని అనుకరించటంవిదను, దానినుండి వైద్యాలి పోవటం విదను కాక, దానిని ఎదుర్కోటంలోనే ఉన్న దని తెలిసికోవలసి ఉంది.” ఇది హగ్గీస్ వాదము. పరిణామానికి, తత్త్వానికి వ్యతిరేకత ఉందనే ఈ వాదము కొంచెం యోచించవలెగది. హగ్గీస్ తన వాదంలో విశ్వక్రమంలో నుండి తత్త్వాన్ని బహిష్కరించడంలో ఉద్దేశం కనుపించదు. అందుచే అతని దృక్పథంలో సందిగ్ధత ఏర్పడింది. ఆతడు మొదటినుంచి చివర వరకు చేసిన పరిణామవాదము సంబంధముగా నడవలేదు. మనం విశ్వమంతా ఒక ఏకమని తీసుకొంటే రత్త్యమునేది స్వాభావికంగానో, యంత్రంగానో విశ్వక్రమంలో నుంచి ఉద్భవించిన ఆకోగ్యాంశ మౌతుంది. లేదా అది (రత్త్యము) శరీరమునే (విశ్వక్రమము)నే తిని వేయునంతటి అస్వాభావిక, అయంత్ర బాహ్యమై యుండాది. మొదట అసలు హగ్గీస్ విశ్వ మేకమను విషయమే అనుమాన మైతేలుంది. పోగా

అది ఒప్పుకొన్నదా అదిని దృష్టిలో తీర్చుము
తన ఉనికికై తా నాశ్రయించిన విశ్వక్రమానికి ముప్పు
దెచ్చునంతటిది. కావున తత్త్వము, తత్త్వపరమాగమము
అనేవి ఒకానొక సహజక్రమంలో చాలానికి భిన్నం
కాని అంశాలమాత్రమే ననటం సబబుగా ఉంటుం
దేమో. పోగా సృష్టి అనుసరించే పద్ధతులనుమాత్రం గమ
నించి, సృష్టిక్రమాన్ని పాటించకుండా ఆలోచించ
మనడం మన సంగతిగా లేదు.

ఇక పార్శ్వపు పైస్పర్శ పండితుని విచారించి
యాత్రీ తివిషయానికి ఇంకా కొంచెం తృప్తికరమైన
వ్యాఖ్యానం లభిస్తుంది.

యాంత్రికమైన వ్యాఖ్యానం తీవ్రాస్త్రానికి
నిత వర్తిస్తున్నా, తాత్త్వికమైన యథార్థాలకు
అంతే వర్తిస్తుందని పైస్పర్శవాదము. అతని వాదం
తాత్త్వికతానికి దాడితీయటమే. అతడు తన
వాదంలో తీవ్రారంభంతో నేరుకొని, అంతకు పూర్వ
మున్ను పరిసితులు, జానారంభము, తత్పూర్వపరిసితులు
క్రమంగా వివరించి ఒక సమగ్రమైన మూత్రాన్ని నిర్వ
చించాడు. అనిర్దితమై అసంబద్ధమైన సామాన్యమునందే
నిర్దితమై, సంబద్ధమైన బహుళరూప్యతకు జరుగు
మార్పున్నా, ఆ సంబద్ధంలో పదార్థంలో జరిగే బహుళ
సంగమతయన్నా, తదనుయ కమైన చలనవికారమున్నా
పరిణామక్రమంయొక్క సహజగుణాలని పైస్పర్శ నిర్వ
చనం.

పైస్పర్శ ఉద్దేశంలో “తాత్త్వికంగా లభించే
తుట్టతది వ్యాఖ్యానం, ప్రత్యేకసంశ్లేషణలను
(special synthesis) సంఘటించి పరిపూర్ణ మొన
రించే వైశ్వికసంశ్లేషణమాత్రమే జౌతుంది.” అత
డింకా తాత్త్వికంగా లభించే వైశ్వికసంశ్లేషణ, పదా
రముల చలనము, వీటి రీతిలో మార్పులను నిర్ణయింపగలి
గితే చాలు నన్ను పప్పుడు మన కంట నచ్చడం కష్టం.
ప్రాథమికసూత్రాలు అనే పుస్తకంలో అతడు మనం
అర్థించే విధాంతము పదార్థచలనాలను పునర్విభజించే
అనుచారికవిధాంత మైతరాలని వ్రాశాడు. కాని
అట్లాంటి సూత్రము పూర్తిగా పారమాణుకసంబంధ
మునకు చెందింది. కనుక అది మానవానుభవంలో పాత్ర
వహించే గాఢవిశేషాన్ని వివరించలేకపోతోంది.
మనము ఎటుపురంగమన చూస్తాము. ఆవిష్కర్తని రంగునా
చూస్తాము. కాని ఈ రెండింటిలోను వ్యతిరేకమయ్యే
వివిధమైన అనుభవం నిందుకుని విశేషమైనదో వాటివాటి

కాంతిరంగమరముల పరిమాణములనునకూడ ఈ
గానన కాదు. ప్రాకృతిక శాస్త్రంనుండి మానసిక
శాస్త్రంవరకూ తీసుకొనిరాబడే కారణమాత్రం అను
భవాల పరిమాణాన్ని వివరించటానికి చాలను.

శక్తియొక్క నిరామగమనంనుంచే పరిణామ
రహస్యాన్ని బయటపెట్టి తీయాలి. ఉండని పైస్పర్శ
పండితుడు చెప్పిన పప్పుడు విశ్వాన్ని సులించిన
అతని యాంత్రికవివరణలోని అపవాదాన్ని
గ్రహించగలగాము. అనుభవాన్ని సంపూర్ణంగా
వివరించవలసిన తత్త్వశాస్త్రాన్ని, యాంత్రికశాస్త్రానికి
సంబంధించిన ఒక చిన్న ప్రాథమికసూత్రంమీద నిలిపి
వ్యాఖ్యానించడం సబబుగా లేదు. పదార్థము, శక్తి
వీనితో సంబంధించిన ఓ చిన్న సూత్రం మానవుడు,
బుద్ధి, సంఘం, తాత్త్వికపద్ధతులు మున్నగు అంశాల
వన్నింటిని ఇమడ్చుకొనేటంతటిది మాత్రం కాదు.
కాంతిరంగమరములను సరిగా నిర్ణయించడంమూలాన
కాని, విషయాన్నిగ్రహించే మానవకేరీరంలోని నరాల
కేంద్రానుకంపాలను సృష్టికరించటంమూలానకాని,
రంగులను దర్శించినప్పుడు నేత్రాంతరమున జరిగే
మార్పులను వివరించినంత మాత్రంచేతకాని, సూక్ష్మ
దయమో, సూక్ష్మాసమయమో, ఇంకా అట్లాంటి ఏ
ఇతరప్రదర్శనాన్నో చూచినప్పటి నుంచర్యామధుని
ప్రస్తుతితం కావడం కష్టం.

ఇట్లాంటి యాంత్రికవివరణలో మనకు కనపడే
అపవాదముల్లా, సమగ్రమైన విషయాన్ని అసంపూర్ణ
విషయాలమూలాన వివరింపజూడటం. కాని వ్యాఖ్యాన
మన్నా, వివరణ అన్నా తిక్కుర తెలిసిన విషయాలను
ఎక్కువగా అర్థమైన విషయాల ఆధారంపై తెలుసుకో
గలటం. కాని ప్రైప్రయత్నంలో సమగ్రమైన విశ్వ
తత్త్వాన్ని, పరిణామాన్ని తెలుసుకొనేటందులకై
అసమగ్రమూ, అసంపూర్ణమూ అయిన అంశాల
ఆధారంతో ప్రయత్నించడమే కనిపిస్తుంది. విశ్వ
గమనానికి తృప్తికరమైన వ్యాఖ్యానం కావాలంటే
తీవ్రమము, భౌతవ అను పదాలను ఉపయోగించు
కొని వివరణ చేస్తే వీలుగా ఉంటుందికాని పదార్థము,
చలనము అనే పదాల ఉపయోగంవలన వివరణ ఏమీ
ప్రయోజనం లేదు. బాగా యోచిస్తే పదార్థమూ,
చలనమూ అనే పదాలు మనము మన భౌతవాక్రమంలో
సృష్టించుకొన్నవే కదా! ఎప్పుడూ పరమానాను
భవాన్ని బట్టి భూతకాలాన్ని వ్యాఖ్యానం చేయగల

లేము. అట్లాగే జీవితము, బుద్ధి వీటి ననుసరించే విద్యాన్ని వ్యాఖ్యానించడం సముచితం. జీవితం, భావన అనేవి వివిధమై ముఖ్యమైన ఈ భౌతిక విద్యానికి సంబంధించిన కథాంతర సముద్యమాలన్నా కావాలి; లేదా తనకు తానే ఆవధిగా నిలిచిన ప్రకృతికి జీవితము, భావన అనేవి వ్యాఖ్యాన మన్నా అయిఉండాలి.

భౌతికకాలాన్ని బట్టి వర్తమానాన్ని వ్యాఖ్యానించే పరిణామవాదము మొదటగా వర్తమానాన్ని అనుసరించి భౌతికకాలాన్ని వ్యాఖ్యానించే వాదానికిన్నీ దారి ఇవ్వాలి. అట్లా జరిగితే భవిష్యత్తును అవధిగానో, ప్రయోజనంగానో, లేక అదర్శంగానో భావించుకొని, వర్తమానాన్ని అనుసరించే వ్యాఖ్యానించవచ్చు, ప్రస్తుతస్థితిమైన పరిణామాన్ని అనుసరించి, పదుగ్రము, సంతోషమైన విశ్వవానాన్ని వివరించగలిగినట్లే తీర్థస్థులనుబడుతుంది. అట్లా జరిగిన తర్వాత విద్ధించిన అంశాలలో విశ్వాసముండాలి.

ఈ విధంగా జీవితానికి ఆంతర్గతంగా ఒక ప్రయోజనం ఉందనే ప్రాతిపదికమీద మానే వ్యతిరేకమైనదేకాక ఆత్మగృహీతమైన ఒక ప్రయోజనం జీవిత పడుతుంది. ఆత్మజ్ఞానం అనేదికూడా పాదశాసితజ్ఞానం జగత్తులో ప్రస్తుతిస్తూ ఉంటుంది దీనే ప్రాతిపదికపెంచే ఆగ్రహముంది. ఈ రెండు ప్రాతిపదికలనూ అంగీకరిస్తే తీర్థకాస్త్రము చెల్లుబాటుగనూ, వస్తువదగినదిగానూ అయి జగత్తును గూర్చిన వ్యాఖ్యానానికి ఉపకరిస్తుంది.

చంతవరకూ మనం పరిణామాన్ని యాంత్రికంగా, తీర్థకాస్త్రంగా యోచించి చూచాము. యాంత్రికవివరణ కేవలం వ్యాఖ్యానానికి క్రిందిపెట్టు అనేది మనం తెలుసుకొన్నాం. ప్రఖ్యాతకారీరకాస్త్రం నాడు పేర్లేక పరిణామాన్ని గురించిన యాంత్రికవివరణ యథార్థానికి దూరంగాను, ఆసంగతంగాను ఉన్నదనీ, అందులకు కేవలం వస్తువిరూపం వివరణపదతికి ఆధారంగా తీసుకోవటమే కారణమనీ అభిప్రాయపడ్డాడు. ఎలా గంటే: కీరీరమునందలి కాలేయపు నిర్మాణం తెలిసినంతమాత్రాన అది చేసే పనినితీ బోధపడటం కష్టంగాదా! పనినిబట్టి వస్తునిర్మాణం తెలియవచ్చునేమోకాని వస్తువిరూపాన్నిబట్టి అది చేసే పని నిర్ణయించడంమాత్రం కుదరని విషయం. కీరీరంనుండి కొన్ని పదార్థాలు బయటికి రావటం, మిగిలినవి పదార్థాలు కీరీరం తీసుకోగలగటం కేవలం కీరీరంలో ఉండే ఆసంఖ్యాకములైన జీవకణువులవల్ల కీరీరపోష

ణకై జరుగుతుంది. ఈ అంశాన్ని ప్రయోజనసిద్ధాంత రీత్యా తిలకించుచినప్పుడే మనం గ్రహించగలుగుతాం. పేర్లేక ఒకచోట ఇట్లా అన్నాడు: "కారీరకాస్త్రంలో జీవకణువులను గురించి యోచించేటప్పుడు మనం ప్రయోజనసిద్ధాంతరీత్యా చూడవలసి ఉంటుంది. ఎందుకంటే, వాటి గమనం యాంత్రికంగానూ, యాంత్రికమైన ఏ ఇతిరబసారోజశ్శక్తిమూలానగానీ మార్పు చెందేది కాదు. కారీరకాస్త్రంలో సరియైన వివరణ కారీరక రసాయనవ్యాఖ్యానంవల్ల సమకూరటం కుదురనిది. అందుచేత కారీరకాస్త్రంలో ప్రతివిషయం ప్రయోజనదృష్టి వివరించవలసిఉంటుంది." ఇందు మూలాన జీవకాస్త్రపు మేరలలో యాంత్రికవ్యాఖ్యానానికి సేవగము పెట్టిన క్లెంటరూడు. కానీజీవకాస్త్రంలో యాంత్రిక వ్యాఖ్యానం ప్రయోజనార్థవ్యాఖ్యానానికి తరువాతిదే నని మాత్రం జ్ఞాపకముచుకోవాలి. ప్రయోజనము పరివర్తకపరిసరాలను అనుసరించి రూపాంతరం చెందుతూఉండాలి. అసలు ప్రకృతిలోని ఆంతరంగిక ప్రయోజనస్ఫుందమే మనకు కనుపించే బాహ్య గమనాల క్రమాన్ని ప్రేరేపిస్తూ ఉంటుంది. అందుచేత ఆ ప్రయోజనదృష్టి విషయాలను గ్రహించలేకపోతే అది మన పారితాసాదుతుంది.

పరిణామానికి సంబంధించిన జీవకాస్త్రసిద్ధాంత మనకు ప్రాతిపదికయైన యథార్థాంశాలను పరికించి చూస్తే ప్రాకృతికసంగమభూమిలోపాలు తదనుబంధమైన ప్రయోజనమాత్రంకూడా గోచరిస్తుంది. పరిణామక్రమం కేవలం ప్రయోజనపూర్వకం అని రుజువు చేయటం కొంత కష్టమైనప్పటికీ దాని క్రమం ఒక ప్రయోజనంతోసం గమించే ఫోరటిలో ఉన్నదనటం సబబుగా ఉంటుంది. కొన్ని విషయాలు తీసుకొని చూస్తే ప్రయోజనపూర్వకంగా ఉన్నట్లు గోచరిస్తాయి కాని మరికొన్ని అంశాలు కేవలం బయటి పరిస్థితులనుబట్టి మారుతూ ఉంటాయా? అట్లా కేవలం బయటి పరిస్థితులనుబట్టి మారేవానికి ఏం ప్రయోజనం చెప్పులం?

మార్క్యయిక తెలిసిన భౌతికావసరము, దార్శినిక ఎక్కువగా ప్రాముఖ్యమునిచ్చే సెన్సుయల్ సెల్లెక్టును, జీవులబుద్ధివలన జరిగే విశేషము—ఈ మూడు అంశాలూ సర్వసామాన్యంగా పరిణామగతిలో ఆంతర్భాగాలు. ఈ అంశాలు మనకు ప్రకృతిలో ఎప్పుడూ దర్శనమవుతూనే ఉంటాయి. అనేకరకాల పక్షులను తీసుకొనిపోయి ఒక చోటలో విడిచిపెట్టా మనుకోండి.

అప్పుడు ఒక పక్షి అకలి తీర్పుకోవటంతోనూ ఏమి చెడు కుతుంది. ఇంకొక పిల్ల మిగ్గునక్రియతోనూ పనికివచ్చే వేగొక పిట్టను చేరుతుంది. ముట్టియొక పక్షి తనకు గిట్టనట్లుంటే తీవి నొకదాన్ని పాదమార్చడానికి చూస్తుంది. ఈ సందర్భంలో సార్వీపంతకుడు వ్యాఖ్యానిస్తూ ప్రతిపాదించే తన సహజసిద్ధమైన అంతర్లంగిక స్ఫురణములవలన తనకు పనికివచ్చే ఆహారం వెతుక్కొనిపోయింటుంది. ఆ అంతర్లంగికస్ఫురణ, ఆ పక్షి ఉత్పత్తికి పూర్వపు తరాలనుండి పాత్ర వహించే ప్రాకృతిక సంగ్రహణమహాస్వము వనుసరించి ఉంటుంది. కాని ప్రాకృతిక సంగ్రహణ ప్రక్రమానికి కేవలం బాధ్యత వహించేది మాత్రం కాదు. తీవ్ర స్వయంకృషి పరిపర పరిసితుల వనుసరించి కొంతవరకు అందులకు కారణ మౌతుం దని చెప్పవచ్చు.

ఈ విధముగా ప్రకృతిలోని తీవుల స్వయంకృషి వలన జరిగే ఎన్నికయే ప్రయోజన మనుకొంటే, అపైన ప్రాకృతిక సంగ్రహణా, నేటివరకు దాని క్రమమూ సులభముగా వ్యాఖ్యానించవచ్చు. ప్రకృతిలో ప్రయోజనపూర్వకములైన అనేక మార్పులు, ప్రాకృతిక సంగ్రహణ ప్రయోజనవాదమును మించి చూస్తే, కేవలం ప్రయోజనవిరహితమైన తీవ్రసంగ్రహణములవలన కలిగినప్పటికీ, అవి ఏదో ఆకారముగా యాదృచ్ఛికముగా తలపించినవేనని వారు శాస్త్రజ్ఞుని అభిప్రాయము. అట్లంటే సమయాల్లో ఒక్కొక్క ప్రయోజనకరతవేత్పత్తికి అనుసరంగా అపరిమితమును కాలము సరిపుచ్చుకుంటూ ఉంటుంది. కాని తీవి తన స్వయంకృషివలన ఆ ఇబ్బందిని తగ్గించుకొని పొగలుగుతుంది. అయినప్పటికీ తీవుల మానసికవికే యింకా తీవ్రక్రమానికి సంధించే అంశాలక్రింద పరిగణించ వీలులేదు. వాటిని తీవ్రక్రమానికి ప్రాథమికాలగునూ, వ్యాఖ్యానకరాలగునూ పరిగణించవలసిఉంది. కాని పర్యవసానానంతరంగా తీవ్రక్రమంలో తీవుల మానసికరీతి అక్షిప్తమైన దని చెప్పవలసిఉంది.

మానవస్వభావాన్ని పరికిలించినప్పుడు పై అంశం మనకు స్పష్టంగా గోచరిస్తుంది. పరిణామ క్రమానికి ఒక విస్తృతప్రయోజనం లేదని వాదించేవారు సహితం మనుష్యుడు బుద్ధిపూర్వకంగా ఒక ప్రయోజనంతోనూ పనిచేస్తూ ఉన్న విషయాన్ని కాదనలేక పోయారు. ప్రయోజనం ప్రయోజనవిరహితమైన పరిణామక్రమంలో తలపించే అంశముగానే వారు పరిగణిస్తూ వచ్చారు. కాని మనం ప్రయోజనం అనేదాన్ని

ప్రయోజనపూర్వకమైన పరిణామక్రమానికి సంగతమైన అంశంగానే పరిగణించవలసిన అవసరాన్ని గమనించ వలసిం దంటాము.

ఇక ప్రకృతిని వ్యాఖ్యానించడం కటికపెట్టి మానవుని, అతని మానసిక ప్రవృత్తిని విచారణచేసి చూస్తే పరిణామగతికో విస్తృతప్రయోజనం ఉందన్న విషయం బాగా తోధపడుతుంది. ఈ సందర్భంలో మనం మానవుని, అతని మానసిక ప్రవృత్తిని ప్రకృతికి భిన్నాంశాలుగా గాక ప్రకృతిలోని అంశభాగాలుగా పరిగణించటం యుక్తము. మనం ఈ చోటలో తీవ్రశాస్త్రవివరణనుండి మానసిక శాస్త్రవివరణకు దిగముందు, వీటి రెండింటిలో గల భేదము ఆయా శాస్త్రాల విస్తరణకు సంబంధించినదేగాని క్రమానికి, పద్ధతికి ఎంతమాత్రమూ సంబంధించనిదని మనము గ్రహించాలి. అందుచేత భౌతిక శాస్త్రము పరిమితమైన సరిహద్దులలో, తన స్థానమునూ, కారణములనూ అన్వేషిస్తే, రీత్యశాస్త్రము కొంచెము వెనుకకు పోయి, పర్యవసానాలకి తుట్టుకుడి సానమూ, కారణమూ కనిపెట్టేందుకు ప్రయత్నిస్తుంది. మొత్తమువీధి రెండింటి పద్ధతులూ ఒకటే. మానవుని అనుభవాలను నిప్పుడి కంఠా రిజిచి చూస్తే, మానవుని బుద్ధి, సంకల్పము, ప్రయోజనము అనేవి మూడూ కలిసి విశ్వానికి మన మిచ్చే వ్యాఖ్యానానికి ప్రాతిపదిక లవుతున్నాయి.

మానవుని, అతని బుద్ధిని పరిణామక్రమంలో అంశాలుగా పరిగణించినట్లయితే అతని తాత్త్వికతవిధంలో ముట్టియొక అంశముకూడా గోచరించకపోదు. పరిణామ గతిలోని ఈ అంశాన్ని పరికిలించినప్పుడు యథార్థ విషయాల్ని మాత్రమే కాక పద్ధతుల విలువనుగుణించిన భావంకూడ చూడవలసివస్తుంది. మానవుని బుద్ధికి యథార్థ అంశాలన్నీ ఏదో ఒక ఆవధికి సంబంధించిన విలువలు కలిగియున్నట్లుగా కనిపిస్తాయి. మానవుని తాత్త్వికమైన స్వయంజ్ఞానాన్ని పరికిలించినప్పుడు ప్రయోజనాన్ని గుణించిన భావం ప్రకృతిపరిశీలనలో కంటే మానవుని మానసికపరిశీలనలో ఆధికంగా ప్రదర్శితమైనప్పటికీ, ఆ ప్రయోజనభావం క్రమంగా విలువను గుణించిన భావానికి ఎక్కువగా తావు ఇస్తూ ఉంటుంది.

పరిణామక్రమంలో సంగతిమయ్యే యథార్థాంశాల ద్వారా మనకు మానవుని ప్రకృతిలోనే గోచరమౌతుంది. దాని సహాయవల్లనే మన మా యథార్థాం

కాల ఆంతర్యాన్ని ఆరంభముతో గలుగుతాము. తాత్త్వికా దర్శనములో కాని, నైతిక ప్రకృతిలో కాని మానవునికి సంబంధించిన యథార్థవిషయాలు ఏ ఇతర అనుభవాని కైనా సహజస్మృత్యంతో తీసిపోవు. అట్లాంటప్పుడు మన తాత్త్వికోద్దేశాల అభివృద్ధి పరిణామక్రమానికి సంబంధించిన యథార్థాంశాలపై తన ప్రభావము ప్రసరింపజేసుకుందంటే ఎలా? మరి ఈ తాత్త్వికోద్దేశాలు ఆ పరిణామక్రమంలోని ఆంశాలని బహుళముగా కదా?

ఈ ప్రశ్నలకు సమాధానము చెప్పాలంటే ఈ యథార్థాంశాల నిజస్వరూపక్రమాన్ని క్లుప్తంగా నైనా అవగాహనచేసుకోవాల్సి ఉంది. మొదటగా నైతికాభివృద్ధిక్రమాన్ని మనం చూడాలి ఉంది. మనము నీతి అనేది సహజముగా క్రమంగా పరిణామ గతిలో అభివృద్ధి చెందిన విశేషంగా తీసుకోవచ్చును. కాని అది ఎట్లా అభివృద్ధి చెందినదనే ప్రశ్నకు స్పష్టమైన మతిమునకు చెందిన పరిణామవాదులు ఫలితోద్దేశాలు అనేకే గతానుగతికంగా విద్యోగ్యతలనే వాటికి దారి తీర్చా యంటారు. ఆవిధంగా ఒక జీవి చేసే ఒక పనివల్ల జీవసమాహానికొ, జీవజాతికొ కలిగే ఫలితాన్ని అనుసరించే ఆ పనియొక్క ఘనత నిర్ణయించబడుతోంది. కాస్త్రప్రతిభావలో చెడితే తాత్త్వికానుభవము సాంఘిక ప్రతికారకత్వమునుబట్టి వ్యక్తినిమించే సంఘాని కిస్తే, ఆ వ్యక్తికినీ మళ్ళీ మార్గంలో నడుస్తూ ఉంటుంది చచ్చుచూట. ఆచారము నైతికరీతిని నిర్ణయిస్తూ ఉంటుంది. ఈ పై నిబంధనలలో వ్యక్తికి చెనుక సమాజ మనే ఓ అవధి ఉన్నదని తేలుతోంది. కాని విత్తరీకృతమైన వ్యక్తిస్వార్థమే సంఘస్వార్థముగా రూపాంతరం చెందటం తప్ప వ్యక్తిస్వార్థంగాని, తత్త్వాన్వయఫలితంగాని మానవుని తాత్త్వికతనాన్ని ఆక్రమించే విధిమాత్ర గ్రహణానికి దారి తీస్తున్నాయో? లేదు. లోకంలో సమాజాచారాలకు వ్యతిరేకుడుగా ఉన్న వ్యక్తికే దృఢమైన విధినిర్వహణానుభావన కలుగుతోంది. తాత్త్వికకాస్త్రములో ఓ చిన్న వాక్యం తలచుగా వినవస్తూ ఉంటుంది. ప్రవక్త అయినవాడికి తన మాతృదేశంలో తప్ప ఇంకెక్కడా గౌరవానికి కొరతలేదు. తాత్త్వికకాస్త్రప్రతిభలో ఈ వాక్యంలోని సత్యం అనేకపాదులు జన్మించింది. ప్రవక్త అనేవాడికి సమాజం ఎట్లా ఉంటే దాగుంటుందో అనే విషయం, సమాజంలో ఆతని చుట్టుపట్ల

నిర్వహణ పరిస్థితులవల్లగాక అమాంతంగా అలా తిట్లు తుంటుంటే అదే అంతే!

అటు మానవుని నైతిక ప్రవర్తన పరిణామ గతిలోని అంశమేనా? అనేది విచారణీయాంశము. పరిణామం ఒక క్రమరీతిలో వికృతమును పొటిస్తూ ఉంటుంది చనుకొంటే పై ప్రశ్నకు అవు ననే జవాబు వస్తుంది. కాని తాత్త్వికవిర్ణయాలు స్వతస్సిద్ధాలుగా ఉండవు; ఎల్లప్పుడు పరాక్రమాలగానే ఉంటాయి. వాటిని అట్లా ప్రత్యేకపక్ష కాంక్షలుగా ఎందుకు ఎంచుకొనుంటే ఒక సమాధానం లేకపోలేదు. మానవుడు తన జాతికి నీతి ఉండటంవలన ప్రయోజనం గుర్తించటంమూలాన నీతి అనేది దైవకాసవాన్ని అనుసరించి జరుగవలసిందని సమర్థకర్తృలను నిర్వర్తించే బాధ్యతను, విధిని రోజురోజుకూ దృఢతరం చేస్తూ వచ్చాడు. అట్లాంటప్పుడు మానవుని నైతికజీవితంలోని యథార్థాంశాలు మానవమానసికకాస్త్రానికి సంబంధించిన యథార్థాంశాల శ్రేణిలోకి ఎట్లా రాగలవు?

వైద్యులు మాట్లు పండితుడు అన్నట్లు ఒక విషయాకొ, సందర్భాన్ని గురించి మనకు కలిగే నైతిక భావాలు ఆఖరికి ఆ విషయాలూ, సందర్భాలూ మనకు నచ్చటం వలనో, గిట్టకపోవటంవలనో కలిగే చిత్ ప్రేక్షము ప్రాతిపదికగా కలుగుతాయి. మనకు కలిగే అనుభూతివలన ఒక వస్తువు చుట్టగా ఉండనో, వేడిగా ఉండనో చెప్పగలిగినట్లే, కొన్ని పనులు మంచి వనీ, మణికొన్ని చెడ్డ వనీ చెప్పకొంటాము. సుఖము, దుఃఖము అనేవికూడా మనకు కలిగే అనుభూతివలననే నిర్ణయించుకోగలుగుతాము. అందుచేత ఒక విషయం మంచిదనో, చెడ్డ దనో చెప్పటంవలన తేలే దేమిటంటే: అట్లా నిర్ణయించే వ్యక్తికి సమర్థతము, లేదా అసమర్థతమును కలిగించే భావోద్రేకమే ఆ నిర్ణయానికి మూల కారణమని తేలుతుంది. 'సుఖాన్ని ఇచ్చే పనిమాత్రమే మంచిదని వాదించే సఫలతావాదులుకూడ ఒకానొక ప్రత్యేకపు పని చేసినప్పుడు ఆ పనియొక్క నైతిక స్వభావాన్ని గురించి తేవలం లేదు బుద్ధి కండినంతవరకే నిర్ణయం చేయగలుగతారు. కాని సఫలతావిదాంతంలో మొదటినుంచీ పూర్వ విశ్వాసం కలవానికైనా ప్రప్రథమ మూత్రం భావ ప్రకోపం (emotion) నుంచే ఆవిర్భవిస్తుంది. విధిన్నమైన వ్యక్తుల భావోద్రేకములు కాని, విధిన్నమైన జాతుల భావోద్రేకములు కాని చూచినప్పుడు అవి, వారి వారి బుద్ధి

విధవాలకంటే విస్మయంగా గోచరిస్తాయి. ఆయాభావో
ద్రేకాల నమనం చే వారి వారి సైతిక ప్రమాదాలు
విస్తూత వైవిధ్యతతో ఏర్పడ్డాయి. ఆయా వైవిధ్యాన్ని
వివరించగలటం మూలాననే ఈ సిద్ధాంతం మనకు నచ్చు
తాటుగా ఉంది. పోగా ఈ సిద్ధాంతంవలన విగతిన
పరిణామ క్రమానిగ్ని, తత్త్వానిగ్ని సన్నిహిత
సంబంధం ఏర్పడిటంమూలాన మన కది వచ్చటానికి
ఇంకా ఎక్కువ అవకాశముంది. ఇంక మనం చేసే
తాత్త్వికనిర్ణయాలన్నీ మన భావప్రకోపంలోంచే
ఆవిర్భవిస్తాయి గనుక ఆ నిర్ణయాలు తల్ఫలావివి
కావు అనడానికికూడ వీలులేదు. తేజీచి చూస్తే ఏరకపు
నిర్ణయమేవా మన భావప్రకోపాన్ని చాటి ఉత్పత్తి
కానేలేదుకదా? అందుకు ముఖ్యంగా ఉదాహరణ
కాదగింది మనకు కలిగిన రసానుభూతి. ఏదైనా సాంఘిక
కావ్యము విన్నప్పుడో, విలాసవంతమైన చిత్రలేఖ
వాన్ని చూచినప్పుడో మనకు రసానుభూతి కలగటం
సహజం కదా? యిట్టి రసానుభూతికి అన్నప్పట్లా మన
యిదివిచక్షణ ఏమి పనిచేస్తుంది? అప్పుట్లో మనకా ఆనందాన్ని
ప్రసాదించి మనకా అనుభూతిపేరలగు అందించే
మనలోవడిచే తాత్త్వికభావప్రకోపమేగదా?
లేదా, ఈ కారణాలవలన మనం ఒకరు చేసిన పనిని
మించిననో, చేడవనో అన్నప్పుడు ఆ నిర్ణయం కేవలం
భావప్రకోపంలోనుంచి వెలువడించే కారణంచేతి
దాన్ని త్రోసివేసి కాదన గలమా?

ప్రకృతిలో సైతికాభివృద్ధిని విమర్శించినపుటి
కంటే మనలోకలగు సైతికస్ఫురణమును చూచినప్పుడు
వ్యక్తిని అతిక్రమించిన ఒకానొక పారభాషికవిధి వ్యక్త
మౌనా ఉంటుంది. ఈ పారభాషికవిధిని ప్రేరేపించేది
సమాజము, లేదా జాతిభావమేనని పరిణామవాది
అంటాడు. వ్యక్తివడవడికి సంబంధించిన ఈ విధిని
ధాలు సమాజస్వేచ్ఛా ఉండాలి అనే ప్రాతిపదికమీదనే
బయల్దేరుతూ ఉంటాయి. అట్లాంటి విధినిర్వహణ
బాధ్యత వ్యక్తిని మించి సమాజమునకంతటికీ స్ఫురించి
వచ్చును ఆవిషయప్రసక్తి తెచ్చి, అది పరిణామక్రమం
లోని అంతర్యాగ మని, అది ప్రకృతినుండి మానవసమా
జానికి, మానవసమాజంనుండి వ్యక్తికి సంక్రమించే
అంశంగా పరిణామవాది స్పష్టమై ఉంటాడు. ఈ
వాదంలో సాపత్యం కుదరాలంటే, వ్యక్తిని అధి
గమించి సమాజం ఎట్లా ఉందో అట్లాగే సమాజాన్ని
అతిక్రమించిన మరో విశేషం ఉండితిరాని. ఆ విశేషం
ప్రకృతి అనుకొంటే దానికి వెనుక మరొకటికూడ

ఉండేమా చూడవలెనుగదా! అట్లా ప్రకృతికి వెనుక
ఉండే విశేషం దైవత్వమని అదర్శవాదులు అంటారు.
కాని ఈ శాస్త్రీయఅనుమానం అప్పటితో ఆగిపోతే,
అక్కడితో ఎదుగు చూచుగూలేక ఆగిపోతుంది.
ఆపైన ఏమిచెప్పివా అదిఅంతా అగమ్యగోచరమే,
మానవుని బుద్ధికి అందనిదే ఇంతివరకూను.

ఇంతకీ సైతికస్ఫురణకి ప్రధానలక్షణంగా కను
పించేదట్లా అది ప్రతివిశేషానికి ఓ విలువను కలగడం,
తాత్త్వికరసానుభూతిను యోచించేటందుకు ఆ విలువ
అను తీసుకోవటంలో ఉపకరిస్తుంది. సైతికనితేలు విష
యాల యభారతనుబట్టి చేప విధయానికి తీసు నిర్ణ
యాలు సైమెట్టిలో వంటారు. అంతేకాక సైతికనిర్ణ
యాలే క్షుటకుని వనికూడ వాదిస్తారు. అది సహజమే.
అయినా పరిణామసిద్ధాంతానికి విశ్వాసవ్యయం ఉన్న
దన్నమాటమీద తీసుకొని చూస్తే విషయాల మూల్యం,
విషయాల యభారత ఆనే భావాలు పారమాణికశ్రేణి
లోకి వస్తూ యనిపిస్తుంది. అంటే ఇందుకు ఒకేతీరివి
కాకపోయినా వాటిలో తరతమభేదాలున్నాయి.
ఇందువల్ల ప్రతివిషయానికి విలువ ఉండితిరా అని ప్రోధ
పడుతుంది. అయితే ఈ విలువవలన ఎవరికి ఉపయోగ
ముంది? చేసి విలువవలన దానికి ఉపయోగ ముం దను
కొంటే నీతివియమును, స్వకీయమును విధి, దాన్ని తన
కొరకై తానే నిర్వహించుకోవలసిన బాధ్యత—ఇవన్నీ
వంటవంటనే బయల్దేరుతాయి. కాని ఈ సిద్ధాంతము
సరిపడలేదని రుజువైంది. ఇంక పోతే, విషయాల విలువ
వలన సమాజానికి ప్రయోజనం ఉందనుకొంటే సాంఘిక
బాధ్యత, సహితాసిద్ధాంతము మొదలైనవి బయల్దేరు
తాయి. చెనుకటి చర్చలో ఈ వాదంకూడా యుక్తంగా
వన్నెకెక్కలేదు. ఈ విధమైన యోచనవల్ల మనకు
గేలేది ఏమి టంటే—వస్తువుల విలువకలగడంమూలాన
కూడ ప్రయోజనం లేదనీ, ఈ అసంఖ్యాకాలైన విలువ
లకుమూలమైన గొప్ప విలువ ఇంకొకటి ఉండేమానని
అనిపిస్తుంది. ఈ మూలమైన విలువనుగూర్చి తాత్త్వి
కులు దైవమని వర్ణిస్తూ వచ్చారు కాని, ఆ మహా
దంకస్వయాపాన్ని వివరించటంలో అసంఖ్యాకాభి
ప్రాయాలు లున్నాయి. దైవమంటే మానవుని బుద్ధి
కందని ఓ మహాత్తరవిశేష మని కొందరూ, మానవ
కృతాన్ని అధిగమించగల వ్యక్తి తరకై అని
కొందరూ, ఉత్క్లిష్టతావిశేషత గల వ్యక్తిత్వమేనని
కొందరూ ఎవరికి తోచినట్లు వారు అర్థం చెప్పకొంటూ
వచ్చారు. దైవాన్ని వ్యక్తితరకైగా చిత్రించే

వారు వస్తువిషయవిలువను గురించలేదు. ఎందుకంటే మన మిచ్చే విలువలు కేవలం మానవుని కక్షమీదనే ఆధారపడి ఉంటాయి. మనము విలువలకు పూలమైన మాటలన్నీ పోషించినవస్తువులూ, ఆ మాట మాటలన్నీకీ ఓమాల మానవతయన్నూ ఉండితీరాలి. ఇంక కేవలం మన బుద్ధివిశేషాన్ని ప్రయోగిస్తే దైవమనేది ఓ మనూ తరమైన ఉత్కృష్టవ్యక్తిగా తలపోయగలగటం కష్టం. ఈ నిర్ణయానికి ఉపకరించే గుణావు కూడ దొరక్కదు. ఇందులో ఒక విశేషంకూడ ఉంది. మన బుద్ధివిశేషం చాలా పరిమితమైంది కావటం మూలం, అలాంటి విశ్వకర్మనినుతించి విశ్వాన్ని, దాని క్రమాన్ని గుతించి నిర్ణయానికి రావటంకూడ కష్టమేకదా? అందుచేత ఈ యోచన తప్ప అసాధ్యమేకదా అవకాశముంది. అయినప్పటికీ దీనిని సమర్థించే వాదమున్నూ లేకపోలేదు. మానవుడు ప్రకృతిలోని అంశము. మానవునిలో ప్రధానాంశము అతని బుద్ధి. అందుచేత ప్రకృతిగతమైన మానవుని బుద్ధి ప్రకృతినిజస్వరూపమునుండి చేరుగా యోచించబానికి అవకాశ మెక్కడ ?

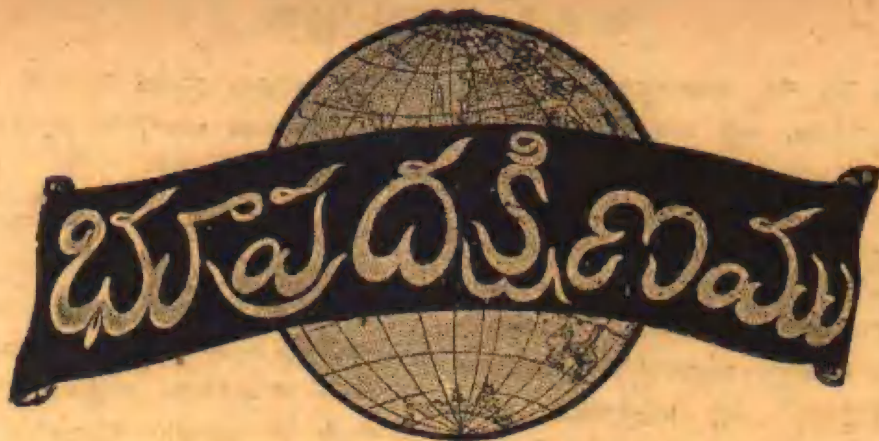
ఇంతకీ మన కో పరిష్కారమార్గం ఉంది. మనం చేసే నిర్ణయాలు పారభౌతిక, తాత్వికఉపాధులపైనుండి బుద్ధివిశేషంతో ప్రకృతితరహాలో లేన మెటోవాలి. దైవము వ్యక్తిత్వ మనే వాదం కేవలం బుద్ధిబలంమీదనే ఆధారపడాలి. మనకు బయటికి అంత తిర్క్కము కాక, బయటికి కారణము బోధపడక లోన నుండి అది అట్లా ఉండాలి, ఇది ఇట్లా వుండాలి అని స్ఫురించే అంతరంగికతరక్కము ప్రధాన మైనది. బయటికి కనపించే తిర్క్కము యుక్తివిమత్కారము, సత్యాసత్యముల మిశ్రమము వీటి అన్నింటిలో కలిసి మెలిసి యుండేది. కాని ఆ అంతరంగికతరక్కము ఈ సంగతులపరిమితులను చాటి అధిగమించే రహస్యము.

ఒక ప్రఖ్యాతికాన్త్రుత్వాన్ని అధికతర అధిక తమ ప్రవృత్తులు కనిపించినకొద్దీ అల్పతర, అల్పతమ ప్రవృత్తులు గిరస్సు మోకరించి బలియై నశించిపోవాలి. ఆ మహాప్రకృతికి గల విశ్వమూల్యాన్ని అనుసరించే తిది తరమైన వస్తువుల విలువలు ఉంటాఉంటాయి. అట్టి

అధికతమమూల్యాన్ని కనిపట్టడం మన సామాన్యమైన తిర్క్కానికి అందేది కాదు. సరికదా, ఆచరణపూర్వకమైన జీవితంలోంచి సముద్భవమయ్యే ఆచరణీయ కాగణాన్వేషణల వల్ల సిద్ధించే ఉత్కృష్టవిశేష మని 'కాంటు' తాత్వికుని ఆశీస్సాయము. వ్యక్తియోచన ఉంటే, కాన్త్రుత్వసంబంధత మారుతూ ఉంటుంది. అట్లాగే దైవమునుగుతించిన యోచనకూడా. ప్రాశస్త్యం రాయన అనే అతడు మనము కలిగించటం ఒక ఎత్తూ, విశ్వాన్ని మెచ్చుకోవటం ఒక ఎత్తూ అని అన్నాడు. విశ్వాన్ని వర్ణించేటప్పుడు దృష్టాంతానికి అందినా అందకపోయినా కేవలం తాత్వికమైన సిద్ధాంతం అవసరం అవుతుంది. కాని దాన్నే మెచ్చుకోవలసినదే మానవుని విధిన్న ప్రకృతి అనే అద్దం పెట్టుకొని చూడవలసినవైంది. అందుచేత ప్రయోజనవాదమూ, యాంత్రికవాదమూ? అంటే కేవలం కష్టం. తార్కికవ్యక్తికల వాదిలో బుద్ధిమీద సర్వవిధాల ఆధారపడినా మనవురికి, అతని బుద్ధికి అందించే పరమసత్య మంటారు. కాని మానవుల సరియైన క్రమకృతిమూలాన్నే అసలం సత్యం గోచరిస్తుంది నంటే, మనం ప్రయోజనవాదరీత్యా చూడవలసినవైంది. మానవుల సంపూర్ణ ప్రకృతిని చూస్తే అందులో అధికాంశము కేవలం తార్కికంగా నమ్ముతాటు అయ్యేదిగా ఉండకపోగా వానికి కలిగే స్ఫురణ, వారికికలిగే సంకల్పం, వారు చేసే పని-వీటి నేనుజరించి ఉంటుంది.

అందుచేత పారభౌతికవాదమూ పరిపూర్ణ సత్యానికి చేరువలోనికిగా కనిపిస్తుంది. జీవితపు విలువలో ఎదుగుత లేకపోలే, దాని రూపాంతరాలుగా వెలువడే స్ఫురణ, అనుభూతి, భావన, సంకల్పము, కర్మ—ఈ అంశాలతో విలువలేదు. కాబట్టి, బుద్ధివిచారణకంటే అనుభూతి అనేదే వ్యక్తిత్వానికి దగరగా ఉంటుంది. అంతే కాదు—విశ్వానికి సంబంధించిన సమస్యకుకూడ అనుభూతే మూలాధారము.

కనుక ఈ చర్చలో విశ్వంలో ప్రకృతి పూజానానికి వెనుక దాని ప్రయోజనం, దాని వెనుక జీవవ్యక్తి అనేది గోచరిస్తాయి. ఈవిధంగా యోచించి అన్వయించుకొంటేనే మన పరిణామ వాదం పార్థకంగా ఉంటుంది.

శ్రీ మావిడిపూడి వెంకటరంగయ్య

ఈ నెలలో మనము మనరాష్ట్రమునుండి సంఘాతమును ప్రారంభము చేయవలసినదిగా ఉన్నది, రాజ్యాంగపరిషదభ్యుత్థుడు లా.కె.ఎల్. శేషివ ఒక ఉపసంఘమును నియమించి, భాషాప్రయుక్తరాష్ట్ర సిద్ధాంతానుసారముగా ఆంధ్ర, కర్ణాటక, కేరళ, మహారాష్ట్రములను ప్రత్యేకరాష్ట్రములుగా నిర్మాణము చేయుటకు ఏ లున్నవా? ఉక్తాయిత్యగా వాటి పరిహారము ఏలగు ఉండవలెను? వాటిని నిర్మించుట వలన ఏర్పడు ఆర్థికపరిపాలనాభవితములు ఎట్టివిగ నుండును?—అన్న విషయములను పరిశీలించి నిశ్చయముకొనవలసినదిగా కోరెను.

ఆంధ్ర రాష్ట్రము

అప్పటినుండి "ఆంధ్రరాష్ట్రము త్వరలోనే రాగలదా? అది ఎప్పుడు వచ్చును? దాని హద్దులేవి?" అను విషయములనుగురించి ఆంధ్రులలో కొందరు మాటలాడుకొనుట మామూలయ్యెను. కాని ఈ ప్రశ్నలకు ఎవ్వరిని సమాధానము చెప్పదగిన స్థితిలో లేదు. ఉపసంఘము చేయబోవు విచారణలో పాల్గొనుటకు ఆంధ్రసంస్థ లేవియు ఇంకను కావలసిన ప్రయత్నములు చేయుచున్నట్లు అనుభవము. త్వరలో ఆంధ్రరాష్ట్రము వచ్చునని అనుకొనుటకుకూడ అవకాశము కనుపించుటలేదు. ఉపసంఘనియామకము జరిగినంతమాత్రమున రాష్ట్రము సిద్ధించు వని నమ్ముట తెలివితేలికనగును.

అవసర ఉపసంఘము

ఆంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణమునకు ఏ లున్నవా అన్న విషయమునుగురించి ఆలోచించుటకు ఉపసంఘ మొకటి అవసరము లేదు. భాషాప్రయుక్తరాష్ట్రసిద్ధాంతమును ఎన్నిసంవత్సరములక్రిందటనో కాంగ్రెసువారు అంగీకరించిరి. ఇప్పటికినూడ వారు ఆ సిద్ధాంతమును ఆమోదించుచునేఉన్నారు. అట్టి స్థితిలో రాష్ట్రనిర్మాణమునకు ఏ లున్నవా అని విచర్చించు చేయుటలో అర్థము లేదు. అచరణలో పెట్టుటకు ఏలలేని సిద్ధాంతములు సిద్ధాంతములు కావలెను. నిజముగా కాంగ్రెసులో వలకుచికి గల ప్రముఖులు కొందఱు ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణమునకు ప్రతిపక్షముగా నుండుటవలననే ఇట్టి ప్రశ్న మొకటి పరిశీలననందించినది. ఈ విషయమున ప్రొత్సహర్షులుజనరల్ వైఖరి అందరిని తెలిపినచే, వారునకోచలక్రిందట మద్రాసురాష్ట్రమునకు ప్రధాన మంత్రియైన రామకృష్ణమిశ్రాదురుగారు హాసముచేటలో ఉపవాదము చేయుచు, రామకృష్ణ భాషాప్రయుక్తరాష్ట్ర నిర్భజనసిద్ధాంతమునకు అనుకూలులైనను దానిని అచరణలో పెట్టుటకు ఇది రోజు వఱకు యెము కాదనియు, ఇంకకంటె ఎక్కువ ప్రధానములగు విషయములను ఆలోచించుటయందు కాంగ్రెసుప్రభుత్వమువారు నిమగ్నులై ఉన్నారనియు, కాకిరము, వైదరావారుసమస్యలు పరిష్కరించునవరకు భాషా రాష్ట్రనిర్మాణమును వాయిదావేయటము అచరణ

మనియు, చిన్న చిన్న భాషారాష్ట్రముల శ్రీవ్రముల
అసందర్భమనియు, అట్టి రాష్ట్రములకు పరిపాలన
భద్రులు భరించుటకుకూడ కత్తిపాపార్థము లుండ
వనియు, స్వలభపరులును ఉద్యోగకాంత గలవారును
అగు వట్టాములలోని కొందఱు ధనికులుమాత్రమే ఇట్టి
విభజనను కొరచున్నారనియు, సామాన్యప్రజలందఱు
దీనిని కాంక్షించుచున్నారని అనుకొనరాదనియు ఉద్ఘా
టించిరి. దీనినిబట్టి ఆంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణవిషయమే
అధికారవర్గములో ఎట్టి అభిప్రాయము ప్రబలి
యున్నదో స్పష్టము కాగలదు. ప్రధానమంత్రిపదవిలో
ఉన్నవారు ఇట్టి అభిప్రాయమును వ్యక్తముచే
యించిగా, రాష్ట్రనిర్మాణము త్వరలో జరుగునని అను
కొనుట సాహసమే కదా! కట్టిగారి మాటలలో ఎంతటి
పరస్పరవైరుధ్య మున్నదో అందఱును ఊహించ
వచ్చును. సిద్ధాంతమునకు అనుకూలురట! కాని దానిని
అమలులో పెట్టుటకు సమయము రాలేదట! సర్వము
మాట్లాడవలె ననుట మంచి సిద్ధాంతమేకాని కాలాను
సారముగ సర్వము మాట్లాడవలె నను వాక్యములో
ఎంతటి అర్థ మున్నదో అంతటి అర్థమే ప్రధానమంత్రి
గారి వాక్యములలో ఉన్నది. సిద్ధాంతమందు వీరికి
విశ్వాసము లేదు. కాని అట్లు చెప్పటకు జంకుచు
వారు ఈవిధముగ మాట్లాడుచున్నారు. వీరి మాటలలో
మరియొక అసందర్భముకూడ ఉన్నది. కాక్కిర,
పాదరాబాదుసమస్యలు పరిష్కారమగునరకు మరి
ఏవిషయములనుగురించియు ఆలోచించుటకు వీలు
లేదట! ఈ సమస్యలు పరిష్కారమగుటకు కొన్ని
తీరములు వుట్టును. ఇవి పరిష్కారమగుట యవగా
హించుమామూస, దీయసమస్య పరిష్కారమగుటయే.
కాని మహమ్మదీయులు ద్వితీయసిద్ధాంతమును పూర్తిగ
విర్రొంపినప్పుడుగదా ఇది పరిష్కారమగుట! వారు
దానిని విర్రొంపినవారని అనుకొనుటకు కారణము
లేనియు కనిపించుటలేదు. అప్పటివరకు కాంగ్రెసు
ప్రభుత్వమువారు తక్కిన సంస్కరణములను చేయ
కుండుట రాజనీతి కాదు. దానిమూలమున దేశములో
చారిత్ర గల పలుకుబడి తగ్గిపోవును: ప్రజలలో అపవిత్ర
వృద్ధిగాంచును. ఏ సంస్కరణమునుగురించి ప్రస్తావన
వచ్చినను కాక్కిర, పాదరాబాదుసమస్యలు పరిష్కార

మగువరకు వాటిమాట ఎక్కువకు వీలులేదని జవాబు
చెప్పట అధికారులకు అలవాటైనది. ఈ విషయమును
ఆంధ్రులందఱు గమనించవలెను.

ఆంధ్రరాష్ట్రముయొక్క పరిపాస్తులను ఉత్త
రొత్తరా మరియొక పరిపాస్తుసంఘము నిర్ణయించు
వనియు, ప్రస్తుతము రాజ్యాంగపరిషద్యుక్తుడు ఏర్ప
రచిన ఉపసంఘము ఈ పరిపాస్తులను ఉజ్జాయింపుగా
నిర్ణయించిన చాలు ననియు అధ్యక్షుడు నూచించి
యున్నాడు. 'ఉజ్జాయింపుగా నిర్ణయించుట' అన్న
మాటలకు అర్థము లేదు. ఉద్రేకపూరితములైన వాదో
పవాదము లన్నియు ఇట్టి నిర్ణయముచేయుటలోకూడ
బయలుదేరును. కనుక ఈ విషయములో గాంధే మార్గ
ములు అనుసరణీయములు. ఇదివరకు కాంగ్రెసువారు
ఏయే జిల్లాలను ఆంధ్రరాష్ట్రములో కలిపిరి,
ఏయే జిల్లాలు ఆంధ్రరాష్ట్రకాంగ్రెసుకమిషి అధీనమం
దున్నవో వాటినే ఆంధ్రరాష్ట్రముగ నిర్ణయించుటయు;
వివాదాస్పదములను ప్రదేశములనుగురించి పరిపాస్తు
సంఘము పరిష్కరించవలయు నని విధించుటయు ఈ
మార్గములు. ఉజ్జాయింపుపాస్తులను నూచించుటకు
ఉపసంఘ ముక్కురలేదు. గనుక ఉపసంఘము వారు
పరిశీలించవలె నని రాజ్యాంగపరిషద్యుక్తుడు చేసిన
ఆదేశాలలో గెండు అనవసరములు. రాష్ట్రనిర్మాణ
మునకు వీలు లేవక ఉన్నది; దాని ఉజ్జాయింపు
పరిపాస్తులను ఇదివరకే కాంగ్రెసువారు నిర్ణయించి
యెన్నారు. కనుక ఏలాటి ఉపసంఘము లేకయే
ఆంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణము జరుగవచ్చును. వెంటనే జరుగ
దగిన పనిని ఆలస్యముగ చేయుటయే ఈ ఉపసంఘము
యొక్క ఫలితము.

కండ్లవీళ్ళను తుడుచుటకై ఈ ఉపసంఘమియా
మకము జరిగినదని అనుకొనుటకు ఇంకొక పాతపు
కూడ కలదు. ప్రత్యేకఆంధ్రరాష్ట్రమును నిర్మించు
అధికారము గవర్నరు జనరలుది గాని రాజ్యాంగపరిష
ద్యుక్తునిది కాదు. ఇంగ్లండు నియమింపబడుఉపసంఘ
మును అతడు నియమించుట సబబు. ఈ మార్గమును అను
సరించుటకు బదులు అధ్యక్షుడు ఉపసంఘమును నియ
మించుట కాలవిలంబము చేయుటయేగాని చేరుకూడు.

రాజకీయరంగములో విపరీతమున ఆందోళన లేనిది ఏ ఉద్దేశము పొందించుటకును వీలుండదు. ప్రజాస్వామ్యము గల దేశములలో ఇది మరింత అవసరము. ఆంగ్లములలో ఇంతవరకు రాష్ట్రానిర్మాణముమీసరించి నిజమైన ఆందోళన లేదు. రాష్ట్రానిర్మాణమునకు విరుద్ధముగ ప్రధానమంత్రియూ, తక్కిన మంత్రులను మాటలాడుచున్నప్పుడు ఆంగ్లమంత్రులు నోరు మాసికొని ఉండుట; ఆంగ్లనాయకులు ఈ విషయమై ఇంతవరకు కలిసి పనిచేయుటండుట; కాననసభలలోని ఆంగ్లములందు ఇందునిమిత్తమై ఏలాటి సంఘటనలు లేకుండుట; ప్రజలు సభలు గావించి ఆందోళన చేయకుండుట—ఈలక్షణములను పరిశీలించినప్పుడు వెంటనే ఆంగ్లరాష్ట్రము రాగలదని చెప్పటకు ఎందు పాపమిందును? కాక్స్టన్ హైదరాబాదుసమస్య లున్న వని మన రాష్ట్రములోని మంత్రులుగారి, కేంద్రములోని సైప్రసుమంత్రివర్గముగారి వారివారికి అభిమానములైన సంస్కరణములను చేయుటలేదా? ప్రత్యేక ఆంగ్లరాష్ట్రానిర్మాణము వారి అభిమానమునకు నురిగాక యున్నది. అందుచేతనే అధ్యక్షుని ఉపసంఘనియమకము.

మొత్తముపైన ఆంగ్లములకు సంబంధించిన వ్యవహారములను వ్యాయముగ పరిష్కరించుటయందును, వారి గౌరవప్రతిష్ఠలను నిలబెట్టుటయందును ఆంగ్లమంత్రులు తమ క్రద్ధహింసచుట లేదనియు, కాననసభలోని ఆంగ్లసభ్యులు ఔదాసీవ్యమును వహించి యున్నారనియు చెప్పకలేము. చెన్నపట్టణములోని ఆంగ్లముల విద్యార్థివ్యయములో ఇది భాగమున్నది. ఇచ్చట నాలుగులక్షల ఆంగ్లములున్నాడు. కాని ఆంగ్లభాషలో విద్యను నేర్చుకొనుటకు తెలుగు పిల్లలకు ఎట్టి అవకాశములు లేవున్నవి. దీనికి తోడు ఈ మధ్య విద్యామంత్రియగు శ్రీ అవివాళలింగం చెట్టిగారు మద్రాసులో తమిళమే ప్రాంతీయభాష అని ప్రకటించిరి. గ్రామీణ స్థాపించబడిన స్త్రీల కళాశాలలో తమిళమునకు, మళళమునకు అవకాశములు కల్పించబడినవిగాని తెలుగునకు కల్పించబడలేదు. ఇట్టి అన్యాయములు ఎన్నో జరుగుచున్నవి. లేకుండాపోయి

లలో పాఠములన్నియు తమిళములోనే ఉన్నవి. కాని మన మంత్రులు ఈ లోపములను, అన్యాయములను చక్కచెట్టుటకు ఏలాటిప్రయత్నము చేయుచున్నారు. కాననసభ్యులుగూడ ఏమియు మాటలాడుటలేదు. అధికారమును నిలబెట్టుకొనుటయందుమాత్రమే మంత్రులకును, కాననసభ్యులకును క్రద్ధఉన్నదేగాని ప్రజల సౌకర్యములను స్పృహించుటయందు వారికి ఎట్టి ఆసక్తియు లేదని స్పష్టమునున్నది. ప్రజలలో చైతన్యములేదనిగాని ప్రజాస్వామ్యవిధానము సఫలము కావలదు. ఆంగ్లప్రజలో అట్టి చైతన్యమునకు కనుపించు జాతులు ఏమియు లేవు.

విద్యాసంస్కరణవిషయమున శ్రీ అవివాళలింగం చెట్టిగారు ప్రకటించుచుండు మార్పులను పరిశీలించినప్పుడు మద్రాసురాష్ట్రములోని మంత్రివర్గము సమిష్టిబాధ్యతవిధానము ననుసరించి ప్రవర్తించుచున్నదా అన్న విషయమై ఒక సందేహము కలుగుచున్నది. రాష్ట్రములందును, కేంద్రముందును మంత్రివర్గము లన్నియు సమిష్టిబాధ్యత గలవిగ నుండవలెనని అందఱు అంగీకరించుచున్నారు. ఏప్రభుత్వకాఖయందుగాని మారనపద్ధతులను ప్రవేశపెట్టినపుడు దానికి సంబంధించిన బాధ్యతను మంత్రులందఱు ఒహించవలసినదనియు, అందుచేతనే మంత్రులందఱు ఒక ప్రధానమంత్రియొక్క నాయకత్వమున ఒకేకాలమున పదవుల నధిష్టించుటయు, అననరమైనప్పుడు అందఱును ఒకేకాలమున రాజీనామా ఇచ్చుటయు జరుగవలె ననియు సమిష్టిబాధ్యతకు ప్రధానలక్షణముగ నున్నది. కాని ఈమధ్య హిందీభాషవిషయమై శ్రీ అవివాళలింగం చెట్టిగారు వెంటనేమొదట ఒక ప్రకటనను చేసి తర్వాత దానినిమార్చిరి. మొదటి ప్రకటనలో హిందీభాష తమిళజిల్లాలలోనివారు చదువవలసినది లేదనియు, ఆంగ్లకర్ణాటకకేరళజిల్లాలలోనివారే దానిని చదువవలసినదియని చెప్పిరి. తర్వాత కొంతకాలమునకు ఈ విధేయము రద్దుచేసి తమిళజిల్లాలలోగూడ హిందీభాషను చదువవలెనని ప్రకటించిరి. ఇదంతయు వారు స్వీకరించినది ననుసరించి చేయుచున్నారా, లేక మంత్రివర్గములకి యొక్క సమిష్టిబాధ్యతరూప చేయుచున్నారా? అను విషయము విమర్శించరీయున్నది. ఏ మంత్రి ఇచ్చెము

వచ్చిన మార్పులు ఆ మంత్రి చేయుచున్నయెడల ఒక ప్రతాపిక ననుసరించి కాంగ్రహప్రభుత్వమంతయు నదవలె నను విధానమును వదలితీయవలసినవచ్చును. కాని ఇది ప్రజాస్వామ్యవిధానమునకు విరుద్ధమైనది. ఎన్నికల సమయమందు కాంగ్రహపక్షమునా లోక ప్రతాపికను ప్రకటించుటయు, దానిప్రకారము కాము వరిపాలించునట్లు బాగానముచేయుటయు, ఆకారము చేత ప్రజలు వారిని ఎక్కువగాని అధికారములో ఉంచుటయు జరుగవలె నని అందఱు చెప్తుచున్నారు. కాని ఏ మంత్రికి లోచనట్లు ఆ మంత్రి ప్రవర్తించునాగిన యెడల ప్రజాస్వామ్యమునకు బదులు నిరంకుశపాలనము వచ్చుదును. శ్రీ అధివాళికింగిం చెట్టిగారి పద్ధతులు ఈ దుర్గమనే అనుసరించుచున్నది.

ఈ దోషము మంత్రులందరిలోకూడ కొంతవరకు కనపించుచున్నది. సామాన్యులు చేయు ప్రపంగములకును, మంత్రులు చేయువాటికిని ఒక గొప్ప భేద ముండవలెను. మంత్రులు ఏ మాట లనిన ఆ మాటలకు చెప్పురాదు. ఏదైన ఒక సంస్కరణమునుగురించి వారు వారి అభిప్రాయమును వ్యక్తపరచినపుడు అది మంత్రివర్గ మంతయు కలిసి ఆలోచించి తేల్చుకొన్న అభిప్రాయముగ నుండవలెను. అది ఆచరణలో ఉంచుటకు తగిన దనియు, ఉంచబడు ననియు తేలిన అభిప్రాయముగ నుండవలెను. కాని మన మంత్రులు ఈ క్రమమును అనుసరించుట లేదు. ప్రజలలో ఏదేనో ఆకలను కల్పించుట వారికి మామా లగుచున్నది. మంత్రులు చెప్పు మాటలు వ్యర్థములు కావనియు, అవి కార్యరూపమును పొందుననియు ప్రజ లనుకొనుటలో ఆకృగ్య మేమియు లేదు. “దున్నివవాడిదే భూమి” అను నూత్రము కాము అనుసరించుటకు సిద్ధముగా ఉన్నట్లు సంవత్సరముమండి ఇప్పటి మంత్రులలో అనేకులును, ముఖ్యముగ రివిన్యాయమంత్రియు చెప్తుచు వచ్చిరి. కాని గతమాసములో కాంగ్రహఅధికార గర్హమువారు ఈ నూత్రమును అంగీకరించలే దనియు, భూస్వాములకు వ్యక్తపాదముబాగు ఇచ్చు శక్తులు, మంత్రులనూత్రము నిర్ణయింపబడుననియు ఒక ప్రకటనను మారుమూలలో ఎక్కడనో ప్రకటించిరి. కాని

నూత్రమును పదేపదే మంత్రులు ఉపయోగించి నందున భూస్వాము లనేకులు పాంత క్షణసాయమును అరంభించి గైకులకు తీవ్రపాధి లేకుండ చేయ మొదలుపెట్టిరి. అనేక జిల్లాలలో గైకులు భూములను వదలిపెట్టుచున్నారు. భూస్వాములు బలాత్కరించియో, కోర్టులకు వెళ్లియో వారి భూములను స్వాధీనపరచు కొనుచున్నారు. చట్టవిరుద్ధములగు చర్యలు పెరిగిపోవుచున్నది. తమ బాధ్యతను గుర్తించక మంత్రులు ఇప్టము వచ్చినట్లు ప్రపంగము చేయుటయే దీని కంతకు కారణము. మాటలాడిన పద్ధతుకూడ మంత్రివర్గ మంతయు కలిసి తీర్మానించుకొనిన అభిప్రాయములను, క్రియారూపము ధరించు అభిప్రాయములను వారు వ్యక్తపరచవలయునే గాని, గొంతెమ్మకోరికలవలె నుండు అభిప్రాయములను వ్యక్తపరచరాదు. ఆకాశములలో భవనములు కట్టు ప్రయత్నములో వారుండరాదు.

హైదరాబాదు

ఇండియా హైదరాబాదులమధ్య జరుగుచుండిన సంప్రదింపులన్నియు భగ్నములైనవి. తక్కిన సంస్థానములవలె హైదరాబాదు ఇండియాలో చేరుటకు నైజాం ఇప్టపడదాయెను. అతనిని లాంగ్ దీయుటకు దండముతప్ప ఉపాయాంతరము లేదని గతసంచికలో నూచించబడినది. రెండువిధములగు దండోపాయములలో యుద్ధోపాయమును ప్రయోగించుటకు ఇండియా ప్రభుత్వమువారు సిద్ధపడియుండలేదు. ఆర్థికదిక్ష్పంధము గావించి, ఏ వస్తువులకూడ హైదరాబాదులోనికి వెళ్లకుండ చేయుటకు వారు ఏర్పాట్లు గావించుచున్నారు. ఇండియా హైదరాబాదులకు మధ్య రాకపోకలన్నియు ఇంచుమాలమున ప్రంభించిపోవును. అప్పుడు నైజాం ఇండియాప్రభుత్వమువారి మరతుల సంగీకరించు నన్న ఆశ కలదు. కాని యుద్ధము లేక ఈ ఉపాయ మొక్కదానితో అతనిని పూర్తిగ వశపరచుకొనుట సాధ్యమునవాఅన్నది విమర్శించదగిన విషయము. ఆర్థిక ప్రంభనమునలన బాధపడువారు హైదరాబాదుసంపాదములోని హిందువులే. హిందువుల దుకాణము లన్నిటికి సిట్లుతేసి వాటిని వశపరచుకొనుట జరి

గను. వారి వశమందుండు ఆహారాదిపదార్థములనుకూడ
 నైవాంశాద్యోగములు వశపరచుకొనెదరు. ఏదో ఒక
 విధమున హిందువుల సంఖ్యను తగ్గించి మహమ్మ
 దీయుల సంఖ్యను వృద్ధిచేయుటయేగదా రజా
 కార్ల తత్వము. ఎందరు హిందువులు ప్రాణములు
 కోల్పోయిన అంత లాభము తమకు కలుగునని వారి
 అభిప్రాయము. అట్లు విశాళముగాంచిన హిందువుల
 స్థానములలోనికి ఇండియానుండి మహమ్మదీయులను
 రప్పించి, హిందువుల భూములను వారి కిచ్చి హైదరా
 బాదులో మహమ్మదీయులు అధికసంఖ్యాకులగునట్లు
 చేయుటయే రజాకార్ల ఉద్దేశము. ఆర్థిక ప్రభవమువలన
 ఇట్టి పరిణామము తప్పదు. నష్టపడువారును, ప్రాణ
 ములు కోల్పోవువారును హిందువులే. కాని కొంత
 ఆర్థిక ప్రభవ మొక్కదానిపైననే ఇండియాప్రభుత్వము
 వారు ఆధారపడియుండుట శ్రేయస్కరమా? అన్న
 సంగత్యము కలగకమానదు. రజాకార్లు పాయోధులై
 పరిపాద్ధిగ్రామములలో ప్రవేశించి దౌర్జన్యమును
 చేయుచున్నారు. అనగా వారు యుద్ధములోనికి దిగు
 చున్నారని అర్థము. మన ప్రభుత్వము యుద్ధముచేయు
 టకు వెనుదీయుచున్నను వారు యుద్ధము ప్రారంభించు
 చున్నప్పుడు మన ప్రభుత్వము యుద్ధములోనికి దిగుట
 తప్పగలదా? అట్టివారిని తిరిమిచేయుటకై మూడుమైళ్ల
 దూరము మన సైన్యములు హైదరాబాదులోనికి ప్రవేశ
 శించవచ్చునని మన ప్రభుత్వమువారు ఇటీవల నిర్ణ
 యించిరి. అనగా కొంతవరకు ఇది యుద్ధ మారంభించు
 టయే. కాని ఈ చాగుడుమూతల యుద్ధము ఎంత
 కాలము జరుగగలదు? తుదకు ఇది మామూలు యుద్ధ
 మగుట తప్పదు.

ఆర్థిక ప్రభవమువలన నష్టపడువారు హిందువు
 లనియు, ఎప్పటికో ఒకప్పుటికి యుద్ధము తప్పదనియు
 స్పష్టపడినప్పుడు వెంటనే యుద్ధమును ప్రకటించుట
 లాభకరమని అనేకులు అభిప్రాయపడుచున్నారు.
 భారతరాజకీయచేత్రంలో నొకరును, రాజ్యాంగపరిమ
 త్తగులలో ప్రముఖులగునకు చెందినవారును అగు
 కుంర్రా ఈమధ్య ఇట్టి అభిప్రాయమునే తెలిపి
 యున్నారు. ప్రస్తుతము హైదరాబాదులోని హిందు

వులు పేరునకు బ్రిటిష్ వారుగాని, వారు అనుభవించు
 చుండు బాధలకు మితిమేరలు లేవు. చావు తప్ప
 నప్పుడు నానాబాధలు పడి చచ్చుటయూ, యుద్ధము
 మూలమున ఒకే చెబ్బకు చచ్చుటయూ అన్నదే వారి
 సమస్య. ఇట్టి స్థితిలో మరి ఆలోచించక హైదరా
 బాదులో యుద్ధమునకు దిగుటయే ఉత్తమమార్గమని
 తోచుచున్నది. యుద్ధములు, రక్తపాతములు లేక ధర్మ
 మను స్థాపించుట వాంఛనీయమే. కాని అది సాధ్యము
 కాదేమో. ధర్మచేపటాద నరబలిని కోరడువాడేమో.
 గొరక ఆగష్టు ౧౫ తేదీకి ప్రార్థన మతకలహము
 లలో పంజాబు, బొంబాయి, బీహారు, బెంగాలు మొద
 లగు రాష్ట్రములలో ప్రాణములు కోల్పోయిన లక్షలాది
 ప్రజలు, ౧౫ తేదీ తర్వాత పాకిస్థానునుండి కాంది
 శీకులుగా ఇండియాలోకి ప్రయాణముచేయుచు యమ
 యాతన లనుభవించి మృత్యువుపాలైన లక్షలకొలది
 పురుషులు, స్త్రీలు—బిరి మూలముననే మరకు స్వరా
 జ్యము లభించినది. స్వరాజ్యమును నిలబెట్టుకొనుటకు
 మా రక్తపాతము తప్పదేమో!

బ ర్మా

ఒక మన దేశమందేగాక ఏషియాఖండపు దేశము
 లన్నిటియందును ప్రస్తుతపు పరిస్థితులు అల్పిష్టములు
 గను, సంక్షోభ హేతువులుగను ఉన్నవి. మనతోపాటు
 బర్మాదేశముకూడ కొంతకాలము బ్రిటిష్ వారి పాలనకు
 లోబడి కొన్ని మాసములక్రిందట సర్వస్వార్థక్రమ
 కల రాజ్యమయ్యెను. కాని స్వరాజ్యము ప్రాప్తించిన
 నిమిషముననే తమ కష్టములన్నియు నివారణమగు
 ననియు, తమ దేశము కలియుగవైకుంఠముగ మారు
 ననియు అనుకొన్నవారు ఆదేశమందు మన దేశమందు
 ఉన్నట్లు అనేకులు యన్నారు. కాని ఒక దేశములోని
 ప్రజ లనుభవించు కష్టములన్నిటికి సరాయిప్రభుత్వ
 మొక్కటియే కారణము కావలదు. అట్టి ప్రభుత్వము
 అంతరించినవెంటనే కష్టములన్నియు నివారణ మగు
 నని అనుకొనుట ఒక భ్రమ. బర్మాలో అట్టి భ్రమకు
 లోనైనవా రనేకులు యన్నారు. ఇతరదేశములలో
 ఉన్నట్లు అచ్చటకూడ కమ్యూనిస్టుపార్టీ చెందినవారు
 కొందరు కలరు. వారు వారి పార్టీ సిద్ధాంతముల నను

సరించి, ఈ భ్రమకు లోకైవవారి సందరిని చేరదీసి, అల్లరుల మూలమున ప్రభుత్వాధికారమును సంపాదించుటకు ప్రయత్నించుచున్నారు. ఈ పోషితులను గమనించి కాకమానముధ్య బర్మాప్రధాని ఒక ప్రకటన చేయుచు తానుకూడ కమ్యానిస్తునిధాంత ములయందు అభిమానము కలవాడనియు, రష్యాయో సన్నిహితసంబంధ మేర్పరచుకొనుటకు సిద్ధముగ నున్నాడనియు, బర్మాలో సాహకారివిధానమును, జమిందారివిధానమును అంతరింపజేసి కర్షకుల యొక్కయు, కార్మికులయొక్కయు సాభాగ్యమును వృద్ధిచేయ సమకట్టి యున్నట్లును చెప్పెను. బర్మా బ్రిటకాలమధ్య ఇదివరకు ఒక ఒకంబుక జరిగి యున్నది. బర్మావారికి బ్రిటిష్వారు కొంత ఆర్థిక సహాయము చేసియున్నారు. ఇంకను చేయుటకు సిద్ధపడియున్నారు. ఇట్టి పరిస్థితులలో బర్మాప్రధాని రష్యాయోదేశముతో సంబంధము కలిగించుకొనుటకు పూనియున్నాడన్న వార్త బ్రిటిష్ఆధికారవర్గములో కొంత ఆందోళన కలిగించెను. బర్మాకు తాము చేయ దలచుకొన్న సహాయమును చేయుటకు నిలండ దను అర్థము స్ఫురించునట్లు బ్రిటిష్ప్రధానమంత్రి కొన్ని మాటలు చెప్పెను. బ్రిటిష్వారు బర్మాపరిశ్రమలలో అనేకకోట్ల రూపాయలను ఉపయోగించియున్నారు. ఈ మూలధనమంతయు పోవునేనా అన్న భయము వారిని వీడించుచున్నది. ఇదిగాక, ఇంగ్లండునుండి అట్టేలియాకు వెళ్ళు మార్గము దుండు దేశములన్నియు తమ అనుచరవర్గములో నుండుట బ్రిటిష్వారికి ఎంతో అవసరము. దీనికి అన్యథాగా బర్మావారు ప్రవర్తింతురన్న భీతి వారిని ఇప్పుడు పట్టుకొనియున్నది. కనుక రెండుదేశములమధ్య కొన్ని సంప్రదింపులు జరిగినవి. కమ్యానిస్తుప్రభుత్వమును స్థాపించుటగాని, రష్యాయో సన్నిహితసంబంధము ఏర్పరచుకొనుటగాని తన ఉద్దేశము కాదని చెప్పి బర్మా ప్రధాని బ్రిటిష్వారికి కొంత సంతృప్తిని కలిగించెను. కాని ఆర్థికవిధానములో బర్మాదేశమందు సోషలిస్టుసిద్ధాంతముల ననుసరించిన మార్పు లనేకములు రానున్నవియు, ఇవి వచ్చినగాని దేశమందు పరిస్థితులు నిలకడబడయజాలవనియు చెప్పవచ్చును.

మ ల యా

గత రెండువారములమధ్య బర్మాకు పొగుసనం దుండు మలయాద్వీపకల్పములోకూడ సంక్షోభపరిస్థితులు ఏర్పడెను. ఈ దేశములో మలయాజాతివారి కంటె విదేశములనుండి వచ్చిన వైవాహరియొక్కయు, భారతీయులయొక్కయు సంఖ్య ఎక్కువ. ఇది బ్రిటిష్వారి పాలనలో నున్న దేశము. ఇందు రబ్బరు, తగరము చాల ఎక్కువగ దొరుకును. ఈ పరిశ్రమలలో చాలభాగము బ్రిటిష్ సాహకార యొక్కయు, వైవాహరకులయొక్కయు అధీనము దున్నది. మలయాజాతి వారు, భారతీయులు వైవాహరిలో అనేకులు కూలి పని చేసి జీవించుచుండువారు. వారికి లభించు కూలి చాల తక్కువ. సాహకార్లు విస్తారలాభమును గడించు వారు. ఈ కారణముచేత కమ్యానిస్తుఉద్యమము ఇచ్చట కొంత బలపడెను. సాహకారివిధానమును నాశముచేయుటయేకదా ఆ ఉద్యమముయొక్క ఉద్దేశము? వారు కాకమానములో కార్మికులను ఉద్రేకపరచి, అల్లరులను లేపదీసి, సాహకార్ల దేశకులను హత్యజేసి, కాంతిధ్రువలకు భంగము కలిగించిరి. వారిని అణచుటకు పోలీసులు సమగులు కానందున సైనికదళమును బ్రిటిష్వారు ఉపయోగించుచున్నారు. రెండవ ప్రపంచ యుద్ధ కాలమందు మలయా జపాన్వారి స్వాధీనమయ్యెను. అప్పుడు అచ్చటి సామాన్యజను లనేకులకు ఆయుధములు లభించెను. బర్మా, ఇండోచైనా, ఇండోనేషియాలోకూడ సామాన్యప్రజ లనేకులు ఆయుధోపేతులై అల్లరులలో నులభముగ పాల్గొనుచుండుట కిది యొక ప్రబలకారణము. మన దేశములోకూడ ఆయుధములను సంపాదించి దౌర్జన్యమునకు దిగుచుండు వారి సంఖ్య అధికముగుటకు ఇదియే కారణము. అల్లగులను అణచలేకపోయె నను కారణముచేత కాబోలు ఇదివరకు గవర్నరుగ నుండిన వానిని తొలగించి బ్రిటిష్ప్రభుత్వమువారు మరియొక గవర్నరును నియమించిరి. కమ్యానిస్తుల ఉపద్రవము మరింత వృద్ధియగు నూచనలు కనపించుచున్నది వీరిలో అనేకులు వైవాహరిని వచ్చినవారు. వీరిలో ఒక కాళివారు సయాందేశములో పనిచేయుచున్నారు.

ఇండ్లో వైనా

సయాం దేశమునకు ఆచల ఫ్రెంచిపరిపాలనకు లోబడిన ఇండ్లో వైనా దేశ మున్నది. ఇది కూడ రెండవ ప్రపంచ యుద్ధ కాలమున జపానువారి పశేషయ్యెను. వారికి పరాజయము కలుగునాటికి అచ్చట స్వాతంత్ర్యోద్యమ మొకటి బయలుదేరెను. దానిని లేవదీసి నది హో అనువాడు నాయకుడైన వైట్ మిక్ పార్టీ— ఇతడు వైట్ నాం ప్రజారాజ్యమును స్థాపించి దానికి అధ్యక్షు డయ్యెను. ఇదిగాక ఇండ్లో వైనాలో (౧) కంకోడియా, (౨) కొచ్చిక్ వైనా, (౩) లేన్ అను రాష్ట్రములు కూడ గలవు. ఇచ్చట స్వాతంత్ర్యోద్యమము అంత బలవంతముగ లేదు. అందుచేత ఫ్రెంచివారు ఈ రాష్ట్రములపై తమ ఆధికారమును స్థాపించి, వైట్ నాం ప్రజారాజ్యమును కూడ పశేషముగా నొనకొనిరి. కాని ప్రభువులు వారి కది పాఠ్యము కా లేదు. అందుచేత వారు హోతో ఒకరిని ఒకరికి చేసికొనిరి. తర్వాత క్రమక్రమముగ వారు వారి నైవ్యములను, విమానబలమును వృద్ధి చేసికొని ఒకరిని ఒకరు యుద్ధమున ప్రవర్తించి వైట్ నాం ప్రజారాజ్యమును కూడ లోబరచుకొన తీర్మానించుకొనిరి. ఈ కారణముచేత సుమారు ౨౦ నెల నుండి హోకును, ఫ్రెంచివారికిని యుద్ధము జరుగుచున్నది. ఫ్రెంచివారికి కొన్ని విజయములు లభించినను వారు వైట్ నాంను పూర్తిగా జయించలేదు. అందుచేత వారు కేవల హోకునును ప్రయోగించి, హో ప్రజలందరికిని నాయకుడు కాదనియు, అతని ఆధికారమును అంగీకరించనివారు అతడు లున్నారనియు, అతడు కమ్యూనిస్టుపార్టీవా డనియు, రక్షియాలికి మిత్రు డనియు ప్రచారము గావించి తుదకు అతనికి బోట్గా మరయొక ప్రభుత్వమును వైట్ నాంలోని కొన్ని ప్రదేశములందు గతమాసములో స్థాపించి, దానితో సంప్రతింపులు ప్రారంభించియున్నారు. కాని ఈ ప్రభుత్వమును వైట్ నాంలోని ప్రజ లెందరు అనుసరింతురో చెప్పజాలము. కాని లేదనిది ఏమనగా— బ్రిటిష్ వారు మన దేశములో చీలికలను ఏర్పరచినట్లు ఫ్రెంచివారు వారి ఆధికారమును నిలబెట్టుకొను ఉద్దేశముతో చీలికలను కల్పించుచున్నారు. కమ్యూ

నిస్టుల మూలమున కలుగునున్న ఉపద్రవమును ఆణచి వేయుటయే తమ ఉద్దేశమని ఫ్రెంచివారు ప్రచారము గావించుచున్నారు. తమ పాత్రాజ్యాధికారమును నిలబెట్టుకొనుటయే వారి ప్రధానోద్దేశము.

ఇండ్లో నీషియా

ఇండ్లో నీషియాలో కూడ పరిసితులు స్వాతంత్ర్యోద్యమమునకు ప్రతిహతులు లగుచున్నవి. ఇచ్చట డచ్చివారు పరపాలకులుగ నుండి, రెండవ ప్రపంచ యుద్ధములో జపానువారిచేత డబ్బులు రిని, దేశమును వదిలి పారిపోయిరి. అప్పుడు స్వరాజ్యోద్యమ ముచ్చట ప్రబలెను. యుద్ధము ముగిసినతర్వాత ఈ ఉద్యమ నాయకులు ఇండ్లో నీషియా ప్రజారాజ్యమును స్థాపించిరి. తర్వాత కొంతకాలమునకు డచ్చివారు వచ్చి, వారి ఆధికారమును పునఃప్రతిష్ఠ చేసికొనుటకు యత్నించిరి కాని అది సఫలము కా లేదు. అందుచేత వారు ౧౯౪౭ మార్చిలో ప్రజారాజ్యాధికారులతో ఒక ఒడంబడిక చేసికొనిరి. కాని అటుతర్వాత వారు క్రమక్రమముగ వారి నైవ్యములను వృద్ధి చేసికొని యుద్ధమునకు దిగి ప్రజారాజ్యములో కొంతభాగమును పశేషముగా నొనిరి. అప్పుడు ఆ రాజ్యాధికారులు భద్రతా సంఘముతో సంబంధము కలిగించుకొని యుద్ధవిరమణము జరుగు ఏర్పాటులను గావించిరి. వేరునకు యుద్ధవిరమణము కలిగినేగాని డచ్చివారు యుద్ధము ఆపినవారు కారు. అందుచేత గత జనవరిలో ప్రజారాజ్యమువారు డచ్చివారితో ఒక ఒడంబడిక చేసికొని కొన్ని మరతులకు విధిలేక అంగీకరించిరి. ఈ ఆరు నెలల నుండి డచ్చివారు అనేక కుట్రలు పన్ని, దేశముందు చీలికలను కల్పించి, చిన్న చిన్న రాజ్యము లనేకములను సృష్టించి, ప్రజారాజ్యముయొక్క బలమునకు ఎక్కువ నష్టమును కలిగించిరి. ప్రస్తుతము ప్రజారాజ్యము దుస్థితిలో ఉన్నది. కాని ఆ రాజ్యాధికారులు లొంగిపోవుటకు ఇష్టపడుట లేదు. గోరిల్లాయుధమునకు సంసిద్ధులుగ నున్నారు. ఈమధ్య రష్యాతో రాయబారములు కూడ చేసిరి. కమ్యూనిస్టులు కొంత ప్రాబల్యమును సంపాదించగలిగిరి. డచ్చివారు వారి పాత్రాజ్యాధికారమును వదులుకొనుటకు ఇష్టపడని కారణముచేతనే

ఇందోనీషియానుండు కమ్యూనిస్టుప్రచారము, అధికారము బలవత్తర మగుచున్నది.

చైనా

జాకూబములో చైనాదేశముండు కమ్యూనిస్టులకు, జాతీయప్రభుత్వమునకు మధ్య జరుగుచుండిన అంతర్గతము మరింత తీవ్రరూపము ధరించెను. జాతీయప్రభుత్వవైస్యములు అనేక ప్రదేశములందు పరాజయము గాంచి, అనేక పట్టణములను కోల్పోయెను. కమ్యూనిస్టులు బహుశుద్ధిత్వముతో యుద్ధము చేయుచున్నారు. వారి ధాటికి జాతీయప్రభుత్వము నిలబడ గలదా అను సందేయము వుట్టుచున్నది.

కమ్యూనిస్టుల వ్యాప్తి

మొత్తముమీద ఈ నెలలో కమ్యూనిస్టుల వ్యాప్తి అధిక మయ్యెనని చెప్పవలసియున్నది. చైనాలో జాతీయప్రభుత్వముయొక్క ఆసామధ్యము, ఇందోనీషియా, ఇండోనేషియా, మలయాలయందు సామ్రాజ్య తత్వము, బర్మాలో ప్రజల తొందరపాటు—ఈ అధికృతమునకు ముఖ్యకారణములు. ఈ ప్రాబల్యమునకు మరియొక కారణముకూడ ఉన్నదని విషయజ్ఞులు ఊహించుచున్నారు. రషియావారు పశ్చిమయూరపులోను, పశ్చిమజర్మనీయందును వారి అధికారమును వ్యాపించుటకు చేసిన ప్రయత్నము లన్నియు ఈమధ్య విఫలము లయ్యెను. ఇటలీ ఎన్నికలలో కమ్యూనిస్టులకు సంపూర్ణాధికారము రాలేదు. ఫ్రాన్సులో కమ్యూనిస్టు పార్టీయొక్క ప్రాబల్యము కృద్ధియగు చిహ్నములు లేవు. పశ్చిమజర్మనీలో అమెరికా, బ్రిటన్, ఫ్రాన్సుల వారు వారి అధికారమును స్థిరపరచుకొనిరి. అందుచేత రషియావారు వారి దృష్టిసంతకు ఏషియాఖండములోని దేశములవైపు త్రిప్పి, బర్మా మొదలైన ప్రదేశములలోని కమ్యూనిస్టుపార్టీలకు ఎక్కువ సహాయము చేయుచు తీవ్రప్రచారము గావించుచున్నారు. అతికష్టముమీదగాని పశ్చిమయూరపులో సంపాదించుటకు సాధ్యముకాని అధికారము, ప్రాబల్యము ఏషియా ఖండపు దేశములలో సులభముగ సంపాదించవచ్చునని రషియావారు నిశ్చయము చేసికొని ఉన్నారు. వారి కధికసహాయము ఏషియాదేశములలోని కమ్యూనిస్టుపార్టీలకు క్రమతము ఎక్కువగ

లభించుచున్నది. కమ్యూనిస్టులకు ఈదేశములలో ప్రస్తుతము గల అధికృతమునకు ఇదియే ముఖ్యకారణము.

మధ్యప్రాచ్యము

మధ్యప్రాచ్యములోని పాలెస్టియన్ సమస్య కాంతిమాలమున పరిష్కారముగ నూచవలె కనపించుట లేదు. యూదులు వారి ప్రత్యేకరాజ్యమును స్థాపించుకొనిరి. ఆ రాజ్యమును వివాదముచేయుటకు చుట్టుపట్ల నున్న అరబ్బీరాజ్యము లన్నియు యుద్ధములోనికి దిగి, ఇరవై అయిదు రోజులు యుద్ధముచేసివతర్రాత్ భద్రతా మండలి ప్రతినిధియుగ కాంటు బర్నడాట్ ఇరుపక్షములవారిని తాత్కాలికయుద్ధపరిరామమున కంగీకరించుపట్టు చేసెను. ఈ విరామము జూలై ౧౧ వ తేదీతో అంతమునకు. ఈ మధ్యకాలములో రెండుపక్షములవారు కావ్యతవైన రాజీకి వచ్చునట్లు చేయుటకు బర్నడాట్ విశ్వప్రయత్నములను గావించుచున్నాడు. కాని రాజీ భదురు నని తోచదు. యూదులు రెండు ప్రధానమరతులవిషయమై పట్టుబట్టియున్నారు. వారు స్థాపించిన ఇజ్రేల్ రాజ్యము నీరముగ సొందవలె ననెను మొదటి మరతు; విదేశములలో నుండు యూదులు ఈ రాజ్యములోనికి నిరాటంకముగ వచ్చి కాపురము చేయగలిగియుండుట రెండవ మరతు. కాని ఈ రెండు మరతులకు తాము ఎన్నటికిగాని అంగీకరింపమని అరబ్బీరాజులు ఆగ్రురు చెప్పుచున్నారు. ఒకదేశ వారంగీకరించదలచినను వారి ప్రజలు అంగీకరింపరు. తమ్ముకాదని రాజులు అంగీకరించినయెడల ప్రజలు వారిని రాజ్యద్రవ్యముగ చేయ సమకట్టియున్నారు. ఇట్టి పరిస్థితులలో రాజీ భదురుట సాధ్యము కాదు. సర్వస్వారింత్రము లేనట్టి సామాన్య రాష్ట్రాధికారముతో యూదులు స్వస్థిపడియెడల అరబ్బీరాజులు వారితో రాజీ చేసికొనెదరు.

తాత్కాలికయుద్ధపరిరామమును మరి కొంత కాలము పొడిగించుటకు కూడ బర్నడాట్ ప్రయత్నములు చేయుచున్నాడు కాని ఇందుకు అరబ్బీ సమ్మతించజాలరు. అట్లే ఇట్లే ఏదో ఒకటి కిక్కుకొలములో లేవలె నని వారి ఉద్దేశము.

జర్మనీ

జర్మనీవిషయమై అమెరికా బ్రిటన్ ఫ్రాన్సు తల్లియం వారెండు లక్షలబర్లదేశములమధ్య జరుగు

చుండిన, లండన్ నగర జాకెనలలో ముగిసెను. ఈ ఆరు రాజ్యముల ప్రభుత్వములు కొన్ని ప్రధాన నిర్ణయములకు సమ్మతించినవి. జర్మనీ పరిశ్రమ లన్నిటికి 'నూర్' రాష్ట్రము కేంద్రము. అచ్చట ఉత్పత్తియగు బొగ్గు, ఇనుము, ఉక్కు, యంత్రములు—వీటి సహాయముననే జర్మనీ ఇదివరలో ముందుకు రాగలిగెను. ఇట్టి అవకాశము జర్మనులకు ఇకమిడట ఉండరాదనియు, ఈ పరిశ్రమలన్నిటిని పై ఆరు రాజ్యముల ప్రతినిధుల యాజమాన్యమున జరుపవలయు ననియు వీరు నిర్ణయించుకొనిరి. ఇదిగాక, జర్మనీకంటకు సంపూర్ణాధికారముగల కేంద్ర ప్రభుత్వ మేర్పడరాదనియు, అట్టి ప్రభుత్వ ముండబట్టియే హిట్లరు ఇతర చేతముల స్వాతంత్ర్యమును అపహరించగలిగె ననియు, అట్టి ప్రమాదము ఇకమిడట రాకుండుటకు సంపూర్ణాధికారము లేని 'ఫెడరల్' ప్రభుత్వము స్థాపితము కావలె ననియు వీరు చేసిన నిర్ణయములలో రెండవది. వీటిమూలమున రషియావారి నుండి ప్రాన్సువారికి ఏదైన ప్రమాదము సంభవించిన యెడల ప్రాన్సును రక్షించుటకు బ్రిటన్ ఆమెరికాలవారు హామీ ఇచ్చిరి. రెండవ ప్రపంచయుద్ధమునకు ఫలితముగ జర్మనీ నాలుగు మక్కలుగ చీలిపోయె ననియు, వాటిలో తూర్పుజర్మనీని రషియావారును, పశ్చిమజర్మనీలోని మాడుముక్కలను బ్రిటిష్, ఆమెరికా, ప్రాన్సువారును పాలించుచున్నారని చదువరు లెరుగుదురు. పై సభయొక్క నిర్ణయముల ఫలితముగ పశ్చిమజర్మనీలోని మాడుముక్కలు కలిపి ఒక ప్రత్యేక రాజ్యముగ ఏర్పడును.

ఇదిగాక చెలామణివిషయమై కూడ కొన్ని మార్పులను బ్రిటన్ ఆమెరికా ఫ్రెంచివారు గావించిరి. పై నిర్ణయముగాని, చెలామణి మార్పులుగాని రషియావారికి ఎంతమాత్రము ఇష్టము లేదు. పశ్చిమ జర్మనీనంతయు ఒక్కటిగ చేసి, అక్కడి పరిశ్రమల యొక్కయు, అయిదుగోట్ల ప్రజలయొక్కయు సహాయమున బ్రిటన్ ఆమెరికా ప్రాన్సులవారు రషియాపై యుద్ధప్రయత్నములను చేయుచున్నారని రషియావారి అభిప్రాయము. అందుచేత వారు తూర్పుజర్మనీలో తమ బలమును స్థిరపరచుకొను ప్రయత్నములో ఉన్నారు.

బర్లిన్

తూర్పుజర్మనీలో బర్లిన్ నగర మున్నది. ఇది జర్మనీకంటకు ప్రధానపట్టణము. దీనికి గల పేరుప్రతి

మలుతురే పట్టణమునకు లేవు. మనకు ధీర్ఘ ఎట్టికో జర్మనులకు బర్లిన్ అట్టిది. కాని ఇదికూడ రెండవ ప్రపంచయుద్ధానంతరము నాలుగు భాగములుగ పంచబడినది. అవగా పట్టణమునకంటకు ఒకే పరిపాలన ముందుటకు బదులు నాలుగు పరిపాలనలు ఏర్పడినవి. తమ వశము దున్న భాగములలో బ్రిటన్, ఆమెరికా, ప్రాన్సువారు క్రొత్త చెలామణిని ప్రవేశపెట్టిరి. దీనికి రషియావారు అంగీకరించలేదు. ఈ విషయమే వాదోప వాదములు ప్రబలి కుదకు పశ్చిమజర్మనీనుండి బర్లినుకు మధ్య రాకపోకల నన్నిటిని రషియావారు ఆపివేసిరి. బర్లిన్ చుట్టు నూరుమైళ్ళ ప్రదేశమున రషియావారి పాలనకు లోబడిన తూర్పుజర్మనీ ఉన్నది. ఈ నూరు మైళ్ళను దాటినగాని పశ్చిమజర్మనీనుండి బ్రిటిష్ వారు, ఆమెరికన్లు, ఫ్రెంచివారు వారికి లోబడియుండు బర్లినుకు వచ్చుటకు వీలులేదు. వారికి లోబడిన బర్లిన్ లో ఇరవై లక్షల జర్మనులు ఉన్నారు. రాకపోకలకు ఆటంకము కలిగినందున ఈ రెండులక్షల జనమునకు, కావలసిన ఆహారాదిపదార్థములు వచ్చుట దుష్పరిత్యక్త మయ్యెను. ఆకాశవిమానములవ్వారా కొంత సప్తయి జరుగుచున్నది గాని ఎంతకాలము ఇది జరుగగలదు? బర్లినునుండి బ్రిటిష్ వారిని, ఫ్రెంచివారిని, ఆమెరికన్లను తరిమి వేయుటకు రషియావారు పన్నిన పన్నాగమే ఇదంతయు. ఇట్టి సందర్భములో వీరు బర్లిన్ వదలి పారిపోయినయెడల వీరి ప్రతిష్టకు భంగము కలుగును. రషియనకు భయపడి పారిపోయి తమ అభిప్రాయము ప్రపంచముందంతట వ్యాపించును. పారిపోక, అచ్చటనే ఉండవలె ననిన రషియావారు ప్రయోగవిషయములో కల్పించిన ఆటంకము లన్నియు రద్దుకావలెను. యుద్ధముమూలమునగాని ఇది రద్దుకావని తోచుచున్నది. కనుక జర్మనీలోని పరిస్థితులు మాడవ ప్రపంచయుద్ధమునకు దారి తీయుచున్నవని అనుకొనుటలో భారబాంధేమియు లేదు. పాశ్చాత్య నాగ్నకరయందును, ఇటీవల అభివృద్ధి గాంచిన వారి కాస్థాభివృద్ధియందును ఒక గొప్ప లోప మున్నది. నిరంతరము యుద్ధపన్నాపముల యందే నిమగ్నులై ఉండుట ఈ లోపము. దీనిమూలమున వారికేగాక ప్రపంచమునకంటకు ప్రమాదము సంభవించుచున్నది. ఆధునికపాశ్చాత్యనాగ్నకరతనను, ప్రపంచశ్రేయస్సునకును ఏలాటి హానికయు కలుగజాలదు. ప్రపంచములోని ప్రస్తుతకాలపు సంతోభమునకంటకు ఇదియే ప్రధాన హేతువు. (1.7.48)

కలగులగులంప

స్వతంత్రభారతమున మతబోధన

ప్రపంచములో ఉత్తమములగు మూడు మతములకు భారతదేశము పుట్టిల్లు. మహమ్మదీయులచే తరుమ గొట్టబడిన పాఠశాలకు నిలవ నీడ నిచ్చినది మన దేశము. నిరాటంకముగా తమ మతమును ప్రచారము చేసికొనుచు, అన్యులను తమ మతములోనికి మార్పు కొనుచున్న క్రైస్తవమతవరీలకు క్రైస్తవ నిచ్చినది దేశము. మహమ్మదీయమతమునకు హృదయపూర్వక స్వాగత మిచ్చిన దీ దేశము. విద్యారణానములో మత బోధ ఉండవలెనా, లేదా అను ప్రశ్న అట్టి భారత దేశములో విచారించబడుట కొచసీయము. తత్పర్యవసానము విశేషముగా విమోచనము. రాజ్యాంగ నిర్మాణసభ్యుల కమిటీ ఈ విధముగా వ్రాసినది :

“భారతీయులమైన మేము, భారతదేశమును స్వతంత్రప్రజాస్వామికమైన రిపబ్లిక్ గా చేయవలెనని నీరముగా సంకల్పించి.....ప్రభుత్వముయొక్క ధనసహాయముతో స్థాపించబడు విద్యాసంస్థలలో ప్రభుత్వము మతబోధన చేయరాదని తీర్మానించుకొనుచున్నాము.” (మాడవభాగములో, ౨౨ వ సెక్షన్, పుట ౧౦.)

గృత్సమద, విశ్వామిత్ర, వామదేవ, అత్రి, భారద్వాజ, వసిష్ఠ, కణ్వా లను సప్త వైదికబుద్ధి కుటుంబములు; యాజ్ఞవల్క్య, సనత్కుమారాది ఉప నిషన్యులు; మను, పరాశరాదిధర్మశాస్త్రకావ్య కులు; కపిల, పరింజలి, గౌతమ, కణాద, జైమిని, బాదరాయణు లను శ్వాధ్యక్షవేదాంతములు; మైత్రేయ వేదవ్యాసాది పురాణబుద్ధులు; శంకర, రామానుజ, మధ్వాచార్యులు; కల్లభ, చైతన్య, వానక్ మొదలగు మత్యద్రుతకులు, రామమోహనరామ్, దయానందసరస్వతి, స్వామివేదానంద, అనిమిసెంటులు—వీరందరు సర్విన మహత్తరకృషికి ఫలిత మిదియేనా? మతబోధ మాన్యులయే వీరి యత్నములకు పరమావధిగా

నేను కన్పించుచున్నది. వాదాత్మ పదివేలసంవత్సరములనుంచి భారతదేశవర్జితపరిణామమును గమనించి, దాని కంతకు ఫలిత మిదియేనా? ఈ పశ్చిమలో బుద్ధమహావీరులు తమతమ మతముల విందులకే స్థాపించినారా? బ్రాహ్మకేసులై, ఎవారులను, అవేవులను చాటుచు చీనాదేశమునుంచి మన దేశమునకు వచ్చిన యాత్రికులు ఈవిధముగా మన దేశస్థి పరిణమించుననియే నచ్చివారా? మన దేశములో హిందువుల దేవాలయములు, యూదుల సిన్ గాగోలు, క్రైస్తవుల చర్చీలు, మహమ్మదీయుల మసీదులు ఉన్నవి. ఇవన్నియు ఎందుల కున్నవి?

తర్వాతి సెక్షన్ లో ఈక్రిందివిధముగా ఉన్నది:

“ప్రభుత్వ సహాయమున నదనవబడు విద్యా సంస్థలోగాని, లేక ప్రభుత్వ మాహాదించిన విద్యా సంస్థలోగాని చదువుకొనుచున్న విద్యార్థి ఆయా సంస్థలలో నుండు మతబోధనకు, తన కిష్టము గాక పోయినచో, బెళ్ళనవసరములేదు.”

మన దేశములో అనేకమతములుమాత్రమేగాక, వివిధమతానుయాయల మధ్య విశేషములు, తగాదాలు కలవు. ఇట్టి పరిస్థితులలో మతబోధన సలుపుట కష్టమని తోచవచ్చును. మహాభాష్యములో భగవాన్ పరింజలి యనినట్లు, భేదకు లున్నారని వంట మానెదమా? పంటను తినివేసి పొడుచేయు మృగము లున్నవని విత్తనములు చల్లుట మానెదమా?

ఈ రాజ్యాంగపద్ధతి ప్రణాళికను తయారుచేసిన మహామహులగు న్యాయవేత్తలు ప్రభుత్వముయొక్క స్వాధీనములో ఆములుజరుపబడు ప్రస్థులనుంచి దీనినిమాత్రమే తీసివేయుట కేల తల పెట్టిరో ఆశ్చర్యము గనే యున్నది. భారతదేశమున పలురాష్ట్రములలో వివిధవిధములగు ఆచారపద్ధతులున్నవి. ఈవిధేదాలనుంచి కూడ వివాదములు బయలుదేరుట నేడుగూడ మనము చూచుట గలదు. కాకాచారము, మాంసా

హారము అను విధేదము లున్నను, మద్రాసులోని హాస్టల్స్ లో ఆరవ మెస్సు (Mess) లని, ఆంగ్ల మెస్సులని, మున్సింగ్ల క్రైస్తవ మెస్సులని కలదు. ఈ క్రిష్టమస్సు యొక్క ఉండుటచేత, ఇట్టి సంస్థలలో నుండువారికి ఆహార మియ్యబడరాదని ప్రభుత్వము కాసింపరచుచునని అన గలమా? లేక ఎవరకు కావలసిన ఆహారమును వారి కొనుగట ఉచితమా?

మన దేశములో వివిధభాష లున్నవి. భాషా భేదముకూడ వివాద హేతువుగానే పరిగణించినది. భాషావిభేదాలుగాని, వివాద హేతువులుగాని కావట్టి భాషయే ప్రభుత్వముచే ఆహారంపబడునా? దుష్టులలోకూడ వివిధప్రాంతాలలో భేదాలు చాల ఉన్నవి. దీనివలనకూడ అభిప్రాయ భేదాలు, తగాదాలు బయలుదేరనవి. ఒకేఒకవిధమైన వస్త్రవిధానమే దేశమంతట ఉండవలెననిగాని, వివాదాలు లేకుండ ఉండవలెనని నన్నవిధానమే అవలంబింపబడవలెనని కాని కాసింపుట లేదుగదా! ఇదేవిధముగా ఆనేక విషయాలలో విపరీతముగా విభేదా లున్నను, తన్మూలకమైన వివాదా లున్నను ప్రభుత్వము వానిని నిషేధించుట లేదు.

ఆహారము, భాష, వస్త్రము అనునవి అత్యవసరములని, వీనిలో దేశమంతట ఒకేవిధమున వస్త్రభాషా ఆహారములు కుదురవని, అందుచేత వీనిలో నానాత్వము తప్పదని అనవచ్చును. కాని భౌతికశాంతి కై వస్త్రాహారాదు లెంత అవసరమో, మానసికశాంతికి మత మంతకన్న పెక్కు డవసరమని జ్ఞప్తియందుంచుకొనవలయును. మత మక్కరలేదని నాస్తికులన్నచో, వస్త్రాహారాదు లవసరములని యోగులు పలుకగలరు. నాస్తికుని అవసరములు యోగుల అవసరములకన్న విన్నవని యే ప్రభుత్వము కాసింపలేదు. ఒకని అవసరములను కాపాడదలచి మరొకని శాంతిభద్రతలను నాశనము చేయ వలసిపడదు.

వ్యక్తిగతస్వాతంత్ర్యమునకుకూడ పరిమితి కలదు. సానికొంపలను తీసివేయుటకు, త్రాగుడునూ మున్నుటకు, పారిశ్రామికతల కాలము నిర్ణయించుటకు వ్యక్తిగతస్వాతంత్ర్యమే ప్రమాణీకృతము కాగలరా? త్రాగుడు, వ్యభిచారము మొదలగు దుష్టక్రియలను ఉన్మూలించురీతిగా, మతమునుకూడ ఉన్మూలించకుండ, ఈ ప్రసిద్ధనాణ్యులవేల్తలు ప్రభుత్వము నిర్వహించవలసిన పనులలో మతబోధన ఒకటి అని నిర్ణయించిన బాగుండెడిది.

భారతదేశవిద్యార్థిస్థావరము ఈ నాయకులు బుద్ధునితోను, క్రిస్తుతోను బోల్చుదగిన మహాత్మాగాంధీ యొక్క అనుయాయులు, అనుచరులు నై, మతబోధనను తీసివేయుట మొగల బోచనీయును, వివాదముయును.

పదవ పేజీలోని ౨౨ వ సెక్షన్ లో, ౩ వ సెక్షన్ లో మతబోధన చేయుటకు పూర్తిగా అవకాశములు కల్పింపబడిన వని వాదించవచ్చును. కాని ఈ మరతుప్రకారము విద్యార్థియొక్క అంగీకారము లేనిదే ఆతనికి మతబోధన చేయరాదని యుండుటచే మొదటి సంధిగావసయే యున్నది. క్రైస్తవమిషనరీలచే స్థాపింపబడిన విద్యాసంస్థలలో, క్రైస్తవేతరుడు అంగీకరించినను, వైదికుపాఠమును విన వలెననా? వినవచ్చునా? రామకృష్ణమతము స్థాపించు సంస్థలో అన్ని మతములకు చెందిన ఒకేఒక మతబోధనను వినటకు వలెననా?

ఒకమతమువారు స్థాపించు సంస్థలో మతాంతరులకు ఆయా మతములను గురించి బోధచేయుటకు అవకాశము లుండునా?

ఈవిషయములో ౩ వ సెక్షన్ లోనును వినరముగా ప్రభుత్వమే వ్యాఖ్యానించవలెను.

పూర్ణమున వ్యక్తిస్వాతంత్ర్య మున్నను Working Hours కావచ్చును సిగరెట్లు కాల్పు వచ్చు నన్నట్లు మతబోధన చేయవచ్చునని చైకల్పికులుగా పలుకలేరునా?

సి. కున్జరాజు.

(‘వేదాంతిశివరి’ నుండి బో. సు. కాన్త్రి అనువాదము)

ఆర్తరక్షణ

(పద్య-నీతికథ)

ఎవ రా మానుషుఁ డేగుచుండె ద్రుతిమై
సేకాంగియై రక్షణం
దవబోధవజ ముత్తరించి ఘనకృ
త్యాలోచనోత్సేక సం
భవద్వైజవిరాజదాస్యనిధుఁడై,
వార్ధక్యముఁ ద్రొక్కి, తా
సవరింపంజనుఁ గర్ణ మెద్దియై ప్రశం
సాభాజనం బయ్యెడుకా!

ఈ విభావరి నాతని హృదయాంగ
మెందు బొందగు విక్షించుచుండ మనుచు
గ్రంధుకొన దివి దారకాబృంద, మతఁడు
చనెడు నగరంపు టంద మేచంద మనిన.

ప్రత్యూహ సమయజాగ్రన్తానవాసిక
సమ్మర్జితాగరసంచయములు
సమయసంకలితహృచ్చాంతిప్రదాన మ

జ్జనభోజనాదివిస్ఫారితములు,
నిజకృత్రిమసాననిష్ఠాసమ్మర్జిత

స్ఫీతసౌఖ్యాస్పదజీవితములు,
నఖిలవాంఛాప్రదాయక కార్యవేత్త్యసం
ఘటితమానవతాకృతకార్యతరులు

నగుచు సంపద్విపచ్చట లడరుచుండఁ
గొనరికొనర విసాదముల్ గూడిమాడఁ
బ్రాజ్యరాశ్రేణిదిరాశిరత్న మనఁగ
దనరఁ గాహళభువి రాజధాని యగుచు.

ధూమికొచ్చాదితంబు తత్త్వగ్రహూర్తి
నలులు నన్యజవాజ్ఞాతఫణిలి నిశిల
నాత్మరూపం బొరు లెఱుంగు టనుచితం బ
టంచు జనతలిబాధ లిట్లరయు నతఁడు.

వ. అతఁ డజ్ఞేరుచుండుకలీ సంక్రమాద్భుత
భీయానపాంబు నుచ్చైర్నాదం బొండు శ్రోత్రగోచరం
బయ్యెను. తోడ్కో—

అశనివిధితి నవని యద్రుఁగాక గిద్రుఁగాకఁ
గొంతు లేని ధైర్యకుధరముగుట,
నాతఁ డంత దుర్భయాక్రాంతమతిగాక
నాలకించి రూపు నరయ నిలచె.

ఏమని నొడుగుదు ? నెనతో
భూమిని వలకేల నొందు పట్టికలంగక
ధీమతినిఁ గదిసి యెఱుఁ జన
నేమియు నేమియు లేమి కెంతయుఁ దలఁకెక.

అది విని ప్రాజ్ఞఁ డమృతో ! న
యంచె భయంబు ? రయంబు మీఱ నిల
బొదవిన వుండు సందియము
నొండకఁ దెల్పుము, ముచ్చరీరముక
డుడియునుగాక, నీ క్యథను

ద్రోలదఁ గ్రాలద నన్న, సాధ్యయౌక

బదరుచు 'అన్న ! నొంగ !'లన
బంధురగద్గదభిన్న కంఠయై.

చెలఁగి త్రుటిని మృత్యుజిహ్వగ్రభయదమై
మెఱయు హేతివికతఁ దలీన దండు,
తాఁడిఁ దన్ను నారిఁ దల దన్ను మేల్దంట్ల
నచటఁ దారసిల్లు టరయలేక.

వారలఁ బొడగని వేర్మిడిఁ
తేరున భుజగమును మంగి చెనకడు ధాటిక
నేరెను దుపాకితో శ్రేష్ఠ
కారనభీతాష్టదిగ్గజావలఁ డగుచుక.

ఎవరచో దంతఖండమల్లేభ్రమటలు
ప్రేడ లేద నిరాయుధస్త్రీని దాఁక ?
కార్యమయ్యెనుగాద మీ కార్యపటిమ !
కానితో నిర్వి యునురులఁ గాచికొనుడు.

మృద్రజనకంతలంకనాకుంతిలేప్ర
చండభుజదండమండోద్దండు లగుచు
భండనం బొనరించుట పాడిగాని,
తనువె యిబ్బంగి సాధ్యిపై దండుదియ ?

అని ఘోషింపఁగ ఘూర్ణ హృద్వనధులై
యా ధూర్తులపట్టునక
బని సాధించు టలేఖ్య మం చెఱిగి, యా
పై దాయఁగా నోడి, గొ
బ్బునఁ బాదప్రతిభాప్రదర్శకులు నై
పోతొచ్చి 'రినాటికి
పని చాల, జీవము తక్కి' నంచు నపు డా
ర్యక కావనసంఘాతముల్.

వెలఁదిదండ నొండు వేత్రఖండము లేదు,
క్రాలు మనకు హేతిజాల మనుచు,
వెన్ను చూపనయ్యెఁ జిన్ని తుపాకికి
మేటి యేది నష్టకోటి ననఁగ.

ఒక్క డప్రవృత్తిలే నొరుల శేచఁగఁ దారె,
నొక్క డడిద మెత్తి యొడ్డఁ గాచె,
మర్రి వసునివయ ముపయు క్తమునఁజేసి
యొచ్చునీచగతుల నొలయుఁగాదె ?

చిట్టా రామకృష్ణరావు

విమర్శనము

ఆంధ్ర హోమియోపతి బేషధ విజ్ఞానము

గ్రంథకర్త: వేమనరపు వేంకటరమణశర్మగారు, కవిశైలిరపురము, తూర్పుగోదావరి జిల్లా. దేవ్యాపైటాన ౭౦౦ పుటలకు పైబడిన గ్రంథము. వెల ౧౨ రూ.

ఇప్పుడు డిప్లొమే, డిగ్రీలులో క్రమముగా పలుకుబడి సంపాదించుకొనుచున్న 'హోమియోపతి' వైద్యవిధానమునుగురించిన సమస్తవిషయములు, ఈ వైద్యములో వాడు రకరకాల మందుల లక్షణములు, వాటి ప్రయోగ ఫలితములును ఈ గ్రంథములో సయితకముగా, సప్రమాణముగా, సులభమైన భాషలో వివరింపబడినవి. ఈ వైద్యములో అభిమానాదరము లున్నవారు తప్పక చదువదగి యున్నది. 'హోమియోపతివైద్యసర్వస్వ' మని దీనిని గ్రంథకర్త పేర్కొనబడిన అతిశయోక్తి లేదని గ్రంథావలోకనము ఋజువుచేయుచున్నది.

జాతీయ విజ్ఞానము

ఆంధ్రరాష్ట్రకాంగ్రెసువారి ఆదేశాదరములతో విజయవాడలోని జాతీయవిజ్ఞానపరిషత్తువారు ప్రచురించిన ప్రత్యేకసంచిక ఇది. సంచికాసంపాదకులు ఏలు కూరు వెంకటనరసయ్యగారు. వెల 3 రూ.

రాజకీయములతోపాటు సాంస్కృతికవ్యాసంగము లందుగూడ యథాశక్తి పాటుపడి జాతీయవిజ్ఞానమును పెంపొందింపజేయవలె నన్న మహాదాకాంక్షతో రాష్ట్రకాంగ్రెసువారు తలపెట్టిన ప్రయత్నము ప్రశంస నీయమనుటకు సందేహము లేదు. ఈ ఉద్యమముతో వారు సాధించదలచిన ఉద్దేశ్యము లేనో ఆచార్యురంగాగారు ఈ సంచికకు వ్రాసిన 'ప్రస్తావన'లోను, సంచికచిర సంపాదకులు వ్రాసిన 'స్వవిషయము' లోను విశదముగా తెలుపబడియున్నవి. దేశములో ఉన్న సుప్రసిద్ధరచయితలు చాలమంది వ్రాసిన వివిధ వ్యాసములతో ప్రస్తుతసంచిక వారి తొలియత్నముగా వెలువడి, క్రమశీల వారి ఆదర్శములకును, ఆశయములకును తప్పక అందుకోగల దన్న ఆశను రేకెత్తింపజాలి యున్నది.

చింతచిగురు చిన్నది

కావ్యకథానిక. కవి: యం. ఆర్. బి. నర్సింహారావుగారు. విలాసము తెలియదు. వెల అరయాపాయి. భావనలోను, భావములలోను, భావవ్యక్తికరణలోను ఏదోకొంత ప్రత్యేకత గలవాడుగాను, కట్టుబాట్లకు లొంగనివాడుగాను కనిపించుచున్నాడీ కవి. వాని కీ కవితారచనయు, దీని కనుబంధముగా 'శివ పత్రాలు'అని జోడించిన భావఖండితులను ప్రత్యేక సాక్ష్యములుగా నున్నవి. ముఖ్యత్రచిత్రముకూడ భావస్ఫూర్తముగా ఉన్నది.

విశ్వ జ్యోతి

గ్రంథకర్త: చల్లా లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రిగారు, తెలుగుపండితులు, జోర్డుహైస్కూలు, పొన్నేరి. వెల ౧ రూ.

ఆర్థరసాయనశాల

ముక్త్యుల, కృష్ణ

ఫిబ్రవరి 1925

ప్రశస్తాయుర్వేదోపదములకు నిలయము. ఏమందుకావలసినను మాకు వ్రాయుడు. నమ్మకమైనవి లభింపగలవు

ఆయుర్వేదభూషణ

వేటూరి శంకరశాస్త్రి,

ఎ. ఎం. ఎ. సి.

Consulting Physician.

శుక్లాదనుని తనయుడైన సిద్ధార్థుడు తపస్విత్వమును దైవ యువంతమును వస్తువుగా తీసికొని, ఆర్మీలు మహాకవి వ్రాసిన బుద్ధుని చరితమును, తిరుగుతి కవుల బుద్ధచరిత్ర ప్రబంధమును ఆధారముగా గొని ప్రాచీనలక్షణపద్ధతిలో వ్రాసిన ఆరంకముల నాటక మిది. కథాకాలలలో పాతప్రవచనములకై ఉద్దేశించ బడిన ఈ నాటకము అందుకు అన్ని విధములా అర్హత గలదై యున్నది.

మంగళ ప్రభాతము

రచయిత : మహాత్మాగాంధీ. అనువాదకులు : వేమూరిఆంజనేయశర్మగారు. ప్రా ప్తిపానము : కమ్యునియర్ లింకు, విజయవాడ. వెల ౬ అ.

సత్యము, అహింస, బ్రహ్మచర్యము, అస్త్రేయము, అపరిగ్రహము, అస్పృశ్యత, సర్వమతేషామసత్యము—మొదలైన విషయములపై గాంధీగారి వ్యాస

ములకు ఇది అనువాదము. అనువాదము పాశీగా, సదశముగానే ఉన్నదిగాని, ఈ వ్యాసములకు గల ఆకాశములను, 'మంగళప్రభాత'మున్న పేరు పెట్టుటకు గల కారణమును అనువాదకులు తెలిపియుండిన నచో బాగుండెడిది.

గ్రంథ స్వీకారము

ప్ర ద్య మ్నా భ్య ద య ము

రవివర్మరూపాలవరచితి సంస్కృతనాటకమున కనువాదము. అనువాదకులు : కోట శుందరరామశర్మ గారు. ప్రకాశకులు : కోట యజ్ఞ రామశర్మగారు, చింత గుంటపాలెం, మచిలీపట్నము. వెల రూ. ౧-౪-౦

An Outline of Indian Art

ఆంగ్లము. రచయిత. పి. రాజేశ్వరరావుగారు, అచ్యోతేటు, ఏలూరు. వెల రూ. ౧-౮-౦.

ప్రాణ సుధ

క్షీణించిన వీర్యశక్తిని పెంపొందించును. సరములకు పటుత్వమును కండ పుష్టి నిచ్చును.

మొదడుకోపని చేయువారికి ఆర్యమిశ్రమ.

పక్షవాతమునకు ఆమోఘమయిన ఔషధములు

క్రీరబిల (101 సార్లు ఆవర్తము)

ఆయవీరము

వాడిచూడుడు, తృప్తిచెందుడు.

కాపర్బింగు ఫీజు :—

ఆయుర్వేదాచార్య ఎన్. మాధవమనన్
ఎ. ఎం. ఎ. సి.

మలిబార్ ఆయుర్వేదిక్ స్టోర్సు

నెం. 107-108, బ్రాడ్వే, మదరాసు

కుని : —ఆంధ్రరాష్ట్ర కాంగ్రెసు కమిటీ ఎక్కుమెంటును, కుని యూనియన్ ఫోర్డు ఎక్కుమెంటును, పురప్రముఖులలో నొకరును, అను శ్రీ చల్లా వెంకట్రావుగారు, వారి 75 వ సంవత్సరమున 9-6-48 తేదీని కునిలో దివంగతులైరి.